Dr JANKO OBERŠKI
redoviti profesor bogoslovskog fakulteta

BIBLIJSKA POVIJEST

STAROGA I NOVOGA ZAVJETA

(II. IZDANJE)

IZDALO HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO SV. ĆIRILA I METODA U ZAGREBU

Dr JANKO OBERŠKI
redoviti profesor bogoslovskog fakulteta

Cij. g'ci Tatjani na poklon Augustinović

BIBLIJSKA POVIJEST

STAROGA I NOVOGA ZAVJETA

(II. IZDANJE)

IZDALO HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO SV. ĆIRILA I METODA U ZAGREBU

ODOBRENJE NADBISKUPSKOG ORDINARIJATA U ZAGREBU

od 30.IV.1960 broj 1415/60

BEOGRAD

1961

Štamparija »Srboštampa«, Beograd, Zmaj Jovina 39

BOŽJA OBJAVA

1. **Naravna Božja objava.** Kad promatramo umjetničku sliku, zaključujemo, da je morao postojati slikar, koji je nju načinio. Kad gledamo kakvu građevinu, zaključujemo, da je morao postojati graditelj, koji je nju zasnovao i izgradio. Kad promatramo svijet s nebrojenim zvijezdama u svemiru, koje se kreću po stalnim putovima, zaključujemo, da mora biti netko, tko ih je stvorio i tko upravlja njihovo kretanje u svemiru, a to je neizmjerno mudri i svemožni Bog. Zato nadahnuti pjesnik psalma 18. kliče:

»Nebesa pripovijedaju Božju slavu,

I djela njegovih ruku navješta nebeski svod.«

Ovakvo očitovanje Božje čovjeku po svemiru i njegovim zakonima zovemo n a r a v n o m B o ž j o m o b j a v o m.

2. **Svrhunaravna Božja objava.** Uz naravnu objavu Bog se očitovao ljudima i svrhunaravnim načinom. To je bilo, kad se u raznim prigodama javljao ljudima i govorio im, što treba da čine, da se spase. Tu je Bog postupao s ljudima kao predobri otac i mudri odgajatelj. On se nije ljudima očitovao najednom u svoj punini, nego im se objavljivao postepeno, u mnogo navrata i u različitim vremenima, kako to lijepo kaže sveti Pavao apostol: »Mnogo puta i na mnogo je načina govorio nekoć Bog ocima po prorocima, a u posljednje dane progovorio nam je po Sinu.« (Hebr. 1, 1—2).

Svrhunaravna se dakle objava postepeno proširivala i usavršavala, dok nije postigla svoju puninu u objavi Sina Božjega Isusa Krista. Zato svrhunaravna objava ima svoj p o č e t a k, r a z v i t a k i z a v r š e t a k. Dio kršćanskog nauka, koji nam govori o tom, kako je Božja objava nastala, kako se proširivala i dovršila, zove se p o v i j e s t B o ž j e o b j a v e.

Objavljujući se ljudima, Bog se njima približavao prilagođujući se načinu njihova govora, obrazovanosti nadahnutih pisaca, te društvenim i kulturnim prilikama vremena. To prilagođavanje Božje ljudskom načinu saobraćavanja naziva sv. Ivan Zlatousti »snilaženje Božje k ljudima« (kondescendencija).

Saopćivanje Božje objave ljudima djelo je Duha Svetoga, koji je svojim nadahnućem rasvjetljivao pisce knjiga Svetoga Pisma i poticao ih, da ih napišu i priopće ljudima na način, kako će ih ljudi moći razumjeti. Riječ Božja, predana ljudima u Sv. Pismu, jest predznak konačnog utjelovljenja Sina Božjega, kad je sišao k ljudima primivši na sebe ljudsku narav, da uzorom svoga svetog života i svojom naukom pokaže ljudima put k vječnomu životu, a svojim djelom otkupljenja da im omogući pomirenje s Bogom i vječno spasenje.

3. **Razdoblja povijesti Božje objave.** Povijest Božje objave dijeli se u dva vremenska razdoblja:

a) Starozavjetna Božja objava, koja se zbivala od stvorenja prvih ljudi pa do vremena Isusova rođenja. Ova je objava imala zadaću, da pripravi ljude na dolazak Spasiteljev.

b) Novozavjetna objava, koja je ljudima dana po Sinu Božjem i našem Spasitelju Isusu Kristu i njegovim apostolima, te je predana Katoličkoj Crkvi, da je vjerno čuva i navješta ljudima kroz sva vremena.

4. **Izvori povijesti Božje objave.** O postanku, razvitku i završetku Božje objave govore nam knjige Svetoga Pisma Staroga i Novoga Zavjeta. Prema grčkom nazivu »Biblia« (= knjige) zove se Sveto Pismo — Biblija, a prema tome i povijest Božje objave — »Biblijska povijest.«

5. **Postanak Sv. Pisma.** Knjige Svetoga Pisma nisu obična djela ljudskih pisaca, nego su ih napisali ljudi pod utjecajem božanskog nadahnuća Duha Svetoga. Bog je poticao i prosvjetljivao pisce knjiga Sv. Pisma i čuvao ih, da ništa pogrešno ne napišu. Zato je Bog glavni začetnik Svetog Pisma, dok su nadahnuti pisci bili razumno Božje oruđe, da se po njihovu govoru Bog približi ljudima i objavi im, što je potrebno za spasenje.

6. **Istinitost Sv. Pisma.** Budući da je sam Bog glavni začetnik Sv. Pisma, ono je neprevarljivo istinita Riječ Božja. Istinitost objave, o kojoj nam govore knjige Sv. Pisma, potvrdio je Bog mnogobrojnim čudesima, što ih je učinio ili sam, ili po svojim poslanicima, osobito po Mojsiju i prorocima.

Povijesnu istinitost Sv. Pisma potvrđuju i mnogobrojne iskopine starih povijesnih spomenika u krajevima, gdje su se zbivali događaji, o kojima govori Sv. Pismo. Osim toga istinitost mnogih događaja, o kojima govori Sv. Pismo, potvrđuju i svjedočanstva svjetovnih povjesničara.

I. DIO

STAROZAVJETNA OBJAVA

KNJIGE SV. PISMA STAROGA ZAVJETA

Knjige Sv. Pisma Staroga Zavjeta dijele se u tri skupine: povijesne, poučne i proročke.

1. POVIJESNE KNJIGE: Pet knjiga Mojsijevih, i to: *Postanak* (Genesis), u kojoj se govori o postanku svijeta, ljudi i izraelskog naroda. *Izlazak* (Exodus) govori o izlasku Izraelaca iz Egipta (Misira) te o njihovu putovanju do Sinaja i primanju sinajskog zakona. *Levitska knjiga* (Leviticus) govori o svećenstvu, levitima, bogoštovnim obredima i svetkovinama. *Brojevi* (Numeri), gdje se izbrajaju porodice izraelskog naroda. *Ponovljeni zakon* (Deuteronomium) sadržava skup Božjih zakona, što ih je Mojsije proglasio izraelskom narodu na svršetku putovanja pustinjom prije svoje smrti.

Josuina knjiga govori o tom, kako je Josua, vođa Izraelaca poslije Mojsijeve smrti, uveo Izraelce u zemlju Kanaansku, pokorio je i razdijelio među 12 izraelskih plemena.

Sudačka knjiga prikazuje povijest Izraelaca u razdoblju poslije Josuine smrti do kraljevskog doba.

Knjiga o Ruti govori o obraćenju pobožne Moapke Rute k vjeri u pravog Boga te o njezinu ulasku u porodicu Davidovih pređa.

Četiri Kraljevske knjige (od kojih se prve dvije zovu *Samuelove)* sadržavaju povijest Izraelaca od vremena, kad su dobili kralja, zatim govore o rascjepu kraljevstva na dva dijela te o propasti tih dvaju kraljevstava i odvedenju naroda u asirsko i babilonsko ropstvo.

Dvije knjige Dnevnika sadržavaju pregled cjelokupne povijesti izraelskog naroda do povratka iz babilonskog ropstva.

Ezdrina i Nehemijina knjiga (ili I. i II. Ezdrina) govori o povratku Judejaca iz babilonskog ropstva te obnavljanju Jerusalema i hrama.

Knjiga o Tobiji opisuje uzoran život Tobijine porodice u asirskom ropstvu.

Knjiga o Juditi opisuje Juditino izbavljenje Betulije od opsade asirskog vojvode Holoferna.

Knjiga o Esteri opisuje izbavljenje Judejaca od istrebljenja posredovanjem Judejke Estere kao kraljice, žene perzijskoga kralja Asvera.

Dvije Makabejske knjige prikazuju povijest borbe Judejaca za vjersko i narodno oslobođenje ispod jarma sirskih kraljeva.

2. POUČNE ILI PJESNIČKE KNJIGE: Knjiga o Jobu raspravlja o uzrocima zala i kušnje pravednika u svijetu.

Psalmi, zbirka od 150 duhovnih klanjalačkih, pokorničkih, prozbenih, zahvalnih i proročkih pjesama. Među proročkim Psalmima mnogi se odnose na Mesiju (Spasitelja). Sastavljači su im različiti: Salomon, Idutun, Asaf i drugi. Čitavi nizovi psalama nose natpis Davidov, te se zato i čitava zbirka često zove *»Psalmi Davidovi«*, jer ih se oko 73 pripisuje Davidu.

Poslovice ili prispodobe, zbirka mudrih Salomonovih pouka za kreposno življenje.

Propovjednik iznosi misli o prolaznosti i ništavosti zemaljskih udobnosti i govori o pravoj životnoj mudrosti.

Pjesma nad pjesmama donosi pjesnički prikaz Božje ljubavi prema pravedničkoj duši u poredbi zaručničke ljubavi.

Knjiga mudrosti, pouka o pravoj životnoj mudrosti, uči, da čovjek mora ljubiti krepost, koja vodi k vječnom spasenju, a izbjegavati sve, što je grešno, jer opačine strovaljuju čovjeka u vječnu propast.

Knjiga Crkvenica ili *Mudrost* Isusa, sina *Sirahova*, sadržava pouke o kreposnom življenju i upućuje na uzorne primjere kreposna života starozavjetnih pravednika.

3. PROROČKE KNJIGE: Isaija prekorava razvratan život izraelskoga naroda i proriče Božje kazne, osobito odvedenje u ropstvo; zatim proročki ocrtava gotovo čitav život i djelovanje Spasitelja.

Jeremija proriče 70-godišnje babilonsko ropstvo, a u Tužbalicama oplakuje razorenje Jerusalema. Uz njegovu knjigu prislanja se proroštvo Barunovo, koji je bio Jeremijin pisar.

Ezekiel je živio u babilonskom ropstvu te je opisao svoja proročka viđenja o prestanku ropstva, o duhovnom uskrsnuću u vrijeme mesijansko i o uskrsnuću od mrtvih prije sudnjega dana.

Daniel djeluje među svojim suplemenicima u vrijeme babilonskog ropstva te crta borbu između svjetovnoga i Božjega kraljevstva predviđajući pobjedu Božjega kraljevstva nakon mesijanskog otkupljenja.

Dvanaest malih proroka, po imenu: *Oseja, Joel, Amos, Abdija, Jona, Mikeja, Nahum, Habakuk, Sofonija, Agej, Zaharija* i *Malahija* djeluju između 8. do polovice 5. stoljeća pr. Kr. Svaki je od njih napisao po koje proroštvo navještajući izraelskom narodu pokaranje za grijehe nevjere, ili proričući po koju zgodu iz Spasiteljeva života.

Svih starozavjetnih knjiga ima: 21 povjesna, 7 poučnih i 17 proročkih: dakle *svega ima 45 starozavjetnih knjiga* Sv. Pisma.

PREGLED STAROZAVJETNE OBJAVE

Starozavjetna povijest Božje objave dijeli se u tri razdoblja, i to:

1. **Doba praobjave,** koje siže od postanka prvih ljudi do patrijarhe Abrahama (otprilike do g. 2000. pr. Kr.). U ovom je razdoblju objava zajedničko dobro svega čovječanstva.

2. **Doba patrijarške objave,** od Abrahama do Mojsija (t.j. otprilike od g. 2000 do potkraj 13. st. pr. Kr.). U ovom se razdoblju objava doduše proširuje novim Božjim ukazanjima, ali se čuvanje objave povjerava odabranoj porodici praotaca (patrijarha) kasnijeg izraelskog naroda. Preostalo čovječanstvo postepeno se udaljuje od prvotne čistoće objave i upada sve dublje u krivoboštvo.

3. **Doba Mojsijeve objave.** Ovo siže od primitka sinajskog zakona do Kristova rođenja (od potkraj 13. stolj. do 1. pr. Kr.). U ovom razdoblju Božja je objava povjerena na čuvanje Izraelcima, t.j. potomcima 12 sinova Jakovljevih, kao odabranom narodu. Njima je Bog namijenio zadaću čuvati pravu vjeru u Boga do Spasiteljeva dolaska i pripraviti svijet za taj dolazak.

DOBA PRAOBJAVE

(Od stvaranja prvih ljudi do 2. tisućljeća pr. Kr.)

STVARANJE SVIJETA, ANĐELA I LJUDI

Prva knjiga Sv. Pisma zove se Knjiga postanka (Geneza), jer opisuje postanak svijeta, anđela i ljudi te postanak Božjeg naroda — Izraela.

Posebno su važna tri poglavlja, u kojima sveti pisac donosi prastari izvještaj praobjave Božje o stvaranju.

1. **Stvaranje svijeta.** Izvještaj je o stvaranju napisan na jednostavan, priprostim ljudima bliz način, u posebnom književnom obliku pripovijedanja. Djelo stvaranja je prikazano u obliku radne sedmice. No, to je samo vanjski okvir, u kojemu su međutim objavljene temeljne istine objavljene religije o jednom, vječnom Bogu, koji je u vremenu sve stvari i bića stvorio, t.j. proizveo iz ništavila. Razlikujemo tako zvano prvo stvaranje ili sam početni čin Božji, kojim je prva tvar iz ništavila pozvana na opstanak, i drugo stvaranje

STVARANJE SVIJETA I ANĐELA

ili oblikovanje bića iz tvari, koja već postoji. To drugo stvaranje moglo je trajati kroz mnogo stoljeća i tisućljeća. Tome se ni najmanje ne protivi, što ovaj izvještaj o stvaranju govori o »danima«. Taj biblijski dan ne treba poistovjetovati s pojedinim rokovima ili razdobljima oblikovanja svijeta i naše zemlje. Dani su mogli svetom piscu poslužiti samo kao izvanjski, književni okvir, da rasporedi svoj izvještaj o stvaralačkom djelu Božjemu.

Evo svetopisamskog izvještaja o stvaranju:

»U početku stvori Bog nebo, i zemlju. A zemlja je bila pusta i prazna, a tama je pokrivala bezdan, i Božji je duh lebdio nad vodama.

I reče Bog: »Neka bude svjetlost!« I nastane svjetlost. I vidje Bog, da je svjetlost dobra. I rastavi Bog svjetlost od tame. I nazva Bog svjetlost d a n, a tamu n o ć. I bude večer i jutro: prvi dan.

I reče Bog: »Neka bude svod posred voda i neka rastavlja vode ispod svoda od voda iznad svoda«. I nazva Bog svod nebom. I bude večer i jutro: drugi dan.

I reče Bog: »Neka se skupe vode, što su pod nebom, na jedno mjesto i neka se pokaže suho!« I bude tako. I nazva Bog suho zemljom, a vodene skupove morem... I reče Bog: »Neka zemlja pusti iz sebe zeleno bilje: plodovite trave i rodno drveće...« I bude tako... I vidje Bog, da je dobro. I bude večer i jutro: treći dan.

I reče Bog: »Neka budu svjetlila na nebeskom svodu, da dijele dan od noći i da budu za znak blagdanima, danima i godinama. Neka svijetle na nebeskom svodu, da obasjavaju zemlju!« I bude tako... I bude večer i jutro: dan četvrti.

I reče Bog: »Neka provrve vode živim bićima i neka počnu letjeti ptice nad zemljom pod nebeskim svodom!« I bude tako... I Bog ih blagoslovi i reče: »Plodite se i množite i napunite morske vode! I ptice neka se množe po zemlji!« I bude večer i jutro: peti dan.

I reče Bog: »Neka zemlja nikne živim bićima po njihovim vrstama: stoku, gmazove i zvjeri zemaljske...!« I bude tako... I reče Bog: »Načinimo čovjeka sebi na sliku i priliku...!« I vidje Bog sve, što je načinio, i sve je bilo vrlo dobro. I bude večer i jutro: šesti dan.«

A sedmi je dan Bog, prema riječima Sv. Pisma, završio svoje djelo i počinuo od posla te je tako blagoslovio i posvetio svaki sedmi dan sedmice.

Iz djela Božjeg stvaranja odrazuje se Božja vječnost, svemogućnost, nematerijalnost i neizmjerna mudrost. Tako sveukupno stvorenje ostaje najbolji putokaz i dokaz opstojnosti Božje, kojemu se ne može oteti nijedan razuman čovjek (Rim. 1, 18—23).

2. Stvaranje anđela. Iz različitih mjesta Sv. Pisma, gdje se spominju a n đ e l i, razabiremo, da je Bog osim vidljivoga svijeta stvorio i mnogobrojne nevidljive stvorove, duhove, koji nemaju tijela, ali su obdareni razumom i slobodnom voljom. Njih zovemo a n đ e l i, prema grčkoj riječi angelos (= glasnik).

Budući da se anđeli spominju u Sv. Pismu već prigodom izgona prvih ljudi iz zemaljskog raja, a još prije zao anđeo ili đavao, koji se poslužio zmijom, da zavede prve ljude na grijeh (I. Mojs. 3, 1; ispor. Otkr. 12,9), zaključujemo, da je Bog stvorio anđele prije ljudi i vidljivog svijeta. Najvjerojatnije je da se njihovo stvaranje razumijeva pod riječima, kad se kaže, da je Bog »stvorio nebo«, a to nebo nije bilo prazno, nego nastanjeno nebrojenim duhovima (Dan. 7,10). Oni okružuju Boga u nebu, klanjaju mu se i izvršuju svaki mig Božje volje (III. Kralj. 22,19; Mat. 4,11; Hebr. 1,6; Otkr. 7,11). U mnogim prigodama oni služe kao Božji g l a s n i c i ili kao pomoćnici ljudima, a najredovitija je služba običnih anđela, da budu č u v a r i ljudi (I. Mojs. 19,1; Mat. 18,10; Luk. 1,19,26; 2,9; Dj. ap. 12,7).

Kad je Bog stvorio anđele, bili su svi dobri. Ali oni nisu svi ustrajali u vjernosti i pokornosti Bogu. Neki su se odmetnuli od Boga, ne hoteći ga slušati. Između poslušnih i neposlušnih anđela zametnula se borba. Arkanđeo Mihael stao je na čelo anđelima, vjernima Bogu. Mihael je nadvladao zle anđele, kojima je na čelu bio Lucifer (Is. 14,12), i bacio ih u pakao (Otkr. 12,7—10; II. Petr. 2,4). Ovi se od toga časa zovu z l i d u h o v i, s o t o n e (= iskušavači), đ a v l i ili v r a g o v i (Božji i ljudski neprijatelji), te iz zavisti i zlobe napastuju ljude na grijeh, da ih rinu u vječnu propast (I. Mojs. 3,1—5; Job 1,14; Otkr. 12,9).

Anđeli kao čisti duhovi mnogo su savršeniji od ljudi i svojim umom i svojom snagom. Po svojim savršenstvima razlikuju se u devet zborova, i to: anđeli, arkanđeli, knezovi, moći, sile, gospodstva, prijestolja, kerubini i serafini. Neki se anđeli poimence spominju u Sv. Pismu, kao arkanđeli: Mihael (= Tko je kao Bog,), Rafael (= Božji liječnik), Gabriel (= Božji čovjek). Od zlih se spominje: Lucifer, Asmodej, Sotona; ili se slikovito naziva *zmijom* i *zmajem*. Arkanđela Mihaela štuje katolička Crkva kao svoga braniča i zaštitnika. Arkanđeo Rafael štuje se kao zaštitnik putnika, jer je bio od Boga poslan, da prati i čuva mladoga Tobiju, i kao zaštitnik bolesnih, jer je izliječio staroga Tobiju od sljepoće.

PRVI LJUDI I NJIHOV GRIJEH

Kad je Bog uredio svijet i ukrasio ga raznim stvorovima, stvorio je naposljetku i prve ljude. Od kolike je važnosti bilo stvaranje prvih ljudi, vidi se po tom, što nas Sv. Pismo na-

pose izvješćuje o tom, kako se Bog odlučio na taj čin govoreći: »Načinimo čovjeka po svome liku i slici, da vlada morskim ribama i nebeskim pticama, nad svom stokom i svim, što gmiže po zemlji, i nad svom zemljom!« I Bog je stvorio prve ljude, muža i ženu.

Najveće je odlikovanje čovjekovo, što je stvoren po »Božjem liku i slici«, a to znači: 1). čovjek je svojom *neumrlom dušom* i njezinim osobinama *razumnosti i slobodne volje naravna* slika Božjega bića, koji je neizmjerno savršeni duh, što ima razum i slobodnu volju; 2). čovjek je još u odličnijem smislu bio sličan Bogu *svrhunaravnim* načinom, jer ga je Bog bio obdario *posvećujućom milošću*, po kojoj je čovjek postao Božji posinak, određen za vječno blaženstvo.

Drugo je veliko odlikovanje čovjekovo, što ga je Bog postavio *gospodarom* svih od njega nižih stvorova na zemlji, i sve podložio njegovoj vlasti. Čovjek je dakle najodličniji Božji stvor na zemlji, upravo kruna svih zemaljskih stvorova. Odatle je razumljivo, zašto Sv. Pismo napose potanko opisuje sam Božji čin stvaranja prvih ljudi, i to posebno stvaranje muža, a posebno stvaranje žene.

1. Stvaranje Adama. »Gospod Bog je dakle oblikovao čovjeka (t.j. čovječje tijelo) od zemaljskog gliba i udahnuo je u njega besmrtni dah, i tako je postao čovjek živo biće.« Bog mu je dao ime A d a m (= načinjen od zemlje) i nastanio ga u raskošni vrt E d e n (= zemaljski raj), koji je za čovjeka nasadio, i rekao mu, neka ga obrađuje i čuva. U tom raju bilo je svakovrsnog rodnog drveća, a u sredini raja bilo je ž i v o t n o drvo, te drvo s p o z n a n j a d o b r a i z l a. Još je Bog dao prvom čovjeku zapovijed: »Sa svakoga drveta u raju smiješ jesti, samo nemoj jesti s drveta spoznanja dobra i zla, jer svakako od dana, kad uzjedeš od njega, postat ćeš smrtan!«

Bog je sastavio čovječju narav: 1). od *tvarnoga,* a to je tijelo, koje je Bog oblikovao iz *zemaljskoga gliba,* što znači od stvari, što su sadržane u zemlji; 2). od *duhovnoga,* a to je besmrtna duša, koja ima razum i slobodnu volju, te čini, da je čovjek živo biće. Po duši, obdarenoj razumom i slobodnom voljom, odlikuje se čovjek nad sve stvorove na zemlji.

2. Stvaranje Eve. Bog je vidio, da je čovjeku potrebna u životu pomoć njemu sličnog bića, i zato je rekao: »Nije dobro, da čovjek bude sam. Načinimo mu pomoćnicu, sličnu njemu!« I Bog je doveo pred Adama sve životinje i ptice, da im dade imena. Adam je imenovao sve životinje, ali se između njih nije našla njemu slična pomoćnica. Tada je Bog dopustio, da Adam tvrdo usne, i kad je zaspao, izvadio mu je jedno rebro, i mjesto je popunio mesom. I Bog je od rebra, što ga je uzeo Adamu, sazdao ženu i doveo je k Adamu. A kad je Adam vidio ženu, reče:

»To od kosti mojih sad je kost,
I od tijela moga tijelo:

Muževom će ona zvati se,
Jer je od svog muža uzeta.
Zato čovjek ne će mariti
Ostaviti oca i mater,
I za ženu on će prionut,
S njom da jedno tijelo postane«.

Adam je nazvao svoju ženu Eva, što znači »majka živih«.

Kad je Bog stvorio prve ljude, muško i žensko, i združio ih u zajednički život, blagoslovio ih je i rekao im je: »Rastite i množite se, i napunite zemlju, te je podložite sebi!«

Združenjem prvog muža i žene u zajednički život Bog je osnovao prvu bračnu i porodičnu zajednicu i blagoslovio je u svrhu umnažanja ljudskog pokoljenja na zemlji.

3. Grijeh prvih ljudi. Prvi ljudi bili su sretni u zemaljskom raju. Oni su imali u izobilju svega, što im je bilo potrebno za život na zemlji. Osim toga bili su po posvećujućoj milosti djeca Božja i baštinici vječnog blaženstva. Sva ta dobra trebala su baštiniti i njihova djeca uz uvjet, da Adam, kao praotac svih ljudi i kao razuman i slobodan stvor iskaže Bogu svoju poslušnost, i to tako, da ne jede ploda od drveta spoznanja dobra i zla.

Ali neprijatelj ljudske sreće, sotona, zavidio je prvim ljudima ne samo na zemaljskoj sreći, nego još većma na sreći, koju bi mogli postići u vječnom blaženstvu. Zato je on smislio pakosnu osnovu, kako bi osujetio tu sreću ne samo prvim ljudima, nego i svemu njihovu potomstvu. Sotona se lukavo poslužio vidljivim životinjskim likom gada (zmije), da zavede prve ljude na to, da prekrše Božju zapovijed i time učine pred Bogom težak grijeh. Sv. Pismo izvješćuje nas o tom ovako:

Zmija (t.j. sotona, koji se poslužio likom zmije) bila je lukavija od svih životinja, što ih je Bog stvorio. I ona upita ženu: »Je li istina, da vam je Bog rekao, da ne smijete jesti sa svakoga drveta?« A žena odgovori zmiji: »Mi smijemo jesti plodove s vrtnog drveća; samo s drveta usred raja zabranio nam je Bog: Nemojte jesti s njega ni dirati u nj, da ne bi umrli!« Ali zmija reče ženi: »Nipošto ne ćete umrijeti; nego zna Bog da bi vam se u dan, kad bi s njega jeli, otvorile oči, pa bi postali kao bogovi, te bi znali, što je dobro i zlo«. A žena je vidjela, da je drvo dobro za dobivanje hrane, milo za gledanje i poželjno radi znanja. I ona je ubrala plod s njega i jela, a potom je dala svome mužu, pa je i on jeo.

Sotonino napastovanje bilo je vrlo lukavo. On najprije upravlja Evi prividno sasvim bezazleno pitanje, da dozna, s koje strane bi se Eva dala pokolebati u vjeri. Čim je opazio, da se Eva koleba s obzirom

na Božju prijetnju smrću, požurio se sotona, da dvoznačnom izjavom, u kojoj je bilo nešto istine, ali u bitnosti je bila lažna, sasvim sruši strah od smrti. Na drugoj strani htio je probuditi požudu za postizavanjem jednog prividnog dobra.

Evinu požudu počela je još više privlačiti grešna prigoda: zamamljiv izgled plodova te požuda za jelom i njegovim posljedicama, i ona popusti napasti, ubere plod i počne ga jesti. Od zavedene postaje odmah zavodnicom svoga muža. Tako je grijeh bio brzo izvršen.

4. **Posljedice grijeha.** Poslije grijeha prvi ljudi nisu dobili, što su očekivali, nego su ostali tjeskobno razočarani. Mjesto da budu ravni Božjem veličanstvu, opazili su, da su lišeni dostojanstva nevinosti i da su postali robovi neuredne pohote.

Tada se objema otvore oči i primijete, da su goli. Oni spletu sebi pregače od smokvina lišća. A kad su Adam i njegova žena začuli glas Božji, sakrili su se među vrtnim drvećem. Ali Bog zovne Adama i upita ga: »Gdje si?« A on odgovori: »Čuo sam tvoj glas u vrtu, te sam se uplašio, jer sam go, pa sam se sakrio.« A Bog upita: »Da nisi jeo s onoga drveta, s kojega sam ti zabranio jesti?« Adam odgovori: »Žena, koju si mi dao za družicu, dala mi je s drveta, te sam jeo.« Tada Bog upita ženu: »Zašto si to učinila?« A žena odgovori: »Zmija me je zavela, te sam jela.«

Nakon grijeha javlja se u prvih ljudi nemir i grižnja savjesti u pojavi stida. Razum im je potamnio tako, te misle, da se mogu pred Bogom sakriti. Bog hoće svojim upitom sklonuti Adama na skrušeno priznanje i pokajanje, Adam pada sve dublje i nečasno svaljuje krivnju na svoju ženu, a neizravno hoće je svaliti i na samoga Boga, koji mu je nju dao za družicu. Slično i žena svaljuje krivnju na zmiju.

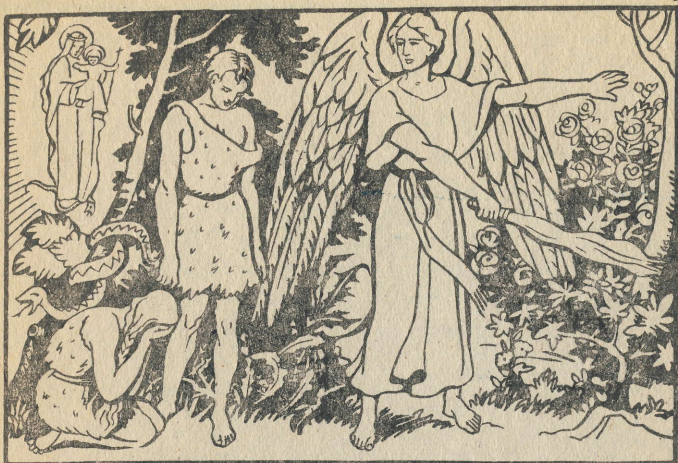
Tada reče Bog zmiji:

»Prokleta si, što učini to,
Među svim životinjama ti,
I među svim poljskim zvijerjem!
Po trbuhu svom ćeš puzati,
I prah jesti sveg života svog,
I neprijateljstvo metnut ću
Ja među tebe i među ženu;
Među rod tvoj i međ' njezin rod.
On(a) će tebi glavu satrti,
A ti ćeš mu (joj) petu vrebati.«

Bog kažnjava najprije glavnoga krivca, to jest zmiju, koja je bila sotonino oruđe. Puzanje u prahu znači njegovo konačno sramotno poniženje i Božju pobjedu nad njim, kad bude sasvim sputan u paklu.

Zato, jer je sotona zaveo prvu ženu, bit će pobijeđen od odabrane žene, na kojoj ne će biti nikakve ljage grijeha. Njezin će potomak satrti sotoninu vlast (premda će sotona i njega htjeti iskušati). Ta žena bez grijeha začeta jest — Bl. Djevica Marija, a njezin potomak — Isus Krist. Ovo je proroštvo prva blaga vijest prvim ljudima nakon njihova pada u grijeh, i zato se zove *prvo evanđelje* (protoevangelion).

Dalje je Bog navijestio kaznu ženi:

IZGON PRVIH LJUDI IZ RAJA ZEMALJSKOGA

»Umnožit ću vrlo bolove
Trudova ti sa začecima;
U mukama djecu rađat ćeš,
I opet ćeš k mužu vraćat se;
I on će ti biti gospodar.«

Ženine su kazne — patnje, oprečne njezinim neurednim težnjama. Neuredna težnja za osjetnim užitkom kažnjena je bolima, što ih žena trpi u materinstvu. Težnja za ohološću kažnjena je pokornošću muževljoj vlasti. Zapostavljanje žene ublažilo je tek kršćanstvo, koje joj je povratilo njezino dostojanstvo.

Kaznu Adamu navjestio je Bog ovim riječima:

»Kleta bila zemlja s djela tvog,
S trudom jest ćeš od nje žića sveg!
Rađat će ti trnje s korovom,
Hranit ćeš se poljskim zelenjem.
Licem znojnim jest ćeš krušac svoj,
Dok u zemlju ti ne vratiš se,
Od koje si bio i uzet;
Jer si prah, i u prah vraćaš se!«

Kazna Adamova sastoji se u tom, što će odsele mjesto blagoslova počivati na zemlji prokletstvo, i mjesto da bude njezin gospodar, postat će joj rob zato, jer je htio postati jednak Bogu. Rad, koji je Adamu bio u raju ugodan, sada će mu postati naporan. Svagdanji kruh morat će sebi pribavljati teškim radom uz mnogo znoja. Napokon mjesto povlastice u raju, gdje mu nije trebalo umrijeti, odsada ne će moći izbjeći smrti.

5. Nasljedno značenje grijeha i kazne prvih ljudi. Budući da je prvi čovjek bio praotac i predstavnik svega ljudskoga roda, mogao je od Boga darovanu mu sreću sačuvati ne samo za sebe, nego i za sve svoje potomstvo. Obratno, kad je tu sreću proigrao, namro je tu kobnu baštinu i svemu svojem potomstvu tako, da grijeh ljudskoga praoca prelazi rađanjem na sve druge ljude. To naglašuje sv. Pavao apostol riječima: »Po jednom čovjeku došao je na svijet grijeh i po grijehu smrt; i tako je smrt prešla na sve ljude, jer su svi u njemu sagriješili.« (Rim. 5,12). Zato se taj grijeh zove *nasljedni* ili *istočni* grijeh (jer istječe od prvih ljudi). Od toga je grijeha bila izuzeta jedina Bl. Djevica Marija radi dostojanstva Majke Sina Božjega.

KVARENJE LJUDSKOGA RODA I KAZNA OPĆIM POTOPOM

Grijeh, kojim je sotona zarazio ljudski rod, očitovao se u svom djelovanju doskora na potomstvu prvih ljudi. Od sotone započela je u raju borba između Božjega i sotonina kraljevstva, između dobra i zla, kreposti i grijeha. Ova se borba ponavlja kroz vjekove do sudnjega dana, kad će Božje kraljevstvo proslaviti potpunu i vječnu pobjedu nad sotoninim kraljevstvom.

Već prvi potomci Adamovi dijele se u dva tabora: pravednike, koje Sv. Pismo zove *djecom Božjom*, i grešnike, koje zove *ljudskim* sinovima ili sinovima *ovoga svijeta.* Ljudski rod nagomilava k istočnom grijehu mnoštvo novih grijeha pojedinaca i sve dublje grezne i glib opačina, koje izazivaju različite Božje kazne na ljude.

1. Prvo krvoproliće. U srce najstarijega Adamova sina Kaina posijao je sotona grijeh zavisti prema njegovu bratu Abelu, zato, što je ovaj bio svojim djelima Bogu miliji od Kaina. Iz zavisti rađa se u Kaina srdžba, a ova ga nagoni na strašan grijeh ubojstva rođenog brata, pravednoga Abela. Nevino prolivena krv Abelova kao da je vapila sa zemlje k Bogu, da bude osvećena pravednom Božjom kazni. Zato Bog kažnjava Kaina doživotnim prokletstvom, da se potuca po zemlji, prezren od sviju ljudi. Mjesto nevino ubijenog Abela rodio se Adamu i Evi drugi sin *Set*, koji je također bio pravedan.

Nevino ubijeni Abel slika (tip) je nevino na smrt osuđena i ubijenog Spasitelja, a Kain tip je židovskoga naroda, koji je ubio Spasitelja.

Adam i Eva imali su mnogo djece, a Bog je dao, da je život prvih ljudi i njihovih potomaka bio vrlo dug. Adam je

doživio 930 godina, a Matuzala 969 godina. Među njima bio je osobito pravedan Setov potomak Henoh, kojega je Bog živa uzeo sa zemlje. Život je praotaca bio dug s više razloga: 1) da se što prije umnoži ljudski rod na zemlji; 2) jer je narav ljudska bila još zdrava i neoslabljena od bolesti; 3) jer su se ljudi pretežno hranili biljnom hranom; 4) jer su klimatske prilike prije potopa bile mnogo povoljnije, nego kasnije.

2. Izopačivanje ljudi i kazna potopom. Kako se ljudski rod umnožavao, stali su se ženidbama miješati Setovi potomci s opakim Kainovim potomcima, i tako je doskora među Setovim potomcima prevladala pokvarenost i zloća. Kad se ljudski rod tako iskvario, da se pred Bogom našao pravedan jedini Noa sa svojom porodicom, Bog je odlučio kazniti ljude tako, da ih uništi potopom.

Kaznu potopa navjestio je Bog ljudima preko Noe i dao im još 120 godina vremena i prilike, da se pokaju i poprave, ali je to bilo uzalud. Zato je Bog rekao pravednome Noi: »Uništit ću ljudski rod, jer se zemlja napunila njegove zloće, pa ću ga istrijebiti sa zemlje. A ti načini sebi kovčeg od smolasta drveta. Načini ga 300 lakata u dužini (oko 150 m), 50 lakata u širini i 30 lakata u visinu. Načini prozor na kovčegu jedan lakat visine ispod krova, a vrata načini sa strane kovčega. Načini u njemu sobe i tri sprata: donji, drugi i treći! Jer eto ja ću poplaviti zemlju potopom, da uništim sve, što je živo pod nebom. A s tobom ću učiniti ugovor, te ćeš ući u kovčeg ti i tvoji sinovi, tvoja žena i žene tvojih sinova. U kovčeg ćeš uzeti i po dvoje od životinja, muško i žensko po njihovim vrstama, a od čistih uzmi po sedam. Uzmi sa sobom i hrane za sebe i za životinje!«

Noa je učinio po Božjoj zapovijedi i ušao sa životinjama i sa svojom porodicom u kovčeg. Sedam dana poslije ulaska u kovčeg stala je lijevati kiša kroz 40 dana i noći, i nastao je strašan potop. Voda je nabujala i pokrila površinu zemlje tako, da je bila još 15 lakata iznad najviših gora, a Noin je kovčeg mirno plivao na vodi. Tada je izginulo sve, što je bilo živo na zemlji, a ostao je na životu samo Noa i što je bilo s njime u kovčegu.

Poslije 40 dana prestala je padati kiša, ali voda je počela opadati tek poslije 150 dana. Noin se kovčeg zaustavio na armenskim gorama, ali je Noa počekao u kovčegu još 40 dana. Potom je otvorio prozor i pustio van gavrana, koji se nije više vratio. Zatim je Noa pustio goluba, ali se golub vratio. Poslije sedam dana pustio je Noa opet van goluba, i navečer se golub vratio noseći u kljunu zelenu maslinovu grančicu.

POTOP

Noa je počekao još sedam dana i pustio ponovo van goluba, ali se ovaj nije više vratio. Kad je zemlja bila sasvim suha, izišao je Noa na Božji poziv sa svojom porodicom i životinjama iz kovčega.

Noin kovčeg slika (tip) je katoličke Crkve. Kao što u vrijeme potopa nije bilo nikomu spasa, tko se nije nalazio u kovčegu, tako nema nikomu duhovnog spasenja, tko nije barem duhom u vezi s katoličkom Crkvom, tj. da iskreno želi naći put istine k spasenju.

Potop se doista dogodio. To potvrđuje svjedočanstvo Isusa Krista (Mat. 24, 37; Luk. 17, 26). Uspomena na potop sačuvana je također u spomenicima predaje raznih naroda. U babilonskoj književnosti opjevan je potop u »Gilgameš-eposu« i u odlomcima Asurbanipalove knjižnice. Općenito je mišljenje, da je potop obuhvatio sve ljude, a protezao se na ona područja zemlje, koja su do tog vremena bila napučena. No nije isključena mogućnost, da Sv. Pismo govori o relativnoj općenitosti potopa.

3. Noina zahvalnost i zavjet s Bogom. Kad je Noa izašao iz kovčega, podigao je žrtvenik i prinesao je Bogu poklonstvenu žrtvu od čistih životinja i ptica. Ova je žrtva bila Bogu draga, i Bog reče: »Ne ću više prokljinjati zemlje radi ljudi, jer čuvstvo i misao čovječjeg srca naginju već od svoje mladosti na zlo. Ne ću dakle unapredak ubijati sve, što živi, kao što sam učinio.

Odsele, dok teče zemljin vijek,
Ne će nestat sjetve ni žetve;
Ni studeni, niti pripeke,

Niti žege niti jeseni;
Dana i noći ne će nestati.«

I Bog je blagoslovio Nou i njegove sinove riječima: »Rastite i množite se i napunite zemlju!« I Bog načini s Noom ugovor, da ne će više potopom zatirati zemlju, a duga u oblacima bit će dovijeka spomen na to Božje obećanje.

4. Noin blagoslov i prokletstvo. Od Noinih sinova: Sema, Hama i Jafeta ponovno se poslije potopa umnožio ljudski rod. Ali doskora je i u ovom naraštaju došla na vidjelo opreka između Bogu vjernih i nevjernih.

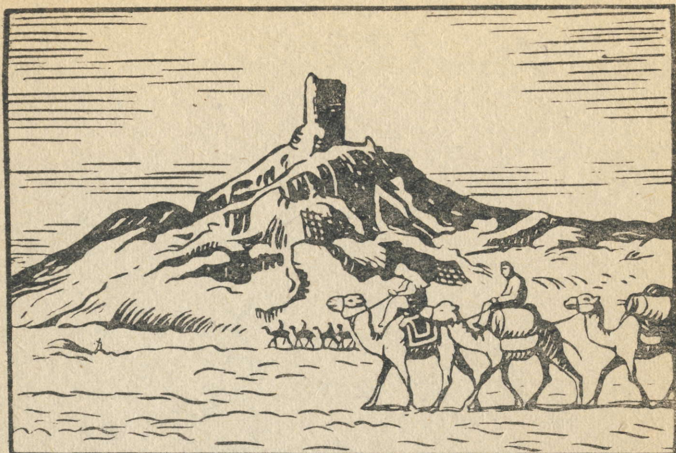
Noa je počeo obrađivati zemlju i posadio je vinograd. Ne poznajući jakost vina, opio se te je zaspao u svom šatoru i u snu se otkrio. Kad je to vidio njegov sin Ham (otac Kanaanov), javio je svojoj braći, Semu i Jafetu ismjehivajući očevu golotinju, a oni su uzeli plašt na svoja ramena i natraške idući pokrili su svoga oca. Kad se Noa probudio i dočuo, što je učinio Ham, rekao je: »Neka bude proklet Kanaan (Hamov sin) i neka služi svojoj braći! A blagoslovljen neka bude Bog Semov; i raširio Bog Jafeta, da stanuje u Semovim šatorima, a Kanaan neka bude obojici sluga!«

Ham je sagriješio bestidnim pogledom i nepoštovanjem svoga oca, jer ga je pred braćom htio izvrgnuti ruglu. Prokletstvo, koje je Noa izrekao na Hamova sina Kanaana, bila je kazna za Hama, jer će radi ovog grešnog čina biti unesrećeni svi njegovi potomci.

Blagoslov Semu sadržava *drugo* proroštvo o Spasitelju: da će se roditi od Semova potomstva. Da će Jafet stanovati u Semovim šatorima, znači: Jafetovi potomci postat će dionici Mesijanskih dobara. Tako se i Noino potomstvo podijelilo u dva oprečna tabora: pripadnike Božjega kraljevstva i pripadnike sotonina kraljevstva; između jednih i drugih nastavila se borba.

5. Babilonska kula i rasulo ljudskoga roda. Noini potomci spustili su se s armenskih gora u ravnicu između rijeka Eufrata i Tigrisa. Tu su se veoma umnožili, ali su još sveudilj govorili jednim jezikom. Po Božjem promislu trebalo je, da se ljudski rod raširi po svoj zemlji. Ali ljudi se nisu htjeli pokoriti Božjoj volji, nego su rekli: »Hajde da ispečemo opeke mjesto kamenja, pa da ih sastavljamo smolom i da sazidamo kulu, kojoj će vrh stizati do neba. Tako ćemo se proslaviti prije nego se rasijemo po svim zemljama!« A Bog reče: »Hajde, da im pometemo govor, da više ne razumiju jedan drugoga!« I tada su morali odustati od gradnje i razići se po svim krajevima zemlje. Kula, koju su sagradili, prozvala se B a b e l ili B a b i l o n, što znači »pometnja«.

Ljudi su se dakle uzalud protivili Božjem promislu. Precjenjivali su svoju snagu, pa zato ih je stiglo poniženje u pometnji govora. Radi nje moralo je doći do raseljavanja iz zajedničke pradomovine u druge krajeve.

BIRS — NIMRUD, OSTACI BABILONSKE KULE

6. Postanak neznaboštva. Otkako su se ljudi razišli po svijetu, sve su više zaboravljali na pravoga Boga i upadali su u mnogoboštvo (politeizam) i krivoboštvo (idololatriju). Mjesto Stvoritelja počeli su štovati kao bogove — stvorove, i to: sunce, mjesec, zvijezde, vatru, vodu, ljude, životinje, pa i same rukotvorine od kovine, kamena, drveta i drugih stvari. Krivoboštvo je iskvarilo napokon i pretežni dio Semovih potomaka tako, da je još samo jedna porodica ostala vjerna štovanju pravoga Boga, a to je bila porodica Abramova.

U nacrtu Božje providnosti bio je time završen p r v i vremenski odsjek objave, doba p r a o b j a v e. Do sada je objava bila o p ć a svojina čovječanstva; ali budući da ju je ono sve više odnemarivalo i zaboravljalo, Bog je odlučio, da svrhunaravno dobro objave otsele ograniči na odabranu porodicu vjernog Abrama.

DOBA PATRIJARŠKE OBJAVE

(oko g. 2000—1300 pr. Kr.)

ABRAMOV UZOR — ZNAČAJ I VJERNOST BOGU

1. Abramova poslušnost Bogu. Kad je već krivoboštvo sasvim iskvarilo i Semovo potomstvo, Bog je htio od jednoga pravovjernog čovjeka oblikovati čitav jedan narod, u kojemu će se sačuvati vjera u pravoga Boga. To je bio Abram. On je

živio u gradu Ur u Mesopotamiji. Njega je Bog odabrao, da postane praocem odabranog naroda, od kojeg će se roditi ljudima Spasitelj. Bog se javio Abramu i rekao mu: »Izađi iz svoje zemlje, od svoga roda i doma svog oca, i pođi u zemlju, koju ću ti pokazati! Ja ću načiniti od tebe velik narod; blagoslovit ću te i učiniti te veoma uglednim, i u tebi bit će blagoslovljena sva plemena na zemlji.« Abram se odazvao Božjem pozivu i u 75. godini života odselio se sa svojom porodicom i nećakom Lotom u Haran u sjeverozapadnoj Mesopotamiji, a iz Harana iselio se u kanaansku zemlju. Kod grada Sihema opet mu se Bog objavio i rekao mu: »Ovu ću zemlju dati tvome potomstvu.«

Kako su Abram i Lot imali mnogo stoke, često su mijenjali boravište, a došlo je gdjekada i do svađe među njihovim pastirima. Poradi mira prepustio je Abram Lotu izbor najplodnije zemlje oko Sodome i Gomore. Izabirući Lot ovaj kraj, nije pazio, među kakve će ljude doći, pa je tu doživio i nezgoda. Četiri tuđa kralja udarili su na kraljeve u jordanskoj dolini, i jedan od njih odveo je u ropstvo Lota sa svom njegovom družinom i stokom. Kad je to dočuo Abram, naoružao je svojih 318 sluga i pošao u potjeru za nasilničkim kraljevima. Kod grada Damaska dostigao ih je, razbio ih, izbavio Lota iz njihovih ruku i oteo im sav plijen. Kad se Abram vraćao u svoju postojbinu, izađe mu ususret kralj Melkisedek iz Salema. On je bio ujedno i svećenik, te je prinesao Bogu kruh i vino kao zahvalnu žrtvu za Abramovu pobjedu. Tom je prigodom Melkisedek blagoslovio Abrama riječima:

»Blagoslovljen bio Abram Bogom svevišnjim,
Stvoriteljem neba i zemlje.«

Abram je nadario Melkisedeka desetinom od svega imanja. A kad je sodomski kralj rekao Abramu: »Vrati mi ljude, a ostalo pridrži za sebe!« — nije Abram htio ništa zadržati, da mu se ne kaže, kako se obogatio tuđim imanjem.

Abramova pripravnost, da se iz poslušnosti prema Bogu seli iz svoje domovine u tuđi kraj, znak je njegove *žive vjere* u Boga, njegova nepokolebivog *pouzdanja i ljubavi* prema Bogu. Abramovu vjeru hvali sv. Pavao apostol: »Vjerova Abraham Bogu i uračuna mu se u pravdu« (Rim 4, 3). Dalje u Abramovu vladanju prema Lotu vidi se, da je on čovjek *miroljubiv i požrtvovan* za dobro bližnjega. *On je Bogu zahvalan* za pobjedu nad neprijateljem. Melkisedekova žrtva *kruha i vina* slika je novozavjetne žrtve *svete Mise* gdje se pretvara kruh u Isusovo tijelo i vino u Isusovu krv. Abram je također primjer *nesebičnosti,* kad se nije polakomio, da sebi prisvoji plijen, oduzet neprijatelju.

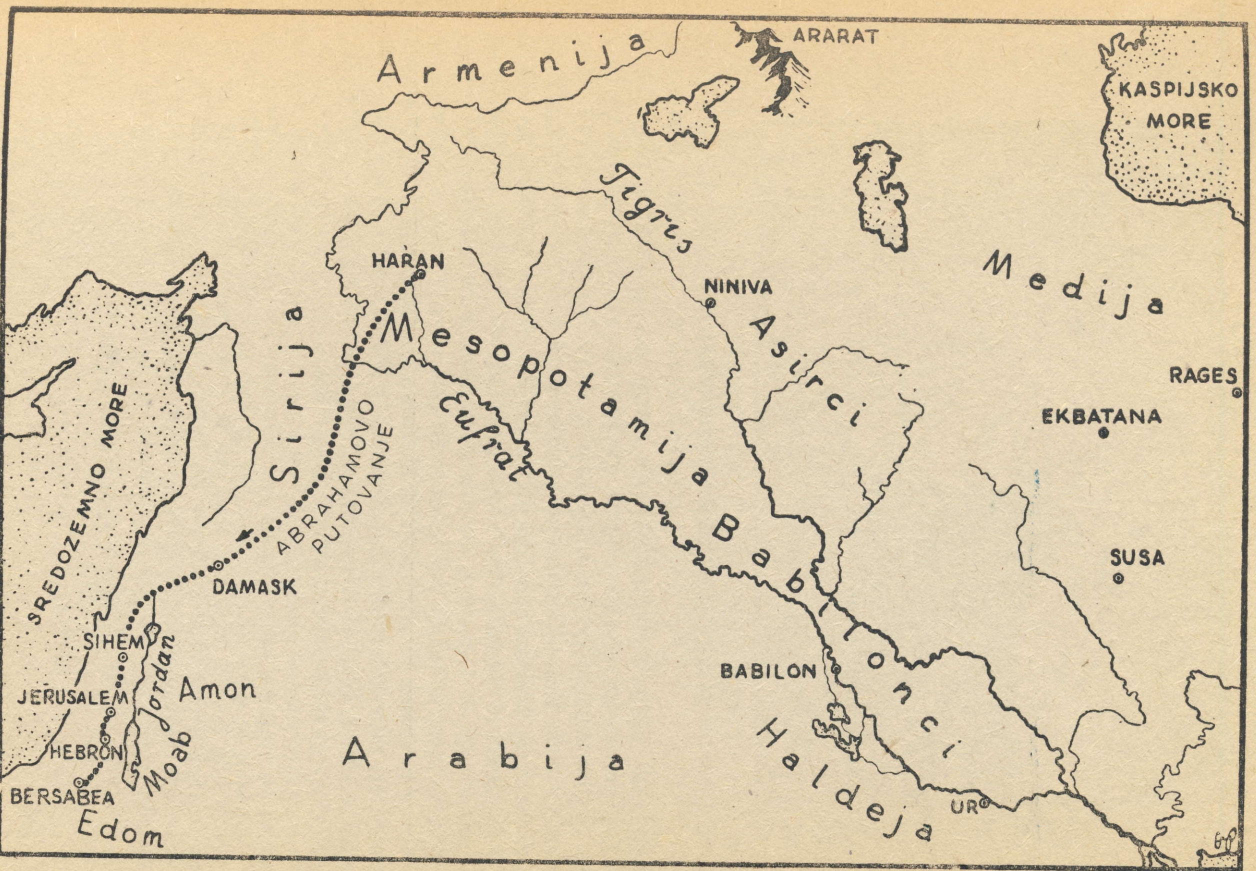
2. Bog nagrađuje Abramovu vjeru. Abram se bojao osvete tuđih kraljeva, da ga ne ubiju i ne iskorijene njegovu porodicu. Ali Bog mu se javi i obodri ga: »Ne boj se, Abrame! Ja

sam tvoj zaštitnik, i tvoja nagrada bit će veoma velika. Pogledaj na nebo i prebroj zvijezde, ako možeš! Toliko će biti tvoga potomstva!« I Abram je vjerovao Bogu, a Bog mu je to primio u zasluge, te je postao mio Bogu. Još reče Bog Abramu: »Znaj unaprijed, da će tvoji potomci biti došljaci u tuđoj zemlji, te će robovati i biti tlačeni 400 godina. Ali ja ću suditi narodu, komu će služiti, i po tom će izaći s velikim blagom. Ti ćeš pak otići s mirom k svojim ocima i bit ćeš pokopan u dobroj starosti; a oni će se u četvrtom koljenu vratiti ovamo«.

Kad je Abramu bilo 99 godina, javi mu se Bog i reče mu: »Ja sam svemogući Bog! Živi po mojoj volji i budi savršen! Ja ću učiniti ugovor između sebe i tebe, i umnožit ću te veoma silno. Ti se ne ćeš više zvati Abram (= visoki otac), nego A b r a h a m (= otac mnoštva), jer ću te učiniti ocem mnogih naroda; a tvoja žena ne će se više zvati Saraja (= moja kneginja), nego S a r a (= kneginja). Ja postavljam između sebe i tebe kao i tvog potomstva vječni zavjet (ugovor), da sam ja Bog tebi i tvome potomstvu. Ja ću blagosloviti tvoju ženu Saru, i dobit ćeš od nje sina, komu nadjeni ime I s a k. S njim i njegovim potomstvom sklopit ću vječni zavjet«.

Koliko je Abraham bio mio Bogu, vidi se po tom, što je Bog bio voljan na molitvu Abrahamovu poštedjeti opake gradove Sodomu i Gomoru, kad bi se u njima bilo našlo barem 10 pravednika. Ali kad se nije u tim gradovima našlo ni 10 pravednika, Bog je poslao dvojicu anđela, da izbave Lota i njegovu porodicu iz Sodome i Gomore, a te je gradove Bog uništio ognjem s neba radi njihovih sramotnih grijeha. Ipak je tom zgodom nastradala Lotova žena, jer se usprkos opomene anđela u bijegu obazrela na požar Sodome i Gomore i odmah se pretvorila u stup od soli. Vidjevši naime užasan požar onesvijestila se od straha i na nju se staložila sol.

3. Bog kuša Abrahama tražeći žrtvovanje sina Isaka. Kad je Abrahamu bilo 100 godina, a njegovoj ženi Sari 90, ispunilo se Božje obećanje, i rodio mu se sin Isak. Abraham je veoma ljubio svoga sina Isaka. Kad je Isak poodrastao, Bog je htio iskušati Abrahamovu vjernost, i zato reče Abrahamu: »Abrahame, uzmi svoga ljubljenog jedinca sina Isaka i spali mi ga kao žrtvu na gori, koju ću ti pokazati!« Sutradan krene Abraham na put sa svojim sinom, a treći dan došli su do podnožja gore, gdje je trebalo izvršiti žrtvu. Abraham natovari na leđa svome sinu Isaku drva, a sam je uzeo oganj i nož, i stanu se uspinjati na goru. Putem upita Isak: »Oče, evo ognja i drva, a gdje nam je klanica za žrtvu?« Abraham odgovori: »Sinko, Bog će sebi naći klanicu za žrtvu!« Kad su na gori podigli žrtvenik, Abraham sveže sina Isaka i postavivši ga na žrtvenik zamahne nožem, da ga zakolje. Tada mu vikne Gospodnji anđeo: »Abrahame, ne diži svoje ruke na sina! Sada vidim, da se bojiš Boga,

Armenija
ARARAT
KASPIJSKO MORE
Tigris
HARAN
NINIVA
Medija
Sirija
Mesopotamija
Asirci
RAGES
EKBATANA
SREDOZEMNO MORE
Eufrat
ABRAHAMOVO PUTOVANJE
Babilonci
SUSA
DAMASK
SIHEM
Jordan
JERUSALEM
Amon
BABILON
HEBRON
Moab
Arabija
Haldeja
BERSABEA
UR
Edom

ABRAHAMOVA ŽRTVA

kad radi njega nisi poštedio ni svog jedinca sina!« Na to se Abraham obazre i opazi ovna, gdje se rogovima zapleo u trnje, te spali njega za žrtvu mjesto sina. A anđeo opet zovne Abrahama i reče mu: »Gospod se zakleo: Kad nisi radi mene poštedio ni svog jedinca sina, ja ću te blagosloviti i umnožit ću tvoje potomstvo veoma, kao nebeske zvijezde i kao pijesak na morskoj obali. I u tvom će potomstvu biti blagoslovljeni svi narodi na zemlji, jer si poslušao moj glas.«

Abraham je poživio 175 godina. Za svog sina Isaka dao je potražiti pobožnu djevojku Rebeku iz Mesopotamije, da se Isak njome oženi. Kad je Abraham umro. Isak ga pokopa u kamenoj grobnici pokraj Sare u gradu Hebronu.

Abrahamova vjera bila je tako čvrsta, da je nije mogla pokolebati ni najteža kušnja žrtve jedinorođenoga i ljubljenoga sina.

Isak je slika ili tip Isusa, jer je kao jedinorođeni i ljubljeni sin trebao biti nevino žrtvovan. Kao što je Isak sam nosio na goru drva, na kojima je trebao biti žrtvovan, tako je Isus sam nosio na goru Kalvariju drvo križa, na kom je umro kao nevina žrtva za ljudske grijehe.

ISAK I NJEGOVI SINOVI

Kad je u kanaanskoj zemlji nastala glad, htio je Isak otići u Egipat, ali mu se u Gerari (na međi Egipta) javi Bog i reče mu: »Nemoj ići u Egipat, nego ostani u ovoj zemlji, jer ću sve ove krajeve dati tvome potomstvu; u tvom će pokoljenju biti blagoslovljeni svi narodi na zemlji!«

U tim je riječima sadržano *četvrto* obećanje Spasitelja.

1. Opreka između Isakovih sinova. Rebeka je rodila Isaku dva sina blizanca, koji su bili sasvim oprečne naravi. Prvenac E z a v bio je rutav, opor i silovit, bavio se ratarstvom i lovom. J a k o v je bio krotak i miran, a postao je pastir. Isak je volio Ezava, a Rebeka je više voljela Jakova. Kad su braća poodrasla, dođe jednom Ezav umoran iz polja, a Jakov je upravo skuhao leću. Ezav mu reče: »Daj mi toga crvenoga jela, jer sam veoma umoran!« Jakov mu odgovori: »Prodaj mi svoje prvenstvo!« Ezav privoli na to, ali Jakov zatraži Ezava, da mu to potvrdi zakletvom. I Ezav se zakune.

Prvenci su onda imali pravo na dvostruki dio baštine, a po očevoj smrti prelazila je na prvenca svećenička čast i vlast glavara porodice. Prvenac je dobivao od oca posebni blagoslov, s kojim su na nj prelazila obećanja, što ih je Bog dao patrijarsima za njihovo potomstvo.

2. Isakov blagoslov. Kad je Isak ostario, ostavi ga vid. On dozove sina Ezava i reče mu: »Sine, evo, ja sam ostario i ne znam, kad ću umrijeti. Idi, dakle, u lov i pripravi mi nešto dobro za jelo, pa da te blagoslovim prije nego umrem.« To je čula Rebeka, pa je odlučila, da lukavštinom preteče Ezava i da prvenački blagoslov pribavi Jakovu.

Kad je Ezav otišao u lov, Rebeka ugotovi dva najbolja jareta, obuče Jakova u Ezavljeve haljine te mu obloži ruke i vrat jarećim kožicama. Tako ga pošalje s jelom ocu i naputi ga, da mjesto Ezava primi prvenački blagoslov. Kad je Jakov došao k ocu, on ga upita: »Koji si ti, sine?« A Jakov reče: »Ja sam Ezav, tvoj prvenac. Sjedi, da jedeš mojega lova, pa da me blagosloviš!« Isak reče: »Pristupi bliže k meni, da te opipam i uvjerim se, jesi li moj sin Ezav, ili ne!« I Jakov se približi k ocu, a ovaj ga opipa i reče: »Glas je doduše Jakovljev, ali ruke su Ezavljeve.« I nije ga prepoznao. Tada mu Jakov dade jela i donese vina. Potom pristupi Jakov k Isaku i poljubi ga, a Isak ga blagoslovi govoreći: »B o g t i d a o r o s e n e b e s k e i o d p l o d n e z e m l j e o b i l j e p š e n i c e i v i n a ! N a r o d i t i s l u ž i l i i p l e m e n a t i s e k l a n j a l a ! B i o g o s p o d a r s v o j o j b r a ć i i k l a n j a l i t i s e s i n o v i t v o j e m a t e r e !« — Čim je Jakov otišao ispred Isaka, dođe Ezav iz lova te priredi ocu jelo i donese pred njega govoreći: »Ustani, oče moj, i jedi, što sam ti ulovio, pa me blagoslovi!« A Isak upita: »Tko si ti?« Ezav odgovori: »Ja sam tvoj sin, prvenac Ezav.« Tada se Isak veoma prepadne i upita: »Tko je dakle onaj koji je upravo ulovio lova i donio mi, te sam jeo od svega prije, nego li si ti došao? Ja sam njega blagoslovio, i on će ostati blagoslovljen!« Tada Ezav zarida iza glasa i reče: »Oče moj, blagoslovi i mene!« A on reče: »Tvoj je brat došao s prijevarom

i odnio je tvoj blagoslov.« A Ezav gorko plačući reče: »Oče, zar je u tebe samo jedan blagoslov? Blagoslovi i mene!« Tada Isak ganut reče:

»Gle bez zemlje bit će stanak tvoj,
I bez rose s neba ozgo visokog;
Nego ćeš od mača svoga živjeti
I bratu ćeš svome ti robovati.
Al' će doći vrijeme, kad ćeš slobodan
Sa svog vrata stresti jaram brata svog.«

Od toga časa Ezav trajno zamrzi Jakova radi blagoslova i reče u sebi: »Blizu su tužni dani mojega oca, jer ću ubiti svoga brata Jakova.«

Postupak Rebeke i Jakova bio je nečastan i grešan. Rebeka i Jakov morali su svoju prijevaru teško ispaštati. A i Ezav je bio osjetljivo kažnjen za svoju nepromišljenost, kad se iz lakomosti za lećom odrekao prvenstva. Isakovi blagoslovi imali su proročko značenje, te su se na jednom i drugom ispunili.

3. Jakovljev bijeg u tuđinu i povratak. Rebeka se pobojala Ezavove prijetnje, i zato je rekla Jakovu, neka se skloni kod njezina brata Labana u Haranu, dok se ne stiša Ezavljev gnjev. I otpusti Isak Jakova s blagoslovom. Kad je Jakova na putu zatekla noć, stavio je pod glavu kamen i zaspao. U snu je vidio, kako stoje ljestve od zemlje do neba, a po njima se penju i silaze anđeli, dok je na vrhu stajao Bog i progovorio mu: »Ja sam Bog Abrahamov i Isakov. Ovu zemlju, na kojoj spavaš, dat ću tebi i tvome potomstvu. Tvojega će potomstva biti kao praha na zemlji, i u njemu će biti blagoslovljeni svi narodi na zemlji. Ja ću te čuvati, kudagod pođeš, i dovesti ću te natrag u ovu zemlju.« Kad se Jakov probudio, rekao je: »Kako li je strašno ovo mjesto! Zaista, ovdje je Božja kuća i vrata nebeska!« Jakov izlije ulja na kamen, koji mu je bio uzglavljem, i nazove ono mjesto Betel (= Božja kuća). I učini na tom mjestu zavjet govoreći: »Ako me Bog bude čuvao, da se sretno povratim, načinit ću ovdje žrtvenik Gospodu i prinijeti mu desetinu od svega svog imanja.«

Laban je lijepo primio Jakova i zadržao ga kod sebe, da mu čuva stoku. Jakov je ostao 20 godina kod Labana, pa se u tom vremenu oženio Labanovom kćerju Rahelom. Jakov se za to vrijeme i veoma obogatio, tako da mu je Laban stao zavidjeti, mijenjati mu plaću i varati ga. Kad je to Jakov uvidio, odlučio je, da se sa svojom porodicom i blagom vrati u svoj zavičaj. Na povratku kući Jakov pošalje Ezavu glasnike, da se vraća, a Ezav izađe preda nj sa 400 ljudi. Tada se Jakov veoma uplaši. U nevolji utekao se Jakov molitvom Bogu za pomoć i probdio je cijelu noć u molitvi, boreći se s Božjim anđe-

lom. Kad je svitala zora, reče mu anđeo: »Pusti me, zora je!« Jakov mu odgovori: »Ne ću te pustiti, dok me ne blagosloviš.« Tada anđeo blagoslovi Jakova i reče mu: »Od sada se ne ćeš zvati Jakov, nego Izrael (= Božji borac), jer si se borio s Bogom i nadjačao si.«

U Jakovljevoj borbi s Božjim anđelom u molitvi krije se važno značenje. Trebalo je, da se Jakov pred bratom duboko ponizi i time ga skloni na pomirenje. Istom nakon te odluke uspio je Jakov ustrajnom molitvom skloniti Boga, da ga usliša i pomogne mu protiv Ezava. Odatle se vidi, kako je ustrajna molitva pred Bogom vrlo jako i uspješno oružje. Jakovljeva borba s Božjim anđelom u molitvi slika (tip) je Isusove duševne borbe u molitvi na Maslinskoj gori uoči njegove gorke muke.

4. Jakovljevo pomirenje s Ezavom. Kad sutradan ujutru Jakov ugleda Ezava, pođe mu ususret i pokloni mu se sedam puta ničice. Tada pritrči Ezav te se izmiri s bratom i zagrli ga. Potom Jakov nadari Ezava darovima i rastane se s njim u miru. Zatim Jakov prijeđe preko Jordana i dođe u Betel, gdje je podigao žrtvenik u zahvalu Bogu. Odanle se zaputi u Efratu (Betlehem), gdje mu umrije žena Rahela poslije poroda najmlađeg sina Benjamina. Napokon prispije Jakov k svome ocu Isaku u Mambru kod Hebrona. Isak je umro navršivši 180 godina, a njegovi su ga sinovi zajednički ukopali.

Ezav i Jakov predstavnici su dvaju oprečnih naroda. Ezav, nazvan također *Edom* (= crven, po crvenom jelu leće), otac je Edomićana ili Idumejaca, naroda ratoborna, koji je živio na jugu Palestine prema Sinajskom poluotoku. Jakov ili *Izrael* postao je ocem odabranog naroda, koji je imao zadatak sačuvati pravu vjeru do Spasiteljeva dolaska. U ova dva naroda prikazana je opreka borbe između kraljevstva Božjega i kraljevstva ovoga svijeta, pravovjerja i krivoboštva.

JOSIP EGIPATSKI

Jakovljeva porodica brojila je 12 sinova i jednu kćer. Od Jakovljevih sinova trebalo je da u tuđoj zemlji postane čitav jedan narod. Taj je narod, prema proroštvu, koje je Bog kazao Abrahamu, trebao proboraviti 400 godina u tuđini kao roblje drugom narodu, a potom se vratiti u kanaansku zemlju da je naslijedi kao svoju baštinu. Da se to proroštvo ostvari, Bog je čudesnim promislom ravnao životom Jakovljeva sina Josipa, pomoću kojeg se čitava Jakovljeva porodica preselila u Egipat.

1. Josipu zavide braća. Od svih svojih sinova Jakov je najviše volio Josipa, jer je on bio među njima najbolji. Kad je Josipu bilo 16 godina, pasao je sa svojom braćom stoku, i jednom je o njima donio svome ocu zle glase. Osim toga braći je bilo žao, što je Jakov dao načiniti Josipu šarenu haljinu i time pokazao, da ga više voli, nego ostale sinove. Još su većma za-

BRAĆA PRODAJU JOSIPA

mrzila braća na Josipa, kad im je u mladenačkoj bezazlenosti pripovijedao svoje sne. Jednom je usnio, kako su u polju vezali snopove, pa su se snopovi braće klanjali njegovu snopu. Drugiput je usnio, kako mu se klanja sunce, mjesec i jedanaest zvijezda.

Josipovi sni imali su po Božjem promislu proročko značenje, kako će se vidjeti iz njegova kasnijeg života.

2. Braća prodaju Josipa. Kad su Jakovljevi sinovi pasli stoku kod Sihema, pošalje Jakov Josipa, da prigleda, kako su braća i stoka. Čim su ga braća opazila, rekla su: »Evo, ide sanjač. Hajde da ga ubijemo, pa ćemo reći, da ga je zvijer proždrla. Tada ćemo vidjeti, što mu koriste sni.« Ali najstariji brat Ruben reče: »Nemojte ga ubiti ni njegovom krvlju okaljati svoje ruke, nego ga bacite u jamu!« To je rekao, jer ga je poslije htio izbaviti. Kad je Josip došao k braći, oni mu svuku šarenu haljinu i bace ga u jamu zdenca, koji je presušio. Malo zatim prolazili su onuda izmaelski trgovci putujući u Misir (Egipat). Juda predloži braći, da prodaju Josipa trgovcima. Braća izvade Josipa iz jame i prodadu ga trgovcima za 20 srebrnika, a oni odvedu Josipa u Egipat. Potom uzmu braća Josipovu haljinu, umoče je u krv zaklana jareta i pošalju je tako k ocu. Jakov prepozna haljinu svoga sina i poviče: »To je haljina moga sina! Zacijelo ga je zvijer rastrgla i proždrla!« I Jakov od žalosti razdere svoje odijelo i obuče se u žalobne haljine, te je plakao za Josipom dugo vremena,

Josip, prodan od brata Jude za 20 srebrnika slika (tip) je Isusa, prodanog od apostola Jude Iškariota za 30 srebrnika.

3. Josip kod Putifara i u tamnici. Trgovci su prodali Josipa kao roba P u t i f a r u, zapovjedniku kraljevske straže u Misiru (Egiptu). Bog je čuvao Josipa i blagoslovio ga u svemu, što je radio. Zato je i omilio svome gospodaru, te ga je on postavio nad svim svojim imanjem. Ali je doskora trebala doći nova kušnja.

Putifar je imao opaku ženu, koja je htjela Josipa zavesti na grijeh. Ali Josip joj reče: »Kako bih ja mogao učiniti tako veliko zlo i sagriješiti pred svojim Bogom?« Žena je često Josipu dosađivala, ali se on nije dao nagovoriti na zlo. Kad je Josip jednom radio u Putifarovoj kući, dođe žena i stane ga napastovati. Josip pobjegne napolje, ali žena zadrži u svojoj ruci njegovu gornju haljinu. Tada ona dozove svoju čeljad i reče im: »Gledajte, kakova je čovjeka doveo moj muž u kuću! Došao je k meni, da me osramoti, a kad sam povikala, ostavio je svoju haljinu kod mene i pobjegao? Tako je žena rekla i svome mužu, kad je došao kući i pokazala mu Josipovu haljinu. Kad je to gospodar čuo, povjerovao je ženi te je odmah dao Josipa baciti u tamnicu.

Josip u izbjegavanju napasti daje divan primjer kreposna mladića, koji je volio nevino oklevetan pasti u tamnicu, nego se pred Bogom ogriješiti.

Bog nije napustio Josipa ni u tamnici, Josip je doskora omilio tamničaru, i on mu povjeri, da nadgleda sužnje. Jednom su dva kraljeva dvoranina — peharnik i pekar — nešto skrivili kralju, i on ih je bacio u tamnicu. Tamničar preda i njih Josipu. Nekoga jutra zateče ih Josip žalosne, jer su usnuli sne, koje im nitko nije znao razjasniti. A Josip im reče: »Nije li Bogu znano, što sni znače? Kažite mi svoje sne!« Na to ispripovjedi peharnik svoj san: »Sanjao sam, da vidim pred sobom čokot (trs), a na njemu tri loze i sazrelo grožđe. Meni se nađe u ruci kraljeva čaša, i dadem kralju piti.« Josip mu reče: »Tri su loze tri dana. Za tri dana kralj će se sjetiti tebe i postavit će te u pređašnju službu, te ćeš mu dodavati čašu, kao i prije. Ali kada ti bude dobro, sjeti se mene i reci kralju da me izbavi iz ove tamnice, jer sam nevin dospio ovamo.« Potom pripovjedi svoj san i pekar: «Sanjao sam, da nosim na glavi tri košare pune kruha i kolača, pa su dolijetale ptice i jele iz njih.« Josip mu reče: »Tri košare znače tri dana. A što su ptice jele kruh, znači, da će te kralj dati objesiti na drvo, gdje će ti ptice kljuvati tijelo.« Tako se i dogodilo. Poslije tri dana slavio je kralj svoj rođendan, i kod gozbe sjetio se peharnika i pekara, pa je prvoga povratio u pređašnju službu, a drugoga dao objesiti. Ali peharnik je u sreći zaboravio na Josipa.

Kao što je Josip u tamnici jednom dvoraninu prorekao pomilovanje, a drugomu smrtnu osudu, tako je Isus na križu raskajanom razbojniku prorekao raj, a drugi je umro neraskajan i propao.

4. Josipovo uzvišenje. Dvije godine potom usnio je egipatski kralj (faraon) san, a nitko nije znao reći, što znači. Tada se sjeti faraonov peharnik Josipa u tamnici i preporuči ga faraonu da mu razjasni san. Faraon zapovjedi, da mu odmah dovedu Josipa iz tamnice, i reče mu: »Usnio sam san, a nitko ne zna reći, što znači. A za tebe čujem, da znaš kazivati, što znače sni.« Josip odgovori: »Ne ja, nego jedini Bog može kralju dati povoljan odgovor.« Tada ispripovjedi faraon svoj san: »Usnio sam, da stojim na obali Nila. Najednom izađe iz rijeke sedam lijepih i pretilih krava, te stanu pasti na obali. Iza njih je izašlo sedam ružnih i mršavih krava, i ove pojedu onih sedam pretilih, te ostanu mršave, kao što su bile i prije. U to se probudim, pa opet zaspim i usnem, da je iz jedne stabljike izraslo sedam punih i jedrih klasova; potom izraste sedam praznih klasova i ovi progutaju onih sedam jedrih klasova.« Josip odgovori faraonu: »Obadva sna imaju jednako značenje. Bog javlja unaprijed kralju, što je nakanio učiniti. Najprije će doći sedam rodnih godina, kad će u Egiptu biti svega izobilja, a potom će doći sedam gladnih godina, kad će se potrošiti sve obilje i teška će glad pritisnuti zemlju. Sada dakle neka kralj potraži mudra i marljiva čovjeka, koji će za rodnih godina skupljati žito u žitnice, da bude hrane u zemlji za sedam gladnih godina, pa da ljudi ne izginu od gladi.« Josipov se savjet svidje kralju i on postavi Josipa svojim namjesnikom. U znak odlikovanja dao je faraon obući Josipa u najfinije haljine, uresio ga svojim prstenom i zlatnim lancem oko vrata, i posadi ga na druga kraljevska kola, da se vozi po gradu, a pred njim je glasnik vikao: »Klanjajte mu se, jer ga je kralj postavio nad svom egipatskom zemljom!« I faraon promijeni Josipu ime u S a f n a t-P a n e a h, koje u egipatskom jeziku znači »spasitelj svijeta«. Josipu je bilo 30 godina, kad je postao namjesnikom egipatskoga kralja.

Kao što je Josip iz tamnice bio uzvišen do časti kraljevskog namjesnika, tako je Isus Krist iz groba slavno uskrsnuo i uzašao na nebo, gdje je sjeo o desnu Boga Ocu.

U Egiptu zaredalo je sedam rodnih godina. Josip je po svoj zemlji sakupljao suvišak žita i nakupio ga u žitnice toliko, da se više nije moglo mjeriti. Odmah potom zaredalo je sedam gladnih godina. Glad je pritisnula ne samo egipatsku zemlju, nego i susjedne krajeve. Narod je molio faraona, da mu dade kruha, a on je govorio narodu: »Idite k Josipu i činite, što vam on rekne!« Tada je otvorio Josip žitnice i prodavao žito narodu.

5. Josipova braća dolaze u Egipat. Kad je nastala glad i u kanaanskoj zemlji, pošalje Jakov svoje sinove u Egipat, da kupe žita. Desetorica braće krene na put; samo Benjamina zadrži otac kod kuće bojeći se, da ga na putu ne zadesi kakvo zlo.

Kad su braća došli u Egipat, bili su kao stranci dovedeni pred Josipa. Oni ga nisu prepoznali, ali Josip je njih prepoznao, i htio ih je iskušati, da li su se istinski popravili. Zato ih preko tumača oštro upita, što žele; a kad su mu rekli, da su iz kanaanske zemlje i da žele kupiti žita, Josip im reče: »Vi ste uhode. Došli ste vidjeti, gdje je zemlja slabija.« Na to mu oni rekoše: »Nismo, gospodaru. Mi smo čestiti ljudi. Bilo nas je svega dvanaest braće. Jedan najmlađi ostao je kod kuće kod oca, a jednoga više nema.« Potom ih Josip dade baciti u tamnicu za tri dana. Treći dan izvede ih iz tamnice i reče: »Da se uvjerim, je li istina, što govorite, zadržat ću jednoga od vas kao taoca u tamnici, a ostali idite sa žitom kući; ali kada drugiput dođete, dovedite sa sobom i najmlađega brata!« Tada stanu oni među sobom govoriti: »Pravo je da trpimo, jer smo se ogriješili o svoga brata. Vidjeli smo njegovu nevolju, kad nam se molio, ali ga nismo uslišili. Zato je i na nas došla ova nevolja.« Oni nisu znali, da ih Josip razumije. Josip zapovjedi, da svežu brata Simeona i bace ga u tamnicu, a ostalima dade žita i odredi, da im se novci kojima su htjeli platiti žito, povrate i stave svakome u vreću odozgo. Povrh toga dade im na put jela. Kad su na putu braća otvorili vreće, opazili su, da su novce dobili natrag, i vrlo su se prestrašili. Kod kuće su ispripovjedili ocu, što im se dogodilo, a on se još više ožalosti i reče: »Josipa nema, Simeon u tamnici, a sad hoćete i Benjamina odvesti. Ne dam, da on ide s vama, pa da se i njemu dogodi kakvo zlo, jer bi me tuga za njim svalila u grob.«

Kad su potrošili žito, a glad je još sveudilj trajala, reče Jakov sinovima: »Idite opet u Egipat i kupite nam malo hrane!« A Juda odgovori: »Onaj nas je čovjek zakletvom obvezao, da mu ne smijemo doći pred oči bez najmlađeg brata. Pusti dakle momka, da ide s nama, da ne umremo! Ja ti jamčim za nj.« Napokon Jakov popusti i reče, neka ponesu onom čovjeku na dar najboljih plodova ove zemlje, a novaca neka ponesu dvojinom, da naplate prеđašnji dug za žito.

Kad su braća s Benjaminom i darovima prispjeli u Egipat, Josip je odredio, da se pripravi gozba za njih, i rekao je, da će on s njima objedovati. Potom im Josip izvede Simeona, a oni predadu Josipu svoje darove. Josip ih prijazno pozdravi i upita ih za oca. Oni odgovore: »Naš otac je živ i zdrav.« Tada ih Jo-

sip upita za Benjamina: »Je li to vaš najmlađi brat? »Bog te blagoslovio, sinko!« I Josip brže izađe napolje i zaplače od ganuća; a kad je kod stola poredao braću točno po godinama, oni su se veoma začudili.

6. Josip se očituje braći. Poslije objeda dade Josip napuniti braći vreće žitom i svakomu stavi u vreću odozgo njegove novce, a u vreću najmlađega i svoju srebrnu čašu. Drugi dan ujutro krenu braća na put. Kad su izašli iz grada, pošalje Josip za njima upravitelja kuće i kaže mu: »Reci onim ljudima: Ukrali ste čašu, iz koje moj gospodar pije.« Upravitelj učini po Josipovoj zapovijedi, a braća mu odvrate: »U koga se nađe čaša, neka umre, a mi svi bit ćemo tvoji robovi.« Upravitelj ih pretraži i u Benjaminovoj vreći nađe čašu. Tada oni razdru od žalosti svoje haljine i vrate se u grad. Kad su došli pred Josipa, padnu pred njim na zemlju, a on ih upita: »Zašto ste to učinili?« Na to reče Juda: »Što da ti rečemo, gospodaru, ili kako da se opravdamo? Evo mi svi, i onaj u koga se našla čaša, tvoji smo robovi!« Josip odgovori: »Bože, sačuvaj! Ne ću ja to? Nego samo onaj, u koga se našla čaša, neka mi bude rob; a ostali idite s mirom k svome ocu!« Tada pristupi Juda i reče: »Molim te, gospodaru, ja sam se zajamčio za momka, kad ga otac nije htio pustiti, da ide s nama. Ako se bez njega vratimo, svalit ćemo sijedu njegovu glavu s tugom u grob. Dopusti dakle, da ja mjesto njega ostanem tvoj rob, a on neka ide sa svojom braćom kući, jer ja se ne mogu vratiti k ocu bez dječaka.« Ovaj čin bratske ljubavi ganuo je Josipa, da se nije mogao dalje suzdržati, a da se ne očituje svojoj braći. Zato zapovjedi Egipćanima, da izađu napolje. Kad je ostao s braćom sam, brizne u plač i reče: »Ja sam vaš brat Josip!« Ali braća su se na to tako prestrašili, da mu nisu mogli ništa odgovoriti. A Josip im reče: »Ne bojte se! Nisam po vašoj volji poslan ovamo, nego po volji Božjoj, koji mi je dao vlast nad egipatskom zemljom, da vam spasim život. Vratite se brže k ocu i dovedite ga k meni, da se ovdje hrani, jer će još pet godina biti glad!« Tada izgrli Josip Benjamina i ostalu braću i zaplače od ganuća.

Za dolazak Josipove braće dočuo je i kralj i obradovao se tomu, te je rekao Josipu, neka mu se otac sa svim svojim imanjem preseli u Egipat. Josip nadari svoju braću obilnim darovima i pošalje po oca svoja kola.

Kad su braća došla kući i javila ocu, da Josip živi i vlada nad svom egipatskom zemljom, Jakovu se činilo, kao da se probudio iz teška sna, i nije im vjerovao. Istom kad su mu ispripovjedili sve, što im se dogodilo i pokazali mu kraljevska

kola i obilne darove, oživio je njegov duh, i on reče: »Dosta mi je, da moj sin Josip živi. Idem da ga vidim prije nego umrem.«

Kao što je Josip putem poniženja i ropstva u tamnici postao spasiteljem svoje braće i egipatskog naroda, da ne umru od gladi, tako je Isus Krist poniženjem u čovječnoj naravi — osuđen na sramotnu smrt na Križu — postao Spasiteljem čovječanstva od pogibije vječnog prokletstva.

7. Jakov i njegova porodica sele u Egipat. Po tom krene Jakov s čitavom svojom porodicom i imanjem u Egipat. Na međi kanaanske i egipatske zemlje prinese Bogu žrtvu. Ovdje mu se u snu Bog javi i reče mu: »Ne boj se ići u Egipat, jer ću ondje od tvoga potomstva načiniti velik narod i opet ga izvesti odanle; i Josip će svojim rukama zaklopiti tvoje oči.« Na glas, da se otac približava, pohitao mu je Josip ususret, i kad se s njim sastao, zagrlio ga je plačući od ganuća.

Josip je doveo svog oca i braću pred faraona. A faraon reče Josipu: »Nastani ih u najboljem kraju zemlje!« Josip naseli svog oca i braću u Gesenu na istočnoj strani nilskoga ušća.

8. Smrt Jakova i Josipa. Jakov je poživio u Egiptu još 17 godina. Kad mu se približio dan smrti, dođe k njemu Josip sa svoja dva sina, E f r a i m o m i M a n a s i j e m. Jakov reče: »Ova dva tvoja najstarija sina bit će moji, i imat će jednaku baštinu, kao i drugi moji sinovi.« Po tom im Jakov podijeli blagoslov, da postanu dva plemena izraelskog naroda. Zatim dòzove Jakov i ostale svoje sinove, da ih blagoslovi, i proreče svakomu plemenu njegovu sudbinu. Prvenački pak blagoslov podijelio je J u d i riječima: »Judo, tebi će se klanjati sinovi tvoga oca. N e ć e s e o d J u d e o d u z e t i v l a d a l a č k a p a l i c a, d o k n e d o đ e o n a j, k o j i t r e b a d a b u d e p o s l a n, i k o g a o č e k u j u n a r o d i« (t.j. Spasitelj). Napokon zaželi Jakov, da ga ukopaju kod otaca u zemlji kanaanskoj, te legne i premine. Josip dade tijelo svog oca pomazati mirisimà (balzamirati) po egipatskom običaju. Braća su prevezli tijelo svog oca s velikom pratnjom u zemlju kanaansku i ukopali ga u Abrahamovoj grobnici u Hebronu.

Po očevoj smrti pobojala su se braća, da će im se Josip osvetiti. Zato dođu k njemu i stanu ga moliti da im oprosti. A Josip im reče: »Ne bojte se! Vi ste zlo mislili za mene, ali je Bog okrenuo to na dobro, da spasi život mnogom narodu. Ja ću hraniti vas i vašu djecu!«

Josip je poživio 110 godina, te dočekao svoju unučad i praunučad. Kad mu se približila smrt, reče svojoj braći: »Poslije moje smrti Bog će vas pohoditi i odvest će vas natrag u zemlju, koju je obećao Abrahamu, Isaku i Jakovu. Tada ponesite moje kosti sa sobom!« Potom umre, i pomazavši ga mirisima sahrane ga u mrtvačkom lijesu.

Povijest života Josipa Egipatskoga iznosi nam jedan od najljepših primjera svijetlog značaja uzorna i kreposna mladića, koga ne smetaju ni izrugivanja rođene braće, niti njihov prijezir i nečovječni postupak, ni kleveta opake žene, niti poniženje do sužnja u tamnici, da se pokoleba u vjernosti Bogu i pouzdanju u Božji promisao. Zato ga Bog nakon tolikih kušnja i dolično nagrađuje uzvišenjem do časti kraljevskog namjesnika. U čitavoj povijesti života Josipa Egipatskog divno se odrazuje Božji promisao, koji upravlja sudbinom ljudi tako, da se i zlo, koje gdjekad nevini ljudi trpe, obraća na opće dobro mnogih.

JOB I ZLO U SVIJETU

Premda se Bog osobitim načinom brinuo za odabrano potomstvo Abrahamovo, komu je povjerio da čuva objavljenu vjeru, ipak nije sasvim zapustio onih duša, koje su vjerno nastojale služiti Bogu, makar su bile okružene neznaboštvom. Bog je i takovim dušama dao potrebne milosti. da mogu i kraj teških kušnja ustrajati u dobru i živjeti kreposno. Primjer za to nalazimo u kušnjama pravednoga i strpljivog Joba.

1. Jobova pobožnost i blagostanje. U doba patrijarško živio je u zemlji Hus u Arabiji Job, čovjek ugledan i bogat, a uz to veoma pobožan. On je imao sedam sinova i tri kćeri, te obilje blaga i bogatstva: na tisuće ovaca i deva, stotine goveda i magarica i mnogo čeljadi. Njegovi su ga sinovi i kćeri svaki dan pohađali, a on bi svakog jutra prikazivao Bogu za njih žrtve i molio se, da im Bog oprosti, ako bi što sagriješili.

Već je u tom bio Job uzorom drugima, što se u svom uglednom položaju i bogatstvu nije uzoholio, da zaboravi na Boga, a u brizi za djecu on se za njih također mnogo molio Bogu i tako im prednjačio dobrim primjerom.

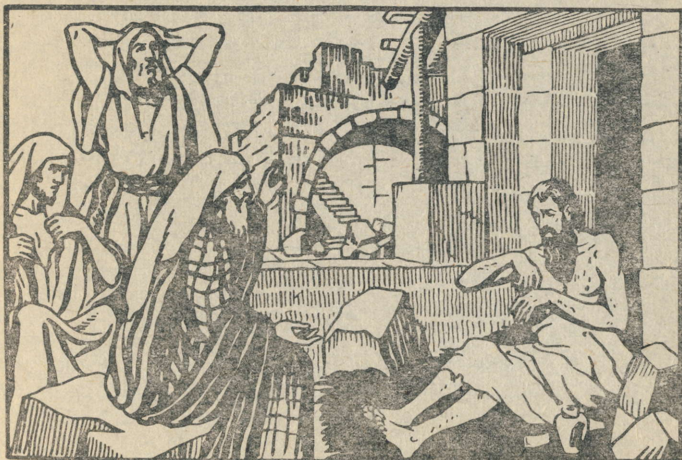
2. Job u teškim kušnjama. Zavidnik sotona stavio je Joba na tešku kušnju, bijući ga nesrećama u imovini i porodici. Sabeji su Jobu pomorili tegleću stoku, volove i magarice; Haldeji su mu oteli deve; oganj s neba (grom) pobio mu je sitnu stoku; silan vihor srušio je kuću i pod njenim ruševinama našla su smrt sva Jobova djeca. Kad su glasnici jedan za drugim obavješćivali Joba o tim nesrećama, Job je od žalosti razdro svoje haljine, ali nije nijednom riječju promrmljao protiv Boga, nego se klečeći poklonio Bogu i rekao: »Gospod je dao, Gospod je uzeo! Kako se Gospodu svidjelo, tako se dogodilo. Neka bude ime Gospodnje blagoslovljeno!«

Tada Bog reče sotoni: »Jesi li vidio Joba, kako mu nema ravna? Čovjek neporočan i pravedan, koji se boji Boga i kloni se zla te ustraje u svojoj nevinosti, a ti si me izazvao, da ga uzalud rastužim!« Sotona odgovori: »Sve će čovjek dati za život! Dotakni se samo njegova tijela, pa ćeš vidjeti, kako će pohuliti na tebe!« A Gospod mu reče: »Evo ti ga u ruke ali,

život mu poštedi!« Tada sotona udari Joba od pete do tjemena strašnom gubom tako, da se Job morao iseliti iz svoje kuće na smetište i tamo je crijepom strugao svoje čirove od gube. U toj nevolji posjetila je Joba njegova žena, i mjesto da ga utješi, narugala mu se: »Zar još ustraješ u svojoj pobožnosti? Blagoslovi (u značenju prokuni) Boga i umri!« Ali Job joj odgovori: »Govoriš kao luda žena; ako smo primali dobro od Boga, zašto da ne primamo zla?« I kraj sveg toga Job nije sagriješio svojim ustima.

Kušnje, kojima je Job bio udaren, bile su veoma teške: lišen svega imetka spao je na prosjački štap, gubitkom djece bio je lišen porodične sreće, a gubitkom zdravlja nestalo je posljednjeg uvjeta zadovoljna života na zemlji. Tjelesne boli bile su povećane moralnim bolima, kad je nakon dosadašnjeg uglednog položaja postao prezren, kao izmet na smetištu, izrugan i od svoje vlastite žene.

3. Joba osuđuju prijatelji. Joba su u njegovoj velikoj nevolji posjetili njegova tri prijatelja. Kad su oni vidjeli njegove patnje, sedam dana nisu smogli riječi, da ga utješe. Tada prekine sam Job šutnju i uzdahne: »Kamo sreće, da se nisam ni rodio!« Požalio je, zašto nije umro barem kao maleno dijete, jer u grobnom miru ne bi znao za bolne patnje. Na to progovaraju Jobovi prijatelji. Prvi, po imenu Elifaz Temanac, kori Joba radi nestrpljivosti i sumnjiči ga, da zacijelo mora biti veliki grešnik, jer nijedan grešnik ne može izmaći kaznama stroge Božje pravednosti. Drugi prijatelj, Baldad Suhejac, govori Jobu, da Bog ne odbacuje onoga, koji je dobar, dok opaki nemaju u

PATNIK JOB

životu trajne sreće. Treći prijatelj, Sofar Namaćanin, prekorava Joba da je preuzetan, kad poziva Boga, neka mu otkrije, zašto ga kažnjava.

Jobovi su prijatelji svojim riječima Joba više ožalostili, nego utješili. Job se brani od njihovih prijekora. Ako je svojim riječima dao oduška svojim bolima, to je čovjeku prirodno. On je svjestan, da se čuvao grijeha, koliko je mogao, pa zato sudi, da njegove patnje nisu kazne za grijehe; a ako jesu, moli Boga, da mu očituje, što je skrivio, da se pokaje Ipak kraj svih svojih patnja Job ispovijeda svoju vjeru i ufanje u Boga riječima: **»Znam, da moj otkupitelj živi, i da ću na posljednji dan uskrsnuti. Tada ću se opet zaodjeti svojom kožom i iz svoga tijela ja ću gledati svoga Boga!«**

Na Jobove riječi nadovezuje četvrti prijatelj Eliu, da Job ne govori sasvim pravo, kad se tuži na Boga, što ga je pohodio tolikim patnjama. Bog nije prema nikomu nepravedan. On često pripuštanjem nevolja poučava ljude u strpljivosti i čisti ih od oholosti. Oduzimanjem zemaljskih dobara Bog oslobađa ljude od zemaljskih spona i nuka ih, da se što tješnije sjedine s Božjom voljom. Čovjek ne može shvatiti nedokučive Božje nakane.

Jobovi prijatelji nemaju pravo, kad okrivljuju Joba, da je veliki grešnik. Istina, Bog kažnjava grešnike pohađajući ih patnjama, ali ne mora biti svaka patnja samo kazna za grijeh, nego može biti i kušnja, da li je pravednik postojan u dobru, ili da pred Bogom steče većih zasluga.

4. Bog nagrađuje Joba. Budući da nijedan od Jobovih prijatelja nije dao potpuno tačan odgovor na pitanje, zašto Bog dopušta, da i pravednik trpi, javlja se Jobu sam Bog i poučava ga, da ima mnogo pojava u vidljivom svijetu, kojih čovjek ne može sasvim dokučiti; a kamoli da razumije nedokučive tajne Božjeg promisla. Na to se Job kaje radi svoje nestrpljivosti i moli Boga za oproštenje. Bog oprašta Jobu, a njegove prijatelje kori, što su o Jobu krivo sudili, i šalje ih k Jobu, da se on za njih moli. Na posljetku Bog vraća Jobu zdravlje, umnožava mu dvojinom njegovo bogatstvo i blagoslovi ga, te mu se rodilo opet sedam sinova i tri kćeri. Bog je dao, da je Job poživio još 140 godina u sreći i zadovoljstvu i dočekao unučad do četvrtoga koljena.

Pravedni Job, nevin iskušan patnjama, osobito gubom, slika (tip) je Spasitelja u njegovoj muci na križu, i kao udaranom gubom ljudskih grijeha. Jobovo ozdravljenje slika je Kristova uskrsnuća od mrtvih i proslave prigodom uzašašća na nebo.

DOBA MOJSIJEVE OBJAVE

(1300. — 1. pr. Kr.)

MOJSIJE IZBAVITELJ IZRAELACA

1. Prilike Izraelaca u Egiptu. Kroz 400 godina boravka Jakovljeva potomstva u Egiptu nastao je od 12 Jakovljevih sinova čitav narod, nazvan Izraelci ili Hebreji (= »koji su došli od prijeko«). Kad je taj narod ojačao, odlučio je Bog, da ga izvede iz Egipta i dovede u kanaansku zemlju, koju je već patrijarsima obećao u baštinu. Međutim su se i društvene prilike u Egiptu znatno promijenile. Na mjesto faraona narodnosti Hiksa, koji su priznavali Josipove zasluge, došli su na vlast faraoni tebanske dinastije, koji nisu više ništa htjeli čuti o uspomeni na Josipa. Oni su se pobojali, da se ne bi Izraelci previše osilili, i zato su ih počeli tlačiti napornim poslovima i postupali s Izraelcima kao s robljem. Da se ograniči umnožavanje Izraelaca, izdao je faraon zapovijed, da treba svu mušku djecu odmah, čim se rode, ubijati bacajući je u vodu.

Doba tlačenja Izraelaca u Egiptu pada u vrijeme vladara XVIII. egipatske dinastije, naročito za vladanja Tutmosisa II. i III., te za vrijeme XIX. dinastije, Ramsesa I. i II., i Meneftaha, otprilike između 1500—1300. pr. Kr. U vrijeme Ramsesa II. izvodile su se velike gradnje, kod kojih se iskorištavala radna snaga Izraelaca. Patnje, što ih je u to vrijeme trpio izraelski narod, trebale su ga pripraviti na to, da postane što skloniji na izlazak iz Egipta i polazak u obećanu zemlju, gdje će dalje vršiti svoje poslanje prema Božjim odredbama.

2. Mojsijevo rođenje i poziv. U to vrijeme rodi se Amramu i Jokabedi iz Levijeva plemena sin. Majka ga je tri mjeseca sakrivala, da ga ne ubiju. Bojeći se, da ga ne bi mogla dulje kriti, puna pouzdanja u Božji promisao, splete košaricu od rogožine i oblije je smolom, te metne u nju dijete i odnese ga u trstiku kraj rijeke, gdje se običavala kupati faraonova kći. Sestra djeteta stajala je podalje, da vidi što će se dogoditi. Kad je faraonova kći došla da se kupa, doista naiđe na dijete, i mali joj se Hebrejin sažali te ga uzme. Tada pritrči sestra djeteta i upita faraonovu kćer, bi li htjela, da joj dovede Hebrejku, koja će dojiti dijete. Faraonova kći, ne znajući, tko je, najmi za dojkinju djeteta njegovu vlastitu majku. Kad se dijete othranilo, faraonova kći uzme ga u kraljevski dvor, posini ga i dade ga izučiti u svoj egipatskoj mudrosti. Ona mu nadjene ime Mojsije (= izvađen iz vode).

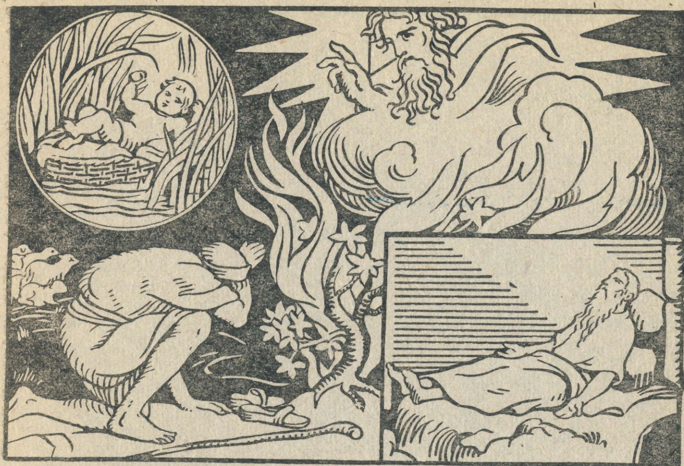
Bog se u svom promislu pobrinuo, da budući vođa izraelskog naroda stekne na faraonovu dvoru sve znanje, koje mu je bilo potrebno, da kasnije izvrši svoju veliku zadaću; a da upozna vjeru svojih otaca, Bog je dao, da ga u njoj odgaja njegova majka.

Premda je Mojsije postigao najvišu egipatsku izobrazbu, nije se iznevjerio svome narodu. Kad je bio u muževnoj dobi, želio je Izraelcima pomoći i zauzeti se za njih. To nije bilo po volji faraonu, pa je zato htio ubiti Mojsija. Mojsije je doznao za faraonov naum i u dobi od 40 godina pobjegao iz Egipta u madijansku zemlju na sinajskom poluotoku. Tu se sklone kod madijanskog svećenika Raguela ili Jetrona i najmi se kod njega, da mu pase stoku. Mojsije uzme jednu od njegovih kćeri po imenu Seforu, za ženu.

Četrdeset je godina Mojsije pasao stoku u madijanskoj zemlji i pomalo duševno dozrijevao za veliku zadaću, koja ga je čekala. Međutim je Izraelcima u Egiptu bilo jednako zlo. U to vrijeme dođe Mojsije s ovcama daleko u pustinju na goru Horeb. Ondje vidje, kako gori grm kupine, a nikako ne sagorijeva. Mojsije pođe bliže, da vidi, što je, ali mu se javi Gospod i reče: »Mojsije, Mojsije, ne idi bliže! Izuj svoju obuću, jer je mjesto, gdje stojiš, sveta zemlja. Ja sam Bog Abrahamov, Isakov i Jakovljev!« Tada Mojsije zastre svoje lice, jer se bojao gledati u Boga. A Bog mu reče: »Vidio sam nevolju svoga naroda u Egiptu i čuo sam njegov vapaj za pomoć. Zato ih hoću izbaviti i odvesti ih u zemlju, gdje teče mlijeko i med. Hajde dakle, ja te sada šaljem k faraonu, da izvedeš moj narod iz Egipta.« Mojsije odgovori: »Tko sam ja, da idem k faraonu i da izvedem Izraelce iz Egipta?« A Gospod mu reče: »Ja ću biti s tobom!« Mojsije reče: »Kada dođem k Izraelovim sinovima, pitat će me: kako se zove onaj, koji te je poslao? A što ću reći?« Bog mu odgovori: »Ja sam onaj, koji jesam (= Jahveh).« Mojsije reče: »Ali oni mi ne će vjerovati, da mi se Bog objavio!« Bog mu reče: »Baci svoj štap na zemlju!« Mojsije učini tako, i štap se pretvori u zmiju, a Mojsije pobjegne od nje. Tada mu Gospod reče: »Pruži svoju ruku i uhvati je za rep!« Mojsije učini tako, i zmija se opet pretvori u štap. Još reče Bog Mojsiju: »Turi svoju ruku u njedra!« Mojsije učini tako, a kad je izvadio ruku iz njedara, bila je sva gubava. Gospod mu reče: »Turi opet u njedra!« I kad je Mojsije to učinio, ruka je opet postala zdrava. I Bog reče Mojsiju: »To čini, pa će ti vjerovati!«

Čudesna pojava Boga u gorućem grmu, objavljivanje Božjeg imena *Jahveh* i moć, koju Bog daje Mojsiju, da čini u ime Božje čudesa, bili su za Mojsija svrhunaravni dokazi, da ga doista sam Bog izabire za veliko poslanje, da bude izbavitelj svoga naroda.

Ali Mojsije se i dalje branio, da ne ide, govoreći: »Molim, Gospode, ja nisam rječit; spora sam jezika!« A Bog mu reče: »Tko je stvorio usta čovjeku? Nisam li ja?« I opet reče Mojsije:

MOJSIJEVO ROĐENJE, POZIV I SMRT

»Molim te, Gospode, pošalji onoga, koga treba da pošalješ (Spasitelja)!« Tada se razgnjevi Gospod i reče: »Evo, tvoj brat Aron doći će tebi ususret. Njemu reci, što treba, i on će govoriti mjesto tebe!«

Mojsijevo protivljenje Božjem pozivu odaje poniznost i čednost njegova značaja. Usprkos velikoj obrazovanosti, koju je imao, ne smatra se Mojsije doraslim zadatku, koji mu Bog namjenjuje, nego ga prima jedino iz poslušnosti. U svemu kasnijem djelovanju Mojsija je nadahnjivala svijest, da kao Božji poslanik vrši svoj zadatak.

Tada se zaputi Mojsije u Egipat, i dođe mu ususret brat Aron. Mojsije mu ispripovjedi sve, što mu je Bog rekao. Oni dođu pred narod, i Aron kaže narodu, što je Bog rekao Mojsiju, a Mojsije učini svojim štapom čudo, i narod je povjerovao i poklonio se Bogu.

3. Mojsijeva čudesa pred faraonom. Mojsije i Aron došli su pred faraona i rekli su: »Ovako kaže Gospod, Izraelov Bog: Pusti moj narod, da izađe iz ove zemlje i da mi žrtvuje u pustinji!« Faraon odgovori: »Tko je Gospod, da ga ja slušam? Ne znam Gospoda i ne ću pustiti Izraela!« Potom zapovjedi nastojnicima, da još gore postupaju s Izraelcima. Po Božjoj zapovijedi dođu Mojsije i Aron opet pred faraona. Aron baci štap na zemlju, i štap se pretvori u zmiju. Na to dozove faraon egipatske čarobnjake, i oni načine nešto slično po svojim čarolijama, ali Aronov štap proždre njihove. Faraon ipak ostane tvrd i ne htjede pustiti naroda.

Tada pusti Bog na faraona i Egipćane deset egipatskih zala. Prvo zlo bilo je, da se na Aronov udarac štapom voda u Nilu pretvorila u krv i tako tekla sedam dana, i usmrdjela se, da nitko nije mogao piti, a i ribe su u njoj uginule. Drugo je zlo bilo, da je izišlo mnoštvo žaba i prekrilo svu zemlju. Treće je zlo bilo, da se pijesak pretvorio u komarce, koji su navalili na ljude i stoku. Četvrto je zlo bilo, da su navalile silne muhe na ljude i stoku po čitavom Egiptu, osim Gesena, gdje su boravili Izraelci. Peto je zlo bilo pomor stoke kod Egipćana, ali kod Izraelaca nije uginulo nijedno živinče. Šesto zlo bile su kraste na ljudima i životinjama. Sedmo zlo bila je tuča, koja je satrla sve usjeve. Osmo zlo bili su skakavci, koji su izjeli sve, što je još preostalo od tuče. Deveto zlo bila je gusta tama, koja je zastrla sav Egipat za tri dana, dok je kod Izraelaca bilo svijetlo. Kod svakog je zla faraon obećavao Mojsiju i Aronu, da će pustiti narod, ali kad bi zlo prošlo, faraonovo srce ostalo je i dalje tvrdo. Poslije devetog zla popustio je faraon tek toliko, da je bio pripravan pustiti narod pod uvjetom, da izraelska stoka ostane u zemlji. No Mojsije nije na to pristao, nego je navijestio posljednje, deseto zlo: pomor egipatskih prvenaca, što će konačno slomiti faraonov otpor.

Čudesa, koja su Mojsije i Aron činili u Egiptu pred faraonom, premda su slična tamošnjim nekim prirodnim pojavama, ipak nisu s njima istovjetna. Čudesa Mojsija i Arona nisu bila vezana na pojave u godišnjim dobama, nego su se zbivala i prestajala u točno određeno vrijeme tako, da su na znak Mojsija i Arona počimala i prestajala.

4. Vazmeno jagnje. Mojsije i Aron sakupili su izraelski narod i rekli su mu: »Na 14. dan ovoga mjeseca (oko svršetka ožujka) neka svaki domaćin zakolje pred veče jednogodišnje muško jagnje (ili jare) bez mane, ali kosti neka mu ne prelomi. Njegovom krvlju neka poškropi oba dovratka i gornji prag na vratima kuća, u kojima će se blagovati. U noći će na ražnju meso ispeći na vatri i jesti ga s beskvasnim kruhom i gorkim zeljem. To jagnje treba da jedu opasani, obuveni, sa štapom u ruci i žurno, jer je pasha, t.j. Gospodnji prolaz. U toj će noći proći egipatskom zemljom Gospodnji anđeo i pobiti sve egipatske prvence, a kad vidi krv na vašim kućama, proći će kraj njih i ne će biti ondje smrti.«

Izraelci su učinili, kao što im je zapovjedio Gospod. O ponoći pobio je Gospod sve egipatske prvence. Po cijelom Egiptu podigla se strašna vika, jer nije bilo kuće, gdje ne bi bilo mrtvaca. Tada poruči faraon Mojsiju i Aronu, neka izađu s izraelskim narodom iz Egipta i neka narod povede sa sobom svoju stoku. A i Egipćani navalili su na Izraelce, neka što brže

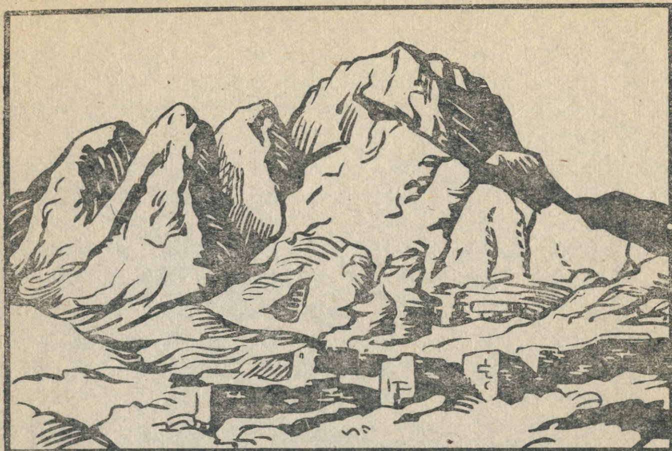
izađu, i dali su im na put zlata, srebra i haljina. I sakupi se sav Izrael na odlazak iz Egipta kod grada Ramesa. A bilo je svih muškaraca, spremnih za boj oko 600.000, osim žena i djece. Na polasku reče im Mojsije: »Ovaj dan, kad vas je Gospod izveo krepkom rukom iz Egipta, svetkujte od koljena do koljena i posvetite svoje prvence Gospodu!«

Oslobođenje Izraelaca od ropstva i smrti po krvi i blagovanju vazmenog jagnjeta slika je izbavljenja od ropstva grijeha i vječnoga prokletstva po Spasiteljevoj žrtvi na križu.

5. **Na putu do Sinaja.** Na putu iz Egipta u obećanu zemlju vodio je Izraelce sam Bog pokazujući im put čudesnim načinom pomoću oblačnog stupa, koji je išao pred Izraelcima. Taj se oblak zvao »Božja slava«, te je vidljivim načinom označivao Božju prisutnost. Danju je izgledao kao oblak, a noću je svijetlio kao plamen vatre.

Izraelski narod poradi dugotrajnog robovanja u Egiptu nije bio sposoban, da se upusti u ratnu borbu s ratobornim kananejskim narodima, koji su stanovali u utvrđenim gradovima. Osim toga izraelski narod još nije bio dozreo za osnivanje svoje samostalne države, nego ga je trebalo temeljito poučiti, utvrditi u vjeri i odgojiti, da može postati samostalnim. Zato je Bog odlučio, da taj narod povede duljim putem u obećanu zemlju, i to kroz pustinju sinajskog poluotoka.

P r i j e l a z p r e k o C r v e n o g m o r a. Iz Ramesa krenuli su Izraelci prema Crvenome moru. Faraon se pokajao, što je pustio Izraelce, da otiđu iz Egipta. Kad je čuo, da su se zaputili prema Crvenome moru, pođe za njima u potjeru s mnogobrojnom vojskom i stigne ih. Izraelci su se veoma prestrašili, jer pred njima je bilo more, iza njih faraonova vojska, a s jedne i druge strane bile su visoke gore tako, da nisu mogli nikako uteći. Ali Mojsije reče narodu: »Ne bojte se; Bog će se za vas boriti!« Najedamput podigne se oblačni stup, koji je vodio Izraelce, i stane Izraelcima iza leđa tako, da se nalazio između Izraelaca i Egipćana. Egipćanima bio je oblak taman, te se nisu mogli približiti Izraelcima, a ovima bio je svijetao i pokazivao im je put. Tada po Božjoj zapovijedi pruži Mojsije svoj štap nad more, i voda se razdijeli, da je stajala kao zid s desne i lijeve strane. Bog je dao, da duva jaki istočni vjetar, koji je osušio morsko dno, i tako su Izraelci prolazili po suhom morskom dnu i do zore stigli na drugu obalu. Za njima je pošla i faraonova vojska. Kad su Izraelci već stigli na drugu obalu, egipatska je vojska bila nasred mora. Tada poplaši Gospod egipatsku vojsku iz stupa ognja i oblaka, a Mojsije pruži svoju ruku na more, i ono se sklopi i potopi faraonovu vojsku. Kad su to vidjeli Izraelci, pobojali su se Gospoda, koji ih je tako svojom moćnom rukom izbavio iz egipatskoga ropstva, te su vjerovali njemu i njegovom sluzi Mojsiju.

GORA SINAJ

U prijelazu Izraelaca preko Crvenoga mora i pogibiji egipatske vojske nalazi sv. Pavao apostol (kao i katolička Crkva u svom bogoslužju) sličnost sa svetim krštenjem, gdje se izbavljamo od đavoljeg ropstva. Ovo veliko i prvo čudo na putovanju Izraelaca ostavilo je neizbrišljiv dojam u njihovim dušama i ojačalo njihovu vjeru i pouzdanje u Boga, kao i povjerenje u Božjeg slugu Mojsija, koji ih je vodio.

Mana i voda iz pećine. Kad su Izraelci putovali pustinjom, osjetio je narod nestašicu mesa i počeo mrmljati na Mojsija govoreći: »Kamo sreće, da smo pomrli u Egiptu, gdje smo imali pune lonce mesa i kruha izobilja, a sad ste nas izveli u ovu pustinju, da pomremo od gladi!« I Gospod reče Mojsiju: »Uveče ćete jesti mesa, a ujutro ćete se nasititi kruha, jer ću učiniti, da vam s neba pada kruh, i poznat ćete, da sam ja Gospod, vaš Bog!« Uveče je doletjelo mnogo jata prepelica i prekrile su polje oko izraelskih šatora, a ujutro padalo je po pustinji nešto sitno i okruglo kao mraz, te su svi pitali: »Man-hu? = što je to?« A Mojsije im reče: »To je kruh, koji vam šalje Gospod. Kupite ga svaki dan, koliko vam treba za jelo, a šesti dan nakupite ga dvojinom!« I prozvali su to jelo mana, a bilo je slatko kao medeni kolači. Tim je kruhom Bog odsele hranio Izraelce četrdeset godina, dok nisu prispjeli u obećanu zemlju.

Mana je slika presvete pričesti (Euharistije).

Potom dođu Izraelci u pustinji do mjesta, gdje nije bilo vode. Narod je stao vikati na Mojsija, da će pomrijeti od žeđe. A Mojsije zavapi k Bogu: »Što ću učiniti s tim narodom? Još

malo, pa će me kamenovati!« Bog mu reče: »Uzmi svoj štap i otiđi na goru Horeb te udari njime po stijeni i poteći će voda.« Mojsije učini tako, i poteče obilje vode, da se napojio narod i stoka.

Stijena, iz koje je poteklo obilje vode, slika je Isusa Krista, po čijim su zaslugama potekle ljudima vode nebrojenih milosti.

Čudesa, koja su se zbivala u vrijeme putovanja pustinjom, bila su dokazom Božje svemogućnosti i posebne brige za izraelski narod, da se on utvrdi u vjeri i pouzdanju u Boga.

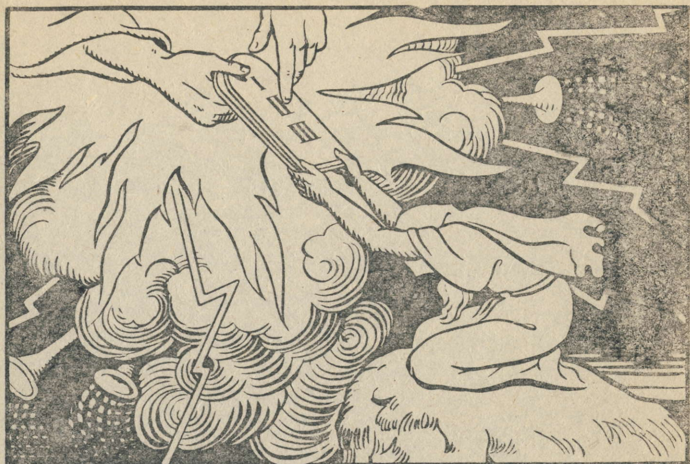
MOJSIJE POSREDNIK IZMEĐU BOGA I NARODA

1. Proglašenje zakona na Sinaju. Početkom trećega mjeseca poslije izlaska iz Egipta došli su Izraelci do podnožja gore Sinaj, i tu su razapeli svoje šatore. A Mojsije uzađe na goru, gdje mu Bog reče: »Kaži narodu: Ako poslušate moj glas i uzdržite ugovor (zavjet) sa mnom, bit ćete moj izabrani narod.« Mojsije isporuči narodu Božje riječi, a narod složno odgovori: »Što je god Gospod rekao, činit ćemo!« Mojsije uzađe na goru i kaže Gospodu, što je narod rekao. Na to reče Gospod Mojsiju: »Siđi narodu i reci mu, neka se posvećuje danas i sutra i neka opere svoje haljine, da bude spreman za treći dan. Postavi ogradu oko gore, da je nitko ne prekorači! A kad zatrube trublje, neka pođe do gore!«

Ujutru trećega dana, a to je bio pedeseti dan poslije izlaska iz Egipta, zatutnje gromovi, zasijevaju munje i sva gora Sinaj zavije se gustim oblakom. Gospod je sišao na goru u ognju i dimu, a sva se gora tresla. Tada se začuje jaki glas trubalja, a sav je narod drhtao od straha. Mojsije izvede narod do podnožja gore, i začuje se isred ognja Božji glas, kako govori narodu deset zapovijedi:

I. Ja sam Gospod Bog tvoj, nemaj drugih bogova uz mene!
II. Ne uzmi imena Gospoda Boga svoga uzalud!
III. Spomeni se, da svetkuješ dan Gospodnji!
IV. Poštuj oca i mater, da dugo živiš i da ti bude dobro na zemlji!
V. Ne ubij!
VI. Ne sagriješi bludno!
VII. Ne ukradi!
VIII. Ne reci lažna svjedočanstva protiv svoga bližnjega!
IX. Ne poželi žene svoga bližnjega!
X. Ne poželi nikakove stvari svoga bližnjega!

Kad je narod sve ovo čuo, prestrašio se i uzmaknuo je od gore i stao je izdaleka, te je rekao Mojsiju: »Govori nam ti, a neka nam ne govori Gospod, da ne umremo od straha!« A

BOG DAJE MOJSIJU DESET ZAPOVIJEDI

Mojsije reče: »Ne bojte se, jer je Bog došao, da vas iskuša i da bude njegov strah pred vama, da ne biste griješili.«

2. Sklapanje ugovora ili zavjeta. Narod se vratio u svoje šatore, a Mojsije je uzašao na goru i primio je od Boga još druge zapovijedi. Mojsije je zapisao Božje riječi u knjigu, načinio na podnožju gore žrtvenik i prinesao Bogu žrtve. Potom je pročitao narodu sve zapovijedi, a narod reče jednoglasno: »Činit ćemo sve, što je rekao Gospod.« Tada uzme Mojsije krvi od žrtava i poškropi njom narod govoreći: »Ovo je krv zavjeta (ili ugovora), koji je učinio Gospod s vama!«

Poslije toga otide Mojsije opet na goru i ostane ondje 40 dana i 40 noći u razgovoru s Bogom. Bog mu preda dvije kamene ploče, na kojima je sam Bog napisao deset zapovijedi.

Tako je Bog sklopio s izraelskim narodom u g o v o r ili z a v j e t. Bog je Izraelcima obećao, da će ih kao svoj izabrani narod čuvati, a narod se obvezao, da će držati Božje zapovijedi. Škropljenje krvlju žrtvenih životinja bilo je kao pečat ili potvrda toga ugovora. Taj se ugovor zove S t a r i Z a v j e t. Ovaj je ugovor bio priprava za veliki u g o v o r kod Posljednje večere, koji se također sklopio u k r v i.

Proglašenje deset zapovijedi (dekalog) i sklapanje zavjeta između Boga i izraelskog naroda najznatniji je događaj u povijesti starozavjetne objave. Time su postavljeni temelji Božjega kraljevstva na zemlji u starozavjetnoj vjerskoj zajednici. Od sada nisu više tek pojedinci čuvari Božje objave, nego čitav narod. Zato je taj narod za-

uzimao poseban položaj među svim drugim narodima. Zakonski propisi, koje je Bog dao tomu narodu, bili su ograda protiv nepovoljnih utjecaja okolišnih naroda. Ujedno su ti zakoni bili narodu putokaz k svetosti, koja je trebala sjati kao uzor drugim narodima.

Da se ova težnja što uspješnije oživotvori, Bog je od vremena do vremena izravno posizao i u društvenu upravu tog naroda. Izabirao mu je vođe (Mojsije, Josua, suci, kraljevi) i pomagao ga u obrani protiv neprijatelja. Poglavari naroda smatrali su se kao Božji poslanici u vršenju vlasti nad narodom, a vrhovnim duhovnim i društvenim vladarom naroda bio je sam Bog. Takav sustav narodne uprave zove se *Božja vlada* ili *teokracija.* Konačni je cilj ove *teokracije* bila priprava čovječanstva za dolazak Spasitelja, osnivača *novozavjetne sveopće duhovne teokracije.*

Deset zapovijedi, što ih je Bog proglasio s gore Sinaj, sadržavaju temeljna načela naravnog ćudorednog zakona. Na vršenje tih ćudorednih načela upućuje ljude naravni glas savjesti. Ali da ipak među ljudima ne bude nikakove sumnje o postojanju toga ćudorednog zakona, Bog mu je posebnim svečanim proglašenjem (pozitivnom objavom) podao nepokolebljivi ugled i ukrijepio ga kaznama, ako ga tko ne bi vršio (sankcija). Što je Bog te zapovijedi napisao na dvije kamene ploče, znak je njihove trajnosti i nepromjenljivosti.

Popraćivanje proglašivanja Božjih zapovijedi veličanstvenim prirodnim pojavama imalo je svrhu, da u ljudima pobudi strahopočitanje prema Božjem veličanstvu i da ih potakne, da točno vrše Božje zakone.

3. Prvi prekršaj zavjeta. Dok je Mojsije poslije proglašenja deset zapovijedi boravio 40 dana na gori Sinaj i primao od Boga različite druge naredbe i upute, postao je narod nestrpljiv. Odsutnost Mojsijeva djelovala je nepovoljno, te je popustila stega u narodu. Narod se skupio pred Aronom i rekao je: »Načini nam bogove, kao što imaju Egipćani, da nas vode, jer ne znamo, što se dogodilo s tim Mojsijem, koji nas je izveo iz Egipta!« Aron odgovori: »Poskidajte zlatne oboce s ušiju vaših žena i kćeri i donesite mi!« Aron je mislio, da to ne će učiniti, ali su ipak učinili i donijeli su Aronu poskidane oboce, a on im je iz njih salio lik zlatnoga teleta i načinio pred njim žrtvenik. Narod je odmah počeo tomu liku prinositi žrtve, te stao jesti, piti i igrati oko zlatnog teleta, kako su to činili neznabošci.

Ovaj teški prekršaj zavjeta kratko vrijeme nakon što je bio sklopljen, dokazom je, kako je u narodu još bio uvriježen ostatak utjecaja egipatskog neznaboštva, štovanje goveda kao božanstva (apis). Aron se pokazao suviše popustljiv prema narodu.

4. Kazna za prekršaj zavjeta i pomirenje s Bogom. Bog je na gori Sinaju priopćio Mojsiju, kako se narod iznevjerio zavjetu, kao i nakanu, da ga satre. Ali Mojsije zamoli oproštenje za narod sjećajući se Božjeg zavjeta s Abrahamom, Isakom i Izraelom. Bog je uslišao Mojsijevu molitvu. Tada siđe Mojsije s gore noseći kamene ploče, na kojima je Bog napisao deset zapovijedi. Kad je Mojsije ugledao, kako narod igra oko teleta,

rasrdi se, baci ploče na tle i razbije ih. Potom uzme lik teleta i satre ga u prah te ga saspe u vodu, odakle je narod pio. Mojsije je oštro prekorio Aróna, što je načinio zlatno tele, a narodu reče: »Tko je Gospodnji, neka pristupi k meni!« I skupe se k Mojsiju svi Levijevi sinovi. A Mojsije im zapovjedi, neka pobiju sve, koji se još nisu okanili krivoboštva. Levijevi sinovi učine po Mojsijevoj zapovijedi, i pogine toga dana oko 3.000 ljudi.

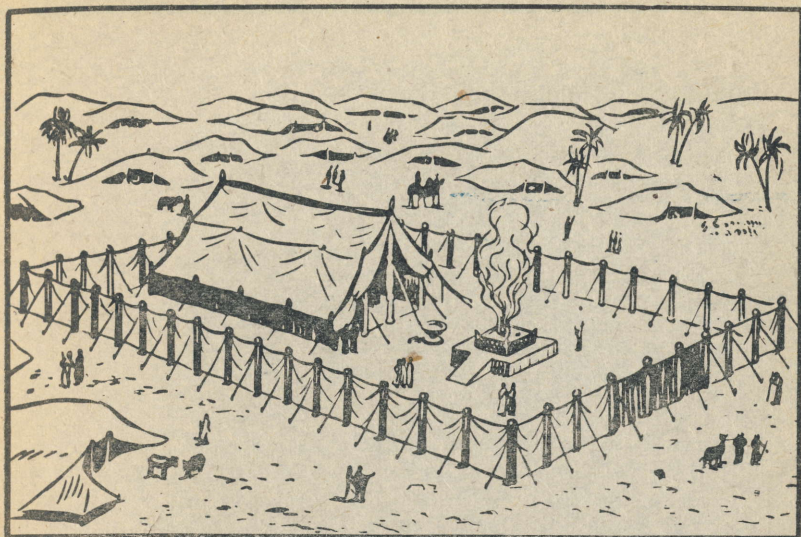
Sutradan počne narod činiti pokoru, a Mojsije se popne na goru i pomoli se Bogu: »Oprosti ovaj veliki grijeh svome narodu!« I Gospod se umilostivi i ponovi zavjet s narodom, a Mojsije uzađe opet na goru i ostane tamo 40 dana i 40 noći u molitvi i postu. Zatim načini nove dvije kamene ploče, a Gospod napiše na njih deset zapovijedi. Kad je Mojsije silazio s gore noseći kamene ploče, svijetlilo se njegovo lice tako, da se Izraelci nisu usudili pristupiti k njemu. Mojsije ih dozove i kaže im sve, što mu je Gospod rekao. Potom zastre svoje lice pokrivalom; i tako je odsele činio svaki put, kad bi govorio narodu, što je Bog zapovjedio, a kad bi dolazio pred Gospoda, skidao bi pokrivalo.

U osnivanju starozavjetne teokracije Mojsije je *posrednik* između izraelskog naroda i Boga i njegov *zagovornik* pred Bogom. On se odlikuje crtama plemenitog i nesebičnog značaja: pun je požrtvovanosti za svoj narod; i premda mu je narod do skrajnosti nezahvalan, ipak ga Mojsije ljubi tako, da je voljan i svoj život žrtvovati za spas svoga naroda. U tom je Mojsije slika (tip) Isusa Krista, najvećeg učitelja, vođe i svećenika, posrednika između čovječanstva i Boga, osnivača Novog Zavjeta, koji je doista svoj život dao za spas čovječanstva.

BOGOSLUŽJE STAROGA ZAVJETA

Uz deset zapovijedi Bog je dao Mojsiju za vrijeme 40-dnevnog boravka na Sinaju različite druge pouke i upute. Od tih su najznatnije one o starozavjetnom bogoslužju. To su upute o uređenju svetog šatora, t. j. mjesta, gdje se vršilo bogoslužje; zatim ustanova svećeničkog i levitskog staleža; nadalje propisi o žrtvama, obredima blagoslivanja, očišćavanja, molitvi i zavjetima; napokon ustanova svetkovina.

1. Mjesto za službu Božju ili sveti šator. Dok Izraelci nisu imali stalna boravišta, nisu mogli imati ni zidanog hrama, gdje bi se vršilo bogoslužje, nego su imali pomični sveti šator. On se mogao prema potrebi prenositi i postavljati, gdje bi se na putovanju dulje zadržavali. Sveti šator bio je sastavljen ovako:

SVETI ŠATOR

U smjeru od istoka prema zapadu bio je stupovima ograđen pačetvorinski prostor, kao dvorište svetog šatora, u dužini od 100 lakata, a širini od 50 lakata. Ogradu su sačinjavali stupovi od bagrenova drveta, a na njima su bile zavjese od bijelog platna. Ulaz u dvorište bio je s istočne strane. U zapadnom dijelu toga ograđenog prostora bio je sam s v e t i š a t o r, dug 30, a širok 10 lakata i visok 10 lakata. Stranice svetog šatora bile su sastavljene od dasaka, a ulaz je bio zastrt zavjesama. Unutrašnjost svetog šatora dijelila se na dvije prostorije. Prva, m a n j a na zapadnoj strani (10 lakata duga i široka) zvala se »s v e t i n j a n a d s v e t i n j a m a«. Ona je bila sva obložena zlatom. U njoj se nalazio z a v j e t n i k o v č e g, načinjen od drveta, a poklopac, nazvan pomirište, bio mu je od zlata. Na poklopcu bili su načinjeni pozlaćeni likovi dvaju kerubina s raširenim krilima. Na jednoj i drugoj strani imao je kovčeg po dva zlatna koluta za motke, na kojima se prenosio. U tom kovčegu čuvale su se dvije kamene ploče sa deset zapovijedi Božjih, zatim posuda s manom i procvali Aronov štap. Pokraj zavjetnoga kovčega bila je spremica za knjigu Mojsijeva zakona. Svetinja nad svetinjama bila je odijeljena od ostalog prostora dvostrukom zavjesom.

Druga, v e ć a prostorija (duga 20 lakata, a široka 10) zvala se »s v e t i n j a«. U njoj su bile ove stvari: u sredini

ispred zavjese svetinje nad svetinjama bio je kadioni žrtvenik, gdje se prinosio i palio za žrtvu tamjan. S desne strane bio je stol za 12 posvećenih hljebova; s lijeve strane bio je svjetionik sa 7 grana načinjen od mase zlata, teške jedan talenat (oko 50 kilograma).

Čitav sveti šator bio je natkriven krovom, koji se s obje strane koso spuštao, a bio je sastavljen od četverostrukoga pokrivala.

U dvorištu ispred ulaza u sveti šator bio je *žrtvenik* za žrtve paljenice, sličan četverouglatoj škrinji. Odozgo je imao mjedenu rešetku. Sa strane bila su po dva mjedena koluta za motke, pomoću kojih se žrtvenik prenosio. Postrance između žrtvenika za žrtve paljenice i ulaza u sveti šator (malo na južnoj strani) bila je velika *mjedena posuda* za vodu, kojom su se umivali svećenici i leviti.

Prema tlocrtu svetog šatora odnosno prema tlocrtu kasnije izgrađenog jerusalemskog hrama razvila se u kršćansko doba gradnja crkve, gdje razlikujemo *svetište,* u kom se čuva Presveto Otajstvo, *zatim lađu* tj. prostor za vjernike, i *predvorje,* tj. prostor između ulaza u crkvu i lađe.

Nad prostorom »svetinje nad svetinjama« iznad kovčega zavjetnog lebdio je oblak slave Božje, koji je bio znak osobite Božje prisutnosti. Za vrijeme putovanja kroz pustinju taj se oblak dizao i lebdio nad kovčegom zavjetnim pokazujući Izraelcima smjer putovanja kroz pustinju.

U novozavjetnim crkvama imamo u svetištu ne samo znak prisutnosti Božje, nego i samoga Boga Isusa Krista, prisutna s božanskom i čovječjom naravi u Presvetom Oltarskom Sakramentu.

2. Svećenici i leviti. Po Božjoj odredbi čitavo pleme Levijevo, koje se nije ogriješilo klanjanjem zlatnomu teletu, bilo je izabrano na službu oko svetog šatora. Od toga plemena Bog je izabrao najprije Arona za velikog svećenika, a svi njegovi muški potomci bili su određeni za obične svećenike. Poslije Aronove smrti prelazila je veliko-svećenička čast na najstarijeg sina iz Aronove porodice. Preostali pak potomci Levijeva plemena bili su određeni, da vrše niže službe oko svetog šatora, a i da budu na pomoć svećenicima. Oni su se zvali leviti.

VELIKI SVEĆENIK I OBIČNI SVEĆENIK

Veliki svećenik bio je poslije Mojsijeve smrti posrednik među narodom i Bogom. On je na blagdan pomirenja prinosio žrtve za pomirenje svega naroda s Bogom. On je jedini smio ulaziti u svetinju nad svetinjama.

Veliki svećenik nosio je svečanu odjeću, koja se sastojala od ovih dijelova: haljina od bijelog platna do gležanja, koja se pripasivala pojasom; kraća haljina od svijetlo-modrog platna sizala je do ispod koljena i bila je obrubljena zlatnim zvončićima i zlatnim jabučicama; iznad ove oblačio je kraću haljinu *oplećak*, (efod), koja je sizala do bedara i opasivala se pojasom; preko oplećka privezivao je veliki svećenik vrpcama na prsa četverouglatu ploču *naprsnik* sa 12 dragih kamena, i to u četiri reda po tri kamena, a na svakom je bilo upisano ime po jednoga od 12 plemena izraelskog naroda, kojih se veliki svećenik trebao sjećati u molitvi. Na glavi nosio je kapu, urešenu sprijeda zlatnom pločom, na kojoj je bilo napisano *»svet Gospodu«*.

Svećenici su nosili jednostavnije odijelo, i to: dugačku bijelu haljinu, opasanu pojasom, i na glavi kapu. Oni su prinosili svagdašnje žrtve, poučavali narod Božjem zakonu i opominjali ga, da vrši Božje zapovijedi.

Leviti su pomagali svećenicima u priređivanju žrtava, pazili na red i čistoću u svetom šatoru, čuvali sveto posuđe, pjevali i svirali kod službe Božje.

Podjela starozavjetnih Božjih službenika slična je podjeli novozavjetnih službenika na *biskupe, svećenike i niže službenike* (đakone, podđakone i niže redove). *Vrhovni svećenik* ujedno je i vrhovni vidljivi poglavar cijele Crkve, *Sveti Otac Papa*.

3. Bogoslužna djela. Bog je poučio Mojsija na gori Sinaju i o različitim bogoštovnim djelima, kojima je izraelski narod trebao izvanjim načinom štovati Boga. Najznatnija bogoštovna djela bile su žrtve. Žrtvovati znači prikazati Bogu dar tako, da se spali ili uništi na čast Bogu. Žrtve su bile krvne ili nekrvne. Krvne žrtve sastojale su se u klanju životinja i spaljivanju njihova mesa na žrtveniku. Nekrvne žrtve sastojale su se od prinašanja žita, brašna, vina i ulja na čast Bogu tako, da se prinos spalio, ili ako je tekućina, da se izlio oko žrtvenika. Prema tomu se razlikuju također žrtve paljenice i žrtve ljevanice.

S obzirom na svrhu, radi koje se moglo žrtvovati, treba razlikovati:

a) žrtve poklonstvene (holocausta), gdje se čitava žrtva sasvim spalila, da se njome prizna Božje veličanstvo i gospodstvo;

b) žrtve pomirbene za grijeh ili prestup (sacrificia propitiatoria), gdje bi se jedan dio spalio, a drugi dio dao svećenicima za hranu;

c) žrtve prosbene i zahvalne (sacrificia eucharistica), kojima bi se zahvaljivalo Bogu za primljena dobročinstva, ili bi se od Boga molila kakva milost. Kod takvih bi se žrtava jedan dio spalio, drugi dio dobili bi svećenici, a treći dio

vratio bi se onome, u čije se ime žrtva prinosila, da priredi žrtvenu gozbu, kod koje bi sudjelovali članovi porodice i siromasi. Takvo blagovanje od žrtvenih prinosa značilo bi učešće u žrtvi ili p r i č e s t.

Način žrtvovanja bio je ovaj: Prinosilac žrtve doveo bi životinju pred vrata svetog šatora i okrenuo je tako, da gleda prema svetom šatoru. Zatim bi položio na životinju ruku u znak, da nju daruje Bogu mjesto sebe, i da na nju prenosi krivnju i kaznu za svoje grijehe. Potom bi životinju zaklao ili sam ili levit, a svećenik bi primio krv životinje u posudu i izlio bi je oko žrtvenika u znak, da Bog tu žrtvu prima. Vino se žrtvovalo tako, da se izlilo u jarak oko žrtvenika, da ga zemlja upije. Zato se ova žrtva zvala *naljev* (libamen).

Tipsko značenje starozavjetnih žrtava. Sve starozavjetne žrtve ne bi same po sebi mogle imati prave vrijednosti pred Bogom. Sva je njihova vrijednost bila u tom, što su bile znak vjere u buduću pravu žrtvu Spasitelja Isusa Krista na križu, po kojoj je on zadovoljio Božjoj pravdi za sve uvrede ljudskih grijeha.

Propisi o obrednoj čistoći. Po Mojsijevu zakonu postojala je kod Izraelaca razlika između *čistih i nečistih životinja.* Među *čiste* životinje ubrajale su se one, koje preživaju i imadu razdvojen papak (govedo, ovca, koza), a od ptica one, koje nisu grabljivice i ne hrane se strvinom (golubovi, grlice, prepelice); od riba pripadaju među čiste one, koje su pokrivene ljuskama i imadu peraje. Ostale životinje smatrale su se *nečistima.* Izraelcima bilo je dopušteno jesti meso samo od čistih životinja. Ovaj je zakon imao zdravstvenu svrhu, a osim toga opominjao je Izraelce, da se čuvaju nečistih i grešnih djela.

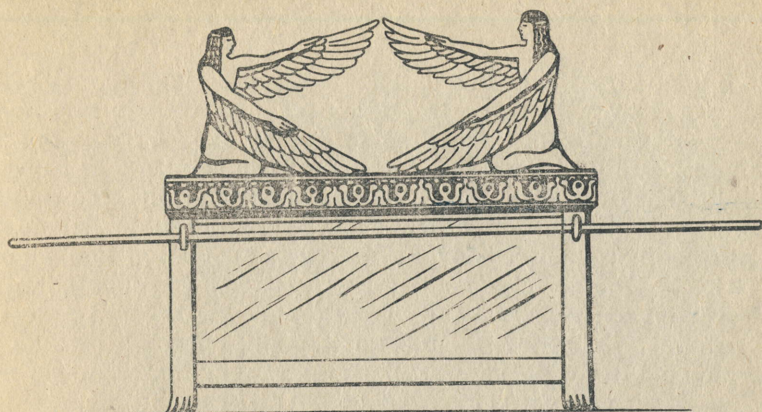
Zavjeti. Izraelci su se i dragovoljno obvezivali na vršenje nekih posebnih dobrih djela, koja inače nisu bila za druge zakonom obvezatna. To su bili *zavjeti.*

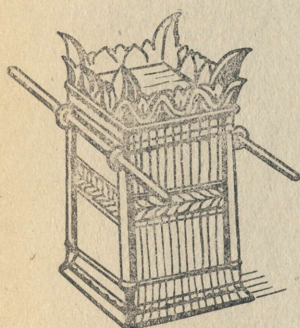
4. Svetkovine ili blagdani. Po Božjoj odredbi slavili bi Izraelci neke dane kao posvećene Bogu na čast, uzdržavajući se od svagdanjih poslova i vršeći bogoštovna djela. Tako se slavio svaki s e d m i dan, nazvan s u b o t a, što znači »d a n p o č i n k a«; zatim svaki m l a đ mjesec. Osim toga bile su u godini t r i velike svetkovine: P a s h a ili V a z a m, P e d e s e t n i c a (blagdan Sedmicâ) i b l a g d a n S j e n i c â, o kojima je svaki odrasli muškarac morao doći u Gospodnji hram.

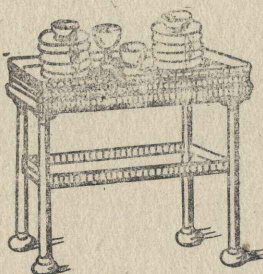
Pasha ili Vazam slavila se na uspomenu izlaska Izraelaca iz Egipta, i to 15. dana mjeseca nisana, koji pada u proljeće (između 15. ožujka do 15. travnja). Proslava toga blagdana trajala je sedam dana, za vrijeme kojih se nije smjelo jesti kvasnoga kruha. Navečer prvoga dana trebalo je blagovati vazmeno jagnje. Ovo je jagnje slikovito naznačivalo žrtvu Isusa Krista na križu, čijom je krvlju ljudski rod otkupljen od đavoljeg ropstva.

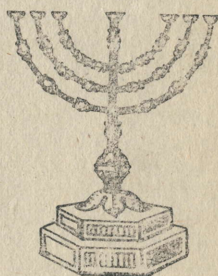
Pedesetnica ili blagdan Sedmicâ pada pedeseti dan poslije Pashe, a podsjeća na primanje deset zapovijedi Božjih na gori Sinaju. Ujedno je na taj blagdan bila zahvala za svršetak žetve.

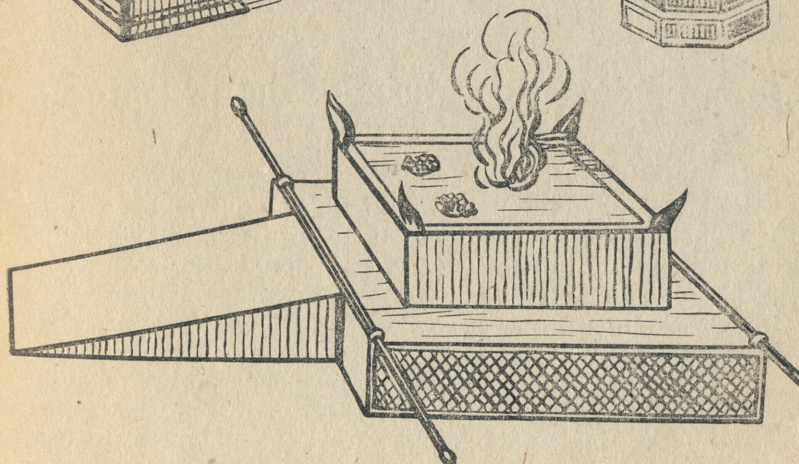
Blagdan Sjenicâ svetkovao se u jesen 15. dana sedmoga mjeseca tišri (po našem otprilike 1. listopada), na uspomenu boravka Izraelaca pod šatorima, dok su putovali kroz pustinju. I taj se blagdan svetkovao sedam dana, za kojih bi običavali načiniti sjenice i boraviti u njima. Ujedno se tim blagdanom slavio svršetak berbe.

Zavjetni kovčeg, kadioni oltar, stol za postavljanje hljebova, sedmokraki svijećnjak i oltar za žrtve paljenice.

Dan pomirenja slavio se pet dana prije blagdana Sjenicâ velikim postom. Toga bi dana veliki svećenik prinosio žrtve za oproštenje grijeha svega naroda.

Subotna i jubilejska godina Sedma godina zvala se »subotna godina« ili godina počinka. Ona je bila određena za odmor zemlji, koja se te godine nije obrađivala. Te godine nije bilo ni sjetve ni žetve, a što je zemlja sama urodila, bilo je zajedničko dobro za hranu siromasima. Te godine nisu se smjeli utjerivati ni dugovi. Kad se obredalo sedam subotnih godina, slavila se svaka pedeseta godina kao jubilejska, nazvana tako po trubljenju u rog (= jobel), kojim se navješćivao njezin početak. Ta je godina bila veoma radosna, jer su se u njoj robovi puštali na slobodu, opraštali se dugovi, a prodane kuće i polja vraćali su se vlasnicima. Zato se ova godina zvala godina slobode ili oproštenja.

U izraelskim blagdanima nalazimo neku sliku kršćanskih blagdana. Pasha ili Vazam slika je Uskrsa, kad se slavi Kristova pobjeda nad smrću i grijehom. *Pedesetnica* je slika blagdana *Duhovi*. Blagdan *Sjenicâ* slika je *Tijelova*. Dan *pomirenja* slika je *Velikog petka*. *Jubilejskoj* godini kod Izraelaca slična je *jubilejska godina* kod kršćana katolika, što se slavi svake 25. godine dobivanjem velikih oproštenja od vremenitih kazni i postizavanjem različitih drugih milosti.

Povlastice jubilarne godine bile su važne za *društveni i gospodarski* život Izraelaca. Ponajprije sprečavalo se trajno povećavanje broja robova. Dalje zaštićivalo se maloposjednike seljake, da potpuno ne osiromaše i ne postanu beskućnici, a s druge strane da se zemljišni posjedi prekomjerno ne nagomilavaju u rukama bogataša veleposjednika. Time se nastojalo predusresti stvaranju oprečnih staleža: prevelikih bogataša i prevelike sirotinje.

MOJSIJE VOĐA IZRAELACA U ŠKOLI I KUŠNJAMA U PUSTINJI

Godinu dana ostao je izraelski narod pod Sinajem u Božjoj školi. Potom je narod nastavio put prema sjeveru. Na tom putu trebalo je da se privikne na napore i na stegu, i da se iskuša njegova postojanost i vjernost Bogu. Tako je čitavo vrijeme boravka pod Sinajem i putovanje kroz pustinju bilo za taj narod škola, u kojoj se odgajao za kasnije svoje zadatke.

1. Buna u Kadesu. Na putu kroz pustinju stigao je narod do mjesta Kades na južnoj međi kanaanske zemlje. Odavle je Mojsije nakanio s narodom prijeći u obećanu zemlju. Zato izabere dvanaest ljudi, po jednoga iz svakog plemena, i pošalje ih, neka najprije izvide kanaansku zemlju. Poslije četrdeset dana vratili su se ti ljudi i donijeli su sa sobom različite uzorke plodova, među ostalim i jedan grozd, koji su nosili dva čovjeka

na motki. Uhode izvijeste, da je zemlja veoma rodna; ali neki od njih uplaše narod, da u toj zemlji ima mnogo utvrđenih gradova, a ljudi ratoborni i jaki tako, da Izraelci izgledaju prema njima kao skakavci prema divovima. Kad je narod to čuo, prepao se, te se počeo buniti i govoriti: »Kamo sreće, da smo prije pomrli u Egiptu, ili da izginemo u toj pustinji, nego da padnemo od mača i postanemo roblje!« Uzalud su Josua i Kaleb, koji su bili vođe uhoda, pokušali umiriti narod govoreći: »Ne bojte se stanovnika te zemlje, jer je Bog s nama!« Razdraženo mnoštvo htjelo ih je kamenovati. Tada progovori Bog iz oblaka Mojsiju: »Udarit ću ih pomorom i uništiti ih, a tebe ću učiniti knezom velikog naroda i jačeg od ovoga.« A Mojsije se pomoli Bogu, da oprosti narodu. Bog odgovori: »Opraštam im na tvoju riječ. Ali nitko od ovih ne će vidjeti obećane zemlje, nego će svi stariji od 20 godina pomrijeti u pustinji, osim Josue i Kaleba.« Uhode, koji su raširili zle glase o obećanoj zemlji, pomrli su naočigled svima naglom smrću.

Sutradan krenu Izraelci na put u kanaansku zemlju, ali ih je Mojsije odvraćao govoreći: »Nemojte ići, jer Gospod ne će biti s vama, pa da ne podlegnete vašim neprijateljima!« Kad su ipak pokušali ići, Mojsije i zavjetni kovčeg nisu im se pridružili. Tada udare Amalečani i Kanaaneji na Izraelce i razbiju ih.

2. Korina pobuna. Za boravka u Kadesu pobunio se Kora iz plemena Levijeva u dogovoru s Datanom i Abironom i oko 250 ljudi uglednih Izraelaca, te stanu vikati protiv Mojsija i Arona. Njihova pobuna išla je za tim, da poruši Božju ustanovu svećeništva i da izjednači sve Izraelce u toj stvari. Pobunjenike je Bog kaznio tako, da se pod njima otvorila zemlja i spalio ih oganj.

3. Aronov štap. Da se pred narodom jednom za svagda riješi pitanje, koga je Bog izabrao za svećeničku čast, reče Gospod Mojsiju: »Uzmi od svakoga plemenskoga kneza po jedan štap i napiši na njemu ime toga plemena, a na štapu Levijeva plemena napiši Aronovo ime. Te štapove metni u sveti šator i ostavi ih tamo do sutrašnjega dana! Koga izaberem za svećenika, njegov će štap procvasti.« Mojsije učini po Božjoj zapovijedi. Sutradan je procvao Aronov štap. Tada iznese Mojsije štapove pred narod, i svako pleme uzme svoj štap, a Aronov procvali štap metne Mojsije po Božjoj zapovijedi u zavjetni kovčeg, da se tamo čuva za uspomenu, kako je sam Bog Arona izabrao za svećenika.

4. Sumnja Mojsija i Arona. Kad je u pustinji izumro sav naraštaj Izraelaca, koji je izašao iz Egipta, skupio se mladi na-

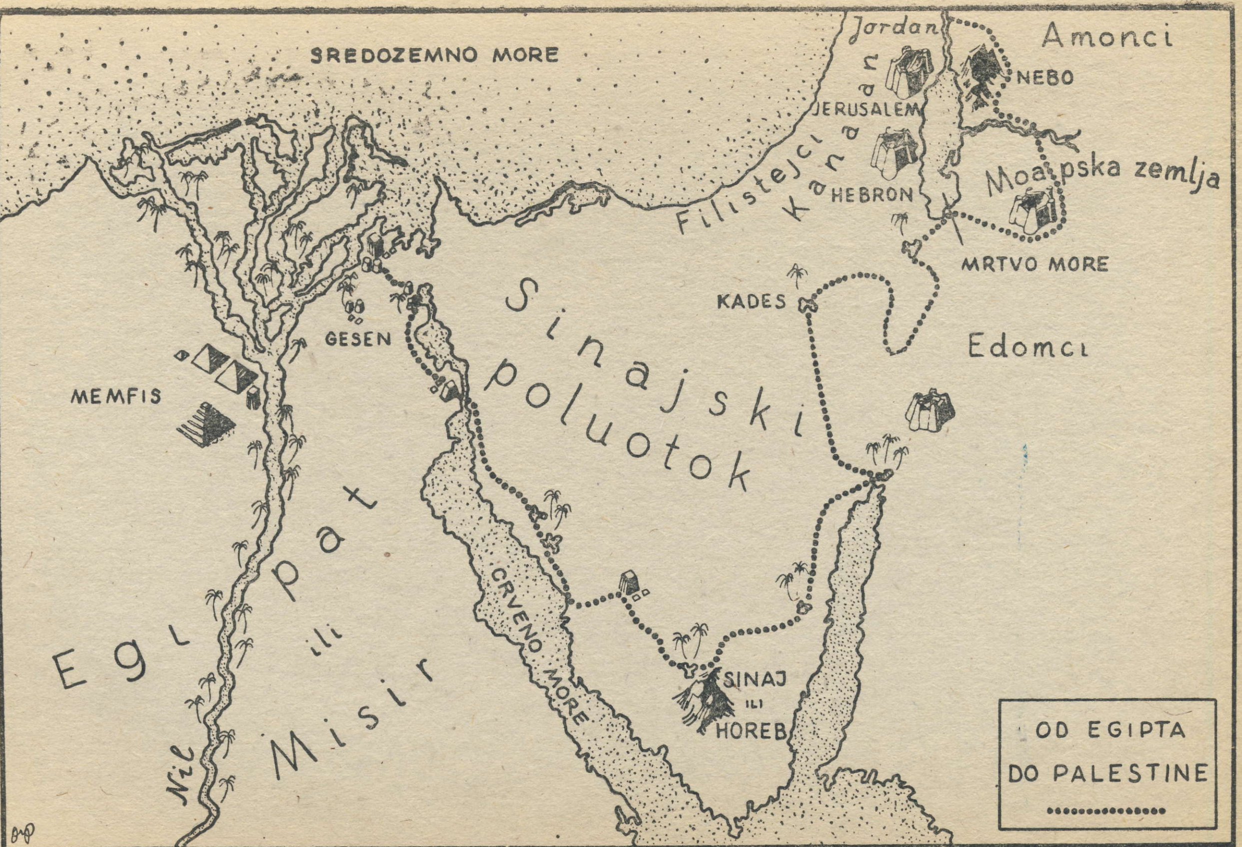
raštaj početkom četrdesete godine putovanja po pustinji kod Kadesa. Ali i mladi naraštaj počeo je radi nestašice vode doskora vikati na Mojsija i Arona. Tada se Mojsije i Aron pomole Bogu, a Bog reče Mojsiju: »Uzmi svoj štap te pođi ti i Aron s narodom do stijene, i progovorite stijeni, te će vam izvesti vodu!« Ali su Mojsije i Aron posumnjali, da li će to Bog ponovno učiniti. Ipak udari Mojsije štapom dva puta u stijenu, i na drugi udarac poteče toliko obilje vode, da se napojio narod i stoka. Ali Gospod reče Mojsiju i Aronu: »Jer mi niste vjerovali, da me proslavite pred tim narodom, ne ćete vi uvesti ovaj narod u zemlju, koju ću mu dati.« Odanle zaputio se narod prema gori Hor, i tamo umrije Aron u dobi od 123 godine, oplakan od sveg naroda kroz 30 dana. Poslije Aronove smrti prešla je čast velikoga svećenika na njegova najstarijega sina Eleazara.

5. Mjedena zmija. Kad su Idumeji Izraelcima zapriječili putovanje kroz svoju zemlju, morao je narod krenuti duljim zaobilaznim putem, pa se radi toga opet ozlovoljio i počeo je mrmljati protiv Bogà i na Mojsija. Zato Bog pusti na narod zmije otrovnice, kojih je ujed pekao kao vatra, i mnogi su od toga pomrli. Narod se pokajao i rekao Mojsiju: »Sagriješili smo! Moli Boga, da ukloni od nas zmije!« Mojsije se pomoli za narod, a Bog mu reče, neka načini zmiju od mjedi i podigne je na motki kao znak. Tkogod, ujeden od zmije, pogleda na mjedenu zmiju, ozdravit će. Mojsije učini po Božjoj riječi, i svi, koji su pogledali na mjedenu zmiju, ozdravili su od ujeda otrovnih zmija.

Podizanje mjedene zmije u pustinji tip je Isusa Krista na križu, kako je to sam Isus Krist rekao: »Kao što je Mojsije podigao zmiju u pustinji, tako treba da bude podignut Sin čovječji, da nitko, tko u njega vjeruje, ne propadne, nego da ima vječni život« (Iv. 3, 14).

6. Balaamovo proroštvo. Izraelci su na svom putovanju došli do moapske zemlje. Moapski kralj Balak pobojao se, da će Izraelci udariti na njega. Zato dozove neznabožačkog proroka Balaama i reče mu: »Prokuni ovaj narod, ne bih li ja nadjačao i istjerao ih iz svoje zemlje!« Tada povede Balak Balaama na goru, odakle se mogao vidjeti sav izraelski oko. Ali Bog nije dopustio Balaamu, da prokune izraelski narod, nego je zapovjedio, da ga blagoslovi. Na to se kralj Balak rasrdi na Balaama, a Balaam mu odgovori: »Evo vidim ga, ali ne sada; gledam ga, ali ne izbliza. Izaći će zvijezda iz Jakova i ustat će žezlo iz Izraela, te će pobiti moapske vođe i opustošiti sve Setove sinove.«

U ovim Balaamovim riječima sadržano je mesijansko proroštvo. Zvijezda iz Jakova i žezlo iz Izraela znači Mesijino kraljevstvo, koje će nadvisiti slavu svih naroda i nadvladati sve neprijatelje. Ovo je proroštvo izrečeno u znamenitom času, kad je izraelski narod dovršio

SREDOZEMNO MORE
Jordan
Amonci
NEBO
Kanaan
JERUSALEM
HEBRON
Filistejci
Moapska zemlja
MRTVO MORE
KADES
Edomci
Sinajski poluotok
GESEN
MEMFIS
Egipat ili Misir
Nil
CRVENO MORE
SINAJ ili HOREB
OD EGIPTA
DO PALESTINE

svoje putovanje kroz pustinju i stoji na pragu ulaza u obećanu zemlju. Tako će i vrijeme pojave Spasitelja biti prekretnicom dviju vremenskih epoha, gdje završuje Stari Zavjet, a počinje Novi vječni Zavjet.

7. Mojsijeve posljednje opomene i smrt. Na svršetku četrdesete godine poslije izlaska iz Egipta skupi Mojsije sav narod, da mu dade posljednje opomene prije svoje smrti. Od onih, koji su izašli iz Egipta, pomrli su svi, osim Josue i Kaleba, a sada je došao red i na Mojsija. Najznatnije riječi iz Mojsijeva oproštajnoga govora jesu ove: »Gospod Bog je naš jedini Gospod. Zato ljubi Gospoda Boga svoga svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom. Pripovijedajte svojoj djeci, što vam je učinio Gospod, i učite ih njegovim zapovijedima! Tada ćete zadovoljno živjeti u svojoj zemlji, za koju se Gospod zakleo, da će je dati vama i vašem potomstvu.« Po tom reče još Mojsije: »Meni je danas 120 godina, pa vas više ne mogu voditi, a i Gospod mi je rekao: Ne ćeš prijeći preko Jordana. — Mjesto mene podići će ti Bog proroka iz tvoga naroda. Njega slušaj!«

Ove riječi znače ponajprije, da će Bog u izraelskom narodu podizati proroke, da ga upućuju na dobro, a konačno se odnose na najvećeg proroka, Spasitelja Isusa Krista.

Potom dozove Mojsije preda se Josuu i reče mu: »Josua, budi jak i hrabar, jer ćeš ti uvesti ovaj narod u obećanu zemlju i ždrijebom ćeš je razdijeliti.«

Mojsije je napisao sav zakon u knjigu i dao ju je svećenicima, da je čuvaju i da svake sedme godine o prazniku Sjenica čitaju svemu narodu knjigu zakona. Napokon blagoslovi Mojsije prije svoje smrti sav narod po plemenima, a potom uziđe na goru Nebo. Odanle mu je Bog pokazao obećanu zemlju i rekao mu: »Ovo je zemlja, koju sam obećao Abrahamu, Isaku i Jakovu. Vidio si je svojim očima, ali u nju ne ćeš ući.« Potom umre Mojsije na gori Nebo, a njegovo tijelo dade ukopati sam Bog (po svom anđelu) tako, da za njegov grob nije nitko doznao. Sav je narod plakao za Mojsijem 30 dana. U Izraelu nije više bilo tako velikog proroka, kao što je bio Mojsije, dok nije došao Isus Krist, osnivač Novog Zavjeta.

Mojsije kao izbavitelj, posrednik, čudotvorac, vođa i učitelj svog naroda osnivač je starozavjetne vjerske zajednice ili zavjeta s Bogom. U svemu tome on je proročka slika ili tip Isusa Krista, Spasitelja od ropstva grijeha, posrednika, čudotvorca, vođe, učitelja i novozavjetnog zakonodavca, koji je osnovao vječni i opći Novi Zavjet s Bogom u svojoj Crkvi.

JOSUA

Mojsije je postavio temelje Božje vlade (teokracije) kod Izraelaca. Kad je Mojsije umro, započinje d r u g o r a z d o b l j e

u izgradnji teokracije kod Izraelaca: osnivanje samostalne države u obećanoj zemlji. Kod toga trebalo je izvršiti najprije vojnički zadatak, osvojenje zemlje iz ruku dotadanjih stanovnika, poznatih pod skupnim imenom Kanaaneji. Bog je izabrao Josuu, da ostvari taj zadatak. Josua je Mojsiju bio često savjetnik i pomoćnik, osobito u ratnim pothvatima. Tako je u boju protiv Amalečana bio Josua vođa ratnika. Po Mojsijevoj dakle smrti bila je Josuina glavna zadaća osvojiti obećanu zemlju i razdijeliti je među 12 narodnih plemena. U tu svrhu bio je Josui potreban ugled hrabra i odlučna vojskovođe. Zato je sam Bog utvrdio Josuin ugled odmah na početku njegova djelovanja i to sa dva velika čuda, a to je prijelaz preko Jordana po suhom dnu i čudesno zauzeće grada Jerihona.

1. Priprava za prijelaz preko Jordana. Tri dana prije prijelaza preko Jordana zapovjedi Josua narodu, neka se pripravi za svečani prijelaz preko Jordana i neka priredi sebi brašna za hranu, jer će nakon prijelaza preko Jordana prestati padati mana. U isto vrijeme pošalje Josua dva čovjeka u Jerihon, da izvide grad i okolicu. Kad su oni došli u Jerihon, svrate se u kuću žene Rahabe. Kralju u Jerihonu bilo je odmah dojavljeno, da su došli uhode, i on pošalje svoje ljude, da ih uhvate. Ali Rahaba je uhode sakrila na tavanu svoje kuće. Ona je naime čula za čudesno vodstvo Izraelaca po pustinji i povjerovala u pravoga Boga. Zato je sakrila uhode i na odlasku ih zamolila, da poštede prigodom osvajanja grada nju i njezin rod. Oni joj to pod zakletvom obećaju i ugovore s njom, da postavi kao znak na prozoru crvenu vrpcu. Tada ih ona spusti po užetu preko zida. Oni se povrate k Josui i kažu mu sve, što im se dogodilo, i kako su se stanovnici Jerihona preplašili Izraelaca.

2. Prijelaz preko Jordana. Poslije tri dana zapovjedi Josua rano ujutro, da se sav narod svrsta u svečanu povorku, koja je krenula put Jordana. Naprijed su išli svećenici noseći kovčeg zavjetni, a za njima ostali narod. Čim su se svećenici nogama dotakli vode u rijeci Jordanu, ustavi se gornja voda kao zid, a donja oteče u Mrtvo more, i osuši se dno rijeke Jordana, dok nije prešao sav narod na drugu (zapadnu) stranu u Galgalu. Tu su podigli spomenik od dvanaest kamena, uzetih iz sredine korita Jordana na spomen čudesnog prijelaza rijeke.

U Galgali je narod proslavio Pashu, i tu su jeli kruh od novog žita ove zemlje, jer je prestala padati mana.

3. Osvojenje Jerihona. Kad je Josua bio kod Jerihona, pouči ga Gospod, kako će osvojiti grad. Šest dana obilazit će oko grada, svaki dan po jedamput. A sedmoga dana obići će

grad sedam puta. Svećenici će ići naprijed, noseći zavjetni kovčeg, i zatrubiti trubljom sedam puta. Kad zatrube sedmi put, porušit će se gradski zidovi. Sedmoga dana, kad je narod obilazio grad sedmi put, zatrubili su svećenici sedam puta, i gradski su se zidovi srušili. Tada navali narod uz veliku viku sa svih strana u grad i pobije u njemu sve, osim Rahabe, koja je prigrlila izraelsku vjeru i udala se za čovjeka Izraelca. Iz njezina se potomstva kasnije rodio kralj David. Tako je neznabоška Rahaba postala prababa Spasitelja svijeta.

4. Podjela zemlje među dvanaest izraelskih plemena. Poslije pada Jerihona osvajao je Josua redom druge gradove, i u tom ga je Bog često pomagao čudesnim načinom. Tako u bitci s amorejskim kraljevima kod Gabaona pusti Bog na amorejsku vojsku krupnu tuču kao kamenje, koja je pobila više vojske, negoli je poginulo od izraelskog mača. Kako je žestoka borba sveudilj trajala, zavapi Josua ka Gospodu govoreći: »Sunce, ne miči se na Gabaon, ni mjeseče na dolinu Ajalon!« I Bog usliša Josuinu molitvu, i zaustavi se čudesnim načinom svijetlo sunca i mjeseca, dok nije Josua izvojevao pobjedu nad Amorejima.

Osvajanje zemlje trajalo je sedam godina. Potom razdijeli Josua osvojenu zemlju među 12 plemena izraelskog naroda. Jedino Levijevo pleme nije dobilo dijela u zemlji, jer je ono bilo određeno za službu u svetom šatoru, nego je bilo naseljeno u 48 gradova. Za naknadu moralo je ovo pleme dobivati od ostalih plemena desetinu svih poljskih plodova i određene dijelove od prinesenih žrtava, i tako se uzdržavalo. Zavjetni kovčeg bio je smješten u grad Silon, gdje je ostao oko 300 godina.

5. Josuina smrt. Kad je Josua ostario, skupio je sav narod u Sihem i opomenuo ga, da vjerno vrši Božji zakon, da se ne druži i ne ženi s neznabošcima, da oni ne odvrate narod od Gospoda Boga. Tada obnovi Josua i sav narod zavjet s Bogom i obeća, da će vjerno služiti Bogu. Josua umre u starosti od 110 godina.

Josua, u grčkom izgovoru »Isus«, po svom imenu znači *»Bog je Spasitelj«.* On je uz čudesnu Božju pomoć spasio svoj narod od neprijateljskih kanaanejskih naroda i uveo ga u obećanu zemlju. Time je pokazao svom narodu primjer, kako treba da se čvrsto uzda u Božju pomoć, ako ostane Bogu vjeran. Josua je svojim imenom, vjernošću i pravednošću slika ili tip Spasitelja.

DOBA SUDACA (od g. 1200—1030. pr. Kr.)

Poslije Josuine smrti živio je izraelski narod po svojim plemenskim običajima, bez vrhovnoga kneza; čitav se narod

smatrao, da pripada Gospodu kao Božje kraljevstvo (teokracija). Doskora je narod počeo zanemarivati Božji zakon. Zato ga je Bog predao pod vlast susjednim neprijateljskim narodima, da im je morao plaćati danak. U takvoj bi se nevolji narod sjetio Boga, te bi se pokajao i zavapio k Bogu za pomoć. A Bog bi podigao narodu junaka, koji je uz Božju pomoć izbavio narod od neprijatelja. Nakon pobjede odlikovan bi takav junak od naroda čašću suca, koju bi vršio do svoje smrti. Tako je bilo kroz nekih 200 godina poslije Josuine smrti.

U Sv. Pismu spominje se 14 sudaca. Najznatniji su: Gedeon, Samson, Helije i Samuel.

1. **Gedeon** je izbavio Izraelce od nasilja Madijanáca, koji su ih pljačkali 7 godina. On je upravo vršio na gumnu svoje žito, i tada mu se javi Božji anđeo i pozove ga, da izbavi Izraelce od neprijatelja. Za znak, da je od Boga pozvan, dodirnuo je anđeo štapom Gedeonovu žrtvu i pade iz pećine oganj te spali žrtvu. Na Gedeonov poziv sabralo se 32.000 ljudi. Po Gospodnjoj uputi reče im Gedeon, da se može vratiti kući svaki, koga je strah; i povrati se 22.000 ljudi, a ostade ih 10.000. Ali i od ovih po Božjoj uputi izabere Gedeon samo one, koji su rukom prinosili vodu k ustima, kad su pili. Njih je bilo 300, a sve ostale otpusti. Ove razdijeli Gedeon u tri čete, i dade svakome u ruke luč, pokriven s praznim zemljanim vrčem, i trublju, te im reče lozinku: »Mač Gospodnji i Gedeonov!« U ponoći opkole Gedeonovi ljudi madijanski tabor s tri strane, pobacaju vrčeve i podignu zapaljene luči uz trubljenje i viku: »Mač Gospodnji i Gedeonov!« Madijanci se probude od sna i veoma uplašeni dadu se u bijeg, a Izraelci ih mnogo pobiše. Poslije ove pobjede izabran bi Gedeon sucem, a zemlja je bila mirna 40 godina.

2. **Samson** je izbavljao Izraelce od filistejskoga jarma, koji ih je tištio 40 godina. On se od svoje mladosti zavjetovao nazirejskim zavjetom, da ne će šišati kose ni piti opojnih pila, ni jesti što nečisto. Zato ga Bog obdari silnom snagom. Kad ga je jednom iznenada napalo 1000 Filisteja, nemajući ništa drugo pri ruci, pograbi kost magareće čeljusti i razbije njome 1000 ljudi. Drugom zgodom, kad je ušao u grad Gazu, da ondje prenoći, naumili su ga Filisteji uhvatiti i ubiti, ali on o ponoći ustane, pobije stražare i razvali gradska vrata te ih odnese na obližnju goru.

Ali Samson je pogriješio, kad je slijepo zavolio filistejsku djevojku Dalilu. Ona je od njega izmamila, te joj je otkrio, da mu se snaga krije u pramenima kose. Ona ga uspava i odreže mu kosu, pa dozove zasjedu, da ga sveže. Budući da je Samsona

ostavila snaga, nije se mogao ovaj puta obraniti. Njegovi ga neprijatelji oslijepe, okuju u verige i zatvore u tamnicu, gdje je kao rob okretao mlinski žrvanj. Potom su Filisteji priredili veliku svečanost u čast svome idolu Dagonu (to je lik. komu je gornji dio tijela bio sličan čovjeku, a donji ribi), da se provesele, što su dobili u ruke Samsona. Na svečanost skupilo se oko 3000 ljudi. Ovamo dovedu Samsona i smjeste ga među dva stupa, kojima je bila poduprta kuća, da im igra. Tada se Samson pomoli Bogu, da mu povrati nekadašnju snagu, da se osveti svojim neprijateljima za obadva svoja oka. Zatim se nasloni rukama na oba stupa i uzdrma ih tako jako, da se cijela kuća srušila i ubila sve ljude, koji su bili u njoj. Tako je Samson umirući pobio više neprijatelja, nego za svoga života.

3. Ruta. U vrijeme sudačko, kad je u izraelskoj zemlji nastala glad, iselio se Betlehemac Elimelek sa svojom ženom Noemijom i sa dva sina u moapsku zemlju. Sinovi mu se ondje ožene dvjema Moapkama, Orfom i Rutom. I umre Betlehemac, a doskora umru i oba njegova sina. Tako su ostale udovicama Noemija i obje njezine snahe. Noemija je odlučila vratiti se u svoj zavičaj, a svojim je snahama savjetovala, da ostanu u svojoj zemlji. Orfa se dala nagovoriti na to, ali Ruta ne, nego je čvrsto odlučila poći s Noemijom i rekla je: »Kamo ti ideš, idem i ja; tvoj narod bit će moj narod; tvoj Bog bit će moj Bog; gdje ti umreš, umrijet ću i ja!« Tako je dakle Ruta bila spremna na doživotnu pomoć Noemiji. A bilo je vrijeme žetve, i Ruta upita Noemiju, ne bi li išla u polje pabirčiti klasje (kupiti klasje, koje ostaje iza žetelaca, da ga ne povežu u snopove). I otide Ruta pabirčiti na polje Betlehemca Booza. Njemu se svidjela Rutina čestitost i marljivost, i kad je svršila žetva, uzme Rutu za ženu. Tako je Bog nagradio Rutinu vjernost. Iz ove ženidbe rodio se Obéd. On je imao sina Isaja, oca kralja Davida.

Odatle se vidi, kako je Bog i neznabožačkim dušama, koje su iskreno željele štovati pravoga Boga, dao milost obraćenja.

4. Helije i Samuel. Pod kraj sudačkoga doba bio je sucem u Izraelu veliki svećenik Helije, koji je imao dva vrlo opaka sina, Ofnija i Finesa. Oni su bili tako lakomi i nasilni, da su ljudima iz ruku otimali meso žrtava prije, nego se žrtvovalo. To je bilo narodu na sablazan, te se odbijao od bogoštovnih obreda.

U to vrijeme živio je neki pobožan čovjek Elkana. Njegova žena Ana nije imala djece, pa se veoma žalostila. U svojoj nevolji utekla se molitvom Bogu za pomoć i zavjetovala se, ako je Bog obdari djetetom, da će ga dati na doživotnu službu

u Božjem svetištu. Bog joj usliša molitvu, i rodi joj se sin, komu nadjene ime Samuel (= »Bog je uslišao«). Kad je dječaku bilo tri godine, dovede ga mati k velikom svećeniku Heliju i preda mu ga na službu u svetištu. Samuel je bio mio Bogu i ljudima.

Jedne noći začuje Samuel, kako ga netko zove: »Samuele, Samuele!« Samuel potrči k Heliju i reče: »Evo me, što si me zvao?« A Helije reče: »Nisam te zvao, idi spavaj!« To je bilo drugi i treći put, a Helije se tada dosjetio, da Gospod zove dječaka, pa mu reče: »Ako još jednom začuješ glas, da te zove, a ti reci: »Govori, Gospode, tvoj sluga sluša!« Samuel otide spavati, ali doskora začuje glas kao prije: »Samuele, Samuele!« Tada se javi Samuel: »Govori, Gospode, tvoj sluga sluša!« A Gospod reče Samuelu: »Nije daleko dan, kad ću kazniti Helija i njegove sinove, jer je znao za njihove nevaljalštine, pa ih nije kaznio!« Sutradan upita Helije Samuela: »Samuele, moj sine, kaži mi, što ti je rekao Gospod! Nemoj mi ništa zatajiti!« Samuel premda mu je bilo teško, ispripovjedi Heliju sve, što mu je kazao Gospod, a Helije reče: »Gospod je, neka čini, kako mu je po volji!«

Gospodnja se prijetnja doskora ispunila. Filisteji su zavojštili na Izraelce i natjerali ih u bijeg. Tada su izraelski vojvode savjetovali, neka se ponese zavjetni kovčeg u bojne redove; ne bi li se vojska ohrabrila. Ali ni to nije Izraelcima pomoglo, nego su ih Filisteji razbili. U boju su poginula oba Helijeva sina, a i zavjetni kovčeg zarobili su Filisteji. Kad je to dočuo Helije, koji je sa strahom očekivao, kako će boj svršiti, pao je naleđice sa stolice, prelomio vrat i umro. Tako su bili kažnjeni Helijevi sinovi za počinjena svetogrđa, a Helije za svoju nerazboritu popustljivost prema svojim sinovima, što ih nije kažnjavao.

Filisteji su smjestili zavjetni kovčeg u hramu svoga boga Dagona. Drugi dan našli su Dagonov lik, gdje leži ničice na zemlji, a glava mu i ruke otkinute. Povrh toga došla su na Filisteje i svakojaka druga zla. Zato su odlučili, da zavjetni kovčeg pošalju natrag Izraelcima. Izraelci su ga smjestili u grad Kariat-Jarim, gdje se nalazio do vremena kralja Davida.

Poslije Helijeve smrti bio je izabran za suca u izraelskom narodu Samuel, koji je ujedno postao i velikim svećenikom. On je sakupio narod i rekao mu: »Ako se od sveg srca obratite k Gospodu, vašemu Bogu, da njemu jedinome služite, on će vas izbaviti od robovanja Filistejima«. Narod je učinio pokoru i priznao, da je sagriješio pred Bogom, a Samuel je prinesao za narod Bogu pomirbene žrtve. U taj čas navalili su Filisteji,

ali je Bog dao, da se podigla na njih silna oluja te ih preplašila. Tada su Izraelci navalili na Filisteje i porazili ih tako jako, da se više nisu usudili provaljivati, doklegod je Samuel bio sucem u Izraelu.

Sudačko doba, koje traje oko 200 godina, jest vrijeme kolebanja Izraelaca između klanjanja pravome Bogu (jednoboštvo ili monoteizam) i štovanja krivih bogova (mnogoboštvo ili politeizam). U to je vrijeme Bog u mnogo navrata pokazao izraelskom narodu, da nitko drugi ne može Izraelu biti pomoćnikom i izbaviteljem, nego samo pravi Bog. To je doba ujedno primjer Božje strpljivosti s grešnicima, kao što milosrđa i ljubavi prema njima, ako se skrušeno kaju za svoje grijehe.

KRALJEVI U IZRAELU (1030—587. pr. Kr.)

Izrael, odasvud okružen neznabošcima, teško bi se bio održao samostalan i trajno povezan s Bogom pod upravom sudaca. Trebalo je da se podigne ugled vlasti, koja će narod držati u pravoj vjeri i odanosti Bogu. Zato je Bog upravljao poviješću toga naroda tako, da je narod sam zaželio imati kralja, koji će njime vladati kao Božji pomazanik u duhu teokracije.

SAUL (oko 1030—1010.)

Kad je Samuel ostario, povjerio je sudačku vlast svojim sinovima. No oni nisu bili pravedni i nepristrani kao njihov otac, nego su težili za dobitkom i primali mito. Zato su starješine izraelskog naroda zamolili Samuela, neka bi im postavio kralja, kao što je to kod drugih naroda. Samuelu doduše nije to bilo po volji, jer je htio, da samo Bog bude kraljem izraelskog naroda, ali mu Gospod reče: »Poslušaj narodni glas i pouči ih, kakva će prava imati kralj.«

1. Izbor Saula za kralja. U to je Bog objavio Samuelu, da će se kod njega navratiti čovjek, po imenu S a u l, iz Benjaminova plemena, tražeći svoje izgubljene magarice. Njega neka Samuel lijepo primi, jer ga je Bog izabrao za kralja izraelskom narodu. Samuel je učinio po Božjem naputku, a za neko vrijeme potom sazvao je Samuel narodnu skupštinu u grad Masfu. Tu je predložio narodu, neka ždrijebom bira kralja. Ždrijeb je pao na Saula, koji je bio glavom viši od svega naroda. Saul je ispočetka bio srećan u vladanju i uspješno je pobjeđivao neprijatelje izraelskog naroda.

2. Saulova neposlušnost Bogu. Poslije mnogih pobjeda naloži Gospod po Samuelu Saulu, neka pođe i pobije Amalečane tako, da im ničesa ne poštedi, niti da išta sebi prisvoji od njihova blaga. To je trebala biti kazna za ono, što su Amalečani zavojštili na Izraelce, dok su oni putovali kroz pustinju.

Saul je pobijedio Amalečane, ali je poštedio njihova kralja i najbolju stoku prisvojio kao plijen. Osim toga dao je sebi podići spomenik, kao da je pobjeda od njega samoga, a ne od Boga. Kad se Saul povratio iz boja i pohvalio se pred Samuelom, da je izvršio Božju zapovijed, reče mu Samuel: »Zato, što si ti odbacio riječ Gospodnju, Gospod je odbacio tebe, da ne budeš više kralj, i predat će kraljevstvo boljem od tebe.«

3. Davidovo pomazanje. Samuel je plakao za Saulom, što ga je Gospod odbacio, a Gospod mu reče: »Napuni svoj rog uljem i pođi u Betlehem k Isaju, jer sam jednoga između njegovih sinova izabrao za kralja.« Samuel je otišao u Betlehem i tamo je prinesao Bogu žrtvu, te je pozvao na nju Isaja i njegovih sedam sinova. Samuelu su svi bili po volji, ali kad je htio kojega pomazati, za svakoga je začuo glas: »Nije toga izabrao Gospod.« Napokon upita Samuel Isaja: »Jesu li to svi tvoji sinovi?« A Isaj odgovori: »Još je ostao najmlađi, koji pase ovce.« Samuel reče: »Pošaljite po njega!« I dođe najmlađi sin David, a Gospod reče Samuelu: »Ustaj i pomaži ga, ovaj je!« I Samuel pomaže Davida pred njegovom braćom. Od toga je dana došao Duh Gospodnji na Davida, a Saula je ostavio Duh Gospodnji i počeo ga napastovati zao duh. Tada reče Saul svojim slugama: »Nađite mi čovjeka, koji zna dobro svirati i pjevati uz harfu!« I našli su Davida te ga odmah odveli pred Saula; a Saul ga veoma zavoli, jer je David bio mladić razborit, lijepa izgleda i junačan, i učini ga svojim štitonošom. Kad bi Saula napao zao duh, David bi udarao u harfu, i Saulu bi odlanulo.

4. Davidova pobjeda nad Golijatom. Poslije nekog vremena podignu Filisteji vojsku protiv Izraela, a vodio ih je neki div, imenom Golijat, koji je bio visok šest lakata i pedalj (oko 3 metra), teško naoružan i sav u mjedenom oklopu. On se rugao izraelskoj vojsci i izazivao, da li mu se usuđuje tko izaći na dvoboj, pa ako ga pobijedi, vrijedit će kao da je pobijeđena čitava filistejska vojska. Ali se nitko od Izraelaca nije usudio izaći na dvoboj s Golijatom. — U vojsci su se nalazili i Davidova tri brata, koje je David posjetio donesavši im nešto hrane. Kad je David čuo, kako Golijat izaziva Izraelce i huli na njihova Boga, otide k Saulu i reče mu: »Ja, tvoj sluga, idem da se borim protiv Filistejina!« Saul mu odvrati: »Ne možeš se ti boriti s Filistejinom, jer si premlad, a on je ratnik od svoje mladosti.« David odgovori: »Dok sam čuvao ovce svoga oca, Gospod mi je pomogao, da sam nadvladao lava i medvjeda, pa će me sačuvati i od toga Filistejina.« Tada reče Saul: »Idi, i Gospod neka bude s tobom!« Saul mu

DAVID I GOLIJAT

ponudi svoj bojni oklop, ali David nije bio na to navikao, i zato ostavi to, pa uzme sa sobom pastirski štap, praću i pet glatkih kamena, i pođe protiv Golijata. Kad je ovaj ugledao Davida, upita ga porugljivo: »Zar sam ja pseto, da ideš protiv mene sa štapom? Dođi samo da nahranim nebeske ptice i zemaljske zvijeri tvojim mesom!« David mu odvrati: «Ti ideš na mene s mačem, kopljem i oklopom, a ja idem na tebe u ime Gospoda Boga izraelske vojske, na koga si ti pohulio!« A kad se Golijat približio, zamahne David praćom i pogodi Golijata kamenom u čelo tako, da se ovaj odmah srušio na zemlju. Tada David pritrči, izvuče Golijatov mač iz korica i odrubi mu glavu. Kad su to vidjeli Filisteji, spopao ih je strah i dali su se u divlji bijeg, a Izraelci su ih tjerali sve do njihovih međa. Toga dana zavolio je Saulov sin Jonatan Davida, te mu je u znak prijateljstva darovao svoje odijelo, mač, luk i pojas.

5. Saul progoni Davida. Kad se izraelska vojska pobjednički vraćala, izašle su joj ususret žene i pjevale su: »Saul pobi tisuću, David deset tisuća!« To je pobudilo u Saula zavist, pa je zamrzio Davida i rekao je: »Još mu treba samo kraljevstvo!« Sutradan, kad je Saula napao zao duh, a David počeo udarati u harfu, nabacio se Saul kopljem na Davida, da ga ubije. Ali David se izmakao, i koplje je udarilo o zid. Od toga vremena počeo se Saul veoma bojati Davida, jer je vidio, da je s Davidom Božji duh. Da Saul ukloni od sebe

Davida, imenova ga tisućnikom i obeća mu svoju kćer M i h o l u za ženu, uz uvjet, da pobije stotinu Filisteja, a mislio je, da će David tako pasti u ruke Filistejima. Ali David pobije dvije stotine Filisteja. Saul mu na to dade kćer Miholu za ženu, ali je zapovjedio svom sinu Jonatanu i slugama, da ubiju Davida. Ali Jonatan, koji je bio Davidov prijatelj, obavijestio je Davida, da mu je od strane Saula život u pogibli, i zato je David otišao od Saula i sakrio se s nekoliko drugova u pustinji.

Saul je pošao sa 3000 ljudi tražiti Davida u pustinji. Dva puta pružila se Davidu prigoda, da se Saulu mogao osvetiti i ubiti ga. Ali nije to učinio zato, što je kralj Božji pomazanik. Saul je priznao, da je Davidu učinio krivo, ali je David znao, da pred Saulom ne bi bio njegov život siguran, i zato je pobjegao u filistejsku zemlju.

6. Saulova smrt. Doskora su Filisteji skupili opet veliku vojsku protiv Izraelaca. S njima je bio i David, ali su ga poslali s puta natrag, bojeći se, da u boju ne bi okrenuo protiv njih. Saul je skupio Izraelce na gori Gelboi. Kad su se vojske sukobile, Izraelci su bili nadvladani. U boju su pali Jonatan i druga dva Saulova sina, a Saul bojeći se, da ne padne u ruke Filistejima, zatraži od svoga štitonoše, da ga mačem probode. Kad štitonoša to nije htio učiniti, bacio se Saul sam na svoj mač i probo se.

Kad je David dočuo, da je u boju poginuo kralj Saul i Jonatan, razdro je haljine u znak žalosti i proplakao govoreći: »Gelboinske gore, ne padala na vas rosa ni kiša, jer su na vama poginuli junaci Saul i Jonatan! Plačite, kćeri Izraelove! Žao mi je za tobom, predragi brate Jonatane! Kao što majka ljubi svoga jedinca, tako sam ja tebe ljubio!«

Saul je po svojim sposobnostima mogao biti dobar kralj, samo da se nije uzoholio i postao Bogu neposlušan. Iz oholosti porodila se u njemu zavist prema Davidu, a iz ove se opet rodila mržnja na Davida i želja da ga ubije. Tako je Saul sve dublje padao udaljujući se od Božjeg duha, a zao duh doveo ga je napokon do očaja, da je sam sebi oduzeo život, i tako upropastio svoju dušu.

David je postupao plemenito, te nije svome neprijatelju vraćao zlo za zlo, niti mu se osvećivao.

DAVID (oko 1010—970.)

1. Davidovo kraljevanje. Poslije Saulove smrti vratio se David iz filistejske zemlje u svoju domovinu, gdje ga izabere Judino i Benjaminovo pleme za kralja. Ali Abner, vojvoda poginuloga kralja Saula, proglasi među ostalima izraelskim plemenima kraljem I z b o s e t a, Saulova sina. No nakon se-

dam godina postali su Izraelci nezadovoljni s Izbosetom i ubili ga, a David je postao kraljem nad svih dvanaest plemena Izraelovih.

David je za svog vladanja pribavio zemlji mir, jer je pobijedio Filisteje, Moapce, Amonce i Edomce. Konačno je sasvim pokorio i Jerusalem, gdje je do tada bilo nepokorno kanaanejsko pleme Jebuseji. Tada je David učinio Jerusalem glavnim gradom i prijestolnicom svoga kraljevstva. Tu je sazidao svoju kraljevsku palaču.

Kad je David pribavio mir svome kraljevstvu te uredio upravu zemlje, pobrinuo se također, da uzorno uredi bogoslužje. On je rasporedio svećenike u 24 skupine, te odredio levitima različite službe oko svetog šatora. Dalje je David obnovio sveti šator na gori Sionu i dao je onamo svečano prenijeti zavjetni kovčeg iz Kariat-Jarima u povorci svećenika, levita i velikog mnoštva naroda uz pjesmu i svirku raznovrsnih glazbala. U toj je povorci sudjelovao i sam kralj David igrajući, premda mu se žena Mihola radi toga rugala.

Napokon je David mjesto svetog šatora nakanio sagraditi Božji hram, ali mu je Bog javio po proroku Natanu: »Nećeš mi ti graditi hram, jer si vodio mnogo ratova i prolio mnogo krvi, nego će hram sagraditi tvoj miroljubivi sin Salomon.« Zato se David zadovoljio, da načini nacrt za gradnju hrama, i dao je pribaviti drvo, kamenje i ostalo, što je bilo potrebno za tu gradnju.

2. David kao pjesnik. David je bio također od Boga nadahnut pjesnik. On je ispjevao čitav niz pobožnih pjesama, nazvanih Psalmi, što sačinjavaju glavni sastavni dio zbirke 150 psalama. Budući da od Davida kao pjesnika potječe najveći dio psalama (73), prozvana je čitava zbirka Davidov psaltir. Po sadržaju ti se Psalmi dijele u pjesme klanjalačke, zahvalnice, pokorničke, poučne i proročke. Među proročkim Psalmima osobito su znatni oni, u kojima se što proriče o Spasitelju ili Mesiji, pa se zato i zovu mesijanski Psalmi. U njima se o Spasitelju proriče:

a) Da će biti Sin Božji i vladar novoga kraljevstva: »Gospod mi reče: Ti si moj Sin; ja Te danas rodih. Traži od mene, i dat ću ti narode u tvoju baštinu, i zemaljske krajeve u tvoj posjed« (Ps. 2. 8.). »Reče Gospod Gospodu mome: Sjedi meni s desne, dok pokorim tvoje neprijatelje za podnožje tvojim nogama.« (Ps. 109, 1.).

b) O Spasiteljevoj muci: »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?... Ja sam kao crv, a ne kao čovjek; ljudski

izmet i narodni prezir. Svi, koji me gledaju, rugaju mi se; zijevaju na me, mašu glavom... Proboli su mi ruke i noge; prebrojili su mi sve kosti... Razdijelili su moje haljine, za moj ogrtač bacili su kocke.« (Ps. 21, 2, 7. 17—19.) »Dali su mi žuč za jelo, a u žeđi napojili su me octom.« (Ps. 68, 22.).

c) O Spasiteljevu uskrsnuću: »Moje će tijelo počivati u smirenju; jer ti ne ćeš ostaviti moje duše u podzemlju, niti ćeš dopustiti, da tvoj Svetac osjeti truhlenje.« (Ps. 15, 9—10.)

d) O Spasiteljevu uzašašću: »Uzašao si na nebesku visinu, vodeći sa sobom zarobljeno roblje, koje si primio kao dare među ljudima.« (Ps. 67, 19.)

e) O slavnom Mesijinom kraljevstvu: »U njegove će dane zavladati pravda i obilje mira; vladat će od mora do mora; klanjat će mu se svi zemaljski kraljevi, svi narodi služit će mu. U njemu bit će blagoslovljena sva plemena, svi će ga narodi slaviti.« (Ps. 71, 7—8. 11. 17.)

3. Davidov grijeh i Absalomova buna. Premda je David bio pobožan, ipak je u jednoj grešnoj prigodi podlegao napasti i teško sagriješio. Bilo je to, kad je njegov vojvoda Joab vojevao na Amonce, a David je ostao u Jerusalemu. Tu ugleda Betsabeju, ženu Urije, koji je bio s Joabom na vojni. David poruči Joabu, neka Uriju postavi u boju na takovo mjesto, gdje će poginuti. Joab je to učinio i Urija je pao u boju. Tada je David uzeo Betsabeju za ženu. Ovo djelo bilo je mrsko pred Bogom, i zato pošalje k Davidu proroka Natana, koji mu poruči: »Ja sam tebe pomazao za kralja u Izraelu, a ti si preda mnom učinio takovo zlo! Za kaznu doći će iz tvoje vlastite kuće na tebe veliko zlo!« Tada David prizna: »Sagriješio sam Gospodu!« Natan mu odgovori: »Bog ti je doduše oprostio grijeh, ali će ti umrijeti sin, što ti se rodio od Betsabeje.« Tako se i dogodilo. Sve je to David pokorno snosio, a kao izraz dubokoga pokajanja ispjevao je pokornički Psalam 50. »Smiluj mi se, Bože.«

Najveću bol zadao je Davidu njegov sin Absalom. On je bio divna tjelesna obličja, ali veoma ohol i častohlepan. Zato je počeo ocrnjivati svog oca i ulagivati se narodu da postane kraljem mjesto Davida. Jednoga dana proglasi se u Hebronu kraljem i krene s velikom vojskom na Jerusalem. Kad je to čuo David, pobjegao je bosonog iz Jerusalema preko potoka Cedrona na Maslinsku goru, a odanle preko Jordana, gdje se sabrala njegova vjernâ vojska. Prije nego su se vojske sukobile, rekao je David: »Čuvajte mi sina Absaloma!«

Absalomova vojska bila je razbijena, a sam Absalom htio je pobjeći na mazgi, ali se svojom bujnom kosom zapleo o granu nekog hrasta i ostao visjeti, a mazga je ispod njega pobjegla. To su javili Joabu, vojvodi Davidove vojske, a on je pustio tri strjelice Absalomu kroz srce i ubio ga kao vođu buntovnika. Potom su ukopali Absalomovo tijelo i nabacali na nj gomilu kamenja. Kad su Davidu javili pobjedu nad Absalomovom vojskom, zapitao je za sina Absaloma, je li na životu. Glasnik odgovori: »Neka svi neprijatelji prođu, kao on!« I David je razumio, da mu je sin poginuo, te je stao za njim naricati: »Absalome, sine moj!« Potom se David vrati u Jerusalem i sav ga je narod radosno dočekao kao kralja. David je velikodušno oprostio svima, koji su se bili podigli protiv njega.

Absaloma je stigla zaslužena kazna, jer se teško ogriješio o zapovjed poštivanja roditelja, i k tomu počinio težak zločin veleizdaje, kad je htio svrgnuti svoga oca s kraljevske časti. Tako je Absalomu njegova tjelesna ljepota bila uzrokom taštine i oholosti, a to ga je upropastilo.

4. **Davidova smrt.** Kad je David ostario i osjetio, da mu se približava smrt, dao je pomazati svoga sina Salomona za kralja. David je predao Salomonu nacrt za gradnju hrama i sve stvari, sabrane za gradnju, te mu je rekao: »Sine moj, služi Bogu potpuno predanim srcem i dragovoljno, jer On poznaje sve misli duše... Gradi hram Božji, a Bog će biti s tobom. Djelo je veliko, jer ne će biti stan čovječji, nego Božji. Tko hoće dragovoljno što priložiti, neka prinese Gospodu!« I svi su dragovoljno prilagali svoje darove, a kralj David se veoma radovao.

Prije svoje smrti David je zahvalio Bogu za sva dobročinstva i preminuo je navršivši 40 godina vladanja nad Izraelom. Tijelo su mu ukopali na Sionu.

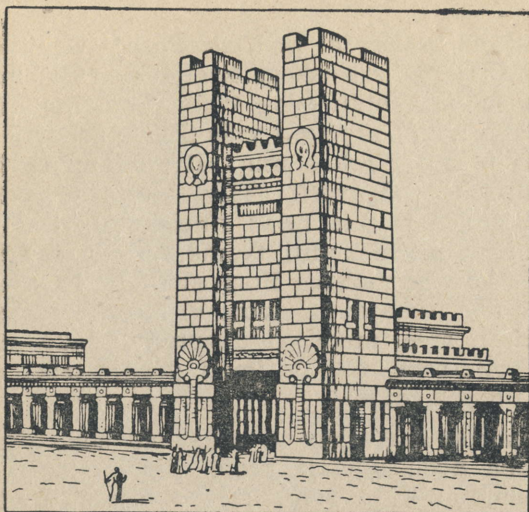
David praotac Spasitelja. Bog je Davidu prorekao: »Ja ću ti dati potomka... i utvrdit ću prijesto njegova kraljevstva dovijeka. Ja ću mu biti Otac, a On će biti moj Sin«. (II. Kralj. 7, 12—14). U tim je riječima sadržano proroštvo, da će Spasitelj poteći iz Davidova koljena i osnovati vječno duhovno kraljevstvo. Što Bog kaže, da će mu biti Otac, znači, da će taj biti pravi Sin Božji.

Značaj Davidove osobe. David kao *čovjek* nije doduše bio bez pogrešaka, ali je ipak imao postojanu volju, da služi Bogu, pa zato se i nakon pada u grijeh skrušeno kaje i moli Boga za oproštenje. Prema neprijateljima, premda je strog i pravedan, nije osvetljiv, nego plemenit i velikodušan. — Kao *kralj* bio je vrstan vojskovođa i upravnik, istinski zauzet za dobro svog naroda, svjestan svoje zadaće, da svoju državu uredi tako da uistinu bude u što potpunijem smislu *Božje kraljevstvo.* — Kao *prorok* svojim Psalmima naviješta najznatnije događaje iz Spasiteljeva života, pa zato se i sam Spasitelj poziva na Davidove proročke riječi o sebi, gdje ga David zove »Gospodom« (Ps. 109, 1—2; Mat. 22, 43; Mark. 12, 36), ili, kad na križu moli mesijanski Psalam 21: »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?«

1. Salomon nastupa kraljevski prijesto. Poslije Davidove smrti zasjeo je na prijesto izraelskoga kraljevstva Salomon (= miroljubivi). On se u početku svog vladanja držao opomena Davidovih, te je ljubio Gospoda i vršio Božje zapovijedi. Gospod mu se javio u snu i rekao mu: »Išti od mene, što hoćeš, da ti dam!« Salomon odgovori: »Ti si, Gospode, postavio svoga slugu kraljem, a ja sam mlad i neiskusan. Daj mi poučljivo srce, da mogu pravo suditi tvome narodu i razlikovati dobro od zla!« Ova se molitva Bogu svidjela, i Gospod mu reče: »Budući da nisi iskao duga života ni bogatstva, nego mudrost, evo, dat ću ti srce mudro i razumno, kako nije imao nijedan kralj prije tebe, niti će imati poslije tebe. Ali povrh toga dat ću ti i dug život.«

Salomonova mudrost pokazala se prigodom suda dviju žena, od kojih je jedna noću ugušila svoje dijete, a da svali sa sebe krivnju, podmetnula je svoje mrtvo dijete drugoj, a njezino živo uzela sebi. Suci nisu mogli razabrati, kojoj pripada dijete, jer je jedna i druga tvrdila, da je dijete njezino. Salomon zapovjedi krvniku, neka rasiječe dijete i dade svakoj pola. Kad je to čula prava mati, vrisnula je i rekla, neka ga ostavi drugoj ženi, samo da ostane živo; a druga žena rekla je: »Ni tebi, ni meni, nego neka se rasiječe!« Salomon je odmah razabrao, da ovako ne bi mogla govoriti prava mati, i zato reče: »Ono je prava mati; vratite joj živo dijete!« — O ovoj se presudi pročulo po svem Izraelu, i divili su se Salomonovoj mudrosti i bojali su se kralja. Za vrijeme Salomonova kraljevanja vladao je mir i blagostanje u izraelskom kraljevstvu. Mnogi su susjedni kraljevi posjećivali Salomona te su se divili njegovoj mudrosti i bogatstvu.

2. Gradnja i posveta hrama. Četvrte godine svoga vladanja počeo je Salomon graditi Božji hram na gori Moriji u Jerusalemu. Hram je bio sagrađen po uzoru svetog šatora, samo mnogo veći i sjajniji. Gradnja je trajala sedam godina. Zidovi su bili podignuti od tesana kamenja, iznutra obloženi cedrovim drvom, islikani kerubima, paomama i cvijećem, a sve je bilo bogato pozlaćeno. Oko hrama bila su dva predvorja: prvo povišeno unutrašnje za svećenike i levite sa žrtvenikom za žrtve paljenice i s velikom okruglom mjedenom posudom, koja je stajala na 12 mjedenih volova, a zvala se mjedeno more. U toj je posudi bila voda za pranje svećenika i levita. Drugo niže predvorje bilo je za puk. Kad je hram bio dovršen, sazvao je Salomon narodne knezove i dao

SALOMONOV HRAM

je u svečanoj povorci prenijeti zavjetni kovčeg sa Siona na goru Moriju u hram Gospodnji. Kad su svećenici smjestili zavjetni kovčeg u hramsku svetinju nad svetinjama, napunio je oblak Božje slave Gospodnji hram. Salomon dao je prinijeti Bogu na čast mnogobrojne žrtve paljenice, te je kleknuo i pomolio se Bogu govoreći: »Gospode, Bože Izraelov! Nema tebi ravna ni gore na nebesima, ni dolje na zemlji. Tebe ne mogu obuhvatiti ni najviša nebesa, a kamoli ovaj hram, koji sam sagradio. Ali molim te, obazri se milostivo i usliši sve, koji će se Tebi moliti na ovome mjestu!« Kad je Salomon svršio molitvu, sišao je oganj s neba i spalio žrtve, a Izraelci su pali ničice na zemlju i poklonili se Gospodu. Bog se opet javio Salomonu i rekao mu: »Uslišao sam tvoju molitvu i posvetio ovaj hram; i ja ću se obazirati na one, koji se budu u njemu molili.«

3. Svršetak Salomonova vladanja. Salomon je ispočetka vladao uzorno, mudro i bogobojazno, ali nije tako ustrajao do kraja. Iz neuredne ljubavi i popustljivosti prema tuđinskim ženama počeo je graditi žrtvenike krivim bogovima, i tako je dao grešan primjer narodu, koji se na Salomonu sablaznio. Zato je Bog ukorio Salomona i rekao mu: »Jer si to učinio, razdijelit ću tvoje kraljevstvo tako, da ću ga predati jednomu od tvojih slugu; samo poradi tvog oca Davida ostavit ću jedan dio tvome sinu.« Osim toga narod je sve teže podnosio velike daće, koje su narasle poradi raskošna života na kraljevskom

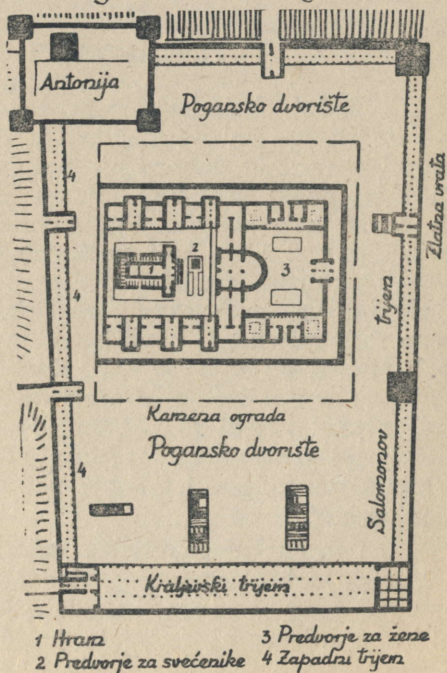
dvoru, i zato su se u narodu počele dizati bune. Salomon je umro nakon što je vladao 40 godina. Čini se, da se prije svoje smrti ipak pokajao radi toga, što je skrenuo grešnim putem.

Dok je Salomon vladao držeći se Božjih zakona, bilo mu je kraljevstvo slavno, puno blagostanja i mira. To je bilo zlatno doba izraelskoga kraljevstva, i to doba bilo je slika (tip) Kristova miroljubivog kraljevstva (Crkve), u kom je vladar Krist, kralj mira.

Salomonov grešni pad opomena je i najmudrijima i najkreposnijima, da se ne smiju previše pouzdavati u svoju postojanost na putu kreposti, nego treba da se brižno klone grešnih prigoda. One su i Salomona navele na težak grijeh krivoboštva.

4. Dioba kraljevstva (929. pr. Kr.). Kad je Salomon umro, naslijedio ga je kao kralj njegov sin R o b o a m. Pred njim su se sabrali starješine izraelskog naroda i rekli su: »Tvoj je otac metnuo na nas težak jaram. Olakšaj nam taj jaram, pa ćemo ti služiti!« Roboam upita za savjet starce, savjetnike svog oca, a oni su mu savjetovali, da posluša narod. Ali, Roboam nije poslušao njihova savjeta, nego je zapitao mladiće, svoje vršnjake, što bi učinio, a oni su mu rekli: »Ovako kaži narodu: Moj je otac metnuo na vas težak jaram, a ja ću na vaš jaram još dometnuti; moj otac udarao vas je bičevima, a ja ću vas udarati bodljikavim bičevima«. Kad je Roboam to rekao narodu, otpalo je deset plemena od njega i izabralo za kralja J e r o b o a m a, Salomonova slugu. Uz Roboama ostalo je samo Judino i Benjaminovo pleme. Tako se razdijelilo kraljevstvo na dvoje: n a j u d e j s k o s prijestolnim gradom J e r u s a l e m o m, t e i z r a e l s k o, koje je mijenjalo svoju prijestolnicu, dok mu ne posta glavnim gradom S a m a r i j a.

Tlocrt jeruzalemskoga hrama

Roboam je htio s vojskom prisiliti ostala plemena, da ga priznaju za kralja, ali mu Bog poruči po proroku S e m e j u. neka ne zapodijeva građanskog rata protiv bratskih plemena izraelskog naroda, jer se rascjep kraljevstva dogodio po Božjoj volji, kao kazna za Salomonove grijehe.

5. Jeroboam uvodi krivoboštvo. Jeroboam se pobojao, ako bi narod polazio na vjerske svetkovine u Jerusalem, da bi se mogao povratiti k Roboamu. Zato je podigao dva žrtvenika sa zlatnim teocima, i to jedan u Betelu, u južnom dijelu svoga kraljevstva, a drugi u Danu, u sjevernom dijelu svoga kraljevstva, i rekao je narodu: »Ne trebate više ići u Jerusalem! Evo vam bogova, koji su vas izveli iz Egipta!« Tako je Jeroboam zaveo narod na krivoboštvo, a u njegov su se primjer ugledali i kasniji izraelski kraljevi.

Dioba je kraljevstva imala štetne posljedice za izraelski narod, jer je time bio posijan razdor među oba kraljevstva. Osim toga snaga je izraelskog naroda veoma oslabila prema susjednim neprijateljskim narodima. Najgore je zlo bilo širenje vjerskog nehaja i padanje u krivoboštvo. Radi svega toga približavalo se vrijeme Božjeg pokaranja, da je jedno i drugo kraljevstvo propalo i narod bio odveden u tuđinsko sužanjstvo.

STARIJI PROROCI

1. Zadaća i djelovanje proroka. Poslije diobe izraelskoga kraljevstva sve je više slabila vjera Izraelaca u pravoga Boga i prevladavala je ćudoredna pokvarenost. Tomu su najviše bili krivi opaki kraljevi, koji su provodili sablažnjiv život i bili odani krivoboštvu. U takvim teškim prilikama Bog je podizao p r o r o k e, koji su revnovali za vršenje Božjega zakona, opominjali narod i kraljeve, da se okane grešna života i krivoboštva, prekoravali opačine i naviještali teške Božje kazne radi grijeha. U nevoljama su također tješili narod i proricali mu izbavljenje od njih. Osobito su utješna bila njihova proroštva o Spasitelju. Proroci su bili Božjim duhom nadahnuti, prosvijetljeni i pozvani, da pred narodom budu glasnici Božje pravednosti i otkupljenja. Bog je često po prorocima činio čudesa, i tako je potvrđivao, da su oni doista od Boga poslani.

2. Prorok Ilija naviješta sušu. Ovaj je prorok djelovao u izraelskom kraljevstvu za vladanja opakoga kralja A h a b a. Ahabova žena J e z a b e l a, dala je pogubiti Gospodnje svećenike, a mjesto njih dovela je 450 svećenika, koji su širili štovanje krivih bogova: Baala i Astarte. Bog je poslao Iliju kralju Ahabu, neka mu navijesti, da ne će padati rosa ni kiša,

dok Ilija to ne zatraži. I zavladala je osjetljiva suša i nerodica u čitavom kraljevstvu. Ahab je u gnjevu htio ubiti Iliju, ali je on po Božjoj zapovijedi pobjegao i sakrio se najprije u dolini potoka Karita. Tu mu je čudesnim načinom gavran donosio hranu. Kad je potok presahnuo, otputio se Ilija po Božjoj zapovijedi u grad Sareptu u sidonskoj zemlji, da ga tamo neka udovica hrani. Njoj je Ilija čudesnim načinom množio brašno i ulje, i tako joj pomogao, da sa svojim sinom preživi, a ujedno da prehranjuje i Iliju. Kad se udovičin sin razbolio i umro, Ilija se pomolio Gospodu, neka bi povratio u dijete njegovu dušu. Bog je uslišio Ilijinu molitvu, i dječak je oživio. Tada reče žena Iliji: »Sada znam, da si ti Božji čovjek, i da je Božja riječ u tvojim ustima!«

Poslije tri i po godine, otkako nije bilo kiše, reče Bog Iliji: »Idi i pojavi se pred kraljem Abahom, da pustim kišu na zemlju!« Ilija dođe pred Ahaba i reče mu, neka sabere narod i 450 Baalovih svećenika na gori Karmelu. Ahab posluša, pak i sam dođe na goru. Tada reče Ilija narodu: »Dokle ćete hramati na obje strane? Ako je Gospod Bog, slijedite ga; ako li je Baal, slijedite njega!« Narod je šutio. A Ilija opet reče: »Evo, ja sam sâm, a Baalovih svećenika ima 450. Dajte nam dva junca! Jednog neka izaberu oni i neka ga zakolju i stave na drva, ali neka ne potpaljuju! Drugoga ću prigotoviti ja i metnuti ga na drva, ali ne ću potpaljivati. Na to prizovite vi svoje bogove, a ja ću prizvati ime moga Gospoda. Koji pusti oganj na žrtvu, onaj neka je pravi Bog!« Sav je narod na to pristao. Tada zakolju Baalovi svećenici svoga junca i stave ga na žrtvenik, te stanu prizivati Baala vičući od jutra do podne: »Baale, usliši nas!« Ali nije bilo nikakva odgovora. Ilija im se počeo rugati: »Vičite jače, jer se možda razgovara, ili je na putu, ili možda spava. Vičite, da se probudi!« Oni su još jače vikali i po svom običaju počeli se parati noževima, da ih je krv oblila, ali opet uzalud. Podvečer je Ilija podigao svoj žrtvenik i postavio na nj drva i zaklanog junca. Oko žrtvenika dao je iskopati opkop. Tada je zapovjedio, neka na žrtvu lijevaju vodu sve dotle, dok se i opkop ne napuni vodom. Po tom se pomoli Bogu: »Gospode, pokaži danas, da si ti Bog Izraelov, da se ovaj narod obrati k tebi!« Na to padne oganj s neba i spali žrtvu na žrtveniku, a i vodu u opkopu osuši. Kad je to vidio narod, pao je ničice na zemlju, i povikao je: »Gospod je Bog. Gospod je Bog!« Potom se Ilija pomoli za kišu, i doskora su se od mora podigli oblaci i udarila je obilna kiša.

ILIJINO UZNESENJE

3. Nabot nevin umoren. Kraj Ahabova dvora u Jezrahelu imao je građanin N a b o t svoj vinograd. Ahab zatraži od Nabota, da mu proda vinograd, jer ga je želio pretvoriti u vrt. Nabot otkloni ponudu, jer je vinograd baštinio od otaca, a po Mojsijevu zakonu bilo je zabranjeno prodati baštinu od otaca. Ahab se na to veoma razljutio, i kad je došao kući, od jada nije htio jesti. Jezabela, njegova žena, zapita ga, što mu je, i naruga mu se, što se radi toga ljuti, te mu reče, da će to ona sama urediti. Jezabela napiše pismo izraelskim starješinama, neka nađu dva opaka čovjeka, koji će lažno posvjedočiti protiv Nabota, da je pohulio na Boga i na kralja, pa neka ga kamenuju. Starješine su to izvršili, a Jezabela je rekla Ahabu: »Uzmi Nabotov vinograd, jer Nabot nije više živ!« Ahab ustane i pođe u vinograd. Na putu mu po Božjoj zapovijedi izađe ususret prorok Ilija i reče mu: »Ubio si i tuđe si prisvojio! Ovako kaže Gospod: Na onome mjestu, gdje su psi lizali Nabotovu krv, lizat će i tvoju krv; a Jezabelu će psi izjesti.« To se ispunilo. Tri godine poslije toga bio je Ahab ranjen u boju i vozeći se kući umro je na kolima. Kad su prali kola, lizali su psi Ahabovu krv. Deset godina kasnije dao je novi kralj J e h u baciti Jezabelu s prozora, a psi su izjeli njezino tijelo.

4. Ilijino uznesenje. Došlo je vrijeme, da Bog uzme Iliju sa zemlje u nebeske visine. Ilija je obišao proročke škole

i odabrao sebi za nasljednika Elizeja. Elizej je pratio Iliju do Jordana, a Ilija udari svojim plaštem po vodi, i ona se rastavi amo i tamo, te prijeđu po suhom preko Jordana. Tada reče Ilija Elizeju: »Išti, što hoćeš, da ti učinim prije, nego budem uzet od tebe!« Elizej reče: »Molim te, da na meni počine tvoj dvostruki duh!« Ilija mu odgovori: »Ako me budeš vidio, kad ću biti uzet od tebe, bit će ti tako; ako li me ne budeš vidio, ne će ti se ispuniti, što moliš.« Dok su išli dalje i razgovarali, najednom se pojave ognjeni konji i kola, a Ilija se počne na njima dizati prema nebu. Kad je to vidio Elizej, zavapi: »Oče moj, oče moj!« Tada padne Ilijin plašt na zemlju, a Ilije nestade s vida Elizeju. Elizej razdere od žalosti svoje haljine i podigne Ilijin plašt. Potom se vrati do rijeke Jordana i udari Ilijinim plaštem po vodi, a voda se rastavi i Elizej prijeđe po suhom preko Jordana. Kad su to vidjeli Ilijini učenici, rekli su: »Ilijin duh počinuo je na Elizeju!« — i došli su pred Elizeja i poklonili mu se do zemlje.

Prorok Ilija neustrašivo je pobijao krivoboštvo i revnovao za vjeru u pravoga Boga. On je ujedno bio glasnik Božje pravednosti. Bog je potvrdio njegovo poslanje mnogim čudesima. Ilija je bez smrti uzet u nebeske visine, odakle će po riječima proroka *Malahije* biti prije sudnjega dana opet poslan na zemlju, da propovijeda pokoru potomcima nevjernoga izraelskog naroda, da se obrate, i onda će umrijeti mučeničkom smrću.

5. Prorok Elizej. Ilijino djelovanje nastavio je prorok Elizej. I on je činio mnoga čudesa, ali pretežno na pojedincima, i tako je revnovao za čast pravoga Boga.

Elizej se zaputi poslije Ilijina uznesenja iz Jerihona u Betel, gdje su se Izraelci klanjali zlatnom teletu. Kad je išao putem, počeli su se dječaci iz grada rugati njegovoj ćelavoj glavi. Elizej im se zaprijeti u ime Gospodnje. Tada izađu iz šume dva medvjeda i rastrgaju 42 dječaka. To je bila Božja kazna za njih i za njihove roditelje, što ih nisu bolje odgojili.

Između raznih čudesa, koje je Elizej učinio, spomenut ćemo, da je sirskog vojvodu Naamana iscijelio od gube, rekavši mu, da sedam puta zaroni u Jordan. Svog slugu Giezija kaznio je radi lakomosti Naamanovom gubom. Nekoj je ženi udovici čudesnim načinom umnožio ulje, da može namiriti dug i tako predusretne, da joj ne proda du sinove u ropstvo. Nekoj je obitelji čudom oživio dječaka, koji je umro od sunčanice. Jednom je otrovno jelo učinio zdravim, a za vrijeme gladi nahranio je sa dvadeset hljepčića 100 ljudi, što inače ne bi dostajalo ni za deset. Pa i poslije Elizejeve smrti dogodilo se čudo, kad su u Elizejev grob stavili nekog mrtvaca: čim se taj dotakao Elizejevih kostiju, oživio je.

Elizej je svojim čudesima bio pretežno vjesnik Božje dobrote i milosrđa.

6. Prorok Jona. Bog je slao svoje proroke i k drugim narodima izvan Izraela, da im naviještaju pokoru. Tako je Bog naložio proroku J o n i, neka ide u Ninive, glavni grad asirske zemlje, i neka tamo propovijeda pokoru, da se ljudi obrate od svoje zloće. Ali jer su Ninivljani bili neprijatelji Izraelaca, Jona nije htio poslušati Boga. Zato se ukrca na lađu, koja je zaplovila sasvim protivnim smjerom u grad Tarsis u Španiji. Ali Bog je Jonu kaznio za taj prkos. Kad je lađa zaplovila morem, podigla se velika oluja i zaprijetila je pogibao, da se lađa razbije. Svi, koji su bili na lađi, uplašili su se i počeli se moliti, kako je tko znao. Jedini je Jona spavao u dnu lađe. Tada ga zapovjednik lađe probudi i vikne mu: »Ustani i moli se svome Bogu, da ne propadnemo!« Ali oluja nije prestajala. Tada mornari bace ždrijeb, da vide, tko je kriv ovoj nesreći. Ždrijeb padne na Jonu. A Jona reče: »Bacite me u more, jer znam, da je radi mene došla na vas ova oluja.« Kako je oluja postajala sve jača, bace napokon Jonu u more. U taj čas prestala je oluja, a Jonu proguta neka velika riba. Tri dana i tri noći bio je Jona u utrobi ribe i molio se Bogu, da ga izbavi. Bog je zapovjedio ribi, da Jonu izbaci na kopno. Sada se Jona otputio u Ninive i prolazio je gradom vičući: »Još četrdeset dana i Ninive će propasti«. Kad su to čuli Ninivljani, počeli su činiti pokoru postom i obukli se u pokorničke haljine. U pokori prednjačio je sam kralj i pozivao je ljude, da se obrate od grijeha. I doista, Ninivljani su se obratili, i Bog im se smilovao te nije uništio grada. To je bilo Joni žao, pa je izašao iz grada i načinio sebi sjenicu, gdje je čekao, što će se dogoditi. Bog je dao, da je kraj sjenice porasla biljka ricinus, koja je načinila Joni sjenu i zaštitila ga od vrućine. To je Jonu obradovalo. Sutradan zapovjedio je Bog crvu, da podgrize biljku. Biljka usahnu, a Jonu pripeče sunce, i on poželi da umre. Tada reče Bog Joni: »Tebi je žao ricinusa, oko koga se nisi ništa trudio, nego je jednu noć uzrastao, a drugu noć usahnuo. A kako meni ne bi bilo žao Ninive, velikoga grada, gdje ima više od 120.000 ljudi, koji još ne znadu, što je desno, a što lijevo (to jest djece), i mnogo stoke?«

Jonin trodnevni boravak u utrobi ribe i izbačenje na kopno slika je trodnevnog boravka Kristova tijela u grobu i njegova uskrsnuća od mrtvih, kako je i sam Isus rekao: »Kao što je Jona bio u utrobi ribe tri dana i tri noći, tako će biti i Sin čovječji u srcu zemlje tri dana i tri noći.« (Mt. 12, 40).

PROPAST IZRAELSKOGA KRALJEVSTVA I ASIRSKO ROPSTVO (721. pr. Kr.)

1. Pad izraelskoga kraljevstva. Poslije proroka Ilije i Elizeja Bog je uzalud i po drugim prorocima, napose po Ozeji i Amosu, opominjao narod izraelskoga kraljevstva, da se obrati od krivoboštva. Zato su proroci navijestili skoru propast izraelskoga kraljevstva. Na izraelsko kraljevstvo navalio je asirski kralj Salmanasar. Poslije trogodišnje opsade razorio je g. 721. grad Samariju Salmanasarov nasljednik Sargon, i odveo mnoštvo naroda u asirsko ropstvo. Tako je propalo izraelsko kraljevstvo. Mjesto izraelskoga naroda naselili su asirski kraljevi u izraelskoj zemlji mnogo neznabožačkih tuđinaca iz Asirije i Babilonije. Ovi su se pomiješali s ostacima domaćeg žiteljstva i prozvali se Samarjani. Oni su doduše zadržali štovanje pravoga Boga, ali su se klanjali i krivim bogovima. Prema Judejcima bili su puni mržnje.

2. Tobija. Među izraelskim zarobljenicima, odvedenima u asirsko ropstvo, nalazio se i pobožni Tobija sa svojom ženom Anom i sinom mladim Tobijom. On se od svoje mladosti uklanjao društvu opakih ljudi i točno vršio odredbe Mojsijeva zakona. U tom je vjerno ustrajao i u asirskom ropstvu. Zato mu je Bog dao, da je stekao naklonost asirskoga kralja Sargona, koji mu je dopustio, da u ropstvu obilazi svoje suplemenike i pomaže im. Tužne bi tješio, gladne hranio, gole odijevao, i tako je razdavao sav svoj imetak. Po smrti kralja Sargona zavladao je njegov okrutni sin Senaherib. Ovaj je nemilice progonio i ubijao Izraelce i zabranjivao je pod smrtnom kazni ukapati ubijene. Tobija je ipak, bojeći se više Boga, nego kralja, noću ukapao tjelesa ubijenih. Tako se jednom vratio s ukopa i legao pokraj zida, da otpočine: kad eto mu iz gnijezda padne u oči vruća nečist od lastavica, i on oslijepi. Premda je to bila za nj teška kušnja, ipak je ostao vjeran Bogu i strpljiv u nevolji kao Job. Sada je Tobijina žena morala ići na tkalački posao, da se Tobijina porodica uzmogne prehraniti. Jednom dobije ona povrh plaće na dar jare. Kad ga je donijela kući, Tobija začuje njegovo blejanje i reče: »Gledajte, da nije možda ukradeno, pa ga radije vratite gospodaru, jer nam nije dopušteno, da što ukradeno jedemo i diramo.« Kad ga je na to žena ukorila i predbacila mu, da je uzaludno njegovo ufanje u Boga i davanje milostinje, on se ožalosti i molio je Boga, neka bi mu dao da radije smireno umre, nego da bude komu na teret. Tobija nadajući se, da će skoro umrijeti, dozove svoga sina, mladog Tobiju, da mu dade posljednje očinske opomene,

te mu reče: »Sine, kad Bog primi moju dušu, ukopaj moje tijelo, a svoju majku poštuj, doklegod bude živa. Uvijek se sjećaj, u kolikim je opasnostima bila poradi tebe. A kad i ona umre, ukopaj je pokraj mene! Doklegod živiš, misli na Boga i nikada nemoj privoljeti na grijeh. Od svoga imetka udjeljuj milostinju: ako budeš imao mnogo, udjeljuj obilato; a budeš li imao malo, gledaj, da i od toga rado udijeliš, jer ćeš tako osigurati sebi nagradu za dane, kad se nađeš u nevolji. Čuvaj se, moj sine, od svake bludnosti, i nikad se nemoj ogriješiti o vjernost svojoj ženi. Ne dopusti, da ikad zavlada u tebi oholost, jer je ona početak svemu zlu. Što ne ćeš, da tko tebi čini, nemoj ni ti činiti drugomu. Nahrani gladna i odjeni gola, i traži uvijek savjeta u razboritih ljudi. Uvijek hvali Boga i moli ga, da upravlja tvoje putove. Ne boj se, sine; jer ako i u siromaštvu živimo, ipak ćemo imati mnogo dobra, ako se budemo bojali Boga, uklanjali se svakomu grijehu i činili dobro!« Mladi Tobija obeća: »Oče, sve ću činiti, kako si mi zapovjedio!«

Potom reče Tobija svome sinu: »Dok si ti bio malen, posudio sam nekomu čovjeku Gabelu u Ragesu 10 talenata (oko 500 kg) srebra. On mi je dao pismenu obveznicu, da će mi taj novac povratiti. Potraži dakle zgodna čovjeka, da te prati na putu u Rages, pa da dobiješ te novce, dok sam ja još živ.« Kad je mladi Tobija izašao, da potraži pratioca za put, naiđe na pristala mladića, spremna za put. To je bio Božji anđeo, ali Tobija nije znao, tko je. Otac ih obojicu blagoslovi i reče: »Bog bio s vama na putu i njegov vas anđeo pratio!« Kad su navečer prvog dana počinuli od putovanja na obali rijeke Tigrisa, htio je mladi Tobija sebi oprati noge u rijeci. U to navali na nj velika riba, a Tobija se uplaši i vikne: »Gospodaru, hoće me!« A anđeo mu reče: »Ne boj se! Uhvati je za škrgu i izvuci!« Kad je Tobija to učinio, reče mu anđeo: »Ispori ribu, pa joj izvadi srce, žuč i jetra, jer je to za lijek.« Tobija je tako učinio.

Putujući dalje prispjeli su u grad Ekbatanu, gdje je živio Tobijin rođak Raguel i imao jedinicu kćer Saru. Anđeo nagovori Tobiju, da se svrati kod Raguela i zaprosi njegovu kćer za ženu. Ali Tobija je čuo, da je ona bila već sedam puta udata, i svaki joj je muž poginuo već u prvoj svadbenoj noći. Zato se Tobija pobojao zaprositi Saru za ženu, ali mu anđeo reče: »Oni su muževi poginuli za kaznu, jer su je htjeli oženiti iz pohote i pohlepe za blagom. A ti provedi prve tri noći sa Sarom u molitvi i stavi na žeravicu komadić ribljeg srca i jetara, da dim od toga otjera zlog duha. Tobija je učinio po

anđelovoj uputi i sretno se oženio Sarom. Za vrijeme svadbe pošalje Tobija svog druga u Rages, da mu donese novce, a potom mu i Raguel dade sa Sarom polovinu svog imanja, te krenu kući. Na rastanku opomenuli su Sarini roditelji svoju kćer, neka poštuje tazbinu, neka ljubi muža i dobro upravlja kućom.

Tobija se požurio sa svojim pratiocem, da što prije stigne k roditeljima. Kad se Tobija povratio, roditelji su zaplakali od radosti, a anđeo reče mladom Tobiji, neka uzme riblju žuč i njome namaže oči svom ocu. Za po sata spala je staromu Tobiji s očiju mrena, i on je progledao. Tada stanu svi zahvaljivati Bogu, a stari Tobija reče: »Slavim te, Bože Izraelov, jer opet vidim svoga sina!« Mladi Tobija ispripovjedio je roditeljima, kako ga je pratilac čuvao na putu, i kako se oženio. Stari i mladi Tobija dogovorili su se, da pratiocu ponude polovicu od svega blaga za nagradu. Ali im se na to anđeo otkrio govoreći: »Slavite nebeskoga Boga i zahvaljujte mu, jer vam je on učinio milosrđe! Objavljujem vam istinu: kad si se sa suzama Bogu molio i ukopavao mrtve, ja sam prinosio tvoju molitvu Gospodu. I jer si bio drag Bogu, trebalo je, da dođe na tebe kušnja. Ja sam anđeo R a f a e l (»Bog liječi«), jedan od sedmorice, koji stojimo pred Gospodom.« Kad su to čuli, uplašili su se i pali su svi ničice na zemlju. A anđeo im reče: »Mir vama! Ne bojte se! Ja sam bio s vama po volji Božjoj. Blagoslivljajte dakle Boga, slavite ga i pripovijedajte njegova čudesa! A meni je vrijeme, da se vratim k onomu, koji me je poslao.« Na to nestade anđela ispred njihovih očiju, a oni su zahvaljivali Bogu i pripovijedali o njegovim čudesima.

Glavna je svrha asirskog ropstva bila, da se na kažnjavanju izraelskog naroda očituje Božja pravednost i istinitost u prijetnjama radi toga, što je izraelski narod postojano upadao u krivoboštvo. To je trebala biti zorna pouka preostatku teokracijskog naroda u judejskom kraljevstvu, što ga čeka, ako se i ono ne obrati od padanja u krivoboštvo.

MLAĐI PROROCI

Kao što izraelski, tako su se i judejski kraljevi poslije rascjepa kraljevstva sve više udaljivali od toga, da budu Božje kraljevstvo. Kraj toga upadali su sve dublje u krivoboštvo i razvratan život. Tek su trojica od judejskih kraljeva bili vjerni Bogu, i to J o z a f a t, E z e k i j a i J o z i j a, a drugi su većim dijelom bili zli. Bog je i u judejskom kraljevstvu podizao proroke, od kojih su najznatniji I z a i j a i J e r e m i j a.

da opominju narod i same kraljeve, neka se okane krivoboštva.

1. Djelovanje proroka Izaije. Izaija bio je jedan od najvećih proroka u judejskom kraljevstvu. Vrijeme njegova djelovanja pada za vladanja kraljeva O z i j e, J o a t a m a, A h a z a i E z e k i j e (od g. 738.—693.). Umro je mučeničkom smrću za bezbožnoga kralja M a n a s e s a (693.—639.). U to se vrijeme judejski kraljevi više brinu za gospodarsko blagostanje i jačanje oružane snage svoga kraljevstva, nego da se unapređuje vršenje Božjega zakona i vjerski život u narodu. Oni zanemaruju probitke teokracije i ne postavljaju više svoje pouzdanje u Boga, nego se po uzoru neznabožačkih naroda pouzdavaju u svoju oružanu snagu i u vojno-obranbene saveze sa susjednim narodima. Kraj toga počeo je u čitavom narodu uvelike nazadovati vjerski život tako, te je zavladao ne samo vjerski nehaj, nego i velika pokvarenost u narodu, počevši od najviših staleža do najnižih. Najstrašnije su prilike bile za opakoga kralja A h a z a (736.—721.), koji je dao zatvoriti hram jerusalemski i obustavio pravovjerne žrtve, a mjesto toga nasilno širio štovanje krivih bogova. Za Ahazova nasljednika, kralja E z e k i j e popravile su se ponešto prilike vjerskog života, jer je ovaj kralj nastojao uspostaviti štovanje pravoga Boga.

U takvim prilikama nastupa prorok Izaija kao neustrašivi pobornik teokracije. On upozorava judejske kraljeve, da im je jedini spas u pouzdanju i vjernosti pravome Bogu, dok je svako pouzdavanje u vlastitu snagu i u vojne saveze sa susjednim narodima isprazno. Izaija odlučno prekorava otpad naroda od vjere u pravoga Boga, te poziva sve narodne staleže, da se okane razvratnog života i da opet počnu vjerno služiti Bogu. On podsjeća svoj narod, kako se u pokvarenosti naroda očituje skrajnja nezahvalnost Bogu. Prispodablja odabrani Božji narod vinogradu, kojemu je Bog posvetio svu brigu, da dočeka od njega plodove dobrih djela, a mjesto toga doživio je crnu nezahvalnost, prezir i otpad od vjere; što više, i posvemašnju tvrdoglavost u zloći, da usprkos svim dobročinstvima i opomenama ustraje u nevjeri i grešnom životu. Narodna zloća ipak ne će moći spriječiti Božjih nakana u ostvarivanju Božjega kraljevstva. Izaija je prorekao babilonsko ropstvo 160 godina prije, nego se ono zbilo; a oko 200 godina prije vladanja kralja *Kira* prorekao je, da će taj kralj dopustiti judejskom narodu, da se povrati iz ropstva. Nakon povratka iz ropstva obnovit će se ostaci tog naroda i čudesnim će se načinom roditi iz njega onaj, koji će nanovo podići Božje kraljevstvo, otkupiti ga žrtvom svoje muke i smrti, učvrstiti ga i raširiti među sve narode. Ovim je proroštvima Izaija ulio svome narodu mnogo duhovne utjehe, da ne klone duhom, kad se na njega obori kazna ropstva.

Na proročku službu bio je Izaija pozvan posebnim viđenjem. Gospod mu se ukazao na nebeskom prijestolju, okružen Serafima, koji pjevaju: »Svet, svet, svet Gospod Bog nad vojskama. Puna je sva zemlja njegove slave!« Jedan od Serafa

dotakao se žarkim ugljenom prorokovih usta i rekao mu: »Bog je očistio tvoja usta; idi i govori narodu!«

Prorok je opominjao narod na obraćanje i pokoru: «Ako vaši grijesi budu crveni kao skrlet, postat će bijeli kao snijeg... A ako me budete izazivali na srdžbu, proždrijet će vas mač.« Kad sve to nije koristilo, zaprijetio je prorok izraelskom i judejskom kraljevstvu propašću i ropstvom u tuđini. Ali ni za te prijetnje nije narod mario.

Za vladanja pobožnoga kralja Ezekije (721.—693.) opsjeo je asirski kralj Senaherib Jerusalem sa silnom vojskom. On se narugao Ezekiji: »Ne će te izbaviti tvoj Bog iz mojih ruku, kao što nisu ni druge narode izbavili njihovi bogovi!« Ezekija se pomoli u hramu Bogu, i dade dozvati proroka Izaiju, te ga zamoli, neka se i on moli Bogu za pomoć. Izaija utješi kralja, da mu je Bog uslišio molitvu, pa da asirski kralj ne će ni jedne strjelice baciti u grad, a kamoli osvojiti ga. Još one noći dogodilo se čudo: smrtni anđeo pobio je silno mnoštvo asirske vojske, a s ostatkom pobjegao je kralj Senaherib u Ninive, gdje su ga ubili vlastiti sinovi.

O Spasitelju prorekao je Izaija: a) Rođenje od djevice. »Eto djevica bit će trudna i rodit će sina, komu će biti ime Emanuel (= Bog s nama)«. — b) Da će biti Bog, čudotvorac i knez mira. »Rodilo nam se dijete i dat nam je sin, koji nosi na ramenu vlast, a ime mu je: Čudesni, Savjetnik, Bog, Jaki, Vječni Otac, Knez mira... Sam Bog će doći i spasit će vas; tada će se otvoriti oči slijepima, uši gluhima, hromi će skakati kao jelen i razriješit će se jezik nijemih«. — c) O Spasiteljevoj muci i smrti. »Nema više na njemu obličja ni ljepote. Kad ga gledamo, nema izgleda, da ga poželimo; on je najprezreniji, najposljednji među ljudima; čovjek patnik, izmučen bolima tako, da odvraćamo od njega lice; prezren i držimo ga za ništa; a ipak on je preuzeo na sebe naše slaboće i podnosi naše boli, a mi ga smatramo gubavcem, koga je Bog udario i ponizio. On je izranjen poradi naših opačina, satrven poradi naših grijeha. Radi našega pomirenja on je kažnjen i pomoću njegovih modrica mi smo postali izliječeni. Svi smo mi zalutali kao ovce, svaki od nas krenuo je svojim putem, a njega je Gospod opteretio krivnjom svih nas. Mučen je i zlostavljan, ali ne otvara svojih usta; vode ga kao ovcu na klanje i kao nijemo jagnje, što ne otvara svojih usta pred onim, koji ga striže.« — d) O Spasiteljevoj proslavi. »Narodi će mu se klanjati i grob će mu biti slavan.«

Poradi ovih tako jasnih Izaijinih proroštva sv. *Jeronim* naziva Izaiju *evanđelistom Staroga Zavjeta,* premda su njegova proroštva izrečena više od 700 godina prije, nego su se ispunila.

2. Znatnija proroštva drugih proroka. Miheja prorekao je, da će se Spasitelj roditi u Betlehemu: »I ti Betleheme nisi najmanji među Judinim gradovima, jer će iz tebe izaći vladar nad Izraelom, čiji je izlazak od početka od vječnih dana.« (Mih. 5, 2).

Ozeja prorekao je, da će Spasitelj boraviti u Egiptu: »Iz Egipta dozvao sam svoga sina.« (Os. 11, 1).

Joel je prorekao dolazak Duha Svetoga u vrijeme Spasiteljevo: »I poslije toga izlit ću svoga Duha na svako tijelo.« (Joel 2, 28).

Amos je prorekao osnutak sveopćega kraljevstva (Kristove Crkve): »Podignut ću Davidov šator, koji je spao, i opet ću ga sagraditi, da naslijedi sve narode.« (Am. 9, 11).

3. Prorok Jeremija. Narod i kraljevi judejskoga kraljevstva padali su sve dublje u krivoboštvo i pokvarenost. Tako je napokon došlo vrijeme, da i Judeja bude kažnjena babilonskim ropstvom, kao što je izraelsko kraljevstvo bilo kažnjeno asirskim ropstvom.

U to je vrijeme djelovao u Judeji prorok Jeremija, i njegov pisar, prorok Baruh. Njegova je zadaća bila veoma teška, jer su u isto vrijeme lažni proroci zavaravali narod preuzetnim ufanjem, da mu se ne može ništa dogoditi, jer da se u Jerusalemu nalazi Gospodnje svetište, pa Bog ne može dopustiti, da padne u ruke neznabošcima. Jeremija je po Božjem naputku došao sa željeznim jarmom na vratu među narod i rekao mu: »Gospod će vam staviti na vrat željezni jaram i služit ćete babilonskom kralju.« On je navijestio, da će Jerusalem biti sasvim razvaljen i opljačkan, a narod da će biti odveden u ropstvo babilonsko, koje će trajati 70 godina. Hoteći spasiti grad i svetište Jeremija je svjetovao kralju, da se dragovoljno preda Babiloncima, ali radi toga bio je zlostavljan i bačen u blatnu jamu. Kad su ga izvukli iz jame, ostao je zatočen u dvorištu tamnice sve do dolaska babilonskoga kralja Nabukodonosora, koji ga je pustio na slobodu. Sve, što je prorok navijestio, točno se ispunilo.

Godine 606. pr. Kr. došao je babilonski kralj Nabukodonosor s velikom vojskom u Judeju, pokorio Jerusalem, opljenio hram i odveo mnoštvo naroda u Babiloniju. Dva puta htio se Jerusalem otresti babilonskoga jarma, ali bez uspjeha. Svaki put je Nabukodonosor svladao otpor i odveo mnogo naroda u ropstvo. Prigodom posljednje (treće) opsade Jerusa-

lema (587.) nastala je u gradu tako strašna glad, da su majke klale malenu djecu te kuhale i jele njihovo meso, da utaže glad. Napokon je babilonska vojska provalila u grad, učinila u njemu grozan pokolj i opljačkala ga. Kralja Sedekiju uhvatili su Babilonci na bijegu, iskopali mu oči i odveli ga okovana u Babilon. Grad Jerusalem i hram bili su razoreni do temelja, a mnoštvo naroda odvedeno bi u babilonsko ropstvo i kao pljeva razasuto po svoj Babiloniji. U Judeji ostavljena je samo najveća sirotinja i nemoćnici, a među njima i prorok Jeremija. Kad je on promatrao opustošenu domovinu i razoren grad Jerusalem, gorko je proplakao nad njim u pet žalosnih pjesama tužbalica.

Iz I. Tužbalice:

1. Ah, kako samotna sjedi
Stolna narodna tvrđa;
Posta kao udova žena
Narodna prijestolnica;
Kneginja pokrajina
Pade u ropstvo!

2. Bolno u noći plače,
Suze roni niz lice.
Od sviju njezinih dragih
Nitko je tješiti ne će.
Svi se odvrgli mili
Od nje — i sad je mrze.

4. Drumovi sionski tuže
Bez ljudi na Božji praznik;
Opustjela sva su joj vrata!
Svećenstvo uzdiše gorko,
Jauču djevice njene,
I sama jaduje jad!

6. Hihot se dušmana bani,
Zlotvori bezbrižno žive:
Jer joj za mnoge grijehe
Gospod zadaje jad;
Pod roblje odvodi zlotvor
Njenu nejaku djecu.

7. Zato se Salemka sjeća
Sred jadnih nemirnih dana
Sviju dragosti svojih
U nje od iskonskih dana.
Sada kad dušmanskih ruku
Bez spasa dopade narod:
Dušmani gledaju u nju,
Smiju se nevolji njenoj.

Ova tužbalica završuje riječima 12. kitice:

»Oh, vi svi, koji prolazite putem! Obazrite se i vidite, ima li boli, kao što je moja bol, što je zadesila mene; kojom me ucvili Gospod u dan svoga žestokoga gnjeva!«

V. *Tužbalica,* nazvana *»Molitva proroka Jeremije«:*

1. Spomeni se, Gospode, što nas je zadesilo; pogledaj i vidi našu sramotu!

2. Naša baština pala je u dio tuđincima; naši domovi inostrancima.

3. Postali smo sirote, bez oca; majke su nam kao udovice.

4. Svoju vodu pijemo za srebro (novce), svoja drva pribavljamo uz naplatu.

5. S jarmom na vratu nas progone; umorni smo, a ne daju nam odmora.

6. Pružamo ruke k Misircima (Egipćanima) i Asircima, da se nasitimo kruha.

7. Naši su oci zgriješili i nema ih više, a mi snosimo njihove krivice.

8. Sluge nam postadoše gospodarima; nema nikoga, da nas istrgne iz njihovih ruku.

JEREMIJA PLAČE NAD RAZVALINAMA JERUSALEMA

9. Uz životnu opasnost pred pustinjskim mačem pribavljamo sebi kruh.
10. Koža nam se ugrijala kao peć od vrućice gladi.
11. Siluju nam žene na Sionu, i djevice po judejskim gradovima.
12. Knezove vješaju svojim rukama, ne poštuje se staračkog lica.
13. Mladići okreću žrvnje, a dječaci posrću pod teretom drvâ.
14. Nestalo je starješina s vratiju, i mladića s njihovim tamburama
15. Našemu je srcu nestalo radosti, naše se kolo obratilo u žalost,
16. Pao nam je vijenac s glave; jao nama, što smo zgriješili!
17. Zato nam je tuga obuzela srce, zato nam se smrklo pred očima.
18. Zbog sionske gore, koja je opustjela; lisice po njoj šetaju.
19. Ti, Gospode, ostaješ uvijek; Tvoj je prijesto od koljena do koljena.
20. Zašto da zauvijek zaboraviš na nas; da nas ostaviš za dugo vremena?
21. Obrati nas, Gospode, k sebi, da se vratimo; obnovi nam negdašnje dane!
22. Ili zar si nas sasvim odbacio, i zar se tako jako srdiš na nas?

Jeremijine »Tužbalice« pjevaju se u bogoslužju katoličke Crkve u posljednja tri dana Velikoga tjedna na uspomenu žalosti radi muke i smrti Kristove i u znak kajanja za ljudske grijehe, radi kojih je Spasitelj pretrpio muku i smrt.

Poslije opustošena Jerusalema Jeremija je tješio narod, da će se poslije navršenih 70 godina ropstva moći povratiti u domovinu. Prorok je također navijestio izmirenje naroda s Bogom, oproštenje grijeha i osnivanje N o v o g Z a v j e t a.

Kratko vrijeme nakon razorenja Jerusalema pobunio se narod u Judeji i ubio G o d o l i j u, upravitelja zemlje. Od

straha pred osvetom Babilonaca pobjeglo je radi toga mnogo naroda u Egipat (Misir), kamo su protiv volje odveli i proroka Jeremiju. Prema židovskoj predaji Jeremija je zaglavio u Egiptu (Misiru) mučeničkom smrću, kamenovan od svojih sunarodnjaka zato, što nije prestao koriti njihov grešan život.

Značaj proroka Jeremije. Kao što se iz Izaijine proročke knjige odrazuje značaj velikog proroka *propovjednika,* tako se iz Jeremijine proročke knjige odrazuje značaj revnog proroka *dušobrižnika.* Po porodičnom je podrijetlu Jeremija bio svećenik, duboko prožet potpunom *odanošću i poslušnošću* prema *Bogu,* te je svom dušom revnovao među svojim narodom, da ga obrati k vršenju Božjeg zakona Kraj najveće pobožnosti i predanosti Bogu on je proživljavao kroz čitav život najteže kušnje i patnje. Uza sve to nije očajavao, nego je bio pun ufanja u Boga.

S druge strane Jeremija je kao čovjek bio pun *žarke ljubavi prema svome narodu.* On je htio tomu narodu pomoći, da predusretne njegovoj kazni, ali ga sam narod nije razumio. Što više, narod ga je smatrao svojim najvećim neprijateljem. Upravo radi krivnje i mržnje svog naroda, morao je Jeremija trpjeti najveću nezahvalnost, prezir, zlostavljanje i napokon mučeničku smrt. Po svom nevinom trpljenju i mučeničkoj smrti on je slika Spasitelja.

BABILONSKO SUŽANJSTVO (606—536 pr. Kr.)

Odvođenjem stanovništva judejskoga kraljevstva u babilonsko ropstvo nestalo je posljednjih izvanjih ostataka samostalne Božje vlade (teokracije) odabranog naroda. Obje skupine naroda, izraelska i judejska, razasute su kao roblje na području babilonskoga kraljevstva, koje je sebi također pokorilo asirsko kraljevstvo. Babilonsko je ropstvo bilo mnogo blaže od asirskoga. Ipak je nekadašnji odabrani Božji narod, lišen svoje domovine, slobode i samostalnosti, a osobito svog središnjeg vjerskog svetišta, jerusalemskog hrama, veoma bolno osjećao težinu ropstva. Sada je uvidio pravu vrijednost svoga poziva. Zato se u njemu probudilo skrušeno kajanje i odluka iskrenog obraćenja k Bogu s vapajem, da ga Bog izbavi iz ropstva. Ropstvo je za odabrani Božji narod bilo vrijeme pokore i zadovoljštine za počinjene grijehe. Ujedno je to bilo vrijeme kušnje, u kojoj se narod pročistio od naginjanja ka krivoboštvu. Za vrijeme svog boravka među neznabožačkim narodima imao je narod prilike vidjeti svu isprazn ost i nesmisao krivoboštva. Konačno u Božjoj je providnosti boravak odabranog naroda u ropstvu među neznabožačkim narodima imao i tu svrhu, da se neznabošcima preko zarobljenih Izraelaca i Judejaca pruži prilika upoznati vjeru u pravoga Boga. To je bilo potrebno zato, da se priprave na dolazak Spasiteljev i da kasnije lakše prihvate kršćansku vjeru, namijenjenu svima narodima.

1. Čežnja zarobljenika za domovinom očituje se osobito u rodoljubnom Psalmu 136. ovim riječima:

Pokraj rijeka babilonskih mi smo sjedjeli
I Siona sjećajuć' se gorko plakali:
Harfe svoje o vrbe smo tu povješali.

Tad iskahu od nas pjesme naši gončine:
»Pjevajte nam izabrane pjesme sionske!«
Ah, kako da Gospodnje mi pjesme pjevamo,
Kad u tuđoj mi smo zemlji sužnji nevoljni?
Ako tebe zaboravim, Jerusaleme,
Dovijeka mi usahnula moja desnica!
Za nepce se neka moje jezik prilijepi,
Kad prestanem sjećati se Jerusalema;
Klicati mu iznad svake svoje radosti!

2. Proroci tješe zarobljenike. Bog nije u vrijeme babilonskog ropstva sasvim zaboravio na svoj narod, nego mu je i u to teško vrijeme slao proroke, koji su ga tješili. To su bili Ezekiel i Daniel.

3. Ezekiel bio je podrijetlom svećenik, a odveden je u babilonsko ropstvo prigodom drugog preseljenja zajedno s kraljem Jehonijom (598. pr. Kr.). Ovaj je prorok poticao narod na iskreno obraćenje k Bogu. Bog mu je pokazao u viđenju veliko polje, puno mrtvačkih kostiju. Kosti su se počele spajati, zaodijevati se mesom i kožom i oživljavati. Bog je objavio proroku, što znači ovo viđenje, govoreći: »Kosti su Izraelci. Oni govore: Naše su se kosti osušile, naša je nada propala. Ali im reci: »Ovako veli Gospod: Vi ste moj narod; ja ću vas natrag dovesti u vašu zemlju. Udahnut ću svoj duh u vas i poznat ćete, da sam ja Gospod.« Ujedno je Bog proroku objavio, da će doći kralj, koji će biti Davidov potomak. On će osnovati zavjet mira i novo kraljevstvo sa svetištem, u kom će prebivati dovijeka.

Proročko viđenje o uskrsnuću izraelskog naroda znači također uskrsnuće svih ljudi na sudnji dan, a proroštvo o osnutku novoga kraljevstva znači osnivanje Crkve po Spasitelju Isusu Kristu.

4. Daniel bio je odveden u ropstvo babilonsko kao mladić prigodom prvog preseljenja (606.. pr. Kr.) zajedno s drugim mladićima odličnih porodica, među kojima su bili i njegovi drugovi: Ananija, Misael i Azarija. Oni su bili primljeni na kraljevski dvor u Babilonu, da se tamo odgajaju za službu na dvoru. Već u vrijeme odgoja odlikovali su se Daniel i njegovi drugovi time, što su točno održavali propise Mojsijeva zakona o zabrani nekih jela. Budući da su trebali dobivati hranu od kraljevskoga stola, zamolili su vrhovnog dvoranina, neka bi im davao samo varivo za jelo i vodu za pilo. On se bojao, da mladići ne bi radi toga omršavili, pa

bi ga kralj mogao kazniti smrću. Daniel je predložio, neka učini s njim i njegovim drugovima pokus za deset dana, pa kako bude vidio, tako neka s njima učini. Poslije deset dana bila su njihova lica punija i rumenija, nego u ostalih mladića, koji su se hranili kraljevskom hranom. Od toga vremena dobivali su ti mladići samo varivo za hranu. Bog je nagradio njihovu uzdržljivost tako, da su u naucima i znanju bili odličniji od svih drugih mladića, a Daniela je Bog povrh toga obdario proročkim darom, i oni su postali službenici na kraljevskom dvoru.

5. Daniel izbavlja nevinu Suzanu. Među zarobljenicima u Babilonu bio je i neki ugledan i bogat čovjek Joakim, koji je imao pobožnu ženu Suzanu. Nju salete jednom u voćnjaku dva opaka čovjeka (koji su inače bili i narodni starješine), da je zavedu na grijeh, i zaprijete joj, ako ne privoli, da će je optužiti, kako su je zatekli u grijehu. Suzana zajeca: »Tjeskoba mi je odasvud. Privolim li s vama na grijeh, to je moja smrt; ne privolim li, ne ću izmaći vašim rukama. Ali bolje mi je bez opaka djela pasti u vaše ruke, nego pred Bogom sagriješiti.« I ona stane vikati za pomoć, ali i starješine podignu viku. Kad su se na viku skupili ljudi, starješine su lažno optužili Suzanu, da su je zatekli u grijehu, i Suzana je bila nevina osuđena na smrt. Nato je Suzana zavapila: »Vječni Bože, koji poznaješ tajne stvari, ti znaš sve, što se događa, pa i to, da su lažno posvjedočili protiv mene!« Bog je uslišao njezinu molitvu, i kad su je vodili na smrt, povikao je Daniel, Božjim duhom prosvijetljen: »Ova je nevino osuđena! Sudite još jednom, jer su protiv nje lažno svjedočili!« Tada Daniel rastavi onu dvojicu lažnih svjedoka, da presluša svakoga napose, i upita prvoga: »Okorjeli zlikovče, pod kojim si drvetom vidio Suzanu, da je sagriješila?« A ovaj reče: »Pod trešnjom.« Tada dovedu drugoga, koji na jednako Danielovo pitanje odgovori: »Pod šljivom.« Daniel im reče: »Obojica ste slagali na svoju glavu!« Svi su razabrali, da je optužba protiv Suzane bila lažna, i hvalili su Bogu, što izbavlja one, koji se ufaju u njega. Potom su zlikovce osudili na smrt, a Daniel je postao veoma ugledan u svem narodu.

6. Tri mladića u užarenoj peći. Kralj Nabukodonosor dao je podići zlatan lik, visok 60 lakata, a širok 6 lakata. Na otkriće toga lika pozvao je sve odličnike svoga kraljevstva i zapovjedio, da se na znak, dan zvukom trubalja i raznih glazbala, moraju svi ničice pokloniti tome liku. Tko to ne bi učinio, bio bi osuđen na smrt u užarenoj peći. Na dani znak

glazbalima svi su se poklonili zlatnom liku, samo A n a n i j a, M i s a e l i A z a r i j a, Danielovi drugovi, nisu to htjeli učiniti. Kad je to dočuo kralj, gnjevan im zapovjedi: »Poklonite se zlatnom liku, ili ćete odmah biti bačeni u užarenu peć! Koji je to Bog, koji će vas izbaviti iz mojih ruku?« Mladići odgovore: »Naš Bog može nas izbaviti iz užarene peći. Ali ako on to i ne bi učinio, mi se ipak ne bismo poklonili zlatnom liku, jer se klanjamo samo pravome Bogu!« Na to kralj zapovjedi sedam puta jače užariti peć i dade svu trojicu svezati i baciti u nju. Kad su mladići pali u peć, izgorjela su užeta, dok njima samima nije vatra ništa naškodila. Usred plamena oni su zapjevali Bogu hvalu, jer je anđeo Božji sišao k njima i suzbijao plamen, da im nije ništa naudio. Kad je to vidio kralj, upita svoje dvorane: »Nismo li bacili u peć trojicu, a sad eno ih četvorica, gdje hodaju po ognju i nije im ništa, a četvrti je kao sin Božji!« I pristupi bliže te vikne: »Sluge Boga višnjega, hodite napolje!« Mladići izađu sasvim neozlijeđeni napolje. Tada reče kralj: »Hvala Bogu, koji je poslao svoga anđela, da spasi svoje sluge, koji su se ufali u njega!« Potom izda zapovijed, da se nitko, pod prijetnjom smrtne kazne, ne usudi pohuliti na njihova Boga, i uzvisi svu trojicu mladića na veliku čast.

Ova tri mladića pokazali su uzor nepokolebljive vjernosti i pouzdanja u pravoga Boga, te su bili spremni radije podnijeti smrt, nego da se iznevjere svojoj vjeri. Ne hoteći poslušati kraljevu zapovijed, koja se protivila Božjem zakonu, pokazali su, da u takvom slučaju treba više slušati Boga, nego ljude. A Bog je izvanrednim načinom nagradio njihovu vjernost.

7. Baltazarovo svetogrđe. Babilonski kralj B a l t a z a r priredio je svojim velikašima veliku gozbu. Kad se napio vina, zapovjedio je, da mu donesu zlatno posuđe, koje je bio donio kralj N a b u k o d o n o s o r iz jerusalemskog hrama, i stanu iz njega piti kralj i ostalo dvoranstvo. Najednom se ukaže čudesna ruka i napiše na zidu plamenim slovima tri riječi. Kralj je protrnuo od straha i pozvao mudrace, da mu to pročitaju i objasne, ali nitko nije znao kazati, što to znači. Tada pozovu Daniela, i on reče kralju: »Ti si se, kralju, podigao na nebeskoga Gospoda, te si sa svojim dvoranima pio iz svetog posuđa, donesena iz Božjeg hrama. Zato je Gospod poslao ruku, da napiše ove riječi: »mane, tekel, fares«. M a n e znači: Bog je izbrojio tvoje kraljevstvo i dokončao ga; t e k e l znači: izmjeren si na tezulji pravednosti i našao si se prelagan; f a r e s znači: razdijeljeno je tvoje kraljevstvo i dano Medijcima i Perzijcima.« Još iste noći provalili su u grad Babilon Medijci i Perzijci, ubili kralja Baltazara i podijelili između sebe babi-

lonsko kraljevstvo. Time su i Izraelci u zarobljeništvu potpali pod perzijsku vlast.

Baltazar je učinio grijeh svetogrđa, jer je oskvrnuo posvećeno posuđe, upotrebljavajući ga u svjetovne svrhe.

8. Danielovo proroštvo o vremenu Mesijina dolaska. Pod kraj vladanja kralja Darija Daniel se molio Bogu, neka bi ispunio Jeremijino proroštvo o svršetku sedamdesetgodišnjeg ropstva, da se narod može povratiti u domovinu. Tada se javi Danielu arkanđeo G a b r i e l i objavi mu, da će se od dana proglasa, kojim se dopušta ponovno sagrađenje Jerusalema, pa do vremena Spasitelja, navršiti sedamdeset sedmica, i u polovici sedamdesete sedmice bit će pogubljen Spasitelj, da pomiri grešne ljude s Bogom.

Pod 70 sedmica razumijeva se 70 puta po 7 godina, što iznosi 490 godina. Toliko vremena trebalo je proći od proglasa perzijskog kralja *Artakserksa I.* g. 457. pr. Kr., kojim je taj kralj dopustio ponovnu gradnju Jerusalema, pa do vremena muke i smrti Spasiteljeve. Računamo li od g. 457. pr. Kr. 490 godina, to bi značilo, da se to vrijeme navršilo g. 33. pos. Kr. Odbivši od toga polovicu sedmice, tj. 3 i pol godine, dobijemo kao godinu Kristove smrti godinu 29 i pol pos. Kr. Ali budući da vrijeme Kristova rođenja treba računati s ispravkom od 4—6 godina ranije, to izlazi, da je Krist umro u svojoj 34. godini života. To se sasvim podudara s iskonskom kršćanskom predajom. Danielovo proroštvo o vremenu Spasiteljeve smrti u polovini sedamdesete sedmice poslije odredbe o ponovnom sagrađenju Jerusalema sasvim se točno ispunilo.

Danielovo proročko djelovanje imalo je dvostruku svrhu: 1) tješiti zarobljenike nadom, da će se doskora navršiti vrijeme robovanja i doći vrijeme povratka u domovinu; 2) širiti među neznabošcima slavu pravoga Boga i pobijati krivoboštvo. Oboje pak imalo je svrhu utirati putove Spasiteljeva dolaska.

POVRATAK IZ ROPSTVA

Kad se navršilo 70 godina ropstva, kako je prorekao prorok Jeremija, perzijski kralj K i r oglasio je prve godine svoga vladanja u Babilonu (oko 536. pr. Kr.) po svemu svom kraljevstvu: »Tkogod pripada izraelskom narodu, neka ide u Jerusalem u Judeji, da gradi hram Gospoda Izraelova Boga!« Ujedno je preporučio, da dobrovoljnim prilozima potpomognu gradnju hrama. Povratio je također zlatno i srebrno posuđe, koje je Nabukodonosor bio porobio iz jerusalemskog hrama.

Na ovaj proglas odazvalo se nešto više od 42.000 zarobljenika i s njima još preko 7000 sluga. Oni su se povratili u Jerusalem pod vodstvom svećenika J o s u e i Davidova potomka kneza Z o r o b a b e l a, kojega je kralj Kir imenovao svojim namjesnikom. U Jerusalemu su najprije podigli žrtvenik,

da se uzmognu prinositi svagdanje žrtve. Potom su sagradili novi hram, ali u njem nije više bilo zavjetnoga kovčega, jer ga je prorok Jeremija sakrio na gori Nebo, da se više nije mogao pronaći. Ovaj hram nije bio ni izdaleka tako sjajan, kao pređašnji, što ga je bio sagradio Salomon. Prorok A g e j tješio je narod obećanjem, da će taj hram biti slavniji od prvoga, jer će u nj doći onaj, za kojim čeznu svi narodi, t.j. Spasitelj svijeta. I prorok Z a h a r i j a tješio je narod proroštvom o Spasitelju: »Raduj se, kćeri jerusalemska! Evo, doći će k tebi tvoj kralj, pravedan i kao Spasitelj. On će biti siromah i jahat će na magaretu.« Ovo se proroštvo ispunilo na Isusu Kristu na Cvjetnicu, kad je svečano ulazio u Jerusalem jašući na magaretu. (Zah. 9, 9).

1. Djelovanje Ezdre i Nehemije. Perzijski kralj A r t a k s e r k s o I. (Dugoruki) izdao je sedme godine svoga vladanja (457. pr. Kr.) proglas, u kom dopušta Judejcima u perzijskom kraljevstvu, da se povrate pod vodstvom svećenika i književnika E z d r e u domovinu. Ovaj put bilo je povratnika oko 1800 ljudi. Većina ostalih Judejaca ostali su i dalje u tuđini, razasuti po perzijskom kraljevstvu, gdje su stekli nešto imovine, pa im je to bilo teško ostaviti. Ezdra je mnogo revnovao oko toga, da iskorjenjuje iz naroda loše običaje, osobito ženidbe s tuđinkama, koje su se uvriježile među Judejcima. On je dao nanovo prepisati Mojsijev zakon i odredio, da se sav narodu pročita na blagdan Sjenicâ. Ujedno je svečano obnovio zavjet naroda s Bogom.

Nekoliko godina kasnije (445. pr. Kr.) došao je Ezdri u pomoć N e h e m i j a, peharnik perzijskoga kralja Artakserksa I. Nehemija je opazio, kako su Judejci slabo zaštićeni od susjednih neprijateljskih naroda, i zato je s dopuštenjem perzijskog kralja potaknuo Judejce, da podignu oko Jerusalema zaštitni zid kao utvrdu protiv neprijateljskih navala. Zid je bio dovršen za 52 dana, premda su Samarjani nastojali spriječiti gradnju, pa je bilo potrebno, da za vrijeme gradnje jedni stoje s oružjem spremni da odbijaju navale neprijatelja. Kad su Samarjani vidjeli, da ne mogu spriječiti Judejce u obnovi hrama i grada Jerusalema, sagradili su iz prkosa svoj posebni hram na brdu G a r i z i m u. Kako je judejski narod još svedudilj bio odan različitim porocima, opominjao je i posljednji starozavjetni prorok M a l a h i j a svećenstvo i narod, da se popravi. On je izrekao znamenito proroštvo, da će u mesijsko vrijeme prestati starozavjetne žrtve, a mjesto njih p r i n o s i t ć e s e o d i z l a s k a d o z a p a d a s u n c a n a s v a k o m e m j e s t u č i s t p r i n o s i s l a v i t ć e s e m e đ u

narodima Božje ime. To se proroštvo odnosi na novozavjetnu žrtvu sv. Mise (Mal. 1, 11).

2. Estera. Za vrijeme vladanja medijskih i perzijskih kraljeva, koje je trajalo oko 200 godina (536—331.), nije Judejcima bilo teško priznavati njihovu vlast, jer su perzijski vladari postupali mnogo pravednije sa svojim podanicima, nego babilonski. Jedini je slučaj pogibije zaprijetio Judejcima za vrijeme vladanja kralja Asvera (Kserksa I. oko 480. pr. Kr.). On je na nagovor svoga savjetnika Amana, koji se u svojoj oholosti htio osvetiti Judejcu Mardoheju, izdao nalog, da se pobiju svi Judejci. Ali od te pogibije spasila je svoj narod kraljica Estera, otkrivši kralju nepravednu urotu, koju je skovao Aman. Kralj je dao Amana pogubiti, a na njegovo mjesto postavio je za svog savjetnika čestita Mardoheja, jer je on jednom zgodom spasio kralju život, otkrivši urotnike, koji su htjeli ubiti kralja. Na uspomenu izbavljenja Judejaca od Amanova pokolja uveden je kod njih građanski blagdan Purim (»blagdan ždrijeba«), koji se slavi gozbama i darivanjem siromaha.

Estera, koja je svojim zagovorom pred kraljem Asverom spasla život mnogih Židova, razasutih u sužanjstvu, slika (tip) je Bl. Marije, koja svojim zagovorom izbavlja nebrojene grešnike, da se pokaju i očuvaju od vječne propasti; i koju zato nazivamo »utočište grešnika.«

JUDEJCI POD GRČKOM VLAŠĆU

Macedonski kralj Aleksandar Veliki pobijedio je g. 331. pr. Kr. perzijskoga kralja Darija III., i tako su pale pod Aleksandrovu vlast sve pokrajine perzijskoga kraljevstva, među ostalima i Judeja. Aleksandar se veoma obradovao, kad je saznao, da je njegovu pobjedu nad perzijskim kraljevstvom prorekao prorok Daniel. Zato je Judejcima odobrio slobodu u vršenju njihovih vjerskih zakona.

Poslije smrti Aleksandra Velikoga (323.) podijelili su među sebe njegovo kraljevstvo Aleksandrovi vojvode: u Egiptu zavladao je Ptolemej, u Siriji Seleuk. Judeja je bila isprva oko 100 godina pod vlašću porodice Ptolemeja, koji su bili prema Judejcima snošljivi. Ali od g. 203. pr. Kr., za vladanja Antioha Velikoga, potpala je Judeja pod vlast sirskih kraljeva iz Seleukove porodice. Antiohov nasljednik, Seleuk IV, polakomio se za blagom u jerusalemskom hramu i poslao je u Jerusalem vojvodu Heliodora, da dopremi to blago. Kad je Heliodor ušao u hram i htio oteti blago, ukaže mu se čudesno viđenje: konj sa strašnim jahačem propne se

prvim nogama na Heliodora, i stanu ga udarati dva mladića u sjajnom odijelu dotle, dok nije pao u nesvijest. Kad se, iznesen iz hrama, osvijestio, vratio se sirskomu kralju i rekao mu, neka pošalje u tom poslu svoga neprijatelja, komu želi smrt.

Najžešće progone protiv Judejaca podigao je kralj Antioh IV. Epifan (176.—163. pr. Kr.).

1. Mučeništvo starca Eleazara. Među postojanima u vjeri našlo se takovih, koji su voljeli podnijeti mučeničku smrt, negoli zatajiti svoju vjeru. Tako su časnom starcu i književniku Eleazaru silom otvarali usta, da jede svinjetinu, ali on nije ni u najvećim mukama htio privoljeti na to, jer se to protivilo Mojsijevu zakonu. Tada ga je već i samim mučiteljima bilo žao, pa su mu ponudili, da će mu donijeti meso, koje smije jesti, samo neka se pretvara, da jede svinjetinu. Ali im Eleazar odvrati: »Ne dolikuje mojoj dobi pretvarati se. Kad bih to učinio, sablaznili bi se mladići misleći, da je 90 godišnji Eleazar prešao k neznaboštvu, i time bih ja grdno osramotio svoju starost. Što bi mi koristilo, da se otmem ljudskim mukama, kad ne ću moći izmaći ni živ ni mrtav ruci Svemogućega!« Tako je on mučenički podnio smrt za pravu vjeru i ostavio mladima uzor junaštva i postojanosti u vjeri.

2. Mučeništvo sedam braće i njihove majke. Kralj Antioh dao je uhvatiti sedam braće s njihovom majkom, i stali su ih biti bičevima i siliti ih, da jedu svinjetinu, Ali najstariji reče: »Volimo umrijeti, negoli prekršiti Božji zakon!« Na to se kralj razgnjevi i zapovjedi, da užare tave i kotlove. Tada zapovjedi, da najstarijemu izrežu jezik, oderu mu s glave kožu i odsijeku mu ruke i noge, pa da ga još živa prže na tavi. Dok su njega ovako mučili, ostala su se braća s majkom hrabrili na junačku smrt. Kad je umro prvi, doveli su drugoga, oderali mu s glave kožu i upitali ga: »Hoćeš li jesti prije nego te počnemo mučiti?« On odgovori: »Ne ću!« — i podnio je jednako muke kao i prvi, a prije nego je izdahnuo, rekao je kralju: »Ti nas, bezbožniče, istina, ubijaš u ovom životu, ali kralj svijeta uskrisit će na vječni život nas, koji smo umrli za njegov zakon!« Treći je hrabro pružio ruke govoreći: »S neba sam ih dobio, i radi Božjih zakona ne marim za njih u nadi, da će mi ih Bog povratiti.« Tako je umro ovaj i za njim još trojica s jednakom postojanošću i neustrašivošću. Kad je došao red na najmlađega, počeo ga kralj Antioh nagovarati obećanjima, da će ga učiniti bogatim i srećnim, ako se odmetne od zakona svoje vjere. Kad nije ovako mogao sklonuti mladića na otpad, pozvao je majku, neka sklone sina, da sebi spasi život. Ali ona zagrlivši svoga najmlađeg sina progovorila mu je u materin-

skom jeziku: »Molim te, sinko, pogledaj na nebo i na zemlju, i na sve, što je na njima, i znaj, da je sve to Bog učinio iz ništa. Ne boj se dakle ovoga krvnika, nego primi smrt dostojan svoje braće, da te opet nađem s tvojom braćom u vječnom životu!« Dok je majka tako govorila, reče mladić: »Što čekate? Ne pokoravam se kraljevoj zapovijedi, nego Božjem zakonu, koji nam je dan preko Mojsija!« Sve je to gledala majka, a da se nije dala slomiti na pogled muka svojih sinova. Napokon bude i ona pogubljena.

Katolička Crkva slavi dne 1. kolovoza spomendan mučeništva ove braće, kao uzor junaštva i postojanosti u pravoj vjeri. »Blago onima, koji progonstvo trpe radi pravde, jer je njihovo kraljevstvo nebesko!« Lik junačke žene i nepokolebljive vjere ove majke zadivljuje nas više, nego ikoji primjer starozavjetnih žena. Trpeći neiskazane boli, dok je gledala mučeništvo svojih sinova, ona je slika Bl. Djevice Marije kao majke patnja i boli pod križem svoga božanskog Sina Isusa Krista.

BORBA MAKABEJACA ZA SLOBODU VJERE I DOMOVINE

1. Matatijin ustanak (g. 166. pr. Kr.). Kad je A n t i o h sve većma bjesnio progoneći Judejce tako, da su se mnogi pokolebali u vjeri i iznevjerili se Mojsijevu zakonu, Bog je podigao svećenika M a t a t i j u i njegovih pet sinova, da se bore za Božji zakon. Oko Matatije i njegovih sinova okupili su se svi, koji su još ostali vjerni Mojsijevu zakonu. Skupljajući se po gorama oni su napadali sirsku vojsku, rušili krivoboške žrtvenike i branili su štovaoce pravoga Boga.

2. Borbe Jude Makabejca. Poslije Matatijine smrti stao je na čelo ove borbe njegov sin J u d a, a ostala braća pomagali su ga u borbi. Poradi svoje hrabrosti dobili su ime M a k a b e j i (od riječi makkaba = čekić), jer su poput čekića teškim udarcima razbijali sirske vojske, poslane na Judejce. Sam je Antioh bio silno ogorčen tim porazima, pa je htio sam povesti vojsku na Judejce, da od Jerusalema načini grobnicu za njih. Na putu je pao s kola i zadobio tešku ozljedu. U ranama su mu se zalegli crvi, te je u strašnim mukama uvidio, da je pravi Bog onaj, koga štuju Judejci, a koga je on progonio.

Judejci su nastavili borbu za slobodu. Kad je u nekom boju poginulo i nešto Judejaca, prigodom ukapanja njihovih tjelesa našlo se kod njih u džepovima darova od neznabožačkih žrtava. Po tom je bilo očito, da su oni poginuli u boju, jer su se ogriješili o Božji zakon. Zato je Juda Makabejac opomenuo svoju vojsku, neka se nitko ne usudi unaprijed što takova učiniti, a za pokojne su se pomolili, da im Bog oprosti grijehe.

Juda je dao sabrati 12.000 drahma, da se prinesu žrtve za preminule. Ovaj Judin čin hvali Sv. Pismo riječima: »Sveta je i spasonosna misao moliti se za mrtve, da im se oproste grijesi.« Odatle se vidi, da je već u Starom Zavjetu bio običaj moliti za spas pokojničkih duša. (Mak. 12, 46).

Jednom je došao sirski vojvoda Nikanor s golemom vojskom na Jerusalem. On je zatražio, da mu izruče Judu Makabejca pod prijetnjom, da će inače sravniti hram sa zemljom i podići tamo žrtvenik Bakhu (poganskom bogu pijanstva). Juda se mogao oprijeti tek s četom od 3000 ljudi. U noći prije boja vidio je Juda u snu čudesno viđenje: ukazao mu se pokojni veliki svećenik Onija, gdje se podignutih ruku moli Bogu za svoj narod. Pokraj njega ukaže se drugi čovjek, obasjan velikim sjajem, a Onija reče: »Ovo je Jeremija, Božji prorok, koji se mnogo moli za naš narod i sveti grad.« Tada pruži Jeremija Judi mač i reče mu: »Uzmi mač Božji; njim ćeš nadvladati neprijatelje!« Kad je Juda taj san ispripovjedio svojoj četi, svi su se ohrabrili, udarili na neprijatelje i pobijedili ih. (II Mak. 15, 14—16).

Iz ovoga se događaja vidi, kako je kod Boga moćan zagovor svetaca.

3. Konačna pobjeda Makabejaca. Poslije Judine smrti narod je izabrao za velikoga svećenika i narodnoga kneza najprije Jonatana, a po tom Simona, Judinu braću. Simon je napokon uspio izvojevati Judejcima potpunu slobodu i nezavisnost (g. 142. pr. Kr.). On je očistio Jerusalem od ostataka štovanja krivih bogova i uspostavio je u njemu štovanje pravoga Boga. Budući da je mudro i pravedno upravljao narodom, povjerio je narod njemu velikosvećeničku i kneževsku čast, da prelazi u nasljedstvo njegovim potomcima Hasmonejima sve do vremena, dok ustane Božji prorok u Izraelu.

Poslije Simonove smrti nastale su među njegovim sinovima svađe radi podjele vlasti. Oni su se od g. 106. pr. Kr. počeli nazivati kraljevima, da tako vanjskim sjajem podignu svoj ugled. Njihovu su međusobnu neslogu iskoristili Rimljani. G. 63. pr. Kr. osvojila je Jerusalem rimska vojska pod vodstvom Pompeja, i nametnula Judejima danak, što ga je morao plaćati Hirkan II., njihov po naslovu kralj, ali uistinu sasvim ovisan o Rimljanima. Doskora su g. 38. pr. Kr. Rimljani bez ičijeg pitanja postavili Judejcima za kralja Heroda, tuđinca iz Idumeje. Tako je došao čas, da se počelo ispunjavati Jakovljevo proroštvo o vremenu Spasiteljeva dolaska: »Ne će se oduzeti vladalačko žezlo od Judina bedra, dok ne dođe onaj, koga očekuju narodi.« (Gen. 49, 10).

STARI ZAVJET VODIČ KA KRISTU

Ako se osvrnemo jednim pogledom na čitav razvitak i povijest starozavjetne objave, možemo razabrati ovo:

1. Poslije grijeha prvih ljudi čovječanstvo se sve više udaljuje od Boga, zaboravlja na objavu i gubi se u neznabožačkom lutanju. Bog pušta veliki dio čovječanstva, da ide svojim putem, pa da se vidi, kako čovječanstvo bez Boga konačno zapada u veliku fizičku i duševnu bijedu. Ono osjeća potrebu, da se izbavi iz te bijede, a budući da ne može samo sebi pomoći, rađa se u njemu opća težnja za nekim višim izbaviteljem.

2. Da ipak u čovječanstvu sasvim ne utrne svijetlo objavljene vjere, Bog odabire jednu porodicu, od koje stvara odabrani narod, koji ne će zaboraviti na objavu, nego će je trajno čuvati do dolaska Spasiteljeva, i pripraviti mu put. To je porodica vjernoga Abrahama, iz koje Bog još posebno odabire Jakovljevo potomstvo za svoj narod.

3. Bog postepeno proširuje opseg objave, osobito sve češćim i točnije određenim obećanjima i proroštvima o Spasitelju. Prvu utješnu vijest o Spasitelju objavio je Bog prvim ljudima u prvom evanđelju o potomku odabrane žene, što će satrti glavu paklenoj zmiji. Obećanje Spasitelja sve se točnije određuje blagoslovom Noinu sinu Semu, zatim Abrahamu, Isaku, Jakovu, Judi, a osobito time, što se naglašuje, da će Spasitelj biti potomak iz kraljevske Davidove porodice.

4. Svekoliko uređenje vjerskog i ćudorednog života kod Izraelaca, njihovi bogoštovni obredi i društveno uređenje imali su značaj Božje vlade (teokracije) nad izraelskim kraljevstvom. Teokracijski značaj starozavjetnog izraelskog kraljevstva sa svim svojim bogoštovnim i društvenim uredbama bio je proročka slika ili tip novozavjetnoga duhovnoga kraljevstva, Kristove Crkve. Različite starozavjetne žrtve i obredi za čišćenje od grijeha proročki su nagoviještali značenje prave novozavjetne žrtve Kristove na križu, odnosno euharistijske žrtve sv. Mise i značenje svetih sakramenata, po kojima se postizava od Boga oproštenje grijeha i dobivaju se različite milosti za spasenje.

5. Osobito su važni događaji, osobe i stvari, što proročki nagoviještaju štogod iz života Spasiteljeva i njegova kraljevstva, te se zovu biblijski tipovi. Tako je nevino ubijeni Abel tip nevino ubijenog Isusa Krista. Žrtvovanje nevinog Isaka tip je žrtve Isusa Krista. Od svoje braće za

20 srebrnika prodani Josip svojim je životom tip Spasitelja, koji je prodan od Jude apostola za 30 srebrnika. Mjedena zmija, koju je Mojsije podigao na motki u pustinji, tip je Isusa Krista na križu, jer po vjeri u Njega grešnici ozdravljuju od grešnog ujeda paklene zmije, đavla. Trodnevni boravak Jone u utrobi morske nemani tip je trodnevnog boravka Kristova tijela u grobu.

6. Proroštvo o Spasitelju navijestila su:

1) Vrijeme njegova rođenja i smrti (Jakov, Daniel).

2) O Spasiteljevu djetinjstvu: da će biti rođen od djevičanske Majke (Isaija), i to u gradiću Betlehemu (Miheja).

3) O javnom Spasiteljevom djelovanju: da će naviještati blagu vijest (= »evanđelje«), činiti čudesa na bolesnima i oživljavati mrtve (Izaija); da će dojahati u Jerusalem kao miroljubivi kralj na magaretu (Zaharija).

4) O muci i smrti: da će biti izdan za 30 srebrnika (Zaharija); da će biti mučen i ponižen kao crv (Izaija); od svih ostavljen i izvrgnut ruglu, i da će mu probosti ruke i noge (Psalam 21.).

5) O uskrsnuću: »Grob će mu biti slavan« (Isaija); da ne će vidjeti truleža u grobu (Psalam 15, 10).

6) O proslavi: da će mu se narodi klanjati (Isaija); da će uzaći u visine (Psalam 109, 1).

7) Da će izliti Duha Svetoga na sve ljude (Joel).

8) Da će osnovati vječno kraljevstvo mira, pravde i ljubavi (Isaija; Psalam 71, 7 sl.).

Odnos starozavjetne objave prema novozavjetnoj. Starozavjetna je objava imala *privremeni i pripravni* značaj, jer je trajala samo do Kristova dolaska i trebala je ljude *pripraviti* za taj dolazak. S obzirom na dio čovječanstva, komu je bila namijenjena, ona je bila *djelomična* ili *partikularna*. Gledom na odnos ljudi prema Bogu u starozavjetnoj je objavi prevladavala *strogost i pokornost iz straha pred kaznom*. Napokon mnoge su osobe, događaji i uredbe starozavjetne objave imale *proročko* ili *tipsko* značenje, jer su naviještale osobe, događaje i stvari, koje su se trebale ispuniti u Novom Zavjetu. — Naprotiv novozavjetna objava zadobiva *općenito* ili *univerzalno* značenje, jer je namijenjena svemu čovječanstvu. Ona je potpuno *završena* i treba da traje do svršetka života ljudi na zemlji. Mjesto starozavjetne strogosti i straha prevladava u novozavjetnoj objavi odnos *očinske Božje ljubavi i milosrđa*. Mjesto tipskih znakova dolazi njihovo *zbiljsko ostvarenje (antitipovi)*. Zato sv. Augustin lijepo označuje odnos starozavjetne objave prema novozavjetnoj ovim riječima:

»Novi Zavjet u Starom se skriva, Stari Zavjet Novim se otkriva«.

NOVI ZAVJET

KNJIGE SV. PISMA NOVOGA ZAVJETA

Dolaskom Spasitelja Isusa Krista nastaje sasvim novo doba u povijesti Božje objave. O postanku i završetku novozavjetne objave govore nam knjige Sv. Pisma Novoga Zavjeta, koje se dijele u povijesne, poučne i proročke.

1. Povijesne su knjige: četiri Evanđelja, i to od Mateja, Marka, Luke i Ivana; zatim **»Djela apostolska«,** koja je napisao sv. Luka. U Evanđeljima ocrtan je život, djelovanje i nauka Isusa Krista. Evanđelisti Matej i Ivan bili su Isusovi apostoli, a Marko i Luka bili su apostolski učenici, i to Marko učenik sv. Petra apostola, a Luka učenik sv. Pavla apostola. U »Djelima apostolskim« opisano je djelovanje Kristovih apostola poslije Isusova uzašašća na nebo. — Matej, Marko i Luka napisali su svoja Evanđelja između g. 30.—63. po Kr. »Djela apostolska« napisana su oko g. 63. po Kr., a Ivanovo evanđelje napisano je oko g. 100.

Simboli evanđelista. U kršćanskoj slikarskoj umjetnosti predočuju se pojedini evanđelisti simboličkim slikama, i to: *Matej* s likom *anđela* ili *čovjeka,* čime se označuje, da njegovo evanđelje počinje rodoslovljem Isusa Krista gledom na njegovo čovječje podrijetlo. *Marko* s likom *lava,* jer počinje s opisivanjem propovijedanja Ivana Krstitelja u pustinji, prebivalištu lavova. *Luka,* s likom *goveda,* jer počinje s izvještajem o žrtvovanju svećenika Zaharije. *Ivan* s likom *orla,* jer njegovo evanđelje počinje uzvišenim uvodom o podrijetlu vječne Riječi Božje, kojim se poput orla vinuo u nebeske visine. Ove simbole spominje u svom viđenju prorok Ezekiel u St. Zavjetu (Ezek. 1, 5 i 10).

Povijesnu istinitost ovih knjiga potvrđuju mnoga svjedočanstva prvih kršćanskih pisaca, kao *Barnabina* poslanica, *sv. Klement Rimski, sv. Ignacije* mučenik, *sv. Polikarpo, sv. Justin* i drugi, koji se često pozivaju na Evanđelja i navode ih. Osim toga u samim Evanđeljima spominju se točni navodi vremena vladanja pojedinih osoba, kao rimskog cara *Augusta,* kralja *Heroda,* upravitelja *Poncija Pilata.* Nadalje vidi se, da su pisci točno poznavali prilike tadašnjega vjerskog i društvenog života. Kasniji pisci ne bi ih mogli tako vjerno prikazati, jer se poslije propasti Jerusalema (g. 70.) sasvim izmijenio vjerski i društveni život u Palestini.

2. Poučne su knjige: 14 poslanica sv. Pavla apostola, i to: Rimljanima, I. i II. Korinćanima, Galaćanima, Efežanima, Filipljanima, Kološanima, I. i II. So-

lunjanima, I. i II. Timoteju, Titu, Filemonu i Hebrejima. Dalje ima 7 poslanica drugih apostola, i to: Jakovljeva, I. i II. Petrova, I., II. i III. Ivanova, i poslanica Jude Tadeja. U tim se poslanicama izlažu kršćanske vjerske i ćudoredne istine i daju se poticaji i opomene za kršćansko življenje.

3. **Proročka je knjiga »Otkrivenje sv. Ivana apostola«.** U njoj je prikazana u slikovitim viđenjima borba Kristove Crkve s neprijateljima i konačna pobjeda Božjega kraljevstva nad sotoninim kraljevstvom grijeha.

Zbroj svih novozavjetnih knjiga Sv. Pisma iznosi: 5 povijesnih, 21 poučna i 1 proročka: dakle *ukupno 27 knjiga.*

Sve te knjige Novoga Zavjeta priznaje katolička Crkva kao Sveto Pismo, koje su sveti pisci napisali po nadahnuću Duha Svetoga. Sve ono, što je u njima sadržano, neprevarljiva je istina Božje objave.

PREGLED NOVOZAVJETNE OBJAVE

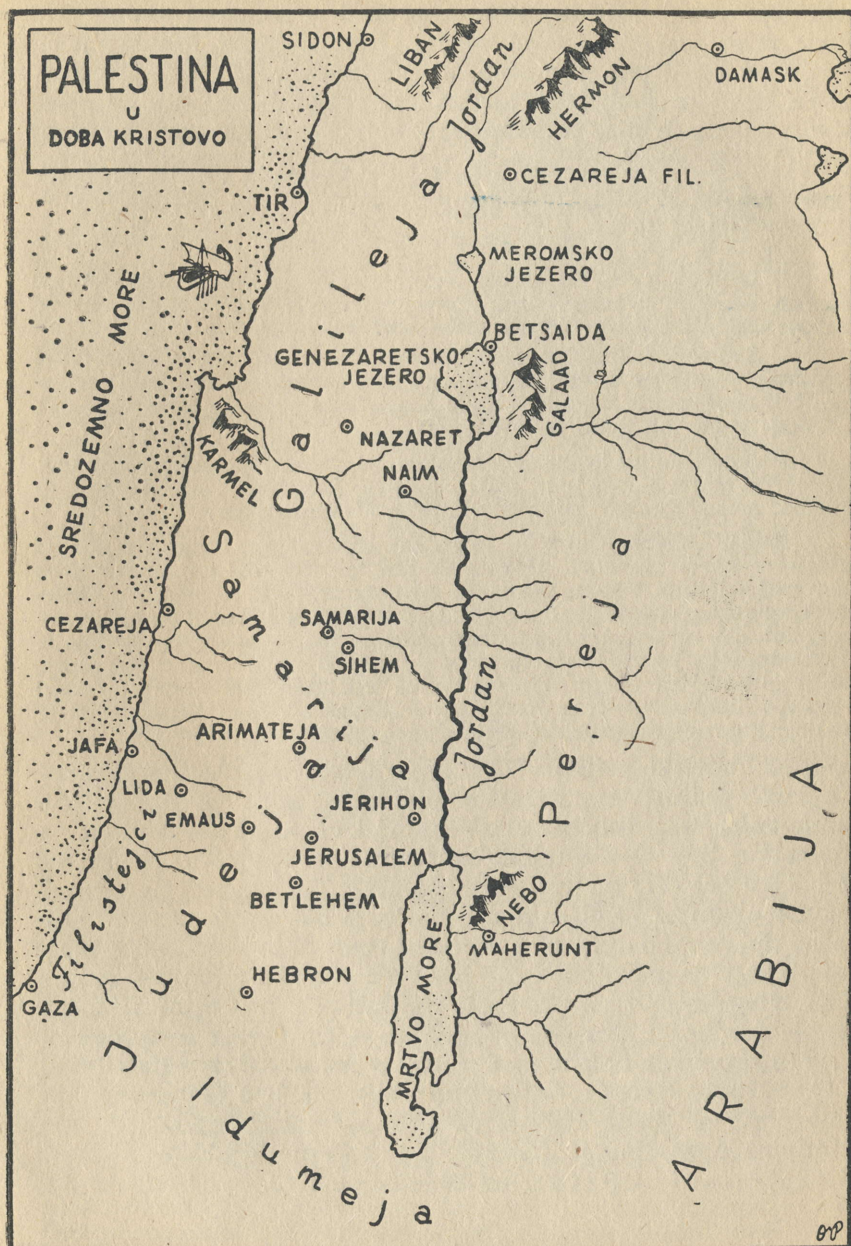
Povijest novozavjetne Božje objave dijeli se u četiri razdoblja, i to:

1. Isusovo rođenje, djetinjstvo i skroviti život.
2. Isusov javni život i djelovanje, gdje se govori o: a) Kraljevstvu Božjem u Izraelu; b) Kraljevstvu Božjem bez Izraela; c) Kristovu djelu otkupljenja; d) Kristovoj kraljevskoj proslavi.
3. Širenje Kraljevstva Božjega za djelovanja apostola.
4. Proročko viđenje o borbama i konačnoj pobjedi Kraljevstva Božjega.

PALESTINA U VRIJEME KRISTOVO

1. **Zemljopisni pregled.** Zemlja, u kojoj se rodio, živio i djelovao Isus Krist, zove se Palestina, a kod kršćana također Sveta Zemlja, jer je posvećena Kristovim životom u njoj. Ona zaprema dio prednjeazijskoga kopna. Sa zapada je omeđena Sredozemnim morem, sa sjevera svršetkom gorskih lanaca Libanona i Antilibanona, s istočne strane graniči s Arapskom pustinjom, a s južne strane Sinajskim poluotokom.

Palestina je pretežno gorovita zemlja, koja se tavanasto spušta s istoka od Arapske pustinje prema zapadu do Sredo-

PALESTINA
U
DOBA KRISTOVO
SIDON
LIBAN
Jordan
HERMON
DAMASK
TIR
CEZAREJA FIL.
Galileja
MEROMSKO
JEZERO
SREDOZEMNO MORE
BETSAIDA
GENEZARETSKO
JEZERO
GALAAD
NAZARET
KARMEL
NAIM
Samarija
CEZAREJA
SAMARIJA
SIHEM
Jordan
Pereja
ARIMATEJA
JAFA
Judeja
LIDA
EMAUS
JERIHON
JERUSALEM
Filisteja
BETLEHEM
NEBO
MAHERUNT
HEBRON
GAZA
MRTVO MORE
ARABIJA
Idumeja

zemnoga mora, gdje mjestimice prelazi u plosnatu nizinu. To gorje presijeca od sjevera prema jugu duboka dolina rijeke Jordana i dijeli je na istočni dio, nazvan Transjordanija (kraj preko rijeke Jordana), i zapadni dio, koji se opet dijeli prema trima gorskim skupovima na sjeverni, nazvan Galileja, srednji, nazvan Samarija, i južni, nazvan Judeja. U ove tri pokrajine bila je Palestina podijeljena u vrijeme Kristovo.

U Galileji nalazi se gradić *Nazaret*, gdje je anđeo Gabrijel navijestio Isusovo rođenje, zatim *Genezaretsko* ili *Tiberijadsko jezero*, iz koje okolice potječu većinom Kristovi apostoli.

U Samariji nalazio se grad *Sihem* nedaleko razvalina nekadašnje Samarije, glavnoga grada izraelskoga kraljevstva. Premda su Samarjani bili neprijatelji Židova, ipak je Krist često prolazio kroz Samariju i propovijedao njezinim stanovnicima.

U Judeji nalazi se gradić *Betlehem*, posvećen Isusovim rođenjem, zatim *Jerusalem* glavni grad Judeje i cijele Palestine. Istočno od Jerusalema, preko potoka Cedrona, nalazi se Maslinska gora.

Rijeka Jordan (koja je dugačka oko 300 km.) nastaje od tri izvora iz gorja *Hermon*. Nakon 10 km gornjeg toka protječe kroz Meromsko jezero. Potom nastavlja svoj srednji tok te utječe u Genezaretsko jezero, (koje je široko oko 11 km, a dugačko 21 km.) s razinom od 208 m ispod razine Sredozemnog mora. Istječući Jordan iz Genezaretskog jezera nastavlja svoj donji tok i utječe u *Mrtvo more*, kojeg je površina 394 m niža od razine Sredozemnog mora. Na rijeci Jordanu djelovao je Ivan Krstitelj; a i Spasitelj Isus Krist počeo je ovdje nakon svoga krštenja svoje djelovanje.

2. Političke prilike. U vrijeme Kristovo Palestina nije sačinjavala jedinstveno državno područje, nego je djelomično priznavala nad sobom vlast rimskih upravitelja, a djelomice bila je s ostalim krajevima pod vlašću Heroda Velikoga (37. pr. Kr. — 4. po Kr.). On se radi slavičnosti veoma ulagivao Rimljanima, a inače je bio okrutan, te se nije žacao ubistava, da ukloni s puta one, koji bi mu mogli biti opasni. Njega je naslijedio sin Herod Antipa (od 4.—39. po Kr.). Njegova se vlast protezala na Galileju i pokrajinu s istočne strane Jordana i Mrtvoga mora. I on je bio čovjek častohlepan, a uz to razvratan i okrutan. On je dao pogubiti Ivana Krstitelja. Filip, brat Heroda Antipe, upravljao je kao četverovlasnik pokrajinama sjeveroistočno od Genezaretskog jezera. U ime Rimljana upravljao je Judejom za vrijeme djelovanja Isusa Krista Poncije Pilat (od 26—36. po Kr.).

Kako je Palestina bila raskrsnica prometnih putova između prednje Azije, Egipta, Sredozemnoga mora, Male Azije i grčkih otoka, to je ovuda kolao različiti novac: *grčki stater* (zlatni novac), *drahma*, *didrahma* (srebrni novac) i *lepta; rimski dinar* (denarium), *as i kva-*

drans; babilonski i židovski zlatni i srebrni *sekel* (zlatnik, srebrnik), *mina i talenat.*

Slično je bilo s upotrebom raznih mjera. Za dužinu služile su mjere: *lakat* (oko 0,5 m), *pedalj* (0,28 m), *trska* (3,36 m), *stadij* (između 180—200 m), *subotnji put* (2000 lakata = oko 1 km). Za obujme bile su ove mjere: *metrete* (oko 39 litara), *modij* (oko 9 litara), *sat* (oko 12,66 litara), *hin* (oko 6 litara), *log* (oko 0,5 litre). U Sv. Pismu Novoga Zavjeta nalazimo spomena o tim raznim mjerama.

3. **Stanovnici Palestine** bili su u vrijeme Kristovo u Judeji pretežno Ž i d o v i, u Samariji S a m a r j a n i, t. j. mješavina ostataka izraelskog žiteljstva s doseljenicima iz Mesopotamije, dok je Galileja bila ispremiješana raznolikim žiteljstvom: Izraelcima, Sircima, Feničanima, došljacima Grka i Rimljana i Arapima.

Po z a n i m a n j u bili su stanovnici Palestine u vrijeme Kristovo po gradovima pretežno zanatlije i trgovci, uz Genezaretsko jezero većinom ribari, a po selima ratari i stočari.

Saobraćajni j e z i k žitelja u Palestini bio je djelomično a r a m e j s k i među izraelskim i židovskim stanovništvom, a među vojnicima i ostalim žiteljima pretežno g r č k i jezik helenističkog narječja, a kod doseljenih Rimljana l a t i n s k i jezik.

Po v j e r i slijedili su Židovi i ostaci Izraelaca Mojsijev zakon. Središte njihova bogoštovlja bio je hram u Jerusalemu, kamo bi se skupljali u velikom broju o svojim godišnjim svetkovinama: P a s h i, P e d e s e t n i c i i o b l a g d a n u S j e n i c â. Po običnim subotama skupljali bi se na vjerske sastanke u z b o r n i c a m a ili s i n a g o g a m a, koje su se nalazile u pokrajinskim gradovima.

Građevina *jerusalemskog hrama* bila je najljepši ukras grada Jerusalema i ponos svega izabranog naroda. Budući da je hram, koji je bio sagrađen poslije povratka Judejaca iz babilonskog ropstva, mnogo puta bio oštećen za vrijeme sirskih kraljeva, dao ga je kralj Herod Veliki temeljito obnoviti i raskošno ukrasiti, da tako istakne svoju darežljivost. Hram je izvana obložen bijelim mramorom, koji se sjao na suncu. Hram je bio sagrađen nasred brda Morije u smjeru od istoka prema zapadu na prostranoj ravnici, ograđenoj sa četiri strane golemim zidom. Iznutra dijelio se hram na *»svetinju nad svetinjama« i »svetinju«*, a između njih visio je skupocjeni dvostruki zastor. Ispred ulaza u hram bilo je »predvorje za muške« sa žrtvenikom za žrtve paljenice, a ispred toga »predvorje za žene«. Unaokolo hrama i obaju predvorja dizale su se zgrade sa stanovima za svećenike. Oko cijelog toga prostora bila je kamena ograda sa 13 vrata. Na toj ogradi bili su natpisi, da je inovjercima zabranjeno prekoračiti taj prostor pod prijetnjom smrtne kazne. Izvan te ograde, pa do vanjskog zida bilo je dvorište, u koje su smjeli dolaziti i inovjerci, a uz vanjski zid bili su sagrađeni dugački trijemovi. Glavni ulaz u prostrano izvanjsko dvorište hrama bio je na istočnoj strani hrama, a zvao se »zlatna vrata«. U hramsko predvorje za žene ulazilo se na »lijepa vrata«, bogato urešena srebrom i zlatom.

Samarjani su se u vjeri znatno razlikovali od Židova, jer su od Sv. Pisma priznavali samo Mojsijevo »Petoknjižje«. Oni su imali svoj zasebni hram na brdu Garizimu nedaleko Sihema. Uz to bili su odani i krivoboštvu. Zato su sa Židovima bili u trajnom neprijateljstvu.

Među Galilejcima bio je znatan broj Izraelaca, koji su bili pripadnici Mojsijeve vjere i sudjelovali kod bogoslužja u Jerusalemu, a preostalo je žiteljstvo pripadalo mješavini neznabožačkih vjera: rimskoj, grčkoj, feničkoj, perzijskoj, egipatskoj i drugima.

4. Društvene i vjerskoćudoredne prilike u Palestini prije Kristova dolaska. Premda poslije povratka iz babilonskog ropstva Židovi nisu upadali u krivoboštvo, ipak su velikim dijelom zapadali u vjerski nehaj i u ćudorednu pokvarenost. Osobito je bila velika pokvarenost u Jerusalemu. Povrh toga društveni život bio je rastrovan nepovjerenjem i mržnjom među pojedinim staležima i pristalicama stranačkih skupina.

Tako su S a d u c e j i sačinjavali društvenu skupinu ljudi slobodarskih nazora, koji nisu vjerovali ni u besmrtnost duše ni u prekogrobni život. Zato su smatrali glavnom svrhom života stjecanje bogatstva i neograničeno zemaljsko uživanje.

F a r i z e j i su opet previše isticali izvanjsko vršenje slova zakona u bogoštovnim činima, a nisu marili za unutrašnju svetost.

Još je veća duševna bijeda zavladala u neznabožačkom svijetu. Prosvijetljeni narodi, Grci i Rimljani, napredovali su doduše u znanosti, književnosti i umjetnosti, ali u vjeri bili su ili potpuno nehajni, ili puni svakojakog praznovjerja. U ćudorednom životu izgubili su svaki smisao za krepost i zaglibili su u more opačina svake vrste. Iz tako bijednog stanja nije se moglo čovječanstvo samo pridići, nego je tu bila potrebna svemožna Božja pomoć da izliječi duševno i ćudoredno bolesno čovječanstvo. To je uviđao malen broj iskreno pobožnih i kreposnih vjernika kod Židova i rijetki pojedinci čestita života među neznabošcima. Oni su iz dna duše čeznuli za izbavljenjem iz teškog stanja, u kom se nalazilo čovječanstvo. Osobito su pravovjerni Židovi puni čežnje i pouzdanog ufanja vapili za Spasiteljem riječima proroka Isaije: »Rosite, nebesa, pravednika, i oblaci neka ga dažde! Otvorila se zemlja i proizvela Spasitelja!« (Is. 45, 8).

Punina se vremena navršila, i Bog je doista poslao svijetu Spasitelja I S U S A K R I S T A, komu slava i čast u vijeke!

DOLAZAK MESIJE

Kad se navršila punina vremena, u kojoj je trebao doći na svijet Spasitelj (= Mesija), Bog je ispunio kroz tisućljeća ponavljana obećanja, i poslao na zemlju svoga Sina Isusa Krista. Da se istakne veliko značenje toga dolaska, evanđelisti opisuju Spasiteljevo božansko i čovječje podrijetlo, ističući tako njegovo uzvišeno dostojanstvo.

1. Mesijino božansko podrijetlo. Sv. Ivan apostol i evanđelist naglašuje na početku svoga evanđelja, da u pojavi Spasitelja dolazi na zemlju sam Sin Božji, s Bogom Ocem pravi Bog; On je vječan i stvaralac svega svijeta.

Prije Spasiteljeva dolaska treba da se pojavi njegov preteča, Ivan Krstitelj, da mu pripravi put.

Sin Božji uzima na sebe ljudsku dušu i tijelo, da postane brat ljudima i da može u ljudskom liku za njih trpjeti i umrijeti i tako ih spasiti. Duboko značenje toga otajstva krije se u riječima: »I Riječ je tijelom postala i nastanila se među nama.« Ovim se riječima izražava otajstvo utjelovljenja Sina Božjega. (Iv. 1, 14).

Dalje evanđelist naglašuje, kako je Sin Božji po svom čovječjem rođenju na zemlju »došao među svoje, a njegovi ga nisu primili; a onima, koji su ga primili, dao je vlast, da mogu postati djecom Božjom«, a to su svi oni, koji vjeruju u Spasitelja i preporađaju se Božjom milošću u posinjenu Božju djecu. Sin je Božji postao čovjekom, da ljudi uzmognu postati slični Bogu.

Evanđelist Marko, koji je bio učenik sv. Petra apostola, naglašuje u svom evanđelju naročito Kristova čudesa, kao dokaze kojima se potvrđuje istinitost Njegove nauke i poslanja, i po kojima se očituje svojstvo Božje svemogućnosti, jer nitko ne može takova djela tvoriti, ako Bog nije s njime.

2. Mesijino čovječje podrijetlo. Evanđelisti Matej i Luka govore, u početku svog evanđelja, o Spasiteljevu podrijetlu po njegovoj čovječjoj naravi.

Matej izbraja Spasiteljevo rodoslovlje od Abrahama, čuvara prave vjere, i Davida, slavnoga i pravednoga kralja starozavjetnoga Božjega kraljevstva. Na Spasitelju, kao Abrahamovu i Davidovu potomku, ispunila su se Božja obećanja, mnogo puta ponovljena od proroka. Zato evanđelist Matej često napominje, da se na Spasitelju ispunilo, što je bilo proročeno po prorocima Staroga Zavjeta.

Evanđelist Luka počinje svoje evanđelje opisivanjem događaja u neposrednoj vezi sa Spasiteljevim rođenjem, naglašujući osobito ono, po čemu se vidi, da je Spasitelj zajedno pravi Bog i pravi čovjek.

3. Navještenje rođenja Mesijina preteče. Prema Malahijinom proroštvu: »Evo ja šaljem svoga glasnika, da pripravi put preda mnom, i doći će iznenada u svoj hram Gospodar, kojega vi tražite, i glasnik zavjeta« (Mal. 3, 1) — trebao se prije Spasiteljeva dolaska pojaviti njegov preteča, a to je Ivan Krstitelj.

U vrijeme, kad je u Judeji vladao tuđinac kralj Herod, koji je nad sobom priznavao rimsku vrhovnu vlast, živio je u Judeji svećenik Zaharija i žena mu Elizabeta. Oboje su bili pred Bogom pravedni, i već poodmakli u dobi, a nisu imali djece. Onoga dana, kad je na Zahariji bio red, da vrši svećeničku službu u hramu, te je žrtvovao tamjan, ukazao mu se iznenada s desne strane žrtvenika anđeo. Zaharija se na to uplašio, ali mu anđeo reče: »Ne boj se, Zaharija, jer je uslišana tvoja molitva, i tvoja će žena Elizabeta roditi sina, i nadjeni mu ime Ivan. On će biti tebi na radost i veselje, i mnogi će se obradovati njegovu rođenju, jer će biti velik pred Gospodom. Vina i opojna pića ne će piti, i napunit će se Duha Svetoga još prije svog rođenja. On će obratiti mnoge Izraelove sinove Gospodu Bogu. On će ići naprijed pred Gospodom u duhu i sili Ilijinoj, da pripravi narod te bude spreman za Gospodnji dolazak.« Zahariji se činilo nevjerojatnim, da će u svojoj poodmakloj dobi dobiti sina, i zato je zatražio neki znak kao jamstvo, da će mu se to sigurno dogoditi, te upita: »Po čemu ću ja to poznati?« Anđeo mu odgovori: »Ja sam Gabriel (= »Božji junak«), koji stojim pred Gospodom, i poslan sam, da ti javim ovu radosnu vijest. Evo, zanijemit ćeš do onoga dana, dok se to ne ispuni, zato što nisi vjerovao mojim riječima«. Narod se čudio, što se Zaharija dugo zadržao u hramu; a kad je izašao, nije mogao govoriti, nego je znakovima otpustio narod. Po tome je narod upoznao, da je Zaharija imao u hramu neko viđenje.

4. Navještenje Isusova rođenja. Šest mjeseci poslije navještenja Ivanova rođenja poslao je Bog anđela Gabriela k pobožnoj djevici Mariji u Nazaretu, zaručenoj s drvodeljom Josipom iz roda Davidova. Kad je anđeo ušao k njoj, pozdravi je riječima: »Zdravo, milosti puna, Gospod s tobom, blagoslovljena ti među ženama!« Na te se riječi Marija uplaši i stane razmišljati, što bi mogao značiti taj pozdrav. A anđeo

joj reče: »Ne boj se, Marijo, jer si našla u Boga milost. Evo, začet ćeš i roditi sina, i nadjeni mu ime Isus. On će biti velik i zvat će se Sin Svevišnjeg. Gospod Bog dat će mu prijesto njegova oca Davida, i kraljevat će uvijek; njegovu kraljevstvu ne će biti kraja.« A Marija upita: »Kako će to biti, kad ja ne znam muža?« Marija se naime, premda je bila zaručena, pred Bogom bila zavjetovala, da će ostati dovijeka djevicom. Anđeo joj odgovori: »Duh Sveti doći će na tebe i sila će te Svevišnjega osjeniti. Zato će se i Sveto, što će se roditi od tebe, zvati Sin Božji. I eto, Elizabeta, tvoja rođakinja, zatrudnjela je sina u svojoj starosti, jer u Boga nije nijedna stvar nemoguća.« Na to Marija reče: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj!« I anđeo otide od nje.

Iz anđelovih je riječi Bl. Djevica Marija shvatila, da joj je Svemogući Bog namijenio dostojanstvo, da postane majkom Mesije ili Spasitelja, Sina Božjega, pa zato izjavljuje, da se dragovoljno pokorava Božjoj volji. Na riječi: »Evo službenice Gospodnje...« primio je Sin Božji tijelo i po njemu čovječju narav na sebe. To se zove *utjelovljenje* Sina Božjega. Spomen na navještenje Isusova rođenja slavi se na blagdan *Blagovijest* (25. ožujka).

Da i Josip, Marijin zaručnik, bude upućen u tajnu, koja se dogodila s Marijom, javio se i njemu anđeo u snu i rekao mu: »Josipe, sine Davidov, ne boj se uzeti k sebi Mariju, jer ono, što je u njoj začeto, od Duha je Svetoga. Ona će roditi Sina, komu nadjeni ime Isus, jer će on izbaviti svoj narod od njegovih grijeha.«

Tako je Josip bio poučen ne samo o nepovriјeđenoj časti Bl. Dj. Marije, nego i o njezinom uzvišenom dostojanstvu. Zato je od sada preuzeo na sebe dužnost, da bude zaštitnikom i čuvarom najsvetije obitelji, u kojoj će se othranjivati sam Sin Božji, Mesija i Spasitelj svijeta.

5. Marijin pohod Elizabeti. Budući da je Zaharijina žena Elizabeta bila rođakinja (tetka) Bl. Dj. Mariji, čim je Marija čula od anđela, da će i njezina rođakinja po Božjem čudu postati majkom, odlučila je posjetiti svoju tetku, da joj čestita na radosti, i da joj po potrebi bude na pomoć.

Elizabeta je stanovala u gradiću Ain-Karemu, sedam kilometara udaljenom od Jerusalema u judejskim gorama, a od Nazareta bilo je to udaljeno oko 140 km.

Čim je Marija ušla u kuću Elizabetinu i pozdravila je, Elizabeta se napuni Duha Svetoga i usklikne pozdravljajući Mariju: »Blagoslovljena ti među ženama i blagoslovljen plod utrobe tvoje! I otkud meni ovo, da mati mojega Gospoda dolazi k meni? Blago tebi, što si vjerovala, jer će se ispuniti, što ti je kazao Gospod!«

Iz Elizabetina pozdrava Bl. Dj. Marija je razabrala, da je Elizabeta upućena u njezinu tajnu. Elizabeta se smatra počašćenom, što

dobiva posjet same Majke Božje. Prigodom toga posjeta Elizabetino dijete bilo je još u njezinoj utrobi očišćeno od istočnoga grijeha i napunilo se Duha Svetoga, kako je anđeo navijestio Zahariji, tj. primilo je milost posvećujuću.

Bl. Dj. Marija zapjevala je na to pjesmu zahvalnicu za veliku milost, koju joj je učinio Gospod, kad je nju, svoju poniznu službenicu odlikovao tako velikom čašću. Pjesma glasi:

»Veliča duša moja Gospoda,
I raduje se duh moj u Bogu, Spasitelju mome;
Što pogleda na poniznu službenicu svoju,
Jer gle, od sada će me blaženom zvati svi naraštaji;
Jer mi učini velike stvari onaj, koji je silan,
I sveto je ime njegovo.
I milosrđe je njegovo od koljena do koljena
Onima, koji ga se boje.
Učini silu rukom svojom,
Raspršì ohole u mislima srca njihova.
Zbaci mogućnike s prijestolja, a podiže neznatne.
Gladne napuni dobara, a bogate otpusti prazne.
Zauze se za Izraela, slugu svoga, sjećajući se milosrđa svoga,
Kako to obeća ocima našim:
Abrahamu i potomstvu njegovu dovijeka«.

Ovaj hvalospjev zove se prema latinskoj početnoj riječi »*Magnificat*«. Katolički svećenici mole ga svaki dan u večernjoj službi. Uspomena na pohod Bl. Dj. Marije Elizabeti slavi se dne 2. srpnja.

Bl. Dj. Marija ostala je kod Elizabete tri mjeseca, a potom se vratila svojoj kući u Nazaret.

6. Ivanovo rođenje. Kad se Elizabeti navršilo vrijeme, rodila je sina, kako je anđeo Gabriel navijestio Zahariji. Ovom su se događaju veoma obradovali susjedi i rođaci. Osmi dan poslije rođenja došli su obrezati dijete i htjeli su mu nadjenuti očevo ime. Ali mati Elizabeta reče: »Ne, nego će se zvati Ivan!« I rekoše joj: »Nikoga nema u tvojoj rodbini, koji bi se tako zvao.« Tada su znakovima upitali oca, kako bi on htio, da ga nazovu. A on zatraživši pločicu napiše govoreći: »Ivan mu je ime«. I svi su se začudili, što se Zahariji otvorio govor, i pitali su se: »Što će biti od ovoga djeteta, jer je sam Bog s njim.« A Zaharija nadahnut Duhom Svetim zapjeva ovaj proročki hvalospjev:

»Blagoslovljen Gospod Bog Izraelov,
Jer je pohodio i otkupio narod svoj!
I podigao nam je jako spasenje
U domu Davida, sluge svojega.
Kao što je obećao ustima svetih
Iz davnih dana proroka svojih,
Da će nas spasiti od neprijatelja naših,
I od ruke sviju, koji mrze na nas;
Da će učiniti milosrđe s ocima našim,
I sjetiti se svetoga Zavjeta svojega;
Zakletve, kojom se zakleo Abrahamu, ocu našemu,
Da će nam dati,

Da mu izbavljeni iz ruku neprijatelja svojih
Služimo bez straha;
U svetosti i pravdi pred njim,
Dok smo živi.
A ti, dijete, zvat ćeš se prorok Svevišnjega,
Jer ćeš ići pred licem Gospodnjim, da mu pripraviš putove.
Da objaviš narodu njegovo spasenje,
Za otpuštenje grijeha njihovih.
Po dubokom milosrđu Boga našega,
Po kojem nas je pohodilo sunce s visine;
Da obasja one, koji sjede u tami i sjeni smrtnoj,
Da upravi noge naše na put mira«.

Ovaj hvalospjev mole svaki dan katolički svećenici u časoslovu u službi »Hvale«. U njemu se veliča nacrt Božjega spasenja i proriče se zadaća Ivana Krstitelja, da pripravlja put Spasitelju.

Dječak Ivan je rastao i jačao duhom, te se zaputio u pustinju i tamo je boravio, dok nije došlo vrijeme, da se pokaže izraelskom narodu.

ISUSOVO ROĐENJE I DJETINJSTVO

Po Mihejinu proroštvu Spasitelj je trebao roditi se u Betlehemu. Božja je providnost upravljala događajima ljudske povijesti tako, da se to proroštvo točno ispunilo.

1. Isusovo rođenje. U vrijeme rimskog cara Augusta bila je izdana zapovijed, da se izvrši popis svega pučanstva u carstvu. Svrha je toga popisa bila, da se znade, koliku vojnu snagu može podići rimsko carstvo. Za taj popis morao se svatko prijaviti u gradu, odakle je od davnine potjecala njegova porodica. Budući da su Josip i Marija bili podrijetlom iz porodice Davidove, koja je od starine obitavala u Betlehemu, pošli su oni u Betlehem, da se tamo prijave na popis. Kad su došli onamo, nisu mogli naći konačišta u gostionici, jer je bilo sve puno naroda, koji je došao na popis. Zato su se sklonili u neku pastirsku špilju, koja je služila i za staju. Kad su bili ondje, došlo je vrijeme, te je Bl. Djevica Marija rodila sina, povila ga i položila u jasle.

2. Nebo naviješta Spasiteljevo rođenje. Kad se rodio Spasitelj, čuvali su pastiri noću u okolici Betlehema svoja stada. Iznenada zasjalo je svijetlo sjajne zvijezde. Pastirima se ukazao anđeo, obasjan svijetlom Božje slave, i oni su se veoma uplašili. A anđeo im reče: »Ne bojte se! Javljam vam veliku radost, koja će biti svemu Izraelu, jer vam se danas rodio Spasitelj, Krist Gospod, u Davidovu gradu! Eto vam znaka: naći ćete djetešce povito, gdje leži u jaslama.« I ujedamput nađe

se s anđelom mnoštvo nebeske vojske hvaleći Boga i pjevajući: »Slava na visini Bogu, i na zemlji mir ljudima dobre volje!« Nikada nije zemlja vidjela ni čula takva prizora, kakav su gledali pastiri nad betlehemskim poljanama.

3. Pastiri se klanjaju Spasitelju. Kad su anđeli otišli u nebo, rekli su pastiri jedan drugomu: »Hajdemo do Betlehema, da vidimo, što se dogodilo, i što nam je Gospod objavio!« I došli su žurno te su našli Mariju i Josipa i dijete, gdje leži u jaslama. Kad su to vidjeli, uvjerili su se, da je istina ono, što im je bilo rečeno za ovo dijete. I svi, koji su čuli, što su im pripovijedali, čudili su se. A Marija je pamtila sve, što se zbivalo, i razmišljala je o tome u svom srcu.

Kad se navršilo osam dana poslije Spasiteljeva rođenja, obrezali su dijete i nadjenuli mu ime Isus (= »Spasitelj«), kako je anđeo rekao, kad je navijestio njegovo rođenje.

Kristovo *obrezanje* slavi se na 1. siječnja ili Novu godinu. *Ime Isusovo* slavi se na nedjelju između Nove godine i Bogojavljenja, a ako u te dane nema nedjelje, onda se slavi na 2. siječnja.

Bog je objavio Spasiteljevo rođenje najprije siromašnim i pobožnim pastirima, koji su prostodušnim srcem i sa živom vjerom očekivali Spasitelja.

Godina Isusova rođenja. Brojenje godina od Kristova rođenja uvedeno je istom 525. g. po Kr. na temelju proračunavanja Dionizija Malenoga. Tako je uvedena *kršćanska era.* Prije toga postojalo je nekoliko drugih era, kao n. pr.: 1) Era Olimpijada, koja počinje 1. srpnja 776. pr. Kr. — 2) Grčka era, koja počinje 1. listopada 312. g. pr. Kr. — 3) Od sagrađenja grada Rima 753. g. pr. Kr. (ab Urbe condita, skraćeno A.U.C.) — 4) Kod istočnih kršćana računalo se kao početak svjetske ere kod Aleksandrinaca g. 5493. pr. Kr., a kod Bizantinaca 5509. g. pr. Kr. — Kod brojenja godina valja uzeti u obzir, da se kalendarske godine nisu uvijek držale točnog računa sunčane godine. Zato se ne valja čuditi, da je Dionizije Maleni u izračunavanju godina kršćanske ere pogriješio za kojih 6—7 godina. Prema njegovu računanju brojenje kršćanske ere imalo bi početi g. 753. od sagrađenja Rima. Ali znanstveno je utvrđeno, da se Krist rodio ili 748. ili 747. poslije sagrađenja Rima. To se znade po ovim činjenicama. Iz raznolikih svjetovnih spomenika sigurno je utvrđeno, da je Herod umro početkom mjeseca travnja g. 750. od sagrađenja Rima, a to bi značilo, da je Herod umro u trećoj godini *prije* Kristova rođenja, što nije moguće. Herodova smrt uslijedila je najmanje dvije godine poslije Kristova rođenja, prema onom, što je odredio pomor betlehemske djece do dvije godine. Prema tomu se Isusovo rođenje ima staviti barem u g. 748., ako ne u g. 747. od sagrađenja grada Rima. — Spomen na Isusovo rođenje slavi se 25. prosinca tj. na *Božić.*

4. Isusovo prikazanje u hramu. Prema propisima Mojsijeva zakona, na uspomenu, što su izraelski prvenci bili pošteđeni od smrti prigodom pomora prvenaca u Egiptu prije izlaska Izraelaca iz Egipta, morao je svaki prvenac biti posvećen Bogu na službu u hramu. Ali budući da je kod Izraelaca mjesto svih prvenaca bilo određeno za vršenje službe Božje pleme Levijevo, trebalo je da se prvenci ostalih plemena otkupljuju posebnim prinosom u hramu za uzdržavanje

POKLONSTVO PASTIRA

svećenika i levita. U svrhu tog otkupa plaćala se u hramu pristojba od 5 šekela. Svećenik bi tom zgodom primio dijete i blagoslovio ga, da ga Bog čuva od zla.

Drugi propis Mojsijeva zakona određivao je opet, da svaka žena mora četrdeseti dan poslije rođenja muškog djeteta doći u jerusalemski hram i prinijeti žrtvu za očišćenje, i to ako je bila imućna, jedno jagnje i grlicu, a ako bi bila siromašna, onda dvije grlice ili dva golubića. Tom bi se prigodom žena zahvalila Bogu za sretan porod. Isus kao Sin Božji i Bl. Dj. Marija kao njegova prečista Majka, nisu doduše ili obavezani na te propise, ali da pokažu uzoran primjer u vršenju Božjeg zakona, htjeli su dragovoljno izvršiti ove propise Mojsijeva zakona.

Kad se navršilo četrdeset dana poslije Isusova rođenja, donijeli su Bl. Dj. Marija i sv. Josip po propisima Mojsijeva zakona dijete Isusa u Jerusalem, da Ga tamo u hramu prikažu Bogu. Tom su zgodom prinijeli za otkupnu žrtvu dvije grlice ili dva golubića. U jerusalemskom hramu dočekao ih je pobožni starac Simeon, kojemu je Duh Sveti objavio, da ne će prije umrijeti, dok ne vidi Spasitelja. Kad su donijeli dijete Isusa, uzeo Ga je Simeon na ruke i zahvaljujući Bogu zapjevao je ovaj hvalospjev:

»Sad otpuštaš s mirom slugu svoga, Gospode, po riječi tvojoj,
Jer vidješe oči moje spasenje tvoje,
Koje si pripravio pred svim narodima:
Svijetlo da rasvijetli neznabošce,
I slavu naroda tvoga izraelskoga.«

Sv. Josip i Bl. Dj. Marija čudili su se tomu, što je govorio Simeon, i kako on zna za njihovu tajnu, a Simeon ih blago-

slovi i reče Bl. Dj. Mariji: »Gle, ovaj je postavljen na propast i na uskrsnuće mnogima u Izraelu, i za znak, kome će se protiviti. I tebi će samoj mač probosti dušu, da se otkriju misli mnogih srdaca.«

Simeon zove Spasitelja »svijetlom da rasvijetli neznabošce«, a to svijetlo znači Kristovu nauku i njegov svijetli primjer sveta života. Na uspomenu toga blagoslivljaju se na blagdan *Svijećnicu,* kad se slavi Isusovo prikazanje u hramu, svijeće, koje znače svijetlo Isusa Krista. Simeonove proročke riječi, da je Isus postavljen na propast i na uskrsnuće mnogima u Izraelu, znače podjelu Izraelaca u dva tabora, od kojih će se jedni Kristu usprotiviti ne htijući vjerovati u Njega, i zato će propasti; a drugima, koji će u Njega vjerovati i živjeti po njegovoj nauci, bit će Isus na uskrsnuće i vječni život. Slikovitim riječima, da će Bl. Dj. Mariji mač probosti dušu, Simeon je prorekao veliku bol i žalost, što će je trpjeti Isusova Majka gledajući pod križem na Kalvariji poniženje, muku i smrt svoga božanskog Sina. Tako je u Simeonovim proročkim riječima ukratko nagovješten cijeli Isusov život.

U jerusalemskom hramu našla se tom zgodom i pobožna proročica Ana, udovica od 84 godine. Ona je služila Bogu postom i molitvom. Kad je čula, što Simeon govori o djetetu Isusu, govorila je o Njemu svima, koji su očekivali Spasitelja.

5. Poklonstvo mudraca. Dok su Izraelci boravili u asirskom i babilonskom ropstvu, imali su mnogi neznabošci prilike upoznati vjeru Izraelaca i njihove knjige Sv. Pisma. Tako su znali i za proroštvo, da Izraelci očekuju nekoga kralja, prigodom čijeg rođenja pokazat će se čudnovata zvijezda. To je proroštvo izrekao mesopotamski prorok Balaam u vrijeme, kad su Izraelci prolazili kroz moapsku zemlju. (IV. Mojs. 24, 17).

Prigodom Isusova rođenja Bog je doista dao, da se pokazala čudnovata zvijezda, koja je sjala nad mjestom, gdje se nalazilo božansko Djetešce. Tu su zvijezdu opazili pobožni mudraci, po svoj prilici ugledni knezovi ili kraljevi, poznati u drevnoj kršćanskoj predaji pod imenom Gašpar, Melkior i Baltazar, rodom iz kaldejske zemlje ili iz Arabije. Oni su odlučili, da se pođu pokloniti novorođenom kralju, i po tadašnjem običaju ponijeli su mu na dar tamjan, zlato i mirisavu pomast. Misleći, da će se taj kralj po svoj prilici roditi u glavnom gradu židovske zemlje, zaputili su se u Jerusalem i stali tamo raspitivati: »Gdje je judejski kralj, koji se rodio, jer smo vidjeli njegovu zvijezdu i došli smo da mu se poklonimo?« Kad je to čuo kralj Herod, uplašio se on i s njime sav Jerusalem. Herod je sabrao sve glavare svećeničke i narodne književnike te ih počeo ispitivati, gdje bi se Krist imao roditi. Oni mu rekoše: »U Betlehemu, u Judeji, jer je tako napisao prorok (Miheja): »I ti Betleheme, zemljo Judina, nisi ni po čemu najmanji među kneževskim gradovima Judi-

nim, jer će iz tebe izaći knez, koji će vladati nad mojim narodom Izraelom.« Tada Herod potajno dozove mudrace i ponovno ih ispita, kada im se pojavila zvijezda. Potom ih je poslao u Betlehem i rekao im: »Idite i ispitajte točno za dijete, pa kad ga nađete, javite mi, da pođem i ja da mu se poklonim.« Tada krenu mudraci dalje na put. I gle, zvijezda, koju su bili vidjeli na istoku, išla je pred njima, dok nije došla i stala nad mjestom, gdje je bilo dijete. Kad su oni vidjeli zvijezdu, veoma su se obradovali. I ušli su u kuću te našli dijete s Marijom, njegovom majkom. I pali su ničice i poklonili su se. Potom su otvorili svoje darove i darivali dijete tamjanom, zlatom i mirisavom pomasti. Prije povratka u svoju zemlju primili su mudraci od Boga u snu zapovijed, neka se ne vraćaju k Herodu, nego neka se drugim putem vrate u svoju zemlju.

Značajno je, da je Bog objavio Spasiteljevo rođenje siromašnim betlehemskim pastirima, nekolicini pobožnih duša u Jerusalemu (starac Simeon i proročica Ana), i pobožnim mudracima kao predstavnicima naroda iz dalekih neznabožačkih krajeva. Pretežna većina jerusalemskog stanovništva i sam kralj Herod u glavnom gradu zemlje nisu ni slutili o tom prevažnom događaju. I ovdje se pokazalo, kako Bog nalazi načina, da pokaže put istine ljudima, koji u svojoj duši čeznu za spoznajom pravoga Boga, a onima, koji su okorjeli u grijehu, gasi se u neposrednoj blizini svijetlo vjere.

6. **Bijeg u Egipat i pokolj betlehemske djece.** Kad su mudraci otišli, javi se Božji anđeo Josipu u snu i reče mu: »Ustani, uzmi dijete i njegovu Majku te bježi u Egipat, i budi ondje, dok ti ne kažem, jer će Herod tražiti dijete, da ga pogubi.« I Josip ustane, uzme dijete i njegovu Majku te još iste noći otide u Egipat. Tamo je ostao do Herodove smrti, da se ispuni proroštvo: »Dozvao sam svoga sina iz Egipta.« (Os. 11, 1).

Kad je Herod vidio, da uzalud čeka na povratak mudraca, vrlo se razgnjevi i zapovjedi, neka se u Betlehemu pogube sva muška djeca od dvije godine i niže (prema vremenu, kako je doznao od mudraca). Tada se ispunilo, što je prorekao Jeremija: »Glas u Rami (Betlehemu) čuo se, plač i jaukanje mnogo; Rahela plače za svojim sinovima, i ne će da se utješi, jer ih nema.« (Jer. 31, 15).

Herod se u ludom ljubomoru i strahu za kraljevskom časti bojao nevinog djeteta Isusa i htio je svakako da ga pogubi, pa makar kraj toga poubijao svu mušku betlehemsku djecu. Njihov spomen slavi se na blagdan *Nevine dječice,* dne 28. prosinca.

Okrutnog je Heroda doskora stigla kazna strašne smrti, jer je zapao u bolest, u kojoj su ga živa izjedali crvi, i umro je u groznim mukama od sviju ostavljen.

Poslije Herodove smrti javio se opet u snu Josipu Božji anđeo i rekao mu: »Ustani, uzmi dijete i njegovu Majku i idi

u zemlju izraelsku, jer su pomrli oni, koji su radili djetetu o glavi.« Josip učini po naputku anđelovu, pa da se skloni sasvim u zatišje, zaputi se u Galileju i nastani se u gradiću Nazaretu, da se tako opet ispuni proroštvo, da će se Spasitelj zvati Nazarećanin.

Iz vladanja sv. Josipa vidi se, kako se neograničeno pouzdavao u Božju providnost.

7. **Dvanaestogodišnji Isus u hramu.** Iz cijelog djetinjstva i mladosti Isusove zabilježio je evanđelist Luka samo jedan događaj. Isusovi roditelji polazili bi svake godine o blagdanu Pashe u Jerusalem. Kad je Isusu bilo 12 godina, priključio se i On svojim roditeljima, jer po židovskoj predaji s navršenom dvanaestom godinom života započinjala je obaveza izvršivati Mojsijev zakon. Isus je htio i u tom prednjačiti dobrim primjerom. Kad su u Jerusalemu izvršili svoju pobožnost, zaputili su se Marija i Josip kući, a da nisu primijetili, da je Isus ostao u Jerusalemu. Običaj je naime bio, da je mladež išla zasebno, muškarci zasebno i žene zasebno. Istom na mjestu konačišta našle bi se obitelji zajedno. Čitav jedan dan hoda prošli su misleći, da je Isus u društvu sa svojim vršnjacima. Kad su Ga počeli tražiti među znancima i nisu Ga našli, vratili su se u Jerusalem. Tamo su Ga napokon treći dan našli u predvorju hrama, gdje sjedi među učiteljima te ih sluša i pita. Tu su židovski zakonoznanci običavali raspravljati o Mojsijevu zakonu. Svi, koji su Isusa slušali, divili su se njegovu

SVETA OBITELJ

razumu i odgovorima. Kad Ga je ugledala njegova Majka, začudila se i upitala je: »Sine, što si nam tako učinio? Evo, tvoj otac i ja žalosni smo te tražili!« Tim je riječima Isusova Majka izrazila zajedničku bol radi Njegova nestanka. A Isus im reče: »Zašto ste me tražili? Niste li znali, da meni treba biti u onom, što pripada mome Ocu?« Ali oni nisu razumjeli ovih riječi.

Potom je Isus otišao s njima u Nazaret i bio im je poslušan. I napredovao je u mudrosti i u dobi i u milosti pred Bogom i pred ljudima.

Cijelo ovo razdoblje Isusova života do njegova prvog javnog nastupa na rijeci Jordanu zovemo *skroviti život Isusov.* Nema sumnje, da je za to vrijeme Isus pomagao svojim roditeljima u kućnim poslovima, a napose sv. Josipu u njegovu tesarskom poslu.

U Isusovim mudrim odgovorima među učiteljima u hramu odrazio se tračak Njegova božanskog znanja. Što je rekao, da mu valja biti u onom, što pripada Njegovu Ocu, tj. u hramu Božjem, htio je istaknuti, da je pravi Sin Božji. To je prva Isusova izjava, zapisana u evanđelju. Ona je jasna ispovijed Njegova božanstva. Sv. Josip i Bl. Dj. Marija nisu to odmah u onaj čas razumjeli, nego jamačno kasnije, kad su se očitovali i drugi svrhunaravni znaci Spasiteljeva dostojanstva.

S razvitkom dobi sve se više očitovalo Isusovo nadnaravno znanje, nedostiživa svetost i punina milosti Sina Božjega. To znače riječi evanđelista, da je napredovao u znanju i mudrosti. Premda je Isus po dostojanstvu bio Sin Božji, naglašuje se, da je u svojoj djetinjskoj dobi bio uzorno poslušan svojim roditeljima. Tako je htio pòkazati djeci primjerom za sva vremena, kako valja djelotvorno ispunjavati Božje zapovijedi: *treću* o polasku službe Božje, i *četvrtu* o poslušnosti prema roditeljima. Ujedno je gotovo neshvatljivom poslušnošću svojim stvorovima dao Ocu nebeskom zadovoljštinu za uvredu, nanesenu ohološću naših praroditelja. Nadalje je pokazao, da je pokornost temelj svakom redu i napretku u društvu.

Isusov javni život i djelovanje

KRALJEVSTVO BOŽJE U IZRAELU

PRIBLIŽILO SE BOŽJE KRALJEVSTVO

Nakon smrti *Heroda Velikoga* nastale su u Palestini znatne promjene. Herodov nasljednik *Arhelaj* doskora je pao u nemilost Rimljanima te je g. 6. po Kr. bio lišen kraljevske časti i poslan u progonstvo. Njega je naslijedio brat *Herod Antipa,* ali ne nad cijelim područjem nekadašnjega Herodova kraljevstva, nego samo nad Galilejom i krajem s istočne strane Jordana, nazvanim Pereja. Judeja je potpala od g. 6. po Kr. pod vlast rimskih upravitelja. U vrijeme Kristova javnog djelovanja upraviteljem Judeje bio je Poncije Pilat. *Filip,* brat Heroda Antipe, upravljao je četirima pokrajinama sjeveroistočno od Genezaretskog jezera, i zato mu je pripadao naslov tetrarh (= »četverovlasnik«). Velikim Rimskim carstvom vladao je u to vrijeme car *Tiberije.*

Evanđelisti točno naznačuju vrijeme početka djelovanja Ivana Krstitelja i Isusa Krista. Bilo je to u 15. godini vladanja *cara Tiberija*, kad je u Judeji bio rimski *upravitelj Poncije Pilat*, a u Galileji i Pereji *Herod Antipa*, dok su svećenički poglavari bili *Ana* i *Kajfa*.

Zaharijin sin Ivan ostavio je na Božji poticaj pustinju i došao u okolicu rijeke Jordana, te počeo propovijedati pokoru. Ivan je bio onaj, na komu se ispunilo Isaijino i Malahijino proroštvo, da će Bog prije Spasitelja poslati glasnika, da mu pripravi put. (Mal. 3, 1).

1. Nastup Ivana Krstitelja. Sam Ivan predstavio se ljudima po riječima proroka Isaije: »Ja sam glas onoga, koji viče u pustinji: Pripravite put Gospodnji, poravnajte njegove staze! Sve doline neka se ispune i svaka gora i brežuljak neka se slegne; što je krivo, neka postane ravno, a hrapavi putovi neka postanu glatki! Tada će svako tijelo vidjeti Božje spasenje. Činite pokoru, jer vam se približilo kraljevstvo nebesko!« Ujedno je Ivan poticao narod, neka primi krštenje pokore za oproštenje grijeha. Ivan je bio obučen u haljinu od devine dlake i pripasan kožnatim pojasom, a hranio se skakavcima i divljim medom. Tako je svojim primjerom prednjačio u pokorničkom životu. K Ivanu je dolazilo mnogo ljudi iz Judeje i Jerusalema, a on ih je krstio, i ispovijedali su svoje grijehe.

2. Propovijedanje raznim staležima. K Ivanu Krstitelju dolazili su i predstavnici različitih staleža.

Kad su došli f a r i z e j i i s a d u c e j i, Ivan ih nije štedio sa zasluženim prijekorima govoreći: »Zmijska legla! Tko vas je poučio, da bježite od srdžbe, koja dolazi? Rodite dakle rod dostojan pokore! Ne varajte se mišlju: Imamo oca Abrahama, — jer vam kažem, da Bog može od ovoga kamenja podići djecu Abrahamovu. Već je položena sjekira na korijen drveća. Svako drvo, koje ne rađa dobra roda, isjeći će se i bacit će se u oganj!«

A kad su ljudi iz naroda došli pitati Ivana, što im valja činiti, rekao im je: »Tko ima dvije haljine, neka jednu dade onomu, koji nema; i tko ima hrane, neka čini tako!«

Došli su i c a r i n i c i, da ih krsti, i pitali su: »Učitelju, što ćemo činiti?« A Ivan im reče: »Ništa ne tražite više, nego što vam je određeno!«

Došli su i v o j n i c i te pitali: »Što ćemo činiti?« Ivan im reče: »Ne činite nikomu nasilja, nikoga ne varajte, i budite zadovoljni sa svojom plaćom!«

3. Ivan naviješta Spasiteljev dolazak. Mnogi, koji su promatrali Ivanov pokornički život i slušali njegovo propovijedanje, pomišljali su, da je on obećani Spasitelj. Da ne bude nikakove dvojbe, poslali su farizeji iz Jerusalema k Ivanu svećenike i levite da ga pitaju, tko je on. A on je odgovorio: »Ja

MJESTO ISUSOVA KRŠTENJA NA JORDANU

nisam Krist.« Tada ga upitaju: »Zašto dakle krstiš, kad nisi Krist, ni Ilija, ni prorok?« Ivan odgovori: »Ja vas krstim vodom, a među vama je veći od mene, komu ja nisam dostojan razriješiti remenja na njegovoj obući. Za mnom dolazi onaj, koji je moćniji od mene i koji je bio prije mene. On će vas krstiti Duhom Svetim i ognjem.« To je bilo prvo Ivanovo svjedočanstvo za Isusa, a dogodilo se u Betaniji preko Jordana, gdje je Ivan krstio.

Iz Ivanove slikovite poredbe s najnižim slugom prema Isusovu dostojanstvu odrazuje se Ivanova veličina u poniznosti. Ivan ističe razliku između krštenja, koje on podjeljuje kao vanjski znak pokore za oproštenje grijeha, i pravoga krštenja Duhom Svetim, po kom će se uistinu davati oproštenje grijeha i ulijevati milost posvećujuća.

4. Ivan krsti Isusa; svjedočanstvo s neba za Isusa. Kad je Ivan krstio narod, došao je Isus iz Galileje na Jordan, da ga Ivan krsti. Ali Ivan ga je htio u tom spriječiti govoreći: »Ja bih trebao biti od tebe kršten, a ti dolaziš k meni?« A Isus mu odgovori: »Pusti sada, jer tako nam dolikuje, da ispunimo svaku pravdu.« Na to ga je Ivan pokrstio. Isus primivši krštenje izišao je iz vode i molio se. Tada se otvorilo nebo i sišao je Duh Sveti u prilici goluba nad Isusa, a s neba se začuo glas: »Ovo je moj Sin ljubljeni, koji je po mojoj volji!«

Ivan je božanskim rasvjetljenjem prepoznao Isusa kao bezgrešnog Spasitelja, pa zato je Isusa htio spriječiti u primanju krštenja kao znaka pokore za grijehe. Isus je pak primanjem krštenja prije svog javnog djelovanja htio narodu pokazati primjer poniznosti i po-

korničkog duha, a ujedno je htio ustanoviti *sakramenat krštenja.* Na Isusovo svojevoljno poniženje u krštenju odgovorio je sam Bog Otac tako, te je čudesnim načinom posvjedočio, da je Isus pravi Sin Božji i obećani Spasitelj. Time je sam Otac uveo Isusa u njegovo javno djelovanje.

Budući da su prigodom Isusova krštenja Bog Otac i Duh Sveti s neba posvjedočili, da je Isus pravi Sin Božji, dakle pravi Bog, ovaj se događaj u pravom smislu zove *Bogojavljenje,* jer se sam Bog tom zgodom ljudima objavio u trima božanskim osobama *(Presveto Trojstvo).* Uspomenu na ovaj događaj slavi katolička Crkva zajedno s blagdanom poklonstva pobožnih mudraca na 6. siječnja. Zato se uoči toga dana blagosliva voda, kojom se vjernici pobožno škrope.

5. Đavao iskušava Isusa. Duhom Božjim nadahnut otišao je Isus poslije svoga krštenja u obližnju pustinju (Karantaniju), da se tamo postom i molitvom kroz četrdeset dana pripravlja za javno djelovanje. Kad je Isus poslije četrdeset dana posta osjetio glad, pristupio je k Njemu đavao (zao duh), da ga iskušava.

Iz Božjeg svjedočanstva nakon Isusova krštenja, da je Isus Sin Božji, mogao je đavao spoznati, da je Isus Božji poslanik. Ipak mu je bilo neobično, kako je Isus nakon četrdesetdnevnog posta osjetio glad, kakva je svojstvena pravim ljudima. Zato je đavao — videći, da je Isus i pravi čovjek, — pokušao, ne bi li ga sklonuo na neuredno zadovoljavanje tjelesnim požudama, pa da se tako iznevjeri Božjoj volji.

Najprije pokaže đavao Isusu na hrpu kamenja i reče Mu: »Ako si Sin Božji, reci, da ovo kamenje postane kruhom!« Ali Isus mu odgovori: »Ne živi čovjek samo o kruhu, nego o svakoj riječi, koja izlazi iz Božjih usta.«

Đavlovu kušnju, kojom je htio Isusa zavesti na neumjerenost u jelu, odbio je Isus ističući, kako treba većma cijeniti riječ Božju kao duševnu hranu od tjelesne hrane.

Potom je đavao odveo Isusa u sveti grad (Jerusalem), postavio Ga na vrh hrama i rekao Mu: »Ako si Sin Božji, baci se dolje, jer je pisano: anđelima je svojim zapovjedio za tebe, da te nose na rukama, da ne zapneš gdje svojom nogom za kamen.« Isus mu odvrati: »Ali je pisano i to: ne iskušavaj Gospoda, svojega Boga!«

Ovom je kušnjom đavao htio Isusa zavesti na preuzetno ufanje u Boga, da traži čudo tamo, gdje nije potrebno, ili da Isusa zavede na slavičnost; jer kad bi Isus s vrha hrama sišao neozlijeđen na trg pred hramom, narod bi ga veličao kao očekivanog Mesiju i kralja, a to bi značilo, da je Isusu stalo do taštine i oholosti.

Napokon je đavao odveo Isusa na vrlo visoku goru. Odanle Mu je pokazao sva kraljevstva svijeta i njihovu slavu te Mu rekao: »Sve ovo dat ću tebi, ako padneš te mi se pokloniš.« Tada mu Isus reče: »Odlazi od mene, sotono, jer je pisano: Gospodu se Bogu svome klanjaj i Njemu jedinome služi!« Tada Ga je đavao ostavio; i gle, pristupili su Božji anđeli i služili Mu.

Kad đavao nije uspio, da Isusa zavede na neumjerenost u jelu ili na oholost, nadao se, da će uspjeti kušnjom pohlepe za zemaljskom raskoši i bogatstvom, ali uz veoma drzak uvjet: da se Isus pokloni đavlu, mjesto pravome Bogu. No Isus je drskog napasnika sada odlučno otjerao naglasivši, da se jedinome pravom Bogu treba klanjati, kao svome vrhovnom Gospodaru.

Isus je dopustio đavlu napasniku, da mu se približi, pa da nam pokaže, kako treba odlučno boriti se protiv đavolskih kušnja i napasti. Time je Isus dao protivan primjer Adamovoj popustljivosti u đavolskoj kušnji. Đavlove kušnje na Isusa bile su upravljene na tri čovječje glavne požude: požudu *tijela*, požudu za *čašću* i požudu *očiju* za bogatstvom i raskoši. Na ove tri vrste kušnje mogu se svesti sve napasti, kojima đavao nastoji zavoditi ljude na grijeh. Protiv sotoninih napasti opominje nas sv. Petar u svojoj poslanici: »Braćo, budite trijezni: i bdijte, jer vaš protivnik đavao obilazi kao ričući lav, kako bi koga proždro; ali mu se treba opirati jakom vjerom!« Za odlučno držanje u kušnji Bog Otac je Isusa odmah nagradio time, što je poslao anđele, da Isusu služe.

6. Ivan ponovno svjedoči za Isusa. Poslije boravka u pustinji Isus je opet došao u okolicu, gdje je Ivan krstio, i tada reče Ivan narodu: »Evo jaganjac Božji, koji uzima grijeh svijeta. Ovo je onaj, za koga sam rekao: Za mnom dolazi čovjek, koji me je pretekao, jer je bio prije mene. Ja ga nisam poznavao; nego onaj, koji me je poslao, da krstim vodom, rekao mi je: Na koga vidiš da silazi Duh i ostaje na njemu, to je onaj, koji krsti Duhom Svetim. I ja sam vidio, da je Duh Sveti sišao s neba na njega kao golub i ostao je na njemu, i zato sam posvjedočio, da je ovaj Sin Božji.« To je bilo drugo Ivanovo svjedočanstvo za Isusa, da je Sin Božji.

Kad je Ivan nazvao Isusa »Božjim jaganjcem, koji uzima na sebe grijeh svijeta«, htio je podsjetiti narod na poznato Isaijino proroštvo, u kom govori o Mesiji, da će kao jagnje biti vođen na klanje i biti žrtvovan za ljudske grijehe (Is. 53, 5—7). U Starom Zavjetu često se prinosilo jagnje kao žrtva za oproštenje grijeha, a osobito je to značenje imalo vazmeno jagnje, koje je bilo proročka slika (tip) žrtve nebeskoga Jaganjca Isusa Krista na križu za oproštenje i izmirenje svіju ljudskih grijeha pred nebeskim Ocem. Riječi »Evo Jaganjac Božji...« primjenjuje katolička Crkva, kad svećenik pokazuje svetu Hostiju prije dijeljenja svete pričesti.

PRVI JAVNI NASTUPI ISUSOVI

1. Isus skuplja prve učenike. Dan poslije toga, kako je Ivan Krstitelj predstavio narodu Isusa kao Sina Božjega, došao je Isus opet u blizinu Jordana. Uz Ivana bili su dvojica njegovih učenika. Ivan, opazivši Isusa, posvjedoči po treći put za Isusa riječima: »Evo Jaganjac Božji!« Ovim riječima kao da je htio svojim učenicima kazati, neka se pridruže k Isusu. Čim su to oni čuli, pošli su za Isusom. A Isus se obazre na njih i upita ih: »Što tražite?« Oni bojažljivo i puni počitanja

zapitaju: »Učitelju, gdje stanuješ?« On im odgovori: »Dođite i vidite!« I pošli su i vidjeli, gdje stanuje, i ostali su onaj dan uz Njega. To su bila prva dvojica Isusovih učenika po imenu Andrija i Ivan.

Sv. Ivan apostol istaknuo je važnost toga događaja time, što je označio točno i sat toga poziva. Bilo je to oko 10 sati (nakon izlaska sunca, kako su se onda računali satovi) t.j. u 4 sata poslije podne. Poslije razgovora sa Isusom postali su ta dvojica drugi ljudi, jer su upoznali u Isusu obećanog Mesiju ili Spasitelja.

Još isti dan našao je Andrija svoga brata Simona i rekao mu: »Našli smo Mesiju (= Pomazanika, Spasitelja)«, Simon je htio odmah vidjeti Isusa; zato Andrija dovede Simona k Isusu. Isus pogleda Simona značajnim pogledom i reče mu: »Simone, sine Jonin, ti ćeš se zvati Kefas što znači Petar« (prema grčkoj riječi »petra« = stijena).

Promjenom Simonova imena u Petar htio je Isus unaprijed navijestiti, da ga čeka znatna zadaća. Abramu je Bog promijenio ime u Abraham, kad ga je odabrao za praoca izabranog naroda. Jakovu je Bog promijenio ime u Izrael, kad mu je obećao brojno potomstvo. Tako je i promjenom imena Simonova u Petar Isus unaprijed htio navijestiti, da će Petar, kao prvi vidljivi poglavar vjerske zajednice, osnovane od Isusa Krista, biti sličan stijeni, na kojoj je sagrađena zgrada Kristove Crkve.

Drugi dan, kad je Isus nakanio ići u Galileju, našao je Filipa iz Betsaide kod Genezaretskog jezera, odakle su bili Andrija i Simon Petar, i rekao mu je: »Hajde za mnom!« A Filip je našao Natanaela (Bartolomeja) i rekao mu je: »Našli smo onoga, o kom piše u Zakonu Mojsije i proroci, — Isusa, sina Josipova iz Nazareta.« A Natanael odvrati: »Zar može biti što dobro iz Nazareta?« Filip mu reče: »Dođi i vidi!« Kad je Isus ugledao Natanaela, rekao mu je: »Gle, ovo je zaista Izraelac, u kom nema lukavštine!« Natanael mu reče: »Odakle me poznaješ?« Isus mu odvrati: »Prije negoli te je Filip pozvao, vidio sam te, kad si bio pod smokvom.« Natanael mu odgovori: »Učitelju, ti si Sin Božji, ti si kralj izraelski!« Isus mu odgovori: »Jer sam ti rekao: vidio sam te pod smokvom, vjeruješ; vidjet ćeš još više od toga.« I još mu reče: »Zaista, zaista vam kažem: od sada ćete vidjeti nebo otvoreno i Božje anđele, gdje uzlaze i silaze nad Sina čovječjega.« Tako je Isus našao prvih pet učenika, kojima su se kasnije pridružili i drugi.

Riječi, kojima je Isus izravno oslovio učenike: Simona, Filipa i Natanaela, tako su privlačivo djelovale na njih, da su ih odmah osvojile za Isusa. Simona je naposе začudilo Isusovo znanje za ime Simonova oca Jone, a Natanaela je iznenadilo, što mu je otkrio, da znade za jednu skrovitu zgodu iz njegova života, što se desila pod smokvom, i time je Isus pokazao tračak svoga božanskoga sveznanja.

Ujedno je Isus svojim riječima potpuno raspršio Natanaelovu sumnju, da li može iz neznatnoga pokrajinskoga gradića Nazareta biti što dobro.

2. Prvo čudo u Kani Galilejskoj. Tri dana poslije, kako su se Isusu pridružili prvi učenici, bila je svadba u Kani Galilejskoj. Taj se gradić nalazi oko 6 km udaljen sjeveroistočno od Nazareta. Na toj je svadbi bila Isusova Majka, a bio je pozvan na svadbu također Isus i njegovi učenici. Za vrijeme svadbe ponestalo je vina (po svoj prilici zato, jer su mladenci bili siromašni). To je opazila Isusova Majka i htijući im u neprilici pomoći kazala je Isusu: »Nemaju vina.« Isus joj reče: »Što je meni i tebi, Ženo? Još nije došao moj čas!« Isusova Majka reče na to slugama: »Štogod vam Isus reče, učinite!«

Isusova Majka bila je prisutna na svadbi, jer su mladenci vjerojatno bili njezini rođaci. Isus se rado odazvao pozivu na svadbu Svojom je prisutnošću htio pokazati, kako je važan i častan čin sklapanje ženidbe, koju je On uzvisio na čast sakramenta. Ujedno je pokazao, da je dopušteno umjereno veselje u Gospodu. Isusova Majka pokazala se zabrinutom i spremnom, da priskoči bližnjemu u pomoć, makar to bilo i u vremenitoj potrebi, pa zato se ovdje prvi put pokazuje kao posrednica pomoći od svoga božanskog Sina. Isusove riječi: »Što je meni i tebi, Ženo? Još nije došao moj čas!« — znače po našem načinu govorenja: nemaj brige! Izraz »ženo« ima na Istoku časno značenje. Da je navedenim riječima Isus dao svojoj Majci razumjeti, da će u ovoj potrebi pružiti svoju pomoć, vidi se po tom, što je Isusova Majka upozorila sluge, neka poslušaju i izvrše, ako im Isus što zapovjedi.

A bilo je ondje šest kamenitih posuda za vodu, kojom su se Židovi obično prali prije i poslije jela, jer su oni uzimali jelo rukama. Posude su držale po dvije do tri mjere (1 mjera = oko 40 litara). Isus reče slugama: »Napunite posude vodom!« Kad su sluge napunili posude do vrha, reče im Isus: »Zagrabite sada i nosite glavaru stola!« I odnijeli su. Kad je glavar stola okusio od vode, koja je postala vinom, a nije znao, otkuda je, zovne mladoženju i reče mu: »Svaki čovjek iznosi najprije dobro vino, a kad se ponapiju, onda slabije; a ti si čuvao dobro vino do sada!« Tada se doznalo, da je to vino nastalo čudom na riječ Isusovu od vode. Ovo je učinio Isus u Kani Galilejskoj kao početak svojih čudesa, i objavio je svoju slavu, te su vjerovali u njega njegovi učenici.

Prvo je čudo učinio Isus na molbu svoje Majke. Odatle se vidi, kako je moćan njezin zagovor, i zato je spasonosno, da se utječemo njezinu zagovoru. Ona je od toga dana kroz svu povijest Crkve *posrednica svih milosti.*

3. Isus izgoni trgovce iz hrama. Kad je bio blizu židovski blagdan Pasha (ili Vazam) u prvoj godini Isusova javnog djelovanja, došao je Isus iz Galileje u Jerusalem. U hramskom predvorju našao je prodavače goveda, ovaca, golubova i mje-

njače novaca. Sve je to bilo ovdje smješteno, da ljudi kupuju životinje za žrtvovanje i mijenjaju novac za hramski, koji bi darivali za potrebe hrama. Ali buka životinja i vika trgovaca uvelike je smetala pobožnost ljudi u hramu, a nije sve to ni dolikovalo svetom mjestu. — Kad je to vidio Isus, načinio je bič od užeta i izagnao sve iz hramskog predvorja, a mjenjačima je prosuo novac i prevrnuo stolove. Prodavačima pak golubova rekao je: »Nosite to odavde i nemojte činiti od doma Oca mojega kuće trgovačke!«

Isusov odlučan nastup bio je veoma uspješan, jer je pred njim pobjeglo mnoštvo ljudi i životinja. U tom se nastupu također očitovalo Isusovo dostojanstvo Sina Božjega, a Isusovi učenici sjetili su se tom zgodom proroštva iz Sv. Pisma, gdje se o Mesiji kaže, da ga izjeda revnost za dom Gospodnji (Ps. 68, 10).

Isusovim postupkom našli su se veoma povrijeđenima židovski poglavari hrama, kojima je bila dužnost, da paze na to, da se u prostorijama oko hrama ne događa što takova, što ne dolikuje svetome mjestu. Zato oni upitaju Isusa: »Kakav nam znak (čudo) možeš pokazati, da ti smiješ to činiti?« Isus im odgovori: »Razorite ovaj hram, i ja ću ga podignuti za tri dana!« Židovi, misleći da govori o građenom hramu, rekoše: »Četrdeset je i šest godina građen ovaj hram (tako ga je dugo gradio Herod Veliki), i ti da ga u tri dana podigneš?« A On je govorio o hramu svoga tijela.

Ove su riječi Isusovi učenici razumjeli istom poslije, kad je Isus uskrsnuo od mrtvih. Židovi su pak zapamtili ove riječi, da ih kasnije, kad su Isusa predali sudu, iznesu kao optužbu protiv Njega, da je tobože pohulio na hram kao sveto mjesto.

4. Razgovor s Nikodemom. Dok je Isus boravio u Jerusalemu o blagdanu Pashe, činio je čudesa, i mnogi su vjerovali u njega. Među njima bio je i čovjek od stranke farizeja, židovski knez Nikodem. Ovaj je, ne želeći, da ga Židovi vide, i da može nesmetano razgovarati, došao noću k Isusu i rekao mu: »Rabi (= učitelju), znamo, da si učitelj, koji je od Boga došao, jer nitko ne može činiti ovakvih čudesa, kao što ih ti činiš, ako nije Bog s njim.« Isus, znajući Nikodemovu želju, da ga pouči o najvažnijim pitanjima vjere, reče mu: »Ako se tko ne preporodi, ne može vidjeti kraljevstva Božjega.« Nikodem je ove riječi shvatio kao da je govor o tjelesnom rođenju, pa zato upita: »Kako može to biti?« Isus mu odgovori: »Zaista, zaista ti kažem, ako se tko ne preporodi vodom i Duhom Svetim, ne može unići u kraljevstvo Božje.« Dalje je Isus poučio Nikodema o samoj tajni Otkupljenja govoreći: »Kao što je Mojsije podigao zmiju u pustinji, tako treba da bude podignut i Sin čovječji; jer tako je Bog ljubio svijet, da

je predao jedinorođenoga svog Sina, da nijedan, koji vjeruje u Njega, ne propadne, nego da ima vječni život; jer Bog nije poslao Sina svojega na svijet, da sudi svijetu, nego da se po Njemu svijet spasi. Tko vjeruje u Njega, ne sudi mu se; a tko ne vjeruje, već je osuđen, jer ne vjeruje u ime jedinorođenoga Sina Božjega.«

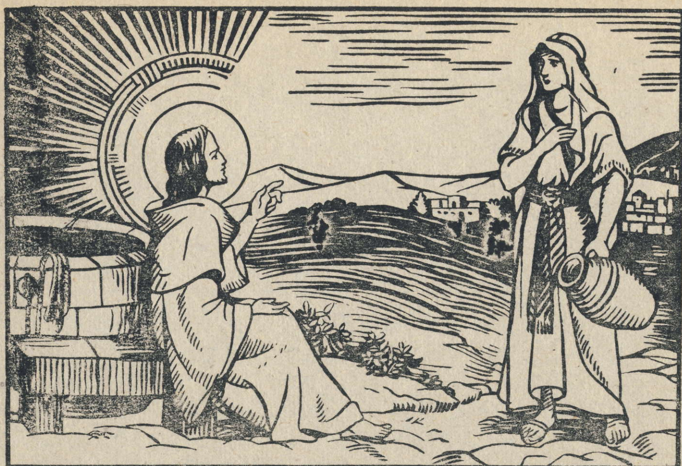
Ovdje je Isus naglasio dva najvažnija uvjeta za postizavanje čovječjeg spasenja: 1) krštenje vodom i Duhom Svetim, po kom se čovjek oslobađa istočnoga grijeha i ostalih grijeha učinjenih prije krštenja te dobiva milost posvećujuću, po kojoj postaje Božji posinak; 2) potreba vjere u božanstvo Isusa Krista, koji će biti žrtvovan na križu za spas svijeta.

Na svršetku razgovora rekao je Isus Nikodemu, da će mnogi ljudi biti osuđeni zato, što nisu prihvatili istinu: »Svijetlo je došlo na svijet, ali su ljudi ljubili više tamu, negoli svijetlo, jer su im djela bila zla.« Grešan je život zapreka vjerovanju, a po tome i zapreka duhovnom spasenju. Nikodem nije zaboravio na Isusove riječi. On je kasnije postao Isusovim učenikom i poslije Isusove smrti pomogao je ukopati Isusovo tijelo.

5. Ivanovo posljednje svjedočanstvo za Isusa. Otišavši iz Jerusalema boravio je Isus sa svojim učenicima neko vrijeme u Judeji i preko njih krstio. To još nije bio sakramenat krštenja, nego samo vanjski znak pokore, a bilo je to u blizini mjesta, gdje je krstio Ivan Krstitelj. Kad su Ivanovi učenici vidjeli, da mnogi dolaze k Isusu na krštenje, upitali su Ivana: »Učitelju, kako to, da onaj, za koga si ti svjedočio, krsti, i svi dolaze k njemu?« Ivan im odgovori: »Vi sami možete posvjedočiti za mene, da sam rekao: ja nisam Krist, nego sam poslan pred njim. On treba da raste, a ja da se umanjujem. On je od Boga poslan i govori Božje riječi. Otac ljubi Sina i sve je predao u Njegove ruke. Tko vjeruje u Sina, ima vječni život, a tko Sinu ne vjeruje, ne će vidjeti života, nego ostaje na njemu Božji gnjev.«

Djelo *Ivana Krstitelja,* kao Isusova preteče, bilo je dovršeno. Poslije toga dao je *Herod Antipa* Ivana uhvatiti, svezati i baciti u tamnicu u tvrđavi Maherunt s istočne strane Mrtvoga mora, i to zato, što je Ivan prekoravao Heroda radi *Herodijade,* koju je uzeo za ženu od svoga brata Filipa. Ivan je rekao Herodu: »Ne smiješ imati žene svojega brata!« A i Herodijada se radi toga gnjevila na Ivana i htjela ga je ubiti, ali nije mogla, jer se Herod bojao Ivana, znajući da je čovjek pravedan i svet. Osim toga Herod se bojao i naroda, koji je Ivana držao za proroka.

6. Isusov razgovor sa Samarjankom. Kad je Isus čuo, da je Herod bacio Ivana u tamnicu i da to isto namjeravaju farizeji učiniti s Njim, napustio je Judeju i zaputio se preko Samarije u Galileju. Prolazeći kroz Samariju sjeo je Isus

ISUS I SAMARJANKA

pokraj »Jakovljeva zdenca« kod grada Sihara (Sihema), da se odmori od puta. Njegovi su učenici otišli u grad, da kupe hrane. Bilo je oko šeste ure (t. j. podne). Tada dođe žena S a m a r j a n k a, da zahvati vode. Isus joj reče: »Daj mi piti!« Ona mu odvrati: »Kako ti, koji si Židov, išteš od mene, žene Samarjanke, piti, jer se Židovi ne druže sa Samarjanima!« Isus joj odgovori: »Kad bi ti znala za dar Božji, i tko je taj, koji ti govori: daj mi piti, ti bi iskala od njega, i dao bi ti žive vode.« Isus je mislio ovdje na svoju nauku, a žena na vodu iz izvora, i zato odgovara: »Gospodine, nemaš čime ni zagrabiti, a zdenac je dubok; otkuda bi dakle imao žive vode?« Isus joj odgovori: »Svatko, tko pije od ove vode, opet će ožednjeti. A tko pije od vode, koju ću mu ja dati, ne će ožednjeti do vijeka. Što više, voda, koju ću mu ja dati, postat će u njemu izvorom vode, što struji u vječni život.« Žena je mislila, da joj Isus govori o naravnoj izvor vodi, pa Ga zato s pouzdanjem zamoli: »Gospodine, daj mi te vode, da više ne žeđam i da ne dolazim ovamo grabiti.« Isus joj reče: »Idi, dozovi svoga muža i dođi ovamo!« Žena mu odvrati: »Nemam ja muža!« Isus joj reče: »Pravo si kazala: nemam ja muža, jer si imala pet muževa; i koga sada imaš, nije ti muž. To si kazala po istini.« Samarjanka se nije uvrijedila. Vidjela je, da je Isus prozire; zato skrene razgovor na vjerska pitanja te reče: »Gospodine, vidim, da si prorok. Naši oci klanjali su se na ovoj gori; a vi kažete, da je u Jerusalemu mjesto, gdje se tre-

ba klanjati.« Isus joj odgovori: »Ženo, vjeruj mi, da dolazi vrijeme, kad se ne ćete klanjati Ocu ni na ovoj gori, ni u Jerusalemu. Već je nastalo vrijeme, kada će se pravi klanjaoci klanjati Ocu u duhu i istini. Bog je duh, i koji mu se klanjaju, treba da mu se klanjaju u duhu i istini.« Žena mu reče: »Znam, da će doći Mesija, nazvan Krist (= Pomazanik). Kad on dođe, sve će nam navijestiti«. Isus joj reče: »Taj sam ja, koji s tobom govorim.«

Ovaj puta se Isus jasno očitovao, da je Mesija. Prvi puta očitovao se siromašnim pastirima, a sada priprostoj ženi, i to Samarjanki.

U to su se vratili Isusovi učenici, a žena je ostavila svoj vrč, otišla u grad i rekla je ljudima: »Dođite, da vidite čovjeka, koji mi je kazao sve, što sam učinila; da nije to Krist?« I počeli su dolaziti iz grada k Isusu. Međutim su Ga učenici molili, neka jede, a On im je rekao: »Moje je jelo, da vršim volju onoga, koji me je poslao, i da izvršim njegovo djelo.« Mnogi Samarjani došli su, da Ga slušaju. I zamolili su Ga, da ostane kod njih, i ostao je ondje dva dana. Mnogi su od Samarjana vjerovali u Isusa radi njegove propovijedi i govorili su ženi: »Sada više ne vjerujemo radi tvoga pripovijedanja, nego jer smo sami čuli i znamo, da je ovaj zaista Spasitelj svijeta.«

Isus je naglasio, da Boga treba štovati u duhu i istini. To znači, da ono, što vršimo vanjskim obredima, moramo činiti iz unutrašnjeg uvjerenja. Ne, kako je to bilo kod farizeja, koji su pazili samo na izvanjske obrede, a nisu marili za iskrenu unutrašnju pobožnost i pravednost. — Ovom je zgodom Isus pokazao, kako je spreman približiti se grešnicima i krivovjercima, da ih obrati, ako u njih ima iole iskrene volje za spoznaju istine i za obraćenje. Tako je otvorio vrata spasenja i kraljevstva Božjega također ljudima izvan židovskog naroda. To je prvi korak od židovskog partikularizma (zasebne odijeljenosti) do kršćanskog univerzalizma (općenitosti).

Sjeme božanske nauke, što ga je Isus posijao u Samariji, nije bilo uzalud posijano. Samarija je nakon »Duhova« prva primila Isusovu nauku, i njezini su stanovnici prvi ulazili u katoličku Crkvu.

ISUSOVO DJELOVANJE U GALILEJI

Poslije dvodnevnog boravka u Samariji Isus se zaputio u Galileju, pokrajinu svog zavičaja, da i tu naviješta svoju nauku. Galileja je po svom izgledu brdovita, ali brižno obrađena i veoma plodna. U upravnom pogledu spadala je u vrijeme Kristova djelovanja pod vlast Heroda Antipe, nasljednika Heroda Velikoga, koji je stvarno bio sasvim ovisan o rimskoj vlasti. Galileja je bila na raskršću prometnih putova između istočnih krajeva prednje Azije prema Sredozemnome

moru i Egiptu. Zato se tu susretalo i ljudi raznih staleža. Pored priprostog seljačkog svijeta i brojnih ribara u okolici Genezaretskog jezera bilo je tu i visokih upravnih činovnika i vojničkih časnika, a uslijed trgovine i mnogo carinika. Žiteljstvo Galileje bilo je ispremiješano raznim narodnostima, koje su se i po vjeri razlikovale. Uz Izraelce bilo je tu mnogo inovjeraca, odanih krivoboštvu. Radi vjerske mješavine s neznabošcima farizeji i književnici smatrali su Galileju u vjerskom pogledu prezrenom i zapostavljenom pokrajinom. Ipak je u Galileji znatan dio priprostog žiteljstva, seljaštva i ribara, po svojoj prirodnoj prostodušnosti bio pošteniji od licemjernih židovskih učitelja. Zato je Galileja mnogo srdačnije primala Isusa i njegovu nauku, nego Judeja. Tu se Isus mogao i mnogo slobodnije kretati, nego u Judeji, gdje su mu farizeji stavljali zasjedu na svakom koraku. U Galileji je Isus činio razmjerno najviše čudesa. Isus je tu doskora razvio svoju nauku i nacrt o osnivanju Božjega kraljevstva. Kad Isusa nisu htjeli shvatiti židovski učitelji i svećenici u Jerusalemu, potražio je sebi vjerne učenike iz priprostog galilejskog puka, da ih pouči i odgoji za širitelje svoga kraljevstva, i da od njih učini novozavjetne svećenike.

1. Isus propovijeda u Nazaretu. Došavši u Galileju Isus je učio po zbornicama (sinagogama). Zbornice su bile zgrade pačetvorinskog oblika u pokrajinskim mjestima izvan Jerusalema, gdje bi se Izraelci sastajali na subote i blagdane na zajedničke molitve i čitanje Sv. Pisma. — Jedne subote ušao je Isus u zbornicu svoga zavičajnoga grada Nazareta, i kad mu je dana prigoda da čita i tumači Sv. Pismo, otvorio je knjigu proroka Isaije i pročitao iz nje mjesto, gdje je bilo napisano: »Duh je Gospodnji na meni; zato me je pomazao, da navješćujem blagu vijest (= evanđelje) siromasima; poslao me je, da ozdravljujem skrušene u srcu; da propovijedam zarobljenima otkup i slijepima vid; da pustim potlačene na oslobođenje; da naviještam milosnu Gospodnju godinu i dan nagrade.« Potom Isus zatvori knjigu i vrati je sluzi te sjedne. Svi su u zbornici uprli u Njega oči, i On počne govoriti: »Danas se je ispunilo ovo Pismo, što ste ga upravo čuli.« Kad je dalje govorio, svi su se divili njegovim milosnim riječima i pitali su: »Nije li ovo sin Josipov?« Nisu vjerovali Isusovim riječima, nego su tražili, da učini koje čudo, kako je drugdje učinio. Na to im Isus reče: »Zaista vam kažem, nijedan prorok nije mio u svojem zavičaju. U Ilijino vrijeme bilo je mnogo udovica u Izraelu, kad se nebo zatvorilo na tri godine i šest

mjeseci, i kad je po svoj zemlji nastala velika glad. I k nijednoj od njih nije bio poslan prorok Ilija, nego k ženi udovici u Sareptu Sidonsku. I mnogo je bilo gubavaca u Izraelu za proroka Elizeja, i nijedan se od njih nije očistio, nego Naaman Sirac.« Kad su to čuli, svi, koji su bili u zbornici, napunili su se gnjeva, jer su bili povrijeđeni i zavidni. I ustali su, te su Isusa istjerali iz grada i odveli Ga na vrh gore, da ga bace strmoglavce. Ali Isus je prošao između njih i otišao u Kafarnaum. Tako su se kod Nazarećana ispunile o Isusu riječi: »Došao je među svoje, a oni ga nisu primili.«

2. Iscjeljenje bjesomučna u Kafarnaumu. Nazaret se svojim prezirnim postupkom prema Isusu pokazao potpuno nevrijednim, da u njemu Isus dalje boravi. Zato je Isus odabrao sebi za trajno boravište u Galileji grad Kafarnaum, koji je bio smješten na sjevernoj obali Genezaretskog jezera s desne strane utoka srednjeg Jordana u jezero. Radi trajna boravka Isusova u Kafarnaumu prozvao se ovaj grad »Njegovim gradom«. Kao veoma prometan grad bio je također zgodan za širenje Isusove nauke. U tom je gradu Isus učinio najviše čudesa.

Neke subote propovijedao je Isus u kafarnaumskoj zbornici. Svi su se divili Isusovoj nauci, jer ih je učio kao onaj, koji ima vlast, a ne kao književnici. U zbornici našao se neki čovjek, opsjednut nečistim duhom. U evanđeljima se češće spominju ovakovi nevoljnici. Ovaj opsjednuti nesretnik u kafarnaumskoj zbornici počeo je snažno vikati: »Jao, što mi imamo s tobom, Isuse Nazarećanine? Došao si, da nas pogubiš! Znam, tko si: Svetac Božji!« Time je đavao priznao Isusa Mesijom. Isus nije trebao svjedočanstva iz ustiju nečastivoga; zato mu zaprijeti riječima: »Umukni i iziđi iz njega!« I nečisti duh oborio je toga čovjeka na sredinu i izašao je iz njega, a da mu nije ništa naudio. Tada je sve obuzeo strah i govorili su: »Što je to, da s vlašću i silom zapovijeda nečistim dusima, da izlaze?« I pročulo se o tom po cijelom onom kraju.

3. Isus iscjeljuje od različitih bolesti. Kad je Isus izašao iz zbornice, ušao je u kuću Simona Petra, čija je punica ležala u velikoj groznici. Ova je bolest u okolici Genezaretskog jezera dosta česta i nerijetko smrtonosna. Tada zamole Isusa, neka bi tu ženu iscijelio. A On je stao pokraj nje i primio je za ruku, i ona je odmah ozdravila, ustala i počela posluživati goste. To je bilo neobično, jer bi bolesnici poslije groznice inače trebali još neko vrijeme da se oporave i ojačaju, da mogu vršiti svagdanje poslove.

O tom ozdravljenju, kao i o ozdravljenom bjesomučniku, brzo se pronio glas po gradu Kafarnaumu. I kad je sunce zašlo, donosili su k Isusu razne bolesnike, a On je stavljao na njih ruke i ozdravljivao ih. Iz mnogih su izlazili i zli duhovi te vikali: »Ti si Sin Božji!« — ali On im je branio govoriti. Sutradan je narod tražio Isusa i zaustavljao Ga, da ne ide od njih, a On im je rekao: »I drugim gradovima moramo naviještati Božje kraljevstvo, jer sam zato poslan.« I propovijedao je po galilejskim zbornicama.

NA OBALAMA GENEZARETSKOG JEZERA

Od Isusova djelovanja u Galileji osobito je značajno Njegovo propovijedanje u okolici *Genezaretskog jezera*. Već po svom prirodnom položaju i ljepoti okolica je Genezaretskog jezera najljepši ukras Palestine. Samo jezero ima oblik lire. Dužina mu je 21 km od sjevera prema jugu, a širina 11 km. S istočne strane dižu se slikovita brda Galaadskog gorja, sa sjeverozapadne strane nalaze se plodne nizine, koje postepeno prelaze u brežuljke Galilejskih gora, a s jugozapadne strane slikovito se izmjenjuju brežuljci i doline. Uz obalu posuta su sela i gradovi, od kojih su bili u starini najpoznatiji: *Tiberijada. Kafarnaum, Betsaida, Korozain i Magdala.* Površina je ovog jezera 208 metara niža od razine Sredozemnoga mora. Zato je i klima u okolici ovog jezera veoma pogodna za žito, povrće i svakojako južno voće, dok je samo jezero bogato raznovrsnim ribama (oko 40 vrsti) tako, da je na njemu bilo u staro doba veoma razvijeno ribarstvo. Iz okolice tog jezera bila je većina Isusovih učenika i kasnijih apostola. U toj su se okolici odigrali i mnogi događaji iz Isusova javnog djelovanja i naučavanja.

1. Obilat ribolov. Jednom, kad se kod Genezaretskog jezera sleglo mnoštvo naroda oko Isusa, da sluša riječ Božju, sišao je Isus u ribarsku lađicu Simona Petra i zamolio ga, da malo odmakne od obale. Tako je Isus sjedio u lađici i iz nje učio narod. Kad je Isus prestao govoriti, otpusti narod i reče Simonu: »Hajde na dubinu, te raširite svoje mreže na lov!« Simon odgovori: »Učitelju, svu smo se noć trudili, i nismo ništa uhvatili; ali na Tvoju riječ raširit ću mrežu.«

Kad su Simon i njegovi drugovi učinili po Isusovoj zapovijedi, uhvatili su toliko mnoštvo riba, da im se mreža razdirala. Zato su dali znak drugovima na drugoj lađi, neka im pomognu. Oni su došli i napunili su obje lađe ribama tako, da su se malone potapljale. Kad je to vidio Simon Petar, pao je na koljena pred Isusa i rekao je: »Idi od mene, Gospode, jer ja sam čovjek grešnik!« — jer je obuzelo udivljenje njega i sve, koji su bili s njim, radi obilnog lova riba. Apostoli su znali, da svoj uspjeh u ribolovu ovaj put imadu pripisati jedino čudesnoj pomoći Isusovoj, a ne svojoj vještini ni prirod-

OKOLICA GENEZARETSKOG JEZERA
KOROZAIN
BETSAIDA
KAFARNAUM
Galileja
GENEZARETSKO ILI TIBERIJADSKO JEZERO
MAGDALA
TIBERIJADA
GALAAD
KANA
NAZARET
TABOR
NAIM
Jordan

noj sreći. Tada reče Isus Simonu: »Ne boj se! Od sada ćeš loviti ljude.« Potom su izvukli lađice na kopno, ostavili sve i pošli su za Isusom.

Ovo čudo imalo je osobitu svrhu, da *utvrdi* apostole u vjeri, da što tjesnije prionu uz Isusa. Osim toga značilo je čudesan uspjeh apostola u njihovoj službi, kad budu propovijedanjem i širenjem Kristove nauke obraćali mnoštvo ljudi u krilo Kristove Crkve. Napose ima ovaj ribolov slikovito značenje za buduću službu Simona Petra, kao krmilara lađe Kristove Crkve. Od ovog su časa prvi Isusovi učenici konačno napustili svoj ribarski obrt i sasvim se pridružili Isusu.

2. Poziv carinika Mateja. U gradu Kafarnaumu, gdje se odvijao veliki trgovački promet, bilo je mnogo carinika. To su bili ljudi, koji su od države preuzeli u zakup ubiranje poreza. Pravo poreznog zakupa dobivali bi putem dražbe na temelju ponude najviše svote, koju su se nadali ubrati na porezu u određenom mjestu. Ako tu svotu ne bi mogli ubrati, morali bi sami nadoplatili razliku do obvezane svote. Ako bi pak više ubrali, nego su se obvezali, višak bi išao u njihovu korist. Ti su ljudi obično bili veoma nepravedni i nemilosrdni u utjerivanju poreza, pa zato je njihov stalež bio na zlu glasu. Pogotovu su Židovi mrzili na one carinike, koji su bili židovske narodnosti, kao na izrode svoga naroda. Židovski farizeji i književnici smatrali su carinike javnim grešnicima. Zalaziti u njihovo društvo bilo im je sablažnjivo. Ipak je i među carinicima bilo ljudi iskrene volje, da se poprave. Isusu nije bilo zazorno, da između njih odabere jednoga za svoga učenika.

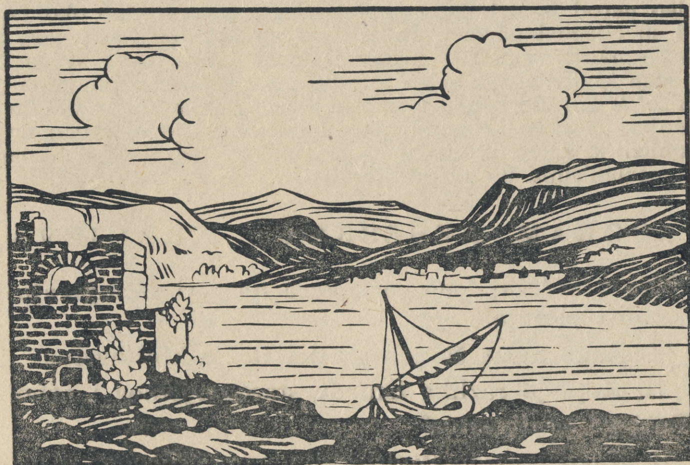
Izlazeći iz grada Kafarnauma Isus je prolazio obalom Genezaretskog jezera okružen mnoštvom naroda, i opazi carinika Levija-Mateja, sina Alfejeva, gdje sjedi kod carinarnice, te mu reče: »Hajde za mnom!« Isusov pogled i poziv dirnuo je Mateja neodoljivom snagom. On je odmah odlučio napustiti svoje dosadašnje zvanje i ostavivši sve, ustao je i pošao za Isusom. Matej se toliko obradovao, što ga je Isus pozvao u krug svojih učenika, da je u počast Isusu priredio gozbu, na koju je pozvao i mnoge svoje prijatelje carinike. Kad su književnici i farizeji vidjeli, da Isus prisustvuje gozbi carinika, govorili su Isusovim učenicima: »Zašto vaš učitelj jede i pije s carinicima?« Kad je to čuo Isus, rekao im je: »Ne treba zdravima liječnika, nego bolesnima! A usput neka vam je za pouku: Ja hoću milosrđe, a ne žrtvu, jer nisam došao zvati pravednike, nego grešnike na pokoru.«

Revnost farizeja i književnika bila je himbena, pa zato ih Isus prekorava. Prava revnost za Božju slavu ne prezire grešnika, nego ih nastoji obratiti i spasiti. Mrziti treba grijeh, a grešnike treba saža-

ljavati i nastojati ih privesti na put kreposti. To je i opet bio jedan sukob s farizejima i književnicima, koji se sve više zaoštravao.

3. Izbor apostola. Broj se Isusovih učenika danomice povećavao. Zato je bilo potrebno poučiti i ovlastiti učenike, da oni nesebičnom požrtvovnošću pomognu širiti Božje kraljevstvo. Mjesto starozavjetnog svećenstva Isus je odlučio između svojih učenika izabrati svoje poslanike i opremiti ih novozavjetnom svećeničkom vlašću. U tu je svrhu između velikog broja svojih učenika izabrao dvanaestoricu, koje će posebno odgajati i upućivati u uređenje Božjega kraljevstva. Njima će poslije povjeriti učiteljsku, upravnu i svećeničku službu u svom kraljevstvu. Prije toga važnog čina Isus se povukao u gorsku samoću istočno od Kafarnauma i probdio je čitavu noć u molitvi. Molio je za izabranike, na koje je nakanio staviti teret s golemom odgovornošću i udijeliti im dio svoje božanske vlasti.

Kad je svanula zora, dozvao je k sebi učenike i izabrao između njih dvanaestoricu. Njima je dao vlast, da u Njegovo ime izgone zle duhove i iscjeljuju bolesne, te ih nazvao svojim p o s l a n i c i m a ili a p o s t o l i m a. Ovo su njihova imena: S i m o n, nazvan P e t a r, kasnije postavljen za apostolskog prvaka, i njegov brat A n d r i j a, prvozvani učenik; J a k o v (stariji) i njegov brat I v a n, sinovi Zabedejevi; F i l i p i N a t a n a e l ili B a r t o l o m e j; T o m a i carinik L e v i - M a t e j; J a k o v (mlađi) Alfejev i J u d a T a d e j, S i-

GENEZARETSKO JEZERO

mon Kananejac i Juda Iškariot, koji je postao izdajnik. Ovi su svuda išli za Isusom i bili su svjedoci njegove nauke i njegovih čudesa.

Kao što je u Starom Zavjetu taj broj 12 značio cjelokupnost Božjega kraljevstva izraelskog naroda, koji se sastojao od 12 plemena, tako u Novom Zavjetu 12 apostola predočuju cjelokupnost knezova ili uprave novoosnovanoga duhovnoga kraljevstva, Kristove Crkve.

U popisu apostola spominju evanđelisti svagdje na prvom mjestu Simona Petra, premda je po redu poziva bio prvi Andrija, a po ljubavi prvi Ivan. Petar se spominje na prvom mjestu zato, jer je on kasnije od Isusa postavljen apostolskim prvakom i vrhovnim njihovim poglavarom ne samo po časti, nego i po vlasti.

ISUSOV GOVOR NA GORI

Zanimanje za Isusovu nauku sve je više raslo. Isus je svojim dosadašnjim čudesima pripravljao narod, da lakše prima i vjeruje Njegovu nauku. Sada je došlo vrijeme, da jasno izloži glavnu jezgru onih istina, koje će sadržavati nacrt i svrhu Božjega kraljevstva na zemlji. Kao najzgodnije mjesto zato, odabrao je Isus jednu goru nedaleko Genezaretskog jezera. Pobožna predaja drži, da je to bila sedlasta gora, koja se danas zove *Kurun Hattin* (»rogovi kod Hattina« — jer je nalik na dva roga). — Kao što je Stari Zavjet objavljen na gori Sinaj, tako je i jezgra novozavjetne nauke objavljena na gori. Ipak je bila velika razlika između jedne i druge gore, kao što je i između starozavjetne i novozavjetne nauke. Na Sinaju proglasio je Bog strogi zakon pravde uz tutnjavu gromova i bljesak munja, radi čega je narod drhtao od straha. Na gori blaženstva govorio je Isus u milovidnoj prirodi, koja diže srce i dušu, okružen mnoštvom naroda, što je željno slušao Isusove blage riječi. Po gorskim je obroncima posjedao narod iz svih krajeva Palestine, a neposredno oko Isusa posjedali su Njegovi učenici. Tu je Isus izrekao uzvišen govor, u kom je izložio narav, značaj i sastav i uopće čitav nacrt svoga novoga duhovnoga kraljevstva, što ga je osnovao mjesto starozavjetne vjerske zajednice. Jedan dio pouka u tom govoru (a to je »osam blaženstava«) namijenjen je širem krugu sljedbenika Kristova kraljevstva; drugi dio namijenjen je užem krugu Isusovih apostola, kao Isusovim namjesnicima i poslanicima u tom kraljevstvu.

I. PROGRAM NEBESKOGA KRALJEVSTVA

Glavni sadržaj Isusova govora na gori sačinjavaju odgovori na ova pitanja:

I. Kako može čovjek postići Božje kraljevstvo?

II. Koja je razlika između starozavjetnog i novozavjetnog Božjega kraljevstva?

III. Kako postaju ljudska djela pred Bogom zaslužna?

IV. Kakav treba da je odnos među ljudima i prema zemaljskim dobrima?

1. Osam blaženstava. Blaženi siromasi duhom, jer je njihovo kraljevstvo nebesko!

Siromasi duhom su oni, koji rasvijetljeni milošću Duha Svetoga ne smatraju svojom srećom uživanje u bogatstvu i zemaljskim dobrima, nego nadasve cijene svrhunaravna dobra: krepostan život i milosno sjedinjenje s Bogom. Pogotovu to vrijedi za one, koji strpljivo i s pouzdanjem u Boga podnose pravo siromaštvo.

Blaženi žalosni, jer će se utješiti!

Ove su riječi sasvim oprečne svjetovnoj težnji za neograničenim vremenskim veseljem, koje čovjeku ne može donijeti potpune utjehe. Krist obećaje pravu i trajnu utjehu onima, koji se žaloste radi svojih grijeha. Oni će nakon iskušenja u zemaljskim patnjama, postići nebesku utjehu.

Blaženi krotki, jer će baštiniti zemlju!

I ove su riječi oprečne svjetskom duhu. Divljačkoj sili neukrotive srdžbe protivna je vrlina krotkosti, koja obuzdava srdžbu i blagim načinom privlači i osvaja ljudska srca. Takvom krotkošću osobito je Isus osvajao srca ljudi grešnika. Krotki će posjedovati nebeska dobra u spokoju savjesti.

Blaženi oni, koji gladuju i žeđaju pravde, jer će se nasititi (pravde)!

Oni, koji tako teže za svetošću, kao gladan za hranom, postići će visok stupanj svetosti.

Blaženi milosrdni, jer će oni postići milosrđe!

Milosrdni su oni, kojima je žao bijednika, što trpe dušom ili tijelom, pa im nastoje pomoći. Kod starog neznabožačkog svijeta smatralo se milosrđe slabošću i ludošću. Isus je uvrstio milosrdnost u glavne zakone svoga kraljevstva. Najveća nagrada čeka milosrdne u tom, što će i kod Boga postići milosrđe u oproštenju grijeha.

Blaženi oni, koji su čista srca, jer će oni gledati Boga!

Čista su srca oni, koji nisu okaljani grijehom. U osobitom smislu odlikuju se čistoćom, koji se brižno čuvaju svakoga sramotnoga grijeha. Iz čistog srca izviru uzvišene misli i plemenita čuvstva, i to je neki predokus nebeske sreće.

Blaženi miroljubivi, jer će se zvati Božji sinovi!

Miroljubivi su oni, koji nastoje, da se uspostavi i uzdrži mir s Bogom i među ljudima. Kako pravi mir ljudima može dati samo Bog, to oni, koji pomažu da dođe do mira u dušama i u svijetu, dobivaju častan naziv Božjih sinova.

Blaženi oni, koji su progonjeni radi pravednosti, jer je njihovo kraljevstvo nebesko!

Ovo je blaženstvo najutješljivije, kruna svima pređašnjima. Upravo ono, što svijet smatra najvećom nesrećom, pred Bogom je najveća sreća, jer nevino progonjeni zaslužuju pred Njim tim veću nagradu. To vrijedi osobito za kršćanske mučenike, koji su bili progonjeni radi svoje vjere u Krista. Oni su u nebu ovjenčani slavnim pobjedničkim vijencem mučeništva. — Riječi »nebesko kraljevstvo« mogu značiti: a) duševni mir i zadovoljstvo savjesti u čovjeka, koji živi po Božjim zapovijedima; b) zajednicu vjernika u Kristovoj Crkvi, koja ih po Kristovim zaslugama posvećuje i dovodi u vječno blaženstvo; c) konačno stanje vječnog uživanja u blaženom sjedinjenju s Bogom u nebu.

Isus je govor o osam blaženstava zaključio ovim riječima:

»Blago vama, ako vas budu pogrđivali i lažno govorili sve zlo na vas poradi mene. Veselite se i klikujte, jer je velika vaša plaća na nebesima; jer su tako progonili proroke, koji su bili prije vas.«

Glavni je smisao Isusova govora o osam blaženstava ovaj: sreća onih, koji teže za postignućem nebeskoga kraljevstva, sasvim je različita od težnje za uživanjem vremenitih dobara na zemlji. Nebesko kraljevstvo postizava se borbom, odricanjem i trpljenjem, uperenim protiv požude očiju za blagom, protiv tjelesnih požuda za osjetnim uživanjem, protiv oholosti života. Ali nije dosta samo boriti se protiv neurednih požuda, nego treba nastojati i oko napredovanja u krepostima (pravednost, milosrđe, čistoća srca i druge). Vrhunac je savršenosti junačka požrtvovanost i spremnost na mučeničko podnašanje progonstva radi pravednosti.

Kao opreku blaženstvima zaprijetio je Isus onima, koji se bezbrižno predaju zemaljskom uživanju:

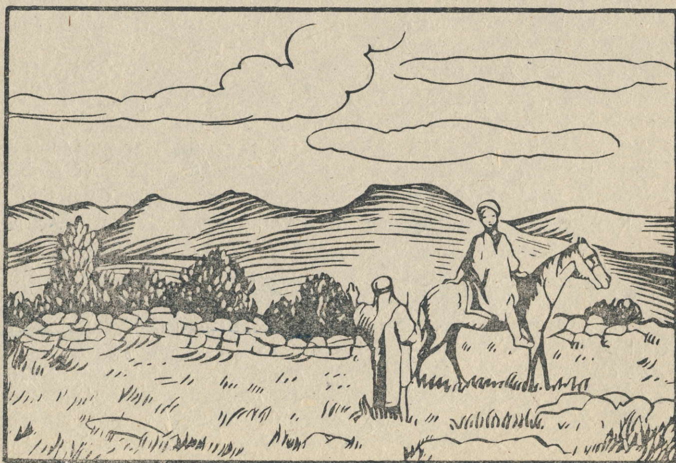
»Ali teško vama bogatima, jer ste primili svoju utjehu!

Teško vama, koji ste sada siti, jer ćete gladovati!

Teško vama, koji se sada smijete, jer ćete tugovati i plakati!

Teško vama, kad vam stanu svi ljudi laskati, jer tako su činili njihovi oci lažnim prorocima!« (Luk. 6, 24—26).

2. Položaj i dužnosti Kristovih učenika. Dalje je Isus u slikovitim poredbama naglasio, od kolike je važnosti uzoran primjer Kristovih učenika, da djeluju na obraćenje i poboljšanje ljudi u svijetu.

GORA BLAŽENSTAVA — KURUN HATIN

»Vi ste sol zemlje. Ako sol obljutavi, čim će se soliti? Ne vrijedi više ni za što, nego da se baci napolje, i da je ljudi pogaze.«

»Vi ste svjetlost svijeta. Ne može se sakriti grad, koji stoji na gori. Niti se upaljuje svijeća i stavlja pod posudu, nego se stavlja na svijećnjak, da svijetli svima, koji su u kući. Tako neka se svijetli vaša svjetlost pred ljudima, da vide vaša dobra djela i slave Oca vašega, koji je na nebesima.«

Svjetlost je Isusova *nauka,* kojom će apostoli rasvijetliti tamu nevjere svijeta; a ujedno je *svet život,* kojim treba da drugima prednjače.

II. OPREKA IZMEĐU DUHA FARIZEJSKE PRAVEDNOSTI I PRAVEDNOSTI KRISTOVIH UČENIKA

1. Usavršenje zakona. Budući da je ćudoredni zakon Staroga Zavjeta bio samo priprava za Novi Zavjet, trebalo ga je u mnogočemu upotpuniti i usavršiti.

Zato je Isus Krist rekao o usavršenju V. zapovijedi: »Nemojte misliti, da sam došao ukinuti zakon i proroke! Nisam došao ukinuti ih, nego ih ispuniti, jer vam kažem: Ako ne bude vaša pravednost mnogo veća, nego u književnika i farizeja, ne ćete unići u nebesko kraljevstvo.

Čuli ste, kako je kazano starima: Ne ubij! A tko ubije, bit će kriv sudu. A ja vama kažem, da će svaki, koji se srdi na svoga brata, biti kriv sudu. A tko reče svome bratu »raka« (= gad, rugoba, nitkov), bit će kriv velikom vijeću. A tko reče »budalo«, bit će kriv ognjenoj geheni (= paklu). Ako dakle preneseš svoj dar na žrtvenik i ondje se sjetiš, da tvoj brat ima nešto protiv tebe, ostavi ondje svoj dar pred žrtvenikom i idi prije te se pomiri sa svojim bratom, pa onda prinesi svoj dar!«

Ne valja se osvećivati. Isus je rekao: »Čuli ste da je kazano: Oko za oko, zub za zub! A ja vam kažem, da se ne opirete zlu, nego ako te tko udari po tvom desnom obrazu, pruži mu i drugi!«

Ovim riječima ne ukida se pravni poredak, niti društveno kazneno pravo, nego se zabranjuje osobna osveta. Zlo treba nadvladati samozatajom.

Usavršenje VI. i IX. zapovijedi. Isus je rekao: »Čuli ste, da je kazano starima: Ne čini preljube! A ja vama kažem, da je svaki, koji je pogledao s požudom na ženu, već učinio preljubu u svom srcu.«

Rečeno je: »Tko otpusti svoju ženu, neka joj dade otpusno pismo.« A ja vama kažem, da svaki, koji otpusti svoju ženu, osim za preljubu, navodi je, da čini preljubu; i tko se oženi otpuštenom, čini preljubu.«

Zabranom grešnih pogleda, želja i misli Isus je upozorio, kako treba u korijenu predusresti grijehu nečistoće, bludnosti i preljuba. Ujedno je dokinuo zloporabu starozavjetnog otpuštanja žena, te je *povratio ženidbenom vezu svojstvo nerazrješivosti.*

U s a v r š e n j e II. z a p o v i j e d i: o z a k l e t v i. Isus je rekao: »Čuli ste i to, da je kazano starima: Ne kuni se krivo, a ispuni, što si se zakleo! A ja vama kažem, da se ne kunete nikako: ni nebom, jer je Božje prijestolje; ni zemljom, jer je podnožje Njegovim nogama; ni Jerusalemom, jer je grad velikoga kralja. Ne kuni se ni svojom glavom, jer ne možeš ni jedne vlasi učiniti bijelom ili crnom. Nego vaša riječ neka bude: da, da; ne, ne; a što je više od toga, od zla je.«

Zakletva sama nije grijeh; što više, ona je dobro djelo, ako je *istinita,* radi *pravedne stvari* i radi *opravdane potrebe.* Kad bi ljudi uvijek govorili istinu, ne bi zakletva uopće bila potrebna; ali jer su ljudi skloni da lažu, često je potrebno, da se pod zakletvom prisile govoriti istinu.

2. **Ljubav prema neprijatelju.** Isus je rekao: »Čuli ste, da je rečeno: Ljubi bližnjega svoga, a mrzi na svoga neprijatelja. A ja vama kažem: Ljubite i neprijatelje svoje; činite dobro onima, koji vas mrze; i molite se za one, koji vas progone i kleveću, da budete sinovi Oca svoga nebeskoga, koji čini, da njegovo sunce izlazi nad dobrima i zlima, te daje kišu pravednima i nepravednima; jer ako ljubite one, koji vas ljube, kakvu ćete plaću imati? Ne čine li to i carinici? I ako pozdravljate samo svoje prijatelje, što činite više? Ne čine li to i neznabošci? Budite dakle savršeni, kao što je savršen vaš nebeski Otac!«

Zapovijed o ljubavi prema bližnjemu, koja ima obuhvatiti i neprijatelje, vrhunac je savršenosti i najveći preokret u dotadašnjem poretku svijeta, što ga donosi Kristova nauka. Sam je Krist najsavršenijim primjerom pokazao, kako treba vršiti ovu zapovijed, kad je na križu molio za svoje neprijatelje: »Oče, oprosti im, jer ne znaju, što čine!« Ta je ljubav kroz vjekove i tisućljeća davala jakost čitavoj Crkvi i njezinim članovima, koji su je djelotvorno pokazivali nebrojenim činima, da po njoj sveudilj k sebi privlači nove sljedbenike. Dosta je spomenuti herojska djela redovničkih duša, kada se žrtvuju za njegu bolesnih, siromašnih i zapuštenih, ne obazirući se na narodnost, vjeru i stalež. Ta je ljubav silno oružje, kojim kršćanstvo osvaja svijet.

3. **Nakana kod dobrih djela.** Isus Krist traži od svojih sljedbenika, da dobra djela vrše s boljom nakanom, nego to čine književnici i farizeji, koji su činili dobra djela samo zato, da ih ljudi hvale.

»Pazite, da svoju pravdu ne činite pred ljudima, da vas oni vide; inače ne ćete imati plaće kod svoga Oca, koji je na nebesima.«

GOVOR NA GORI

M i l o s t i n j a. »Kada dakle dijeliš milostinju, ne trubi pred sobom, kako to čine licemjeri po zbornicama i ulicama, da ih ljudi slave. Zaista vam kažem, primili su svoju plaću. A ti, kada dijeliš milostinju, neka ne zna tvoja ljevica, što čini desnica, da bude tvoja milostinja tajna; i tvoj Otac, koji vidi tajno, povratit će ti.«

O p o s t u. »Kad postite, ne budite tužni kao licemjeri; jer oni nagrđuju svoja lica, da ih ljudi vide kako poste. Zaista vam kažem, primili su svoju plaću! A ti, kad postiš, namaži svoju glavu i operi svoje lice, da te ljudi ne vide, kako postiš, nego tvoj Otac, koji je u tajnosti. I tvoj Otac, koji vidi tajno, naplatit će ti.«

4. Ne valja bližnjega krivo suditi. »Budite milosrdni, kao što je milosrdan vaš nebeski Otac! Nemojte suditi, da ne budete suđeni! Ne osuđujte, da ni vi ne budete osuđeni! Opraštajte, pa će i vama biti oprošteno! Davajte i dat će vam se; mjeru dobru, nabijenu, stresenu i preobilatu dat će u vaše naručje; jer kakvom mjerom vi mjerite, onakvom će se vama odmjeriti. Zašto vidiš trun u oku svoga brata, a grede u svome oku ne vidiš? Ili kako možeš reći svome bratu: Dopusti, da izvadim trun iz tvoga oka, a eto grede u oku tvomu? Licemjere, izvadi najprije gredu iz svoga oka, pak ćeš onda pogledati, kako da izvadiš trun iz oka svoga brata!«

»Sve, dakle što hoćete da čine ljudi vama, činite i vi tako njima, jer je to zakon i proroci!«

5. Treba se čuvati lažnih nauka. »Ulazite kroz uska vrata, jer su široka vrata i prostran put, koji vodi u propast, i mnogo ih ima, koji njime ulaze. Kako su uska vrata i tijesan put, koji vodi u život, i malo ih ima, koji ga nalaze.«

Široka vrata i prostran put znači razvratan život bez ograda Božjih zapovijedi. Uska vrata i tijesan put jest život pun ograda Božjih zapovijedi, posut trnjem trpljenja i odricanja.

»Čuvajte se lažnih proroka, koji dolaze k vama u ovčjem odijelu, a iznutra su grabežljivi vuci. Po njihovim plodovima poznat ćete ih. Zar se bere s trnja grožđe; ili s bodljike smokve? Tako svako dobro drvo rodi dobre plodove, a zlo drvo rodi zle plodove. Ne može dobro drvo roditi zlih plodova, ni zlo drvo roditi dobrih plodova. Svako drvo, koje ne rodi dobra ploda, posiječe se i baca se u oganj. Dakle, po njihovim plodovima poznat ćete ih.«

Ovim riječima opominje Isus, kako se valja čuvati onih lažnih učitelja, koji se izvana prikazuju kao puni slatkih riječi, ali njihov život i djela sasvim su protivni njihovoj nauci. Po tom se poznaje, da nisu pravovjerni učitelji, nego zavodnici.

6. Zaključne opomene. »Ne će svaki, koji mi govori: Gospode, Gospode, unići u nebesko kraljevstvo, nego onaj, koji čini volju Oca mojega, koji je na nebesima, ući će u kraljevstvo nebesko.«

Nije dosta samo riječima slaviti Boga, a djelima zanemarivati vršenje Božjih zakona, nego vjera treba da je spojena s dobrim djelima. Sv. Jakov apostol kaže, da je vjera bez dobrih djela mrtva.

»Svaki, dakle, koji sluša ove riječi i izvršuje ih, bit će kao razborit čovjek, koji sagradi svoju kuću na stijeni. I ako zapljušti pljusak, navali bujica i dunu vjetrovi, ne poruši se, jer je bila sagrađena na stijeni. I svaki, koji sluša ove moje riječi, a ne izvršuje ih, bit će kao luda, koji sagradi svoju kuću na pijesku. I zapljušti pljusak, navali bujica, dunu vjetrovi i udare na onu kuću, te se sruši i sasvim se razvali.«

Kad je Isus svršio ove riječi, divio se silan svijet Njegovoj nauci, jer ih je učio, kao onaj, koji ima vlast, a ne kao njihovi književnici.

Od Isusova govora na gori prošlo je gotovo dvadeset stoljeća, i još se nije rodio, tko bi poslije Njega naučavao ljepšu i uzvišeniju nauku, jer Isusova nauka nije čovječja, nego Božja.

ISUS POTVRĐUJE SVOJU NAUKU ČUDESIMA

1. Isus ozdravljuje stotnikova slugu. Kad je Isus svršio svoj govor pred narodom, dođe u Kafarnaum, a za njim je

išlo mnogo naroda. Budući da je Kafarnaum bio na međi onog dijela Galileje, koji je pripadao pod vlast Heroda Antipe, nalazila se ondje i vojnička posada. Glavar te posade bio je neki stotnik. Premda taj stotnik nije bio Židov, ipak je poštivao židovsku vjeru, te je Židovima bio toliko naklon, da im je dao sagraditi u Kafarnaumu zbornicu. Kako je taj čovjek bio čestit i plemenit, vidi se po tom, što je bio veoma zabrinut za svoga na smrt bolesnoga slugu. Kad je čuo za Isusa, poslao je k Njemu židovske starješine moleći Ga, neka bi došao i ozdravio mu slugu. Starješine su usrdno zamolili Isusa, neka bi mu to učinio, jer da je veoma vrijedan čovjek, koji ljubi narod i koji im je sagradio zbornicu. Isus pođe s njima. Kad je već bio blizu stotnikove kuće, poruči mu stotnik po prijateljima: »Gospode, ne trudi se; jer ja nisam vrijedan, da uniđeš pod moj krov. Zato i nisam držao sebe vrijednim, da dođem k Tebi, nego Ti reci samo riječ, i ozdravit će moj sluga! Jer i ja, premda sam čovjek pod vlašću, imam pod sobom vojnike, pa rečem ovomu: Idi! i ide; i drugomu: Dođi! i dođe; i svome sluzi: Učini to! i učini.« Ovim je riječima stotnik priznao, da vjeruje u Isusovu svemogućnost, i da je Isus pravi Bog, komu se pokoravaju prirodne sile. S tom vjerom bila je spojena i stotnikova duboka poniznost. Kad je Isus to čuo, začudio se i okrenuvši se k narodu rekao je: »Zaista vam kažem, ni u Izraelu nisam našao tolike vjere! A kažem vam, da će mnogi od istoka i zapada doći i sjesti za stol s Abrahamom, Isakom i Jakovom u kraljevstvu nebeskom, dok će se sinovi kraljevstva izagnati napolje u tamu, gdje će biti plač i škripanje zubi.« Stotnikovu vjeru nagradio je Isus rekavši mu: »Idi; kako si vjerovao, neka ti bude!« I u taj čas ozdravio je stotnikov sluga.

Ovaj je stotnik uzor dušama, koje iskreno traže Boga. Na njegovu vjeru i poniznost sjeća nas Crkva, kad se približujemo k stolu Gospodnjemu, da primimo sa živom vjerom i dubokom poniznošću Isusa u svetoj Pričesti. Zato nam stavlja u usta riječi, slične stotnikovima: »Gospode, nisam dostojan, da dođeš pod krov moj, nego samo reci riječ, i ozdravit će duša moja!«

2. Iscjeljenje uzetoga. Jednom je Isus učio u nekoj kući u Kafarnaumu, okružen mnoštvom naroda. Oko Njega sjedjeli su također književnici i farizeji, koji su došli iz gradova galilejskih i judejskih i iz Jerusalema. Iz Isusa je izlazila Gospodnja sila, da je liječio bolesne. I četvorica ljudi donijeli su na nosilima čovjeka, koji je bio uzet. Budući da ga nisu mogli unijeti u kuću pred Isusa radi prevelikog mnoštva ljudi, otvorili su krov kuće i spustili su uzetoga na nosilima pred Isusa. Kuće na istoku imadu redovno ravan krov, koji se dade otvoriti. Kad je Isus vidio njihovu vjeru, rekao je uzetomu: »Uz-

daj se, sinko, opraštaju se tvoji grijesi!« Kad su to čuli književnici i farizeji, počeli su u sebi misliti i govoriti: »Tko je ovaj, što ovako govori i huli na Boga? Tko može opraštati grijehe, osim jedinoga Boga?« A kad je Isus razabrao njihove misli, upitao ih je: »Zašto zlo mislite u svojim srcima? Što je lakše reći: opraštaju se tvoji grijesi; ili kazati: ustani i hodi? Ali da znate, da Sin čovječji ima vlast na zemlji opraštati grijehe« — tada reče uzetome: »Ustani, uzmi svoj odar i idi svojoj kući!« I odmah je pred njima ustao onaj, što je bio uzet, uzeo je svoja nosila i otišao svojoj kući, slaveći Boga. A sve je obuzelo udivljenje i stali su slaviti Boga, napunivši se straha, i govorili su: »Danas smo se nagledali čuda!«

Ovim je čudom Isus potvrdio, da je istinita Njegova nauka, da je On pravi Sin Božji i pravi Bog, pa zato mu pripada ne samo sila Božje svemogućnosti, nego i pravo opraštati ljudima grijehe. Isus je ujedno pokazao svoje božansko sveznanje, otkrivajući misli književnika i farizeja, i prekorio ih je radi toga, što su krivo sudili o Isusu, potvarajući Ga zbog bogohulstva. Uistinu pak oni su hulili na Boga, kad pored tolikih čudesa još uvijek nisu vjerovali, da je Isus pravi Mesija, Sin Božji i pravi Bog. Nakon Isusova sukoba s farizejima i književnicima prigodom očišćavanja hrama ovo je bio drugi sukob s njima.

3. Isus oživljuje mladića u Naimu. Iz Kafarnauma pošao je Isus prema jugu u galilejski gradić Naim. S njim su išli njegovi učenici i silan svijet. Kad se približio gradskim vratima, upravo su iznosili mrtvaca, jedinca sina majke udovice, koja je plakala. I mnogo naroda iz grada išlo je s njom. Kad je Gospod vidje, sažali mu se za njom i reče joj: »Ne plači!« I pristupi te se dotakne nosila, a nosioci su stali. I Isus reče: »Mladiću, tebi govorim, ustani!« I onaj, koji je bio mrtav, sjeo je i stao govoriti, a Isus ga preda njegovoj majci. I obuzeo je sve strah, te su slavili Boga govoreći: »Velik je prorok ustao među nama i Bog je pohodio svoj narod.« Ovo se čudo razglasilo po svoj okolini.

Isusova čudesna iscjeljenja od različitih bolesti i uskrisenje mrtva čovjeka dokazuju, da je On moćniji od prirodnih zakona i od same smrti; dakle, da je svemogući, pravi Bog.

Dioba duhova

DUHOVNE VEZE JAČE SU OD KRVNIH

1. Po čemu se može raspoznati Mesija? Dok je Ivan Krstitelj bio zatvoren u tamnici u Maheruntu, čuo je za Isusovo djelovanje. On je poslao dvojicu svojih učenika k Isusu, i oni su Isusa upitali: »Jesi li Ti onaj, koji će doći, ili da čekamo drugoga?« Ivan to nije pitao radi sebe, nego radi svojih uče-

nika, da se oni pridruže k Isusu. Isus im odgovori: »Idite javite Ivanu, što čujete i vidite: Slijepi progledavaju, hromi hodaju, gubavci se očišćavaju, gluhi slušaju, mrtvi ustaju, siromašnima propovijeda se blaga vijest (evanđelje). I blago onomu, koji se ne sablazni o meni!«

Kad su Ivanovi učenici otišli, počeo je Isus narodu govoriti o Ivanu: »Što ste izišli u pustinju gledati? Trsku, koju vjetar ljulja? Ili što ste izišli vidjeti? Zar čovjeka, obučena u meke haljine? Eto, koji nose meke haljine, u kraljevskim su dvorovima. Ili što ste izišli? Da vidite proroka? Da, ja vam kažem: još više, nego proroka; jer je ovo onaj, za koga je pisano: Eto, ja šaljem svoga glasnika pred tobom, koji će tebi pripraviti put pred tobom!« I sav narod, koji je slušao, i carinici, priznali su Božju pravdu krstivši se Ivanovim krštenjem. Ali farizeji prezreli su namjeru Božju za sebe, i nisu se dali od njega krstiti.

Isusov odgovor Ivanovim učenicima upozoravao je, kako se na Isusu ispunilo Isaijino proroštvo o Mesiji, da će tvoriti čudesa i time pokazati božansku svemogućnost. Odatle je svakomu moralo biti jasno, da je već došlo vrijeme Mesije. Tko Ga ne će priznati, nema mu mjesta u nebeskom kraljevstvu. (Is. 61, 1).

2. Obraćenje grešnice. Neki farizej Simon zamolio je Isusa, neka bi s njim blagovao. Ali Simon je propustio prigodom Isusova dolaska u goste iskazati mu običajne znakove poštovanja: da Ga poljubi u lice, da mu dade oprati noge i pomazati glavu mirisavim uljem. Isus je ušao u farizejsku kuću i sjeo za stol. Kod stola su gosti sjedili na ležaljkama, poduprti na lijevu ruku, a desnom bi rukom uzimali jelo sa stola. I gle, žena, koja je bila grešnica u gradu, doznala je, da je Isus za stolom u farizejevoj kući. Bila je to imućna žena, koja je do tada provodila život u svjetovnoj raskoši i uživanju, ali je uvidjela, da sve to ne donosi čovječjoj duši zadovoljstva. Ona je ušla u farizejevu kuću i donijela alabastrenu posudu pomasti, te stala odostrag kod Isusovih nogu i plačući počela ih je suzama prati i otirati svojom bujnom kosom. Potom ih je cjelivala i pomazala dragocjenom pomašću. Time je javno pokazala svoju vjeru i kajanje radi svoga grešnog života. Kad je to vidio farizej, koji je Isusa pozvao u goste, pomislio je u sebi: »Kad bi ovaj bio prorok, zacijelo bi znao, tko je i kakva je ovo žena, koja ga se dotiče, jer je grešnica.« Farizeji su zazirali od druženja s grešnicima, pogotovo sa ženama, koje su na zlu glasu. Ali Isus je znao, što u sebi misli farizej, pa mu reče: »Simone, imam ti nešto kazati!« Simon reče: »Učitelju, kaži!« Isus mu reče: »Dvojica bili

su dužni jednomu vjerovniku: jedan pet stotina dinara, a drugi pedeset. Kad oni nisu imali odakle povratiti, vjerovnik je obojici oprostio dug. Koji će ga dakle od njih više ljubiti?« Simon odgovori: »Mislim onaj, komu je više oprostio.« Isus mu reče: »Pravo si sudio!« Simon je time i sam sebe osudio. Tada se Isus okrene k ženi i reče Simonu: »Vidiš li ovu ženu? Ja sam ušao u tvoju kuću, i ti mi nisi dao vode za noge; a ova je suzama oblila moje noge i otrla ih svojom kosom. Nisi mi dao cjelova, a ova, otkako je ušla, nije prestala cjelivati moje noge. Nisi mi uljem pomazao glave, a ona je pomašću pomazala moje noge. Zato ti kažem: Oprošteni su joj mnogi grijesi, jer je mnogo ljubila; a komu se manje oprašta, manje ljubi.« Žena je savršenim pokajanjem, koje je i vanjskim načinom pokazala, zavrijedila oproštenje grijeha. I reče Isus ženi: »Opraštaju ti se grijesi. Tvoja ti je vjera pomogla; idi u miru!«

Isus je ovom zgodom pokazao, kako je voljan oprostiti i najteže grijehe onima, koji se skrušeno kaju iz savršene ljubavi prema Bogu i voljni su popraviti se. On je došao potražiti i spasiti izgubljene.

3. Farizeji prigovaraju Isusu, da ne poštuje subote. Farizeji su u pretjeranoj strogosti tumačili obvezu svetkovanja subote tako, da su smatrali nedopuštenim i Isusovo čudesno ozdravljenje bolesnih u taj dan.

Neke subote došao je Isus u židovsku zbornicu. Tu je bio čovjek s usahlom rukom. Farizeji vrebajući, kako bi Isusa mogli optužiti, upitali su Ga: »Da li je dopušteno u subotu liječiti?« A Isus im reče: »Koji od vas, ako ima jednu ovcu, i ova mu u subotu padne u jamu, ne će je uzeti i izvaditi?« Prema farizejskom učenju bilo je to dopušteno. Isus nastavi: »Koliko je čovjek vredniji od ovce! Dakle je dopušteno u subotu činiti dobro.« Tada reče čovjeku: »Pruži svoju ruku!« I on je pružio, i postala mu je zdrava kao druga. To je ozdravljenje ogorčilo farizeje, te su izašli i zaključili, da će Isusa pogubiti.

4. Isusovi rođaci. Jednom, dok je Isus propovijedao mnoštvu naroda, poručili su Mu, da s Njim žele govoriti Njegova Majka i rođaci. Isus odgovori: »Tko je moja Mati, i tko su moja braća?« (Pod nazivom »braća« razumijevaju se po istonjačkom načinu govora i dalji rođaci, kao što je n. pr. Abraham zvao svojim bratom Lota, koji je bio sin Abrahamova brata). I pruživši Isus ruku na svoje učenike reče: »Eto mati moja i braća moja, jer tkogod vrši volju Oca moga, koji je na nebesima, on je moj brat i sestra i mati!«

Ovim se riječima Isus nije odrekao svoje Majke niti je komu zapostavio, već je istaknuo, da su u kraljevstvu nebeskom preče du-

hovne veze od tjelesnih. Prva Mu je dužnost služiti Ocu nebeskome, a kad zadovolji ovoj dužnosti, izvršit će dužnost prema Majci. Tko vrši volju Oca nebeskoga, toga Isus ljubi, kako se ljubi majka i tjelesna braća. To su te duhovne veze među članovima kraljevstva nebeskoga.

NARAV I SUDBINA KRALJEVSTVA BOŽJEGA PREDOČENA U PRISPODOBAMA

Židovski književnici i farizeji sve su se više tuđili od Isusa. Zaslijepljeni svojom tvrdovratošću i krivim tumačenjem Mojsijeva zakona nisu htjeli prihvatiti uzvišene Isusove nauke. Oni su nastojali i narod odvratiti od Isusa izmišljanjem kleveta protiv Isusa. Kad je Isus vidio, da je uzaludno nastojanje obratiti židovske književnike i farizeje, priklonio se priprostom i neukom narodu. Ali da neuki narod uzmogne lakše razumjeti Isusovu nauku, počeo je Isus poučavati narod po istočnjačkom običaju u obliku prispodoba, uzetih iz prirode i svagdanjega narodnog života. Te su prispodobe bile kao neko vanjsko odijelo, kojim su bile zaodjenute uzvišene Isusove vjerske i ćudoredne nauke, da ih narod lakše razumije. Učenim književnicima bio je taj način poučavanja zazoran, jer njima nije bilo stalo do toga, da narod razumije njihovu nauku. Svih Isusovih prispodoba ima oko 30, a sadržavaju najljepša poglavlja Isusove nauke. Nekoliko ovih prispodoba ispripovjedio je Isus velikom mnoštvu naroda, koji se sakupio oko Njega na obali Genezaretskog jezera, a On je sjeo u lađicu i iz nje počeo učiti narod.

1. Prispodoba o sijaču. Iziđe sijač, da sije sjeme. I kad je sijao, jedno padne pokraj puta, i pogaze ga, i nebeske ga ptice pozoblju. Drugo padne na kamen, i kad iznikne, osuši se, jer nije imalo vlage. Opet drugo padne u trnje, i trnje koje zajedno izraste, uguši ga. Napokon opet drugo padne na dobru zemlju te iznikne i donese stostruk plod. Na to reče Isus: »Tko ima uši da čuje, neka čuje!« A učenici, kojima je ovaj način poučavanja bio nov, upitali su Isusa: »Što znači ova prispodoba?« On im odgovori: »Vama je dano, da znate tajne kraljevstva Božjega, a ostalima u prispodobama, da gledajući ne vide i slušajući ne razumiju. Ova prispodoba znači: Sjeme je riječ Božja. Koji su kraj puta, to su oni, koji slušaju; onda dolazi đavao i uzima riječ iz njihova srca, da ne vjeruju i da se ne spase. Koji su na kamenu, to su oni koji slušaju i s radošću primaju riječ, ali ovi nemaju korijena, nego za neko vrijeme vjeruju, a u vrijeme napasti otpadnu. Koje padne u trnje, to su oni, koji slušaju, ali otišavši zaguše se od briga i bogatstva i naslada života, i ne donose ploda. A koje padne na dobru zemlju, to su oni, koji riječ slušaju i u dobrom i plemenitom srcu drže i ustrajno donose plod.«

Ova prispodoba osvjetljuje način širenja riječi Božje među ljudima propovijedanjem i uspjeh riječi Božje kod slušatelja prema njihovu unutrašnjem raspoloženju. Ujedno je Isus pokazao, kako će se Crkva pomalo širiti, i to ne vanjskom silom, nego unutrašnjom snagom

Božje riječi. Upozorenjem na trnje pripravio je Isus apostole na progone, kojima će Crkva biti izložena.

2. Prispodoba o pšenici i kukolju. Drugu prispodobu izložio je Isus govoreći: »Kraljevstvo je nebesko kao čovjek, koji posije dobro sjeme na svojoj njivi. A kad ljudi pozaspu, dođe njegov neprijatelj i posije kukolj sred pšenice, pa otide. Kad usjev uzraste i donese plod, tada se pokaže i kukolj. Tada pristupe sluge domaćina i reknu: Gospodaru, nisi li ti posijao dobro sjeme na svojoj njivi. Odkuda dakle kukolj? On im reče: Neprijatelj je to učinio. Tada mu sluge reknu: Hoćeš li, da idemo i da ga saberemo? I reče: Ne, da ne biste sabirući kukolj iščupali zajedno s njime i pšenicu. Ostavite, neka raste oboje do žetve, a u vrijeme žetve reći ću žeteocima: Saberite najprije kukolj i svežite ga u snoplje, da se spali, a pšenicu sakupite u moju žitnicu!«

Ovu prispodobu objasnio je Isus svojim učenicima ovako: »Onaj, koji sije dobro sjeme, jest Sin čovječji (Spasitelj). Njiva je svijet; dobro pak sjeme sinovi su kraljevstva (Božjega), a kukolj sinovi su onoga zloga. Neprijatelj, koji ga posije, jest đavao. Žetva je svršetak svijeta, a žeteoci su anđeli. Kao što se, dakle, kukolj sabire i ognjem sažiže, tako će biti na svršetku svijeta. Sin čovječji poslat će svoje anđele, i oni će sabrati iz svoga kraljevstva sve zavodnike i zlikovce, i bacit će ih u ognjenu peć. Ondje će biti plač i škripanje zubi. Tada će pravednici zasjati kao sunce u kraljevstvu Oca svoga. Tko ima uši, da sluša, neka čuje!«

Ova prispodoba znači, da u kraljevstvu Božjem, tj. u Kristovoj Crkvi ima pravednika i grešnika. Bog često ne dopušta, da grešnici budu odmah kažnjeni i uklonjeni između pravednika, jer bi kod toga katkada mogao postradati i po koji pravednik, nego će grešnici biti potpuno odijeljeni od pravednika na sudnji dan, i tada će biti bačeni u vječni oganj.

3. Prispodoba o gorušičinom zrnu. Još je Isus iznio narodu ovu prispodobu: »Kraljevstvo je nebesko kao gorušičino zrno, koje čovjek uzme i posije ga na svojoj njivi. Ono je, istina, najmanje od svih sjemena, ali kad uzraste, veće je od svega povrća, i bude drvo, tako da nebeske ptice dolaze i stanuju na njegovim granama.«

Istočnjaci mnogo siju gorušicu po vrtovima. Premda je njezino sjeme jedno od najmanjih, ipak naraste do četiri metra visine i razgrani se kao krošnja drveta, te postane najveća među povrćem. Ovom je prispodobom Isus kao prorok navijestio, kako će Kristova Crkva od malenog broja apostola i učenika narasti na veliko mnoštvo vjernika i razgranati se širom svijeta. Ptice, koje se odmaraju na krošnji toga drveta, znače ljudske duše, koje nalaze svoje smirenje u Kristovoj Crkvi.

4. Prispodoba o mreži s ribama. Dalje, kraljevstvo je nebesko kao mreža, koja se baci u more i zahvati od svake vrsti

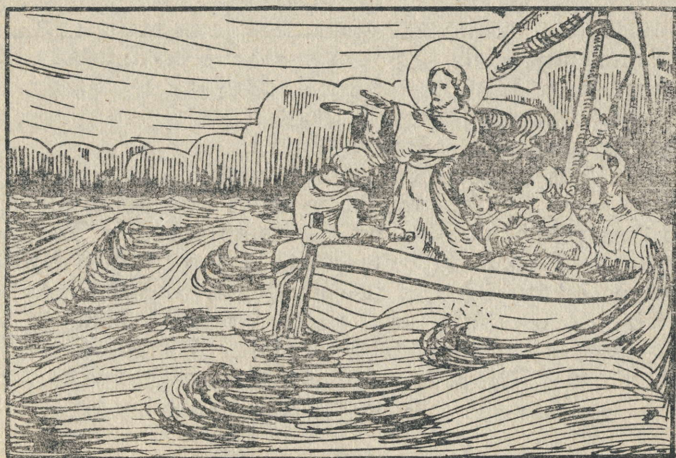
ribe. Kad se napuni, izvuku je na obalu i sjednuvši odaberu dobre u posude, a zle bace napolje. Tako će biti na svršetku svijeta. Izići će anđeli i odijelit će zle od pravednih i bacit će ih u ognjenu peć. Ondje će biti plač i škripanje zubi.

Ova je prispodoba po značenju slična onoj o pšenici i kukolju, tj. da u Kristovoj Crkvi ima pravednika i grešnika, a na sudnji će dan pravednici biti odijeljeni od grešnika i povedeni u nebo, a grešnici bačeni u pakao.

ISUS POTVRĐUJE NOVIM ČUDESIMA SVOJU NAUKU

1. Utišanje oluje na jezeru. Naveče onoga dana, kad je Isus učio narod u prispodobama iz lađice na jezeru, otpustio je narod i rekao svojim učenicima: »Prijeđimo na drugu stranu!« I otplovili su na pučinu, a Isus je u lađi zaspao. I podigla se silna oluja na jezeru, tako da se lađica punila valovima, i bili su u pogibli, da se potope. Zato pristupe k Isusu i probude Ga govoreći: »Učitelju, učitelju, izgibosmo!« A On ustane, zaprijeti vjetru i valovima, i smiriše se, i posta velika tišina. I reče učenicima: »Zašto ste strašljivi? Zar još nemate vjere?« A oni su bili veoma uplašeni i govorili su jedan drugome: »Tko je taj, da mu se pokoravaju i vjetar i more?«

Genezaretsko jezero okruženo je visokim gorama, osobito na sjeveru gorjem Hermonom, koje je na vrhu pokriveno snijegom. Uslijed toga, što površina jezera leži veoma nisko, lako se nad njim ugrije zrak, a s hladnoga vrha gorja Hermon zastruji hladan zrak, i tako nastaju veoma siloviti vjetrovi, koji dižu burne valove na jezeru. Isus

ISUS UTIŠA OLUJU NA JEZERU

nije slučajno zaspao, dok su plovili jezerom, nego je htio, da se tom zgodom iskuša i ojača vjera njegovih apostola. Zato je najprije ukorio njihovu malovjernost, koja nije bila na mjestu, dok je Isus bio s njima. Zatim je upotrijebio ovu prigodu, da svojim učenicima pokaže svoju božansku moć i gospodstvo nad prirodnim pojavama, vjetrom i morem.

Lađica s Isusom na uzburkanom jezeru slikovito predočuje Kristovu Crkvu, izvrgnutu različitim progonima i pogiblima; ali ona neće propasti, jer je s njom Isus Krist, Sin Božji.

2. Isus iscjeljuje bolesnu ženu i oživljuje Jairovu kćer. Kad se Isus vratio lađicom iz krajeva s istočne strane Genezaretskog jezera na drugu stranu, okupilo se oko Njega mnogo naroda, jer su Ga svi očekivali. Tada pristupi k Isusu predstojnik zbornice, po imenu Jair, i padne pred Isusove noge te Ga vruće zamoli, neka bi došao u njegovu kuću, jer je u njega bila na umoru jedinica kći od kojih dvanaest godina. Jair je Isusa molio, neka bi stavio na nju ruku, da ozdravi i ostane na životu. Jaira je nužda natjerala do Isusa. U njega nije bilo toliko vjere, kao u stotnika. Ipak ga Isus nije prekorio, jer je znao njegovu bol. Isus je pošao s Jairom, a za Njim se tiskao silan svijet. A neka žena, koja je dvanaest godina bila teško bolesna i potrošila sve svoje imanje na liječnike, a da joj nije bilo ništa bolje, nego još gore, pristupila je odostrag i dotakla se skuta Isusove haljine misleći u sebi: »Ako se samo dotaknem Njegovih haljina, ozdravit ću«. Čim je to učinila, osjetila je, da je ozdravila. Tada reče Isus: »Tko je to, što me se dotaknuo?« A Petar i drugi učenici rekoše: »Učitelju, narod Te je opkolio i gura Te, a Ti pitaš: tko me se dotaknuo?« A Isus reče: »Netko me se dotaknuo, jer ja sam opazio, da je iz mene izašla sila.« Kad je žena vidjela, da se ne može sakriti, pristupila je drhćući i pala pred noge Isusa te priznala, zašto Ga se dotakla. A On joj reče: »Kćeri, tvoja vjera pomogla ti je. Idi s mirom!« Ovo je učinio Isus, da ojača Jairovu vjeru.

Dok je Isus to govorio, došao je netko iz Jairove kuće i javio Jairu: »Tvoja je kći umrla, ne trudi više učitelja!« Kad je Isus to čuo, rekao je: »Ne boj se, samo vjeruj!« Kad je Isus ušao u Jairovu kuću, nije dopustio, da tko drugi s Njim uđe, osim Petra, Jakova i Ivana, te djevojčina oca i matere. U kući su vidjeli vrevu: ljude, gdje plaču i nariču, kako je to bio običaj u ovakvoj prigodi kod istočnjaka. A Isus im reče: »Što vičete i plačete? Djevojka nije umrla nego spava.«

Isus je dobro znao, da je djevojka umrla, ali njegove riječi: Nije umrla, nego spava — znače: Djevojka nije umrla da ostane mrtva, kako su to ljudi mislili, nego njezina smrt slična je snu, jer će doskora opet oživjeti.

Ljudi su se podsmijevali Isusu, jer su znali, da je djevojka umrla. Tada Isus prihvati djevojku za ruku i reče joj: »Talita

kumi!« što znači: »Djevojko, ustani!« I povratila se u nju njezina duša, i ona je odmah ustala. I svi su se divili i napunili se straha, a Isus im je strogo zabranio, da ikomu kazuju, što se dogodilo, i zapovjedio je roditeljima, neka djevojci dadu jesti. U bolesti djevojka nije dulje vremena jela, pa je njezinom tijelu trebalo hrane da ojača. Ukućani su pod dojmom čuda na to zaboravili, pa ih je Isus podsjetio na to.

Ovim je čudom Isus opet pokazao svoju božansku svemogućnost, kojom je gospodario nad životom i smrću.

POSLANJE APOSTOLA I 72 UČENIKA

1. Poslanje apostola. Isus je prolazio po svim gradovima i selima i naučavao je po zbornicama propovijedajući o nebeskom kraljevstvu. Ujedno je liječio ljude od svakojakih bolesti i nemoći. Gledajući Isus mnoštvo svijeta sažaljavao ga je, jer su ljudi bili izmučeni i oboreni kao ovce bez pastira. Tada reče svojim učenicima: »Žetva je velika, ali radnika je malo. Molite se, dakle, gospodaru žetve, da pošalje radnike u svoju žetvu!« Na to je dozvao svojih dvanaest apostola i dao im je vlast nad nečistim duhovima, da ih izgone i da liječe svaku bolest i nemoć. Potom ih je Isus poslao među narod (na pokusno propovijedanje) i zapovjedio im: »Ne idite k neznabošcima i ne ulazite u samarjanske gradove, nego idite radije k izgubljenim ovcama doma Izraelova. Idite i propovijedajte: Približilo se nebesko kraljevstvo. Liječite bolesne, uskrisujte mrtve, očišćavajte gubavce i izgonite đavle! Badava ste dobili, badava i dajte! Nemojte pribavljati ni zlata ni srebra ni sitnog novca u svojim pojasima; ni putne torbe, niti dviju haljina, niti obuće ni štapa, jer je radnik dostojan svoje plaće. Kad uđete u koji grad ili selo, pitajte, tko je u njemu dostojan; i ondje ostanite, dok ne iziđete.

2. Udes učenika. Da se ne bi Isusovi učenici iznenadili radi zapreka i neuspjeha u svom radu, Isus im je unaprijed prorekao pogibli i poteškoće, na koje će nailaziti, i zato im je rekao: »Eto, ja vas šaljem kao ovce među vukove. Budite dakle mudri kao zmije i bezazleni kao golubovi!«

Kao što je zmija mudra i lukava, da se ne da lako neprijatelju uloviti, tako moraju apostoli biti oprezni pred lukavštinom i himbom svojim neprijatelja, da im ne nasjednu. Prema onima pak, koji su dobre volje, neka apostoli budu iskreno dobrohotni i susretljivi, da ih svojom dobrotom privuku među članove Božjega kraljevstva.

»Čuvajte se od ljudi, jer će vas predavati sudovima, i bičevat će vas po svojim zbornicama, i vodit će vas poradi mene

pred upravitelje i kraljeve, za svjedočanstvo njima i neznabošcima. A kad vas predadu, ne budite zabrinuti, kako ćete, ili što ćete govoriti, jer će vam se dati u onaj čas, što ćete kazati; jer niste vi, koji govorite, nego Duh Oca vašega, koji govori u vama. Predat će brat brata na smrt, i otac dijete, i ustat će djeca na roditelje i ubit će ih. I svi će mrzeti na vas poradi mojega imena, ali koji ustraje do kraja, taj će se spasiti.«

»Ne bojte se onih, koji ubijaju tijelo, a duše ne mogu ubiti, nego se više bojte onoga, koji može dušu i tijelo pogubiti u paklu! Ne prodaju li se po dva vrapca za nekoliko novčića, pa nijedan od njih ne će pasti na zemlju bez vašega Oca. A vama je i sva kosa na glavi izbrojena. Ne bojte se, dakle; vi ste daleko vredniji od vrabaca!«

»Tkogod prizna mene pred ljudima, priznat ću i ja njega pred svojim Ocem na nebesima; a tkogod zataji mene pred ljudima, zatajit ću i ja njega pred svojim Ocem na nebesima.«

Vjeru u Krista treba neustrašivo ispovijedati. Kukavice, koji se stide ispovijedati vjeru u Krista, ili se, što više, odriču Kristove vjere, nemaju mjesta u nebeskom kraljevstvu.

»Tko ljubi oca ili mater više nego mene, nije mene dostojan. I tko ne uzme svoga križa i ne ide za mnom, nije mene dostojan ... Tko vas prima, mene prima; a tko prima mene, prima onoga, koji je mene poslao ... I tko napoji jednoga od ovih najmanjih samo čašom hladne vode zato, jer je moj učenik, zaista vam kažem, ne će mu propasti plaća!«

Apostoli moraju u službi za Krista biti spremni odreći se krvnih veza i udobnosti vremenitog života. One, koji učine kakvogod dobro djelo Kristovim poslanicima, Bog će obilato nagraditi, kao da su to djelo učiniti samome Kristu.

3. Djelovanje apostola i 72 učenika i njihov uspjeh. Poslije Isusovih opomena otišli su apostoli propovijedati ljudima pokoru. Oni su izgonili mnoge đavle, pomazivali uljem mnoge bolesnike i liječili ih.

Osim 12 apostola Isus je poslao pred sobom još 72 učenika, dvojicu po dvojicu u svaki grad, da propovijedaju u Njegovo ime, i rekao im je: »Tko vas sluša, mene sluša, a tko vas prezire, mene prezire. A tko mene prezire, prezire onoga, koji je mene poslao.«

Doskora su se apostoli i 72 učenika povratili k Isusu i rekli su mu sve, što su učinili i naučavali, te su mu s radošću govorili: »Gospode, i đavli nam se pokoravaju u Tvoje ime.«

Isus se obradovao u Duhu Svetom nad uspjehom svojih apostola i učenika, i rekao je: »Slavim Te, Oče, Gospode neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i razumnih, a objavio malenima. Da, Oče, jer je tako bila Tvoja volja. Moj je Otac sve

predao meni, i nitko ne zna, tko je Sin, do Oca, ni tko Otac, do Sina, i komu Sin hoće da objavi.« I okrenuvši se napose k učenicima reče im: »Blago očima, koje vide, što vi vidite! Jer vam kažem, da su mnogi proroci i kraljevi htjeli vidjeti, što vi vidite, ali nisu vidjeli; i čuli, što vi čujete, ali nisu čuli.«

Poslanje apostola i učenika, da propovijedaju i čine čudesa u ime Isusovo, bilo je prvo djelotvorno vršenje one učiteljske i čudotvorne vlasti, koju su primili od Isusa kao svog Učitelja. Apostoli su primili od Isusa znatno veću vlast, nego 72 učenika, koji su bili od Isusa dodijeljeni apostolima kao pomoćnici. Vlast 72 učenika jest ona, što je kasnije prešla na svećenike, kao pomoćnike biskupa u službi spasavanja ljudskih duša.

IZRAEL OTKLANJA MESIJU

Uza sva čudesa, što ih je Isus učinio pred mnoštvom svjedoka u Galileji, Judeji i Samariji, ipak velika većina farizeja i književnika u Izraelu nije priznala Isusa kao Mesiju. Prvi i najglavniji razlog tomu jest ohola tvrdoglavost farizeja. Oni se nisu htjeli poniziti, da uvide i priznaju svoje grijehe, i da čine pokoru. Drugi je razlog nepriznavanju Krista Mesijom krivo shvaćanje o Mesijinom zadatku. Većina farizeja i književnika mislili su, da će Mesija biti *politički oslobodilac* židovskog naroda od tuđinskog jarma. Zato nikako nisu htjeli razumjeti, kako bi se Mesija mogao pojaviti kao čovjek siromah iz najnižeg sloja naroda. Stoga su počeli tražiti svakojake izlike, kako bi Isusa uklonili s puta, pa makar to trebalo i silom. Kakvo je bilo raspoloženje za širenje Božjega kraljevstva među židovskim višim društvenim krugovima, osvjetljuje osobito držanje židovskih književnika i farizeja prema Isusu kao i smrt Ivana Krstitelja.

1. Ozdravljenje uzetoga u Jerusalemu. Prigodom neke svetkovine došao je Isus u Jerusalem. Tu je bilo neko kupalište, po imenu Bethezda (= kuća milosti), gdje su se događala čudesna ozdravljenja. Oko toga kupališta bilo je mnogo svakovrsnih bolesnika, koji su ležali u trijemovima. U određeno vrijeme silazio bi anđeo Gospodnji i uzburkao bi vodu u kupalištu, i tko bi od bolesnika tom prigodom prvi skočio u vodu, ozdravio bi od bolesti, kakva god ona bila. Među bolesnicima, koji su čekali na čudesno ozdravljenje, ležao je i čovjek, koji je trideset i osam godina bolovao od uzetosti. Kad ga je Isus vidio gdje leži i opazio, da je već odavno bolestan, upita ga: »Bi li htio ozdraviti?« Bolesnik odgovori: »Gospode, nemam čovjeka, da me spusti u kupalište, kad se uzburka voda. Dok ja dođem, drugi siđe prije mene.« A Isus mu reče: »Ustani, uzmi svoju postelju i hodi!« I taj je čovjek odmah ozdravio, uzeo svoju postelju i hodao je naokolo. A taj je dan bila subota. Zato su Židovi počeli govoriti tomu ozdravljenomu: »Subota je; nije ti dopušteno nositi svoju postelju.« Tako su Židovi samovoljno i pretjerano tumačili obvezu subotnjeg počinka. A ozdravljeni im

odgovori: »Onaj, koji me je izliječio, rekao mi je: uzmi svoju postelju i hodi!« Oni upitaju: »Tko je onaj čovjek, koji ti je tako rekao?« A ozdravljeni nije znao Isusu za ime, jer je Isus otišao među mnoštvo ljudi, koje je bilo tamo. Poslije našao je Isus toga ozdravljenoga u hramu i rekao mu je: »Eto, ozdravio si, ne griješi više, da ti se što gore ne dogodi!« Potom otide onaj čovjek i javi Židovima, da je Isus onaj, koji ga je ozdravio. Zato su Židovi Isusa progonili, jer je to učinio u subotu.

2. Isusovo opravdanje. Isus je na to rekao Židovima: »Moj Otac radi do sada, i ja radim!« To znači, da Isus, kao Sin Božji, ima pravo raditi u subotu. Kad su Židovi to čuli, još su više nastojali da Isusa ubiju, jer po njihovu mišljenju ne samo, da je prestupio subotu, nego je i Boga nazvao Ocem, čineći se jednak Bogu. A Isus im reče: »Zaista, zaista vam kažem: Sin ne može ništa činiti sam od sebe, nego što vidi da Otac čini; jer Otac ljubi Sina, i sve mu pokazuje, što sam čini. On će mu pokazati još veća djela od ovih i vi ćete se čuditi; jer kao što Otac podiže i oživljuje mrtve, tako i Sin oživljuje, koje hoće. Otac ne sudi više nikomu, nego je sav sud predao Sinu, da svi poštuju Sina, kao što poštuju Oca. Tko ne poštuje Sina, ne poštuje ni Oca, koji Ga je poslao.«

Isus dokazuje Židovima nesmisao njihove tvrdovratosti u nevjeri. Isusova moć da tvori čudesa, naročito ozdravljivanje bolesnih i uskrisivanje od mrtvih, nepobitni su dokazi, da je On pravi Sin Božji. Zato Isusu pripada jednako štovanje, kao što i Bogu Ocu. Tko ne poštuje Isusa kao Sina Božjega, ogrješuje se i o štovanje Boga Oca, koji je poslao Isusa kao Svoga Sina na svijet. Bog Otac dao je Svome Sinu također vlast suditi svima ljudima, a ta će se vlast osobito svečano očitovati na sudnji dan. Zato Isus nastavlja:

»Zaista, zaista vam kažem: Tko sluša moju riječ i vjeruje onome, koji Me je poslao, ima vječni život, i ne dolazi na sud, nego je prešao iz smrti u život. Zaista, zaista vam kažem, dolazi vrijeme i već je tu, kad će mrtvi čuti glas Sina Božjega, i koji uščuju, živjet će... I izići će oni, koji su činili dobro, na uskrsnuće života, a koji su činili zlo, na uskrsnuće suda.«

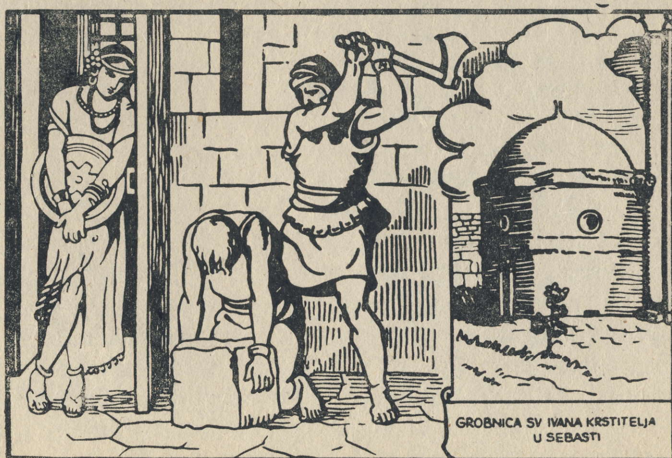
Isus naglašuje, da o vjeri u Njegov nauk zavisi vječni spas duše svakoga čovjeka. Ujedno proriče uskrsnuće svih ljudi od mrtvih pred sudnji dan, a nakon sudnjega dana slijedi nagrada vječnog života za one, koji su činili dobro, a za zle vječna osuda.

Dalje je Isus rekao, da nije potrebno, da sam za sebe svjedoči, jer ima dosta drugih svjedočanstava. Sami su Židovi čuli o Isusu svjedočanstvo Ivana Krstitelja. Ali za Isusa je posvjedočio i sam nebeski Otac (prigodom Isusova krštenja), a i čudesna djela, koja Isus čini u ime nebeskog Oca. Zato je Isus rekao Židovima: »A l i j a v a s p o z n a j e m, d a n e m a t e u s e b i B o ž j e l j u b a v i. Ja sam došao u ime svoga Oca, i ne primate me; a ako drugi dođe u svoje ime, njega ćete pri-

miti. Kako vi možete vjerovati, kad primate slavu jedan drugoga, a slave, koja je od jedinoga Boga, ne tražite? Nemojte misliti, da ću vas ja tužiti Ocu! Vas tuži Mojsije, u koga se vi uzdate. Kad biste vi vjerovali Mojsiju, i meni biste vjerovali, jer je on pisao za mene. Ali kad njegovim Pismima ne vjerujete, kako ćete vjerovati mojim riječima?«

Ove su Isusove riječi teška optužba protiv Židova. Oni su tako otvrdnuli u svojim grijesima, da nema u njima Božje ljubavi. Ispravno tumačenje Mojsijeva zakona moralo bi Židove dovesti k spoznaji, da je Isus pravi Sin Božji. Iz ovog se prijekora vidi, kako je između Isusa i Židova nastala tolika opreka, da je postalo uzaludno svako nastojanje predobiti ih za kraljevstvo Božje. Njihovo je shvaćanje bilo suviše zemaljsko, a da bi mogli dokučiti svrhunaravnu i duhovnu vrijednost nebeskoga kraljevstva.

3. Smrt Ivana Krstitelja. U vrijeme, kad su se apostoli bili razišli na svoje prvo propovijedanje, bio je pogubljen Ivan Krstitelj. To se dogodilo prigodom gozbe u proslavu Herodova rođendana. Tom je prilikom Herod pozvao mnoge galilejske knezove, vojvode i narodne starješine na gozbu. Gozbi je prisustvovala i Herodijadina kći, te je igranjem tako ugodila Herodu i njegovim gostima, da joj je kralj pod zakletvom obećao: »Traži od mene, štogod hoćeš, i dat ću ti, pa bilo i polovinu moga kraljevstva!« A ona je izašla i upitala svoju mater Herodijadu: »Što ću iskati?« Herodijada odgovori: »Glavu Ivana Krstitelja!« I odmah uđe brzo ka kralju te zatraži: »Hoću da mi odmah daš na tanjuru glavu Ivana Krstitelja.« I kralj se veoma ožalosti, ali radi zakletve i poradi gostiju nije htio

SMRT IVANA KRSTITELJA

djevojci odbiti, što je zatražila, nego je odmah poslao krvnika i zapovjedio mu, da donese glavu Ivana Krstitelja. Krvnik je otišao i odsjekao mu u tamnici glavu. I donio je Ivanovu glavu na tanjuru i dao je djevojci, a ona je dade svojoj materi. Kad su to čuli Ivanovi učenici, došli su i uzeli njegovo tijelo te ga metnuli u grob, i javili su Isusu, što se dogodilo.

Ivan Krstitelj bio je prva mučenička žrtva na braniku svetih zakona kraljevstva Božjega. Izgovor kralja Heroda, da se poradi zakletve smatrao obaveznim ispuniti svoje obećanje, nije bio opravdan, jer zakletva ne može vezati na ispunjavanje grešnog djela, a osim toga ova je zakletva bila i nepromišljena.

ISUS ČUDESNO UMNOŽAVA KRUH I OBEĆAVA PRESVETU EUHARISTIJU

1. Isus čudesno nahrani pet tisuća ljudi. Poslije smrti Ivana Krstitelja Isus je nakanio da se ukloni iz Herodova upravnog područja u Galileji. Oko Isusa skupili su se apostoli, i On im reče: »Dođite vi sami nasamo u pustinju i malo se odmorite!« — jer otkako su počeli propovijedati, ljudi su ih tako mnogo zaokupljali, da nisu imali vremena ni da jedu. Isus i apostoli prevezli su se na lađici preko Genezaretskog jezera u pustinju. Ali i onamo nagrnulo je za njima pješice mnoštvo naroda, jer su vidjeli mnoga Isusova čudesa na bolesnicima. A Isus se sažali na ovo mnoštvo ljudi, jer su bili kao ovce bez pastira, pa ih je učio o kraljevstvu Božjem i ozdravljivao im bolesne. Isus je uzašao na goru i ondje sjeo sa svojim učenicima. Bilo je to u vrijeme, kad se približavao židovski blagdan Pasha. Isus je vidio, da za Njim ide veliko mnoštvo naroda, i kad se približila večer, govorili su apostoli Isusu, neka otpusti narod, da u obližnjim zaseocima i selima kupe štogod za jelo. Isus im reče: »Dajte im vi jesti!« Potom reče Filipu: »Odakle ćemo kupiti kruha, da ovi jedu?« A ovo je rekao, da ga iskuša, jer je sam znao, što će učiniti. Odgovori mu Filip: »Za dvjesta dinara kruha nije dosta, da svaki od njih samo malo dobije.« Tada reče Andrija, jedan od Isusovih učenika, brat Simona Petra: »Ovdje je jedan dječak, koji ima pet ječmenih hljebova i dvije ribe; ali što je to za tolike?« Isus reče, neka kažu ljudima da posjedaju u skupinama po travi, koje je bilo mnogo na onome mjestu. I kad su ljudi posjedali, bilo ih je na broj oko pet tisuća. Tada Isus uzme pet hljebova i dvije ribe, pogleda na nebo i zahvali Bogu, blagoslovi ih i prelomi, te dade učenicima, da ih razdijele narodu. I svatko je dobio jesti, i nasitili su se, i još im je preostalo. A Isus reče apostolima: »Pokupite komade,

što su preostali!« I napunili su dvanaest košarica ostataka od pet ječmenih hljebova i od dviju riba. A kad su ljudi vidjeli čudo, koje je učinio Isus, govorili su: »Ovaj je zaista prorok, koji ima doći na svijet!« Ali kad je Isus doznao, da kane doći da ga uhvate i učine kraljem, otišao je opet sam u goru. Još nije došlo vrijeme njegova trpljenja, kojim je trebao spasiti svijet. Proglašenje kraljem izazvalo bi narodni prevrat protiv Rimljana. Time bi se upropastio duhovni značaj kraljevstva Božjega. Zato je Isus otišao ispred naroda.

2. Isus hoda po vodi. Kad se svijet poslije čudesnog umnažanja kruha počeo razilaziti, apostoli su se po naputku Isusovu ukrcali naveče bez Isusa u lađicu, da se prevezu preko jezera u Kafarnaum. Nastala je noć, a na jezeru su se počeli dizati valovi, jer je duvao vjetar, i to je otežavalo plovidbu. Kad su se udaljili kojih dvadeset i pet do trideset stadija (oko 5 — 6 km, dakle otprilike do sredine jezera), o četvrtoj straži (to jest poslije 3 sata ujutro) u noći ugledali su Isusa, gdje ide po moru i približava se k lađici, i veoma su se uplašili, jer su mislili, da vide utvaru, te su počeli od straha vikati. A Isus im reče: »Ne bojte se, ja sam!« Tada Petar reče: »Gospode, ako si Ti, reci mi, da po vodi dođem k Tebi!« On mu reče: »Dođi!« I Petar je sišao s lađe i počeo hodati po vodi, da dođe k Isusu; ali osjetivši jaki vjetar, uplaši se i počeo se utapljati te je povikao: »Gospode, pomozi mi!« Isus odmah pruži ruku, uhvati Petra i reče mu: »Malovjerni, zašto si posumnjao?« I kad su ušli u lađicu, prestao je vjetar. A koji su bili u lađici, poklonili su se Isusu govoreći: »Doista, Ti si Sin Božji!« I odmah se lađica našla kraj obale, prema kojoj su išli.

Povrh čuda, kojim je Isus umnožio kruh, Isus je čudesnim hodanjem po moru, hodanjem Petra po moru, utišanjem vjetra i valova i brzim dolaskom do obale htio učvrstiti apostole u vjeri, koju očituju riječima: »Ti si Sin Božji!« To je učvršćenje u vjeri bilo njima potrebno, da ne podlegnu kušnji sumnje prigodom Isusova obećanja, da će im dati svoje tijelo za jelo i svoju krv za pilo.

3. Isus obećaje Presvetu Euharistiju. Sutradan poslije čuda, gdje je Isus sa pet hljebova i dvije ribe nahranio pet tisuća ljudi, došli su ti ljudi tražiti Isusa blizu onog mjesta, gdje ih je On čudesno nahranio, jer su vidjeli, da je tamo bila samo jedna lađica, u koju su se ukrcali učenici bez Isusa. Kad nisu tamo našli Isusa, ušli su u lađice i došli u Kafarnaum, da traže Isusa. Kad su Ga našli, upitali su: »Učitelju, kad si došao ovamo«? Isus im odgovori: »Zaista, zaista vam kažem: vi me ne tražite zato, što ste vidjeli čudesa, nego što ste jeli kruha i nasitili se. Brinite se ne za jelo, koje prolazi, nego za jelo, koje

ostaje za vječni život, a koje će vam dati Sin čovječji; jer je ovoga potvrdio Bog Otac.« Oni mu rekoše: »Što treba da činimo, da radimo Božja djela?« Isus im odgovori: »Ovo je Božje djelo, da vjerujete u Onoga, koga je On poslao.« A oni mu rekoše: »Kakav ti činiš znak, da vidimo i da ti vjerujemo? Što tvoriš? Naši su oci jeli manu u pustinji, kako je pisano: Kruh im je s neba dao da jedu!« Tada im reče Isus: »Zaista, zaista vam kažem, nije vam Mojsije dao kruha s neba, nego vam moj Otac daje istiniti kruh s neba; jer je Božji kruh onaj, koji silazi s neba i daje život svijetu.« Rekoše mu: »Gospode, daj nam svagda ovaj kruh!«

Narod je dan prije vidio Isusovo čudo umnažanjem kruha i po njemu mogao upoznati, da je Isus od Boga poslani Učitelj. Ipak se narod nije zanimao za Isusovu svrhunaravnu nauku, nego za to, kako se lakim načinom nahranio. Stoga je tražio Isusa, ne bi li se opet tjelesno nasitio. Tu je prigodu Isus iskoristio, da probudi u narodu težnju za višim duhovnim životom, a to je potreba vjere u Isusov božanski nauk. Narod je na to rekao, da bi se Isus, ako želi da mu narod vjeruje kao proroku, morao izkazati sličnim čudom kao Mojsije, po čijem je zagovoru padala narodu izraelskom u pustinji mana za hranu. Isus upozorava narod, da onaj kruh, što ga sada šalje svijetu nebeski Otac, vrijedi mnogo više, nego mana u pustinji, jer taj kruh daje život svijetu. I kao što je ono žena Samarjanka poželjela žive vode, tako slično je i narod, čuvši o kruhu, koji daje život svijetu, zaželio da mu Isus trajno daje takav kruh.

Na to im Isus reče: »Ja sam kruh života; tko dolazi k meni, ne će ogladnjeti, i tko vjeruje u mene, ne će nikad ožednjeti. Vaši oci jeli su manu u pustinji i pomrli su. Ovo je kruh, koji s neba silazi, da tko od njega jede, ne umre. Ja sam živi kruh, koji sam s neba sišao. Ako tko jede od ovoga kruha, živjet će uvijek; i kruh, koji ću ja dati, tijelo je moje za život svijeta«.

Ovim odlomkom prelazi Isus na bitni dio nauke, koju ovom zgodom saopćuje narodu: da je taj kruh života On sam sa svojim tijelom.

Tada su se Židovi prepirali među sobom govoreći: »Kako nam ovaj može dati svoje tijelo jesti?« Isus im reče: »Zaista, zaista vam kažem: ako ne budete jeli tijela Sina čovječjega i pili Njegove krvi, ne ćete imati života u sebi. Tko jede moje tijelo i pije moju krv, ima vječni život; i ja ću ga uskrsnuti na sudnji dan; jer je tijelo moje doista jelo i krv je moja doista pilo. Tko jede moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni i ja u njemu.«

Premda je Židovima bilo nerazumljivo, kako je moguće, da im Isus dade svoje tijelo za jelo, Isus ne samo da ne dopušta dvojbe o istinitosti te nauke, nego naglašuje, da se po blagovanju Njegova tijela svaki najtjesnije s Njim sjedinjuje, i to je blagovanje uvjet uskrsnuća na vječni život na sudnji dan.

Kad su to čuli mnogi od učenika, rekli su: »Ovo je tvrd govor, tko ga može slušati?« Od tada su mnogi od Isusovih učenika odstupili i nisu više išli s Njime.

Iz pitanja Židova: »Kako nam ovaj može dati svoje tijelo jesti?« — i iz zabune učenika očito je, da su shvatili Isusa u doslovnom smislu: blagovati pravo Isusovo tijelo, i to kao da će im On to svoje tijelo sasjeći i dati im za hranu. Budući da ovaj puta ni učenici nisu mogli dokučiti, kako bi to bilo moguće, izrazili su svojim riječima: »Ovo je tvrd govor, tko ga može slušati?« — da im je potpuno neshvatljiva ovakva nauka, pa su svojim odstupanjem od broja Isusovih učenika izvanjim znakom pokazali, da im se to čini prevelik zahtjev za njihovu vjeru. Ali Isus nije usprkos otpada mnogih učenika ništa popustio od svoje nauke.

Videći Isus, da se i apostoli u mislima kolebaju, upravi na njih pitanje: »Zar ćete i vi otići?« Odgovori mu Simon Petar: »Gospode, komu ćemo ići? Ti imaš riječi vječnoga života. Mi smo povjerovali i spoznali, da si ti Krist, Sin Božji.« Isus im odgovori: »Nisam li ja izabrao vas dvanaestoricu, a ipak je jedan od vas đavao!« A mislio je Judu, sina Simona iz Kariota, jer je ovaj bio jedan od dvanaestorice, koji ga je imao izdati.

Pitanjem, što ga je Isus upravio apostolima, htio je iskušati njihovu vjeru i još ih jače privezati uza se. To je izazvalo Petrovo priznanje iz kojeg se može razabrati, da su imali dovoljno prilike po Isusovim čudesima spoznati, da je Njegova nauka istinita i da vodi u vječni život. Ali Isus ih ipak upozorava, da će se uza sve to među apostolima naći jedan, koji će Mu se iznevjeriti, i time postati kao đavao, koji se iznevjerio Bogu. To je bila ozbiljna opomena Judi Iškariotu, da se čuva otpada od Isusa, ali je Juda nije uvažio.

Čitavim ovim govorom navijestio je Isus naređenje Presvetog Oltarskog Sakramenta ili Presvete Euharistije. Apostolima postao je taj govor razumljiv istom na posljednjoj večeri, kada je Isus doista izvršio, što je obećao, i to tako, da je na otajstven način pretvorio kruh u svoje Presveto Tijelo i vino u svoju Presvetu Krv, te oboje dao apostolima, da blaguju kao otajstvenu hranu duše.

Govor, u kom Isus obećava Presvetu Euharistiju, dolazi otprilike na svršetku druge godine Isusova javnog djelovanja. Brojni Isusovi slušatelji i učenici imali su dotle dovoljno prigoda, gledajući Isusova čudesa, da se uvjere, da je Isus pravi, od Boga poslani Spasitelj. Ako uza sve to nisu bili još dosta utvrđeni u vjeri, nije bila krivnja na Isusu, nego na njima samima. Njihovim otpadom bili su pročišćeni redovi Isusovih sljedbenika od onih, koji su još bili mlaki i neodlučni.

OSVRT NA I. I II. GODINU ISUSOVA JAVNOG NAUČAVANJA

U Isusovom javnom naučavanju kroz prve dvije godine zapaža se postepeno očitovanje Isusova božanskog poslanja i razvijanja njegove nauke; nadalje, kako je htio s tom naukom upoznati obrazovane predstavnike židovskog naroda i sam narod.

1. Postepeno očitovanje Isusova božanskog poslanja. Ivan Krstitelj, kao Spasiteljev preteča, predstavlja židovskom narodu Isusa kao Spasitelja, a to svjedočanstvo svečano potvrđuje

sam Bog Otac i Duh Sveti prigodom Isusova krštenja na Jordanu, nazivajući ga svojim Sinom, koga treba da ljudi slušaju. Dalje Isus sam nastupa kao Mesija i upozorava na svoja čudesa, kao svrhunaravne dokaze svoga božanskog poslanja. To čini u Jerusalemu pred svećenicima i književnicima prigodom očišćavanja hrama od trgovaca, zatim u razgovoru s Nikodemom i Samarjankom, dalje pred Galilejcima prigodom nastupa u nazaretskoj sinagogi (zbornici). Svoje božansko poslanje i istinitost svoje nauke potvrđuje čudesima: pretvaranjem vode u vino na svadbi u Kani galilejskoj, iscjeljivanjem bolesnih, izganjanjem đavola iz opsjednutih, uskrisivanjem od mrtvih, čudesnim umnažanjem kruha, — čudesima, kojima očituje svoju vlast nad prirodnim pojavama kao utišanjem oluje na jezeru i hodanjem po vodi. Na temelju tih čudesa naglašuje, da mu pripada božanska vlast opraštati grijehe i iskazivanje štovanja kao Sinu Božjemu, koje je jednako štovanju Boga Oca.

2. Usavršavanje objave. U govoru na gori Isus naglašuje temeljna načela svoje nauke, koja u savršenstvu daleko nadvisuje sustav starozavjetnih ćudorednih načela, a pogotovu sustav nauke, kako je shvaćaju židovski književnici i farizeji, koji su Mojsijevu nauku izvrnuli u izvršivanje pukog slova zakona, a zanemarili su duh zakona.

3. Osnivanje novozavjetnoga kraljevstva Božjega. Isus Krist sve jasnije govori o osnivanju i razvijanju nove duhovne zajednice, koju naziva Božje Kraljevstvo. To se kraljevstvo znatno razlikuje od starozavjetnoga Božjega (teokracijskoga) kraljevstva. Starozavjetno teokracijsko kraljevstvo obuhvatalo je samo izraelski narod, a novozavjetno Božje kraljevstvo bit će otvoreno svima narodima da mogu u nj pristupiti, dakle bit će općenito. U zamišljanju toga kraljevstva opet nailazi Isus Krist na sukob sa židovskim književnicima i farizejima, koji su sebi zamišljali mesijansko kraljevstvo tako, da bi se Židovi oslobodili od tuđinskoga jarma i postali narod, koji bi zauzimao najuglednije mjesto među svim drugim narodima. Zato se židovski svećenici, književnici i farizeji sve više odbijaju od Krista, a da svoje držanje opravdaju, vrebaju na Krista, kako bi ga obijedili radi kršenja Mojsijeva zakona. U tu svrhu raspiruju i sve više mržnju protiv Krista.

4. Isus pripravlja novu upravu Božjega kraljevstva. Isus Krist, videći, da ga židovski svećenici, književnici i farizeji ne shvaćaju i ne priznaju kao Mesiju, odabire i odgaja sebi novo poglavarstvo za upravu novozavjetnoga Božjega kraljevstva, a to su dvanaestorica apostola, kojima kasnije pridodaje još 72

učenika. To su počeci novozavjetne crkvene uprave (hijerarhije). Njih Isus Krist potanje upućuje u tajne Božjega kraljevstva i šalje ih među narod, da u Njegovo ime naučavaju. Što više, Krist daje apostolima i učenicima vlast činiti čudesa. Kad Isus Krist ne nalazi kod svoga naroda željenog razumijevanja za svoju nauku, približuje se k neznabožačkim narodima i otvara im vrata Božjega kraljevstva.

5. **Glavni uvjeti života u novom kraljevstvu Božjem.** Udarivši temelje Božjem kraljevstvu svoje Crkve Isus Krist je postepeno izgrađuje. On određuje najprije uvjet, po kojemu mogu ljudi postati članovi toga kraljevstva, a to je vjera u Njega kao Sina Božjega, koji je radi ljudskog spasenja postao čovjekom, i krštenje kao vanjski znak duhovnog preporođenja, čišćenja od grijeha i uvrštavanja među baštinike nebeskoga blaženstva. U svrhu pak okrepe duhovnoga života naviješta Isus ustanovu nebeske hrane, Presvete Euharistije. Po blagovanju Presvete Euharistije naviješta Krist svoje otajstveno združenje s pojedinim članovima svoje Crkve i s cijelom Crkvom, i to je združenje preduvjet uskrsnuća na blaženi vječni život: »Tko blaguje moje Tijelo i pije moju Krv, ima vječni život, i ja ću ga uskrsnuti na sudnji dan.«

Obećanje Presvete Euharistije tako je važan čas u Kristovu javnom djelovanju, da ono postaje prekretnicom, gdje se razlučuju duhovi, hoće li ustrajati u vjernosti Kristu ili Ga ostaviti. Povodom te kušnje velik je broj slabih u vjeri otpao, a oni, koji su izdržali tu kušnju vjere, postali su nepokolebljivo utvrđeni i združeni s Kristom. U njihovo ime izjavljuje Petar: »Gospode, komu ćemo ići? Ti imaš riječi vječnoga života. I mi smo povjerovali i spoznali, da si ti Krist, Sin Božji.«

KRALJEVSTVO BOŽJE BEZ IZRAELA

PREKID SA SINAGOGOM

Prve dvije godine Isusova javnog djelovanja bile su posvećene pripravi osnivanja Božjega Kraljevstva. Kroz to je vrijeme Isus Krist razvio glavna načela svoje nauke pred židovskim narodom i njegovim predstavnicima, svećenicima i književnicima. Ujedno je postepeno polagao temelje za izgradnju nove vjerske duhovne zajednice, svoje Crkve. U tu svrhu Krist je okupljao oko sebe učenike i upućivao ih opširnije u rad oko širenja i učvršćivanja Božjega Kraljevstva, da im kas-

nije u njemu povjeri dio svoje trostruke vlasti: učiteljske, upravne i svećeničke.

1. Opreka između Krista i sinagoge. Iz dosadašnjeg javnog djelovanja očevidno je, da se Kristov nacrt i zamisao Božjega kraljevstva sa zadatkom ostvarivanja duhovnog spasavanja čovječanstva bitno razlikuje od iskrivljenog shvaćanja Spasiteljeva zadatka, kako su ga sebi zamišljali židovski svećenici, književnici i farizeji, a to je bilo zamišljanje Mesije kao političkog oslobodítelja židovskog naroda od tuđinskog jarma i osnivača zemaljskoga kraljevstva, u kom bi Izraelci imali posebne povlastice pred svim drugim narodima. Pored ove temeljne zablude bilo je značajno, da su svećenici, književnici i farizeji isticali, da više vrijedi predaja starih učitelja, negoli pisana riječ proroka.

Sukob tih dvaju sasvim oprečnih gledišta doveo je nakon sve većeg razilaženja do posvemašnjeg prekida; što više, do otvorenog neprijateljstva predstavništva židovskog naroda prema Kristu. To je očito došlo na vidjelo prigodom Isusova govora u Kafarnaumu, kad je obećao ustanovu Presvete Euharistije. Tom se prigodom židovska sinagoga (predstavništvo židovske vjerske zajednice) kao sljedbenica predaje židovskih svećenika, književnika i farizeja, rastala s Isusom i pošla svojim putem, dok je uz Isusa ostao znatno manji broj učenika, a među njima apostoli. S ovim malim brojem svojih sljedbenika Isus se obraća k novoj vrsti slušatelja, a to su neznabošci, da njih upozna s načelima Božjega Kraljevstva i otvori im put u to kraljevstvo.

Povrh toga Isus u posljednjoj godini svoga javnog djelovanja do svoje smrti i proslave skreće pažnju na učvršćivanje i unutarnje izgrađivanje Božjega kraljevstva kod svojih apostola i učenika. Njih je doduše malo na broju, ali mu postaju tim vjerniji i odaniji. Predstavnici židovske sinagoge nisu se zadovoljili samo time, da ne mare za Isusa i njegovu nauku, nego su raspirujući u sebi sve jače mržnju na Isusa počeli stavljati mu zasjede, kako bi našli izliku, da ga smrću uklone i zauvijek onemoguće uspjeh Njegova djelovanja.

2. Farizejsko sablažnjavanje. Kad se približila treća Pasha u vremenu Isusova javna djelovanja, Isus videći veliko neraspoloženje židovskih književnika u Jerusalemu protiv sebe, nije išao u Jerusalem, nego je ostao u Galileji. Ali židovske poglavice bojeći se, da Isus ne bi u narodu naišao na privrženost, poslali su u Galileju svoje ljude, da uhode Isusa i odvraćaju narod od njega.

Jednom su farizeji opazili, kako Isusovi učenici nisu prije jela oprali ruke, dok su farizeji smatrali veoma važnom predaju, koja je nalagala pranje ruku prije jela. I oni upitaju Isusa: »Zašto Tvoji učenici ne žive prema otačkoj predaji, nego jedu kruh neopranim rukama?« Na to upita Isus farizeje: »A zašto vi prestupate Božji zakon radi svoje predaje? Bog zapovijeda: Poštuj oca i majku! Tko pak prokune oca i majku, neka se kazni smrću! A vi kad govorite: Ako čovjek veli ocu ili materi: žrtveni je dar, što bi išlo tebe, pa mu ne dopuštate da isto učini svome ocu ili majci, ukidate Božju riječ svojom predajom, koju vi predajete; i mnoge slične stvari radite. Licemjeri! Pravo je o vama rekao prorok Isaija: Ovaj me narod ustima slavi, a srce mu je daleko od mene. Uzalud me poštuju učeći nauke, koje su ljudske zapovijedi. ... Lijepo vi ukidate Božju zapovijed, da sačuvate svoju predaju!«

Još je neugodnije bilo književnicima i farizejima, kad je Isus dozvao narod, da ga pouči o njihovu krivom naučavanju, govoreći: »Slušajte me svi i razumijte: Ne kalja čovjeka, što ulazi u usta, nego što izlazi iz usta, to kalja čovjeka.« Tada su pristupili Njegovi učenici i rekli mu: »Znaš li, da su se farizeji sablaznili, kad su čuli taj govor?« On odgovori: »Svaki nasad, koji nije zasadio moj Otac, iskorijenit će se. Ostavite ih! Slijepci su i vođe slijepcima. A ako slijepac slijepca vodi, oba će pasti u jamu.«

Isusova usporedba farizeja sa slijepcima bila je teška osuda farizeja pred narodom.

Isus se opet u pouci naroda poslužio prispodobom, koja je bila neukom narodu razumljiva. Vjerska je zajednica slična vinogradu, zasađenom plemenitim nasadom loze, a to su od Boga objavljene istine a njihov je plod pravi krepostan život. Ali židovski su književnici počeli više cijeniti izmišljenu ljudsku predaju i njezine nastrane plodove, koji su se izrodili u korov odvratnog licemjerja. Taj korov, koji nije zasađen od nebeskog Oca, treba čupati i iskorjenjivati. To je značilo potpun prekid sa službenom židovskom crkvom, kakvu je zastupala sinagoga i u njoj pretežni broj farizeja.

Kad su apostoli zamolili Isusa, da im razjasni, što to znači: da ono što izlazi iz usta, kalja čovjeka, Isus im je rekao: »Zar ni vi ne razumijete, da sve, što ulazi u usta, ide u trbuh i izlazi u zahod? Nego ono što izlazi iz čovjeka, to kalja čovjeka; jer iz unutrašnjosti srca izlaze zle misli, preljube, bludnosti, ubojstva, krađe, lažna svjedočanstva, psovke. To kalja čovjeka; a neopranim rukama jesti ne kalja čovjeka!«

3. Farizejski kvasac. Glavna je farizejska zabluda bila u tom, što su svu važnost polagali na izvanje vršenje slova zakona, a potpuno zanemarivali i upravo namjerice izigravali duh

zakona. Zato je njihova »pravednost« s pravom nazvana licemjerjem.

Ovo licemjerje nazvao je Isus kvascem, od koga se treba čuvati, govoreći: »Čuvajte se kvasca farizejskoga, a to je licemjerje. Ništa nije sakriveno, što se ne će otkriti, ni tajno, što se ne će doznati. Jer što ste u tmini rekli, čut će se na svjetlosti, i što ste na uho šaptali u sobama, propovijedat će se na krovovima.«

4. Isus izbavlja od opsjednuća kćer žene Kananejke. Odrešitom osudom farizejskog mišljenja Isus se veoma zamjerio Židovima. Da se za neko vrijeme ukloni njihovim zasjedama, otišao je izvan granica Galileje u krajeve feničkih gradova Tira i Sidona. Tu iziđe pred njega žena Kananejka i zavapi: »Smiluj mi se, Gospode, sine Davidov! Moju kćer muči đavao!« Isus joj isprva ne odgovori ništa. Ali žena je pala pred noge Isusa i ustrajno Ga molila, da pomogne njezinoj kćeri. Tada i apostoli zamole Isusa: »Otpusti je, jer viče za nama!« A Isus reče: »Pusti, da se najprije djeca nahrane, jer nije pravo uzeti kruh od djece i baciti ga psićima!« O ona reče: »Da, Gospode, jer i psići jedu mrvice, što padaju sa stola njihovih gospodara.« Tada joj Isus odgovori: »Ženo, velika je tvoja vjera, neka se ispuni tvoja želja!« I onim časom ozdravi njezina kći.

Isus je u svom javnom djelovanju nastojao pružiti prigodu za spasenje i učestvovati na blagodatima čudesnih ozdravljenja pripadnicima svoga naroda. Ali kad se taj narod pokazao nevrijednim, a službeni predstavnici tog naroda su Isusa namjerice prezreli i odbacili, otvorio je Spasitelj vrata Božjega kraljevstva i neznabošcima, premda su oni od Izraelaca bili prezreni, kao psi. Živa vjera i ustrajna molitva neznabožačke žene Kananejke ganula je Isusa, da joj se smilovao i uslišao je, ne obazirući se više na ograde, koje su dijelile židovski narod od neznabožaca.

UČVRŠĆIVANJE APOSTOLA

Iz otuđivanja židovskih književnika i farizeja od Isusa vidjelo se sve jasnije, da u njih nije bilo iskrene volje upoznati narav onoga duhovnoga kraljevstva, koje je Isus namjeravao osnovati, da po njemu vodi ljude k vječnom spasenju. Zato je Isus odlučio, da od sada utvrđuje u vjeri svoje apostole — kao buduće poglavare u duhovnom kraljevstvu svoje Crkve, koju je kanio osnovati. Prigoda za to pružila mu se, kad se našao s apostolima nasamo u okolici grada Cesareje Filipove, što se nalazio oko 40 km. udaljen sjeverno od Betsaide i Genezaretskog jezera, na obroncima gorja Hermona, pokraj jednoga od triju jordanskih izvora, koji se danas zove Banias (prema nekadašnjem imenu mjesta Paneas). Ovaj grad Cesareja različit je od Cesareje na obali Sredozemnog mora na sredini između gradova Jafe i Hajfe. Po svoj prilici bacio je Isus ovdje pogled na jednu tvrđu, sagrađenu na kamenom obronku gore Hermona i upotrijebio je tu prigodu za veoma znatnu pouku apostolima.

1. Petrova vjeroispovijest i Isusova ustanova Petrova prvenstva. Kao što prije svakog znatnog djela, tako se i ovaj put Isus najprije nasamo pomolio svome nebeskom Ocu. a po tom došavši među svoje učenike upita ih: »Za koga drže ljudi Sina čovječjega?« To je bilo uvodno pitanje, da se jače istakne razlika između mišljenja običnog svijeta i vjere Isusovih učenika o Njemu. Oni mu odgovore: »Jedni za Ivana Krstitelja, drugi za Iliju, opet drugi za Jeremiju, ili za kojega od proroka.«

O Ivanu Krstitelju mislio je Herod i narod, da je uskrsnuo od mrtvih; o Iliji bilo je rašireno mišljenje, da će doći na svijet prije obećanog Mesije; za Jeremiju držali su neki Isusa, zato, jer je preko ravao židovske vođe i svećenike kao što je to nekoć činio prorok Jeremija; svakako mnogi su ga držali za jednoga od proroka, koji je uskrsnuo od mrtvih, jer je činio mnoga čudesa slična onima, što su ih činili proroci.

Sva ova mišljenja bila su doduše dokazom, da je narod imao o Isusu mnogo povoljniji sud, nego židovski vođe i svećenici, ali je ipak ta spoznaja bila još daleko od prave istine. Zato Isus upita same svoje učenike: »A što velite vi, tko sam ja?« Na to u ime apostola odgovori Simon Petar: »Ti si Krist, Sin Boga živoga!«

Ovim odgovorom kao da je Petar htio reći: sve, što drugi govore, netačno je. Apostoli su imali na temelju mnogih Isusovih čudesa dovoljno prigode, da se uvjere, da je Isus Krist ne samo više od obična čovjeka, nego i veći od svih proroka. On je obećani Mesija, pravi Bog i čovjek zajedno.

Za ovu svečanu ispovijed vjere Isus je Petra ne samo pohvalio, nego i nagradio odlikovanjem, da ga je postavio svojim vidljivim nasljednikom i glavarom svih apostola i cijele svoje Crkve riječima: »Blago tebi, Simone, sine Jonin, jer to nije tebi objavilo tvoje tijelo ni krv, nego moj Otac, koji je na nebesima. A ja tebi kažem: Ti si Petar (= stijena), i na toj stijeni ja ću sagraditi svoju Crkvu, i vrata paklena ne će je nadvladati. I tebi ću dati ključeve kraljevstva nebeskoga; pa štogod svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebesima; i štogod razriješiš na zemlji, bit će razriješeno i na nebesima.«

Veliku istinu, koju je Petar izrekao ispovijedanjem svoje vjere, nije mogao saznati tek naravnom ljudskom mudrošću, nego prosvijetljen svrhunaravnim nadahnućem. Značajnom poredbom Petra sa stijenom, kao budućim temeljem duhovne zgrade Kristove Crkve htio je Isus naglasiti njezinu nepokolebljivost i trajnost u opstojanju prave vjere pomoću Petra kao vidljivog vrhovnog učitelja tako, da joj ne će moći nauditi ni najmoćnije sile Božjih neprijatelja, ni »paklena vrata«, što znači ni sam paklenski poglavica. Predavanjem vlasti ključeva, te vlasti vezanja i razrješivanja predao je Isus Petru vrhovnu upravnu i sudačku i svećeničku vlast u svojoj Crkvi. Ovom je izjavom Isus ujedno jasno navijestio osnutak duhovnoga kraljevstva pod imenom Crkve.

2. **Isus proriče svoju muku i smrt.** Događajem u Cesareji Filipovoj bila je učvršćena vjera apostola, da je Krist pravi Bog. Ali da se apostoli ipak ne bi zanosili kakvim pogrešnim predočbama i nadama o nekom zemaljskom mesijanskom kraljevstvu, Isus je počeo apostole postepeno pripravljati na otajstvo svoje muke i smrti, da se apostoli ne iznenade, kada se to počne zbivati. Zato je na događaj u Cesareji Filipovoj doskora nadovezao proroštvo, kako mu valja poći u Jerusalem, gdje će mnogo trpjeti od starješina, svećeničkih glavara i književnika. Oni će ga ubiti, ali on će treći dan uskrsnuti. Apostoli još sveudilj nisu mogli razumjeti, kako bi se s Isusom moglo što takovo dogoditi, pa zato Petar pođe s Isusom nasamo i počne ga odvraćati govoreći: »Daleko od Tebe, Gospode! To se ne smije Tebi dogoditi!« Na to se Isus okrene k Petru i reče mu odrješito: »Odlazi od mene, sotono! Ti si mi na sablazan, jer ne misliš, što je Božje, nego što je ljudsko!«

Ovaj oštar Isusov prijekor Petru upozorio je apostole još jednom na zbiljsku istinitost Isusova proroštva i na pogrešnost njihova zemaljskog poimanja mesijanskog kraljevstva.

3. **Put k spasenju jest samozataja.** Da Isus odvrati svoje apostole od isprazno g zamišljanja zemaljske slave mesijanskoga kraljevstva, nadovezao je na proroštvo o svojoj muci, smrti i uskrsnuću svoju nauku o potrebi trpljenja i samozataje, jer je to pravi put, kojim se dolazi do slave nebeskoga kraljevstva. Zato Isus reče apostolima i narodu, koji se skupio oko njega: »Ako tko hoće ići za mnom, neka se odreče samoga sebe, pa neka uzme svoj križ i neka ide za mnom. Jer tko hoće sačuvati svoj život, izgubit će ga; a tko izgubi svoj život poradi mene, naći će ga; jer što koristi čovjeku, ako cijeli svijet dobije, a dušu svoju izgubi? Ili kakvu će zamjenu dati čovjek za dušu svoju? Jer će doći Sin čovječji u slavi Oca svoga sa svojim anđelima, i naplatit će svakomu po njegovim djelima.«

Krist upozorava svoje privrženike, da moraju biti pripravni odreći se zemaljskih udobnosti; što više, radi Krista trpjeti, i ako ustreba, i umrijeti, da tako spase svoju dušu. Spas duše vredniji je od svih zemaljskih dobara. Tako ih postepeno odvraća od krivog mišljenja o zemaljskom mesijanskom kraljevstvu.

4. **Isusovo preobraženje.** Šest dana poslije događaja u Cesareji Filipovoj poveo je Isus sa sobom trojicu odabranih apostola, i to Petra, Jakova i Ivana, na osamljenu goru Tabor, (visoku 500 m), što se nalazi nekih 20 km zapadno od Genezaretskog jezera, a 10 km južno od Nazareta. Kad je Isus proveo neko vrijeme u molitvi, najedamput se preobrazio tako, da mu je lice zasjalo kao sunce, a njegove haljine postale su bijele

GORA TABOR

kao snijeg. I gle, ukazaše se Mojsije i Ilija razgovarajući s Isusom o tom, što će se dogoditi s Njim u Jerusalemu posljednjih dana njegova zemaljskoga života. Tada Petar, ushićen ljepotom, u kojoj se odražavao tračak Isusove nebeske slave, zavapi k Isusu: »Gospode, dobro nam je ovdje biti! Hoćeš li, da načinimo tri sjenice? Tebi jednu, Mojsiju jednu i Iliji jednu!« Dok je Petar to govorio, dođe sjajan oblak i zakloni ih, a iz oblaka začuo se glas gdje govori: »Ovo je moj Sin ljubljeni, koji mi je po volji; Njega slušajte!« Kad su to apostoli čuli, pali su ničice i veoma se uplašili. Tada pristupi k njima Isus, dotakne ih se i reče im: »Ne bojte se!« A oni podigavši oči nisu više vidjeli nikoga osim Isusa sama. I dok su silazili s gore, zapovjedi im Isus, da o tom ne govore nikome, dok On ne uskrsne od mrtvih.

Događaj Isusova preobraženja nadovezuje se na proroštvo o Isusovoj muci i smrti zato, da se apostoli utvrde u vjeri. Za svjedoke ovog događaja uzeo je istu trojicu najuglednijih apostola, koji su bili svjedoci uskrisenja Jairove kćeri, da oni kasnije druge utvrđuju u vjeri. U preobraženju pokazao im je Isus tračak svoje nebeske slave. Ukazanje Mojsija i Ilije kod Isusova preobraženja značilo je svjedočanstvo najuglednijih predstavnika starozavjetne crkve, da je Isus pravi Mesija i Sin Božji. K tomu svjedočanstvu pridružio se glas Boga Oca s jednakom izjavom, da je Isus sin Božji, kao kod Isusova krštenja na Jordanu, i još jednom kasnije neposredno prije Isusove gorke muke. (Iv. 12, 28).

Dok Petar gleda prigodom Isusova preobraženja tračak nebeske slave, tako je ushićen, da zaboravlja na sebe i na sav svijet, i želi trajno uživati gledajući ljepotu. Spomen na Isusovo preobraženje slavi se dne 6. kolovoza.

NOVI DUH BOŽJEGA KRALJEVSTVA

1. **Duh poniznosti.** Budući da su apostoli još sveudilj sebi krivo zamišljali narav mesijanskoga kraljevstva po uzoru svjetovnoga, u kome bi oni zauzimali položaj najuglednijih dostojanstvenika, Isus je prigodice ispravljao njihova pogrešna mišljenja i upoznavao ih s novim duhom Božjega kraljevstva. Povod tomu bila je prigoda, kad je nekim učenicima bilo krivo, što je Isus između ostalih uzeo samo Petra, Jakova i Ivana sa sobom na goru Tabor, pa su putem silazeći prema Kafarnaumu među sobom raspravljali, tko će od njih biti prvi u Kristovu kraljevstvu. Da to pitanje konačno riješe, pristupe učenici povjerljivo k Isusu i upitaju ga: »Što misliš, tko će biti najveći u nebeskom kraljevstvu?« A Isus dozva neko dijete i postavi ga među njih, te im reče: »Zaista vam kažem; ako se ne obratite i ne budete kao djeca, ne ćete ući u kraljevstvo nebesko. Tko-god se dakle ponizi kao ovo dijete, onaj je najveći u kraljevstvu nebeskom. I tko primi jedno takvo dijete u moje ime, mene prima.«

Ovom je opomenom Isus apostole poučio, kako ne smiju biti častohlepni, nego treba da budu ponizni i bezazleni kao djeca; a s druge strane, da ne preziru one, koji su ponizni kao djeca, pogotovu pak ne samu djecu. Tko učini kakvo dobročinstvo djeci i poniznima, vrijedit će mu toliko, kao da je to učinio samom Bogu.

2. **Sablazan.** Na opomenu o potrebi poniznosti, slične dječjoj nadovezao je Isus odmah pouku o tom, kako čini veliki grijeh onaj, koji nevinu djecu zavodi na grijeh, bilo to riječju, djelom ili lošim primjerom, — što znači sablažnjavati.

»Ako tko sablazni jednoga od ovih malenih, koji vjeruju u mene, bolje bi mu bilo, da mu se objesi mlinski kamen, što ga okreće magare, o njegovu vratu, i da potone u morskoj dubini. Jao svijetu od sablazni! Potrebno je, da dođu sablazni, ali jao onome čovjeku, po kojem dolazi sablazan.«

Poredba s utapljanjem pomoću mlinskoga kamena znači, kako je grijeh onoga, koji uzrokuje sablazan, još teži od grijeha, koji se kažnjavaju smrću utapljanjem. Kao što kamen vuče utopljenika u sigurnu smrt u morskim dubinama, tako je grijeh sablazni teret, koji strovaljuje krivca u pakleni bezdan. Život pravednih ne može mimoići mnogih sablazni opakog svijeta; ali ljude, koji uzrokuju sablazan, čeka teška kazna.

Koliko treba nastojati čuvati se od sablazni, naglašuje Isus u trostrukoj poredbi s osakaćenjem: »Ako li te ruka tvoja ili noga tvoja sablažnjava, odsijeci je i baci od sebe. Bolje ti je kljastu ili hromu ući u život, negoli s obje ruke ili obje noge da te bace u vječni oganj. I ako te tvoje oko sablažnjava, izvadi ga i baci od sebe. Bolje ti je s jednim okom ući u život, negoli s oba oka da te bace u ognjeni pakao. Gledajte, da ne

prezrete ni jednoga od ovih malenih, jer vam kažem: Anđeli njihovi gledaju uvijek lice Oca moga, koji je na nebesima«.

Ova opomena ne smije se shvatiti u doslovnom smislu osakaćivanja udova, nego znači, da smo dužni izbjegavati grješnu prigodu, koja nas potiče na grijeh, pa makar nam to tako teško bilo, kao da bismo trebali sebi odsjeći ruku ili nogu, ili iskopati svoje oko. Osobito se valja čuvati, da tko ne sablazni nevinu djecu, na koju paze njihovi anđeli čuvari, jer će i tužba anđela pred Bogom na uzročnike sablazni i kazna za njih biti teža.

3. **Pouka o bratskoj opomeni.** Često puta može se predusresti sablazni, ako se nekoga, tko je na putu ka grijehu, u pravo vrijeme opomene. Time ne samo da se umanjuje pogibao sablazni, nego se bližnjemu čini i veliko dobročinstvo. Zato je Isus Krist dao svojim apostolima naputak, kako treba da postupaju, ako opaze, da bližnji upada u grijeh.

»Ako sagriješi tvoj brat protiv tebe, pođi i pokaraj ga među tobom i njim samim. Ako te posluša, dobio si brata svoga. Ako te ne posluša, uzmi sa sobom još jednoga ili dvojicu, da svaku stvar potvrdi izjava dvojice ili trojice svjedoka. Ako li njih ne posluša, kaži Crkvi; a ako Crkve ne posluša, neka ti bude kao neznabožac i carinik.«

Opomena dakle bližnjega treba da je dobronamjerna, tj. s tom nakanom, da se bližnji popravi, a ne da ga se ozlojedi ili da mu se naškodi. Zato se treba u tom držati razborita reda, tj. da se bližnjega pokuša opomenuti najprije nasamo, akoli to ne koristi, onda pred svjedocima; akoli pak ni to ne koristi, onda treba iznijeti stvar pred sudište crkvene vlasti. Tko je tako tvrdokoran u grijehu, da ni crkvene vlasti ne posluša, primjenjuje se na nj crkvena kazna izopćenja iz crkvene zajednice, kojom se drugi vjernici upozoravaju, da je opasno družiti se s nepopravljivim grešnikom, da ih ne zavede na grijeh. Ujedno je tom zgodom Isus Krist dodao svečanu izjavu, kojom je predao apostolima vlast vezanja i razrješivanja u ime Božje, tj. kažnjavanja ili odrešivanja od crkvenih kazni i od grijeha riječima: »Zaista vam kažem, štogod svežete na zemlji, bit će svezano i na nebesima; i štogod razriješite na zemlji, bit će razriješeno i na nebesima«.

Ova vlast prešla je od apostola zakonitim ređenjem na biskupe i svećenike, koji je vrše ili u sakramentu pokore, ili u javnim presudama, kada uporne grešnike kažnjavaju izopćenjem iz crkvene zajednice.

4. **Nemilosrdni sluga.** Pouku o bratskoj opomeni nadopunjuje pouka o potrebi opraštanja pogrešaka bližnjemu, koju je Isus nadovezao na upit apostola Petra: »Gospode, koliko puta treba da oprostim svome bratu, ako sagriješi protiv mene? Da li do sedam puta?« Isus mu odgovori: »Ne velim ti: do sedam puta, nego do sedamdeset put sedam puta«.

Brojem »sedam puta« mislio je Petar reći, da je to po svoj prilici mnogo puta, jer su židovski učitelji učili, da je dosta oprostiti tri puta. Ali Isus se nije s time zadovoljio, nego mu je brojem »sedamdeset put sedam puta« htio reći, da treba oprostiti svaki puta, jer bi neprilično bilo brojiti uvrede do četiristodevedeset.

Kako je potrebno oprostiti bližnjemu, poučio je Isus apostole prispodobom o nemilosrdnom sluzi:

Zato je kraljevstvo nebesko kao kralj, koji odluči da uredi račune sa svojim slugama. I kad započne obračun, dovedu mu jednoga, koji je bio dužan deset tisuća talenata. (1 talenat je vrijednost, što je ima 50 kilograma srebra, odnosno 50 kilograma zlata, ako se računa zlatni talenat. Svakako 10.000 talenata znači golemu svotu, pa makar bila vrijednost samo u srebru). A jer nije mogao platiti, zapovjedi njegov gospodar, da prodadu njega, njegovu ženu i djecu i sve, što je imao, i da mu se plati. Tada je taj sluga pao ničice i molio: »Imaj sa mnom ustrpljenja, i sve ću ti platiti«. A gospodar se smilova sluzi, pusti ga i dug mu oprosti. Kad iziđe onaj sluga, nađe jednoga od svojih drugova, koji mu je bio dužan sto dinara, i uhvativši ga stade ga daviti govoreći: »Plati, što si dužan!« Tada pade pred njega njegov drug i moljaše ga: »Imaj sa mnom ustrpljenja, i platit ću ti!« Ali on ne htjede, nego ode i baci ga u tamnicu, dok ne plati duga. Kad su vidjeli njegovi drugovi, što se dogodilo, vrlo su se ožalostili i javili su to svome gospodaru. Tada dozva gospodar toga slugu i reče mu: »Zli slugo, sav sam dug oprostio tebi, jer si me molio. Nije li dakle trebalo, da se i ti smiluješ svome drugu, kao što sam se i ja tebi smilovao?« I razljuti se Gospodar i preda ga mučiteljima, dok ne plati svoga duga. Tako će i Otac moj nebeski učiniti vama, ako ne oprostite svaki bratu svome od srdaca svojih.

Veliki dug sluge kralju znači dug krivnje čovječjih grijeha prema Bogu, a mali dug sluge prema drugaru sluzi znači dug neznatnih ljudskih uvreda prema čovjeku bližnjemu. Hoćemo li da Bog nama oprosti uvrede velikih grijeha, treba da mi najprije opraštamo ljudima nanesene nam uvrede, kao što molimo i u molitvi »Oče-naš«: Otpusti nam duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima našim«. Ne otpuštamo li mi bližnjemu, zazivamo ovom molitvom sami na sebe Božju osudu.

5. **Prevelika strogost apostola.** Prolazeći Isus jednom kroz Samariju poslao je pred sobom dvojicu apostola, da nađu noćište za njega i apostole. Ali Samarjani nisu ga htjeli primiti, jer je nakanio ići u Jerusalem. Kad su to vidjeli Isusovi učenici Jakov i Ivan, rekli su Isusu: »Gospode, hoćeš li da kažemo, neka oganj siđe s neba, da ih uništi?« A on okrenuvši se zaprijeti im: »Ne znate, čijega ste duha! Sin čovječji nije došao da pogubi duše, nego da ih spasi«. I otidoše u drugo mjesto.

Ovom je prigodom Isus poučio apostole, kako treba da se strpljivo svladavaju i da se ne osvećuju radi ljudskih pogrešaka, pa makar to bilo i na svojim neprijateljima, kao što su bili Samarjani, koji su im ovom zgodom sigurno namjerice uskratili gostoprimstvo iz poznate mržnje proti Židovima radi hodočašćenja u Jerusalem i mimoilaženja njihova svetišta na gori Garizimu. Isus je htio apostole poučiti, da se blagošću i ljubavlju, osobito prema neprijatelju, koji je zaveden u zabludu, više postizava, nego kaznom i osvetom.

6. **Najveća zapovijed: ljubav prema Bogu i bližnjemu, pa i prema samom neprijatelju.** Neki zakonoznanac hoteći Isusa iskušati upita ga: »Učitelju, što mi valja činiti, da dobijem vječni život?« Isus mu reče: »Što je pisano u zakonu? Kako čitaš?« On odgovori: »Ljubi Gospoda Boga svoga svim srcem svojim i svom dušom svojom; svom snagom svojom i svom misli svojom; a bližnjega svoga kao samoga sebe!« Isus mu reče: »Pravo si odgovorio; to čini, pa ćeš živjeti!« Ali on, hoteći se opravdati, upita Isusa: »A tko je moj bližnji?« Na to mu Isus ispripovjedi ovu prispodobu:

Neki je čovjek silazio iz Jerusalema u Jerihon, i zapao je među razbojnike, koji su ga svukli, izranili ga i otišli, ostavivši ga napola mrtva. Slučajno je onim putem silazio neki svećenik, i vidjevši ga prođe mimo. Tako i levit, kad prođe pokraj toga mjesta i pogleda ga, prođe mimo. A neki Samarjanin putujući dođe do njega i sažali mu se. I pristupivši zavi mu rane zalivši mu ih uljem i vinom. I posadi ga na svoje kljuse, dopremi ga u gostionicu i pobrine se za nj. Sutradan izvadi dva dinara i dade gostioničaru te reče: »Pobrini se za njega, pa ako što više po-

MILOSRDNI SAMARJANIN

trošiš, ja ću ti platiti, kad se vratim«. Što misliš, tko je od ove trojice bio bližnji onomu, koji je zapao među razbojnike? A zakonoznanac reče: »Onaj, koji mu učini milosrđe!« A Isus mu reče: »Idi, i ti čini tako!«.

Ovom prispodobom poučio je Isus zakonoznanca, da ljubav prema bližnjemu mora obuhvatiti ne samo srodnike, prijatelje i sunarodnike, kako su to pretežno shvaćali židovski književnici, nego i neprijatelje. Samarjanin u ovom slučaju nije gledao, da li je nevoljnik, komu je odlučio pomoći, njegov prijatelj ili neprijatelj. Primjer milosrdnog Samarjanina je na pobudu, a primjer svećenika i levita bio je sablažnjiv, jer su propustili učiniti djelo ljubavi prema unesrećenom, pogotovu kad su po svom zvanju ne samo riječju nego i djelom bili dužni u tom poučavati druge.

Ova prispodoba ima osim toga svoje preneseno značenje: Čovjek putnik slika je čovječjeg životnog putovanja na zemlji prema cilju vječnog života. Čovjek od razbojnika opljačkan i izranjen, te ostavljen napola mrtav znači čovjeka, komu je đavo oteo odijelo i sve blago posvetne milosti, a dušu mu izranio teškim grijesima, od kojih mu prijeti smrt vječnoga prokletstva. Milosrdni Samarjanin znači Spasitelja Isusa Krista, koji je čovjeka grješnika spasio, iscijelivši mu rane grijeha uljem oproštenja i vinom milosti posvetne. Povjeravanje brizi gostioničara znači povjeravanje grješnika brizi Crkve i njezinih službenika za duhovno ozdravljenje.

MOLITVA I NJEZINA SVOJSTVA

1. **Isus prednjači apostolima u molitvi.** Apostoli su često imali prilike promatrati Isusa, kako se moli. Prije svakoga znatnijeg djela Isus je proveo neko vrijeme, osobito dio noći u molitvi. Tako se molio u pustinji prije početka svoga javnog naučavanja, prije izbora apostola, prije čudesnog umnažanja kruha, prije čuda uskrisenja Lazara, a osobito na Maslinskoj Gori prije svoje gorke muke. Zato su i apostoli jednom izrazili želju, da ih Isus pouči o molitvi, a on ih je o tom lijepo poučio. Najprije je upozorio na nedostatke molitve licemjera.

»Kad se molite, ne budite kao licemjeri, koji se vole moliti stojeći po zbornicama i na raskršćima ulica, da ih ljudi vide. Zaista vam kažem, primili su svoju plaću. A ti, kad se moliš, uđi u svoju sobu i zatvorivši vrata pomoli se Ocu svomu u tajnosti; i Otac tvoj, koji gleda u tajnosti, naplatit će ti«.

Ovom napomenom nije Isus htio reći, da javna molitva nije uopće dobra, nego ne valja onda, kad se vrši s taštom nakanom isticanja pred ljudima.

»Kad se molite, ne govorite mnogo kao neznabošci, jer misle, da će biti uslišani za svoje mnoge riječi. Ne povodite se dakle za njima; jer zna Otac vaš, što vam treba, prije negoli ga zamolite«!

3. **Molitva Gospodnja.** Jednom, kad su učenici vidjeli Isusa moliti se, čim je prestao, pristupi jedan k Njemu i reče: »Go-

spode, uči nas moliti, kao što je i Ivan naučio svoje učenike«. Tada im Isus reče: »Kad se molite, govorite:

Oče naš, koji jesi na nebesima, sveti se ime Tvoje! Dođi kraljevstvo Tvoje! Budi volja Tvoja, kako na nebu, tako i na zemlji; Kruh naš svagdanji daj nam danas! I otpusti nam duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima našim! I ne uvedi nas u napast, nego izbavi nas od zla!«.

»Oče naš« je najljepša molitva, jer ju je učio sam Gospod (pa se zato i zove »Gospodnja molitva«) i jer je u njoj sadržano sve, što smijemo i moramo moliti od Boga, i to onim redom, kojim ga molimo za pomoć u vremenitim i duhovnim potrebama i napokon za oproštenje grijeha i izbavljanje od svakoga zla.

K molbi za oproštenje grijeha Isus nadovezuje posebnu napomenu: »Ako oprostite ljudima njihove pogreške, oprostit će i Vama Otac vaš nebeski. Ako li ne oprostite ljudima njihove pogreške, ni Otac vaš ne će oprostiti vaših pogrešaka«.

Ne ispunimo li dakle uvjet vlastitog opraštanja pogrešaka bližnjemu, onda molitvom »Oče naš« zazivamo sami na sebe Božju osudu.

3. **Ustrajnost i pouzdanje u Boga u molitvi.** Koja svojstva treba da ima valjana molitva, pokazao je Isus svojim učenicima ovom prispodobom:

»Koji od vas, da ima prijatelja, pa mu dođe u ponoći i reče mu: Prijatelju, uzajmi mi tri hljeba, jer mi dođe prijatelj moj s puta, i nemam mu što dati, a on iznutra da odgovori: Ne uznemiruj me! Već su vrata zatvorena; djeca moja i ja počivamo; ne mogu ustati i dati ti. Kažem vam, ako i ne ustane, da mu dade zato, što mu je prijatelj, ali poradi njegova navaljivanja ustat će i dat će mu, kolikogod treba. I ja vam kažem: Molite i dat će vam se; tražite i naći ćete; kucajte i otvorit će vam se; jer svaki, koji moli, prima; i koji traži, nalazi; i koji kuca, otvara mu se. Koji će otac među vama sinu svomu, ako zamoli kruha, dati kamen? Ili ako zamoli ribu, zar će mu mjesto ribe dati zmiju? Ili ako zamoli jaje, zar će mu dati štipavca? Kad dakle vi, koji ste zli, znate dobre dare darivati svojoj djeci, koliko će više Otac nebeski dati Duha Svetoga onima, koji ga mole?«

Ovom je prispodobom Isus poučio apostole, kako molitva treba da bude ustrajna i puna pouzdanja u Boga, i da će nam On dati ono, što molimo, samo ako je to nama za spasenje potrebno i korisno.

4. **Vrijednost skupne molitve.** Koliko vrijedi skupna molitva, vidi se iz Isusovih riječi: »Ako dvojica od vas na zemlji jednodušno zamole što mu drago, dat će im Otac moj, koji je na nebesima; jer gdje su dvojica ili trojica sabrani u moje ime, ondje sam ja među njima«.

Zato se najtoplije preporučuje skupna molitva: u obitelji, u zavodima, u vjerskim zajednicama i prigodom javnih pobožnosti.

PREDNOST DUHOVNIH DOBARA PRED ZEMALJSKIMA.

1. **Bogati mladić.** Jednom pristupi k Isusu neki mladić i upita ga: »Učitelju dobri! Što mi valja činiti, da dobijem vječni život?« Isus mu reče: »Što me zoveš dobrim? Nitko nije dobar, osim jedinoga Boga! Znaš zapovijedi: Ne ubij, ne čini preljube, ne ukradi, ne reci lažnoga svjedočanstva, poštuj oca i mater i ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe!« Mladić odgovori: »Sve sam to držao od svoje mladosti«. A Isus pogledavši na njega zavoli ga i reče mu: »Jedno ti još nedostaje: Ako hoćeš biti savršen, idi, prodaj sve, što imaš, i podaj siromasima, i imat ćeš blago na nebu, pa dođi, uzmi svoj križ i hodi za mnom!« Kad je čuo mladić ove riječi, otide žalostan, jer je bio vrlo bogat. Tada reče Isus svojim učenicima: »Teško je onima, koji se uzdaju u bogatstvo, ući u kraljevstvo Božje! Lakše je devi proći kroz iglene uši, negoli bogatašu ući u kraljevstvo nebesko. Tada su se učenici sa začuđenjem pitali: »Tko se dakle može spasiti?« Isus im odgovori: »Što je ljudima nemoguće, moguće je Bogu.« Tada reče Petar: »Eto, mi smo sve ostavili, i pošli za tobom! Što će dakle biti s nama?« Isus im reče: »Zaista vam kažem, da ćete vi, koji ste pošli za mnom, kod obnove, kad Sin čovječji sjedne na prijestolje svoje slave, sjesti na dvanaest prijestolja i suditi dvanaest plemena izraelskih. I svaki, koji ostavi kuću, ili braću, ili sestre, ili oca, ili mater, ili ženu, ili djecu, ili polja poradi moga imena, primit će stoput onoliko i baštinit će vječni život. Ali će mnogi prvi biti posljednji, i posljednji prvi«.

Zemaljsko bogatstvo velika je zapreka uspješnoj težnji za duhovnim dobrima. Oni, koji su iz ljubavi prema Kristu ostavili zemaljska dobra i udobnosti, primit će već na ovom svijetu mnogostruko vrjednije blago duhovnog zadovoljstva i utjehe, a u nebu vječno blaženstvo.

2. **Treba se čuvati lakomosti.** Jednom je došao neki čovjek k Isusu i rekao mu: »Učitelju, reci mome bratu, da podijeli sa mnom baštinu!« Isus mu odgovori: »Čovječe, tko je mene postavio sucem ili djeliteljem nad vama?« I opomene ih Isus: »Čuvajte se od svake lakomosti, jer ako netko obiluje, njegov život ne stoji u imanju«. Tada im kaza priču: U nekoga bogataša urodi njiva veoma. I razmišljao je u sebi: Što da učinim, kad nemam u što da saberem svoju ljetinu? I reče: »Ovo ću učiniti: Strušit ću svoje žitnice i sagraditi veće, i ondje ću sabrati svu ljetinu i dobra svoja. I kazat ću duši svojoj: Dušo, imaš mnogo imanje na mnogo godina; počivaj, jedi, pij i veseli se!« Ali mu Bog reče: »Luđače, ovu ću noć tražiti dušu

tvoju od tebe; a što si pripravio, čije će biti?« Tako se događa onomu, koji sebi stječe blago, a nije bogat u Boga.

3. **Ne valja previše se brinuti za zemaljska dobra.** Da odvrati svoje učenike od prevelike brige za zemaljska dobra, Isus im je rekao: »Ne sabirajte sebi blaga na zemlji, gdje ga moljac i rđa ništi i gdje ga tatovi potkopavaju i kradu. Nego sabirajte sebi blago na nebu, gdje ga ni moljac ni rđa ne ništi i gdje tatovi ne potkopavaju niti kradu!«

»Nitko ne može služiti dva gospodara; jer ili će jednoga mrziti, a drugoga ljubiti; ili će uz jednoga prianjati, a drugoga prezirati. Ne možete služiti Bogu i mamoni. Zato vam kažem: Ne brinite se tjeskobno za svoj život: što ćete jesti i što ćete piti, ni za tijelo svoje, u što ćete se obući. Nije li život više od hrane i tijelo od odijela? Pogledajte na ptice nebeske, kako niti siju niti žanju niti sabiru u žitnice, pa ih Otac vaš nebeski hrani. Niste li vi mnogo vrjedniji od njih?

A tko od vas brinući se može svoj život produljiti i za jedan samo lakat? I za odijelo što se tjeskobno brinete? Pogledajte ljiljane u polju kako rastu; ne trude se niti predu. Kažem vam, da se nije ni Salomon u svoj slavi svojoj obukao, kao jedan od njih. A ako poljsku travu, koja danas jest, a sutra se u peć baca, Bog tako odijeva, kako ne će više vas, malovjerni? Ne brinite se, dakle, tjeskobno govoreći: Što ćemo jesti, ili što ćemo piti, ili u što ćemo se obući? Jer sve ovo traže neznabošci. Ta Otac vaš nebeski zna, da vam sve ovo treba. Tražite najprije kraljevstvo Božje i njegovu pravednost, i sve će vam se ovo dodati. Ne brinite se dakle tjeskobno za sutra, jer će se sutrašnji dan brinuti sam za sebe. Dosta je svakomu danu njegova zla«.

Kad Isus odvraća ljude od tjeskobne brige za zemaljska dobra, ne znači, da se uopće ne treba brinuti za ono, što nam je za život potrebno. Isus je sam povjerio svojim učenicima, da se brinu za hranu, a Juda se brinuo za novčane prinose oko uzdržavanja Isusa i njegovih apostola. Ali u brizi za svagdanji život ne smije čovjek zanemariti brigu za spas duše. Ta briga mora biti glavna, a sve druge brige sporedne.

4. **Nerazrješivost ženidbe.** Jednom pristupe k Isusu farizeji, da ga iskušaju pitanjem: »Smije li čovjek otpustiti svoju ženu iz kojeg mu drago razloga?« On im odgovori: »Niste li čitali, da je onaj, koji je u početku stvorio čovjeka, kao muško i žensko stvorio ih?« I reče: »Zato će čovjek ostaviti oca i mater i prionut će za svoju ženu, i bit će dvoje jedno tijelo. Što je dakle Bog združio, čovjek neka ne rastavlja!« Rekoše mu: »Zašto dakle Mojsije zapovjedi, da se dade rastavno pismo i da se otpusti?« Reče im: »Mojsije je vama dopustio otpustiti žene

radi vašeg tvrdog srca; ali ispočetka nije bilo tako. Ali ja vam kažem: Tko otpusti svoju ženu, osim za preljubu, i oženi se drugom, čini preljubu; i tko se oženi s otpuštenom, čini preljubu«.

Isus je u Novom zavjetu obnovio ustanovu ženidbe povrativši joj onaj značaj *jedinstva i nerazrješivosti*, koji je ona imala u početku, kad je Bog stvorio prvog muža i ženu i povezao ih ženidbom. Nakon pada u grijeh ljudi su sve većma zaboravljali na prvotno dostojanstvo i neporočnost ženidbenog veza, te ga počeli oskvrnjivati mnogoženstvom, nevjerom i otpuštanjem žene. Kako je Stari zavjet bio u mnogočemu nesavršeniji od Novoga, to se po Mojsijevu zakonu radi tvrdovratosti Izraelaca trpjelo višeženstvo i ženidbena rastava, kao manje zlo od preljube. U Novom zavjetu naglašuje Isus već u svom govoru na gori, da je došao usavršiti Mojsijev zakon, pa zato dokida običaj mnogoženstva i otpuštanja žene, a ženidbu uzvisuje na dostojanstvo sakramenta. Jedino u slučaju grijeha preljube dopušteno je nevinom ženidbenom drugu prekinuti zajednički bračni život s nevjernim drugom, ali ženidbeni vez ostaje neprekinut, i nijedan od rastavljenih ženidbenih drugova ne može sklapati ponovnu ženidbu, doklegod ženidbeni drug živi.

5. **Vrijednost djevičanstva.** Kad su učenici čuli Isusovu presudu o nerazrješivosti ženidbe, rekli su: »Ako je takav odnos između muža i žene, nije dobro ženiti se«. A Isus im odgovori: »Ne shvaćaju svi ovih riječi, nego samo oni, kojima je dano; jer ima ih, koji su od rođenja nesposobni za ženidbu; ima ih, koje su ljudi učinili nesposobnima; ima ih, koji se odriču ženidbe poradi kraljevstva nebeskoga. Tko može shvatiti, neka shvati«.

Na sklapanje ženidbenog veza nikoga se ne sili, nego se za nj može svojevoljno odlučiti, već prema tomu, u kakvim se životnim okolnostima tko nalazi. Tko se dragovoljno odriče sklapanja ženidbe radi toga, da se može savršenijim načinom isključivo posvetiti samo Bogu, kad na pr. odlučuje stupiti u svećenički ili redovnički stalež, gdje se obvezuje na doživotnu čistoću ili djevičanstvo, odabire krepošniji i savršeniji način života. Tko se odlučuje na takav korak, treba da prije ozbiljno promisli i ispita se, hoće li moći trajno držati obveze, na koje se kani zavjetom čistoće obvezati.

6. **Božja pravednost.** Isus je apostolima jednom rekao prispodobu o razboritom upravitelju, koga gospodar postavlja nad svojom družinom, da im na vrijeme daje hranu, koja im pripada. »Blago onom sluzi, koga gospodar nađe, da tako radi. Zaista vam kažem, da će ga postaviti nad svim svojim imanjem. Ako li reče onaj sluga u srcu svome: Ne će doći još zadugo moj gospodar, i stane tući sluge i sluškinje, i jesti i piti i opijati se, doći će gospodar onoga sluge u dan, kad ga ne očekuje, i u čas, koji ne zna, i sasjeći će ga, i postupit će s njime kao s nevjernicima. A onaj sluga, koji je znao volju svoga gospodara i nije se pripravio niti učinio po volji njegovoj, bit će jako bijen. A koji nije znao, pa je učinio, što zaslužuje batine, bit će malo

bijen. Komu je god mnogo dano, mnogo će se tražiti od njega, i komu mnogo povjeriše, više će se iskati od njega«.

Ovom je prispodobom Isus poučio apostole, da što je tko na odgovornijem položaju, to će pred Bogom biti strože suđen za svoja djela, osobito ako nepravedno postupa prema podložnicima.

Kad su neki ljudi pripovijedali Isusu, kako je Pilat u vrijeme žrtava dao poubijati skupinu Galilejaca, odvrati im Isus: »Zar mislite. da su ovi Galilejci bili veći grešnici od svih Galilejaca, jer su tako postradali? Ne, kažem vam, nego ako ne budete činili pokore, svi ćete tako propasti.

Ili mislite li, da su onih osamnaest, na koje se srušio toranj u Siloi i ubio ih, bili veći krivci od svih ljudi, što stanuju u Jerusalemu? Ne, kažem vam, nego ako ne budete činili pokore, svi ćete tako propasti«.

Kod Židova je bilo uvriježeno mišljenje, da je svaka nesreća kazna za neki određen grijeh, pa su držali, da su spomenuti Galilejci, odnosno onih 18 ljudi, što su poginuli pod ruševinama tornja, očito bili veći grešnici od drugih. Međutim, to je bio primjer, kako je ove nesretnike zatekla neočekivana smrt. Ako je među njima bilo i takvih, koje je snašla smrt u stanju teškoga grijeha, onda je za njih bila još kobnija vječna propast njihovih duša. Takva propast čeka svakoga onoga, koji ne čini za vremena pokore, da dobije oproštenje svojih grijeha prije nego umre. Budući da nitko ne zna časa, kad će umrijeti, svaki mora biti uvijek pripravan na smrt tako, da nastoji biti u stanju milosti posvećujuće, tj. bez teškoga grijeha na duši.

7. **Bogati raskošnik i prosjak Lazar.** Budući da je među farizejima bilo mnogo takvih, koji su suviše gramzili za zemaljskim bogatstvom i udobnim životom, a nisu se mnogo brinuli za spas duše u prekogrobnom životu, dao im je Isus pouku ovom prispodobom:

Bio neki bogat čovjek, koji se oblačio u grimiz (crveno bojadisana tkanina) i bises (skupocjena tkanina, najfinije platno), i gostio se svaki dan sjajno. A bio je i neki prosjak, po imenu Lazar, koji je ležao pred njegovim vratima pun čirova, i želio je, da se nasiti mrvicama, što su padale s bogataševa stola, i psi su dolazili i lizali prosjakove čirove. I dogodi se, te umrije prosjak, i odnijeli su ga anđeli u krilo Abrahamovo. Ali umrije i bogataš i pokopan bi u paklu. I dok se u paklu mučio, podigao je svoje oči i ugledao je izdaleka Abrahama i Lazara u njegovu krilu, te je zavapio: »Oče Abrahame, smiluj mi se, i pošalji Lazara, neka umoči u vodu vrh svoga prsta, da mi rashladi jezik, jer se silno mučim u ovom plamenu«. Abraham mu odgovori: »Sine, sjeti se, da si ti primio svoja dobra u svom životu, a Lazar jednako zlo; sad se pak on tješi, a ti se silno mučiš. I povrh svega toga između nas i vas veliki je bezdan tako, da oni, koji bi htjeli odavle prijeći k vama, ne mogu,

niti mogu oni odanle prelaziti k nama«. Tada reče bogataš: »Molim te, dakle, oče, da ga pošalješ kući moga oca, jer imam petero braće, neka im posvjedoči, da ne bi i oni došli u ovo mjesto muka«. Abraham mu reče: »Imaju Mojsija i proroke; neka njih slušaju!« Ali on odgovori: »Ne, oče Abrahame, nego ako im tko od mrtvih dođe, činit će pokoru«. Tada mu reče Abraham: »Ako ne slušaju Mojsija i proroka, da tko i od mrtvih ustane, ne će vjerovati«.

Ovom je prispodobom Isus poučio farizeje, da će se potpuna pravednost o vrijednosti ljudskih djela očitovati poslije smrti. Oni, koji su za zemaljskog života tražili samo uživanje na zemlji, ne brinući se za spas svoje duše, bit će na drugom svijetu razočarani promjenom svoje sudbine, kad budu strovaljeni u vječne paklene muke. Naprotiv oni, koji su se na zemlji patili, ali su uza sve to nastojali živjeti pravedno, bit će na drugom svijetu zauvijek obradovani i utješeni.

GRADITELJI KRALJEVSTVA BOŽJEGA

Kao što je velika opreka između židovskog shvaćanja zakona i Isusove nauke o kraljevstvu Božjem, tako je isto velika opreka između značaja književnika i farizeja kao predstavnika židovskog zakona, te Isusa Krista i njegovih pristaša, kao graditelja novozavjetnoga kraljevstva Božjega. Židovske književnike i farizeje vodi duh licemjerja, lažne pravednosti, zavisti i mržnje, a Krista i njegove pristaše duh istine, pravednosti i ljubavi.

1. **Farizej i carinik.** Nekima, koji su se uzdali u sebe, da su pravedni, rekao je Isus ovu prispodobu: Dva čovjeka došli su u hram, da se mole: Jedan farizej, a drugi carinik. Farizej stade, i molio je u sebi ovako: »Hvalim ti, Bože, što nisam kao ostali ljudi: razbojnici, nepravednici, preljubnici, ili kao ovaj carinik. Postim dva puta u tjednu, dajem desetinu od svega, što imam«. A carinik je stajao izdaleka i nije se usudio ni očiju podignuti prema nebu, nego se udarao u prsa i govorio: »Bože, milostiv budi meni grešniku!« Kažem vam: ovaj otide opravdan kući svojoj, a ne onaj; jer svaki, koji se povisi, ponizit će se; a koji se ponizi, povisit će se«.

Farizejeva molitva nije uopće bila molitva, nego prezirno optuživanje i vrijeđanje drugih, i oholo hvalisanje samoga sebe pred Bogom. Zato ne samo da farizeju nije ovakva molitva ništa koristila, nego je bila i grešna. Naprotiv carinikova je molitva bila valjana i uspješna, jer je odavala duboku poniznost pred Bogom i skrušeno kajanje radi svojih grijeha. Zato je Bog uslišio carinikovu molitvu i oprostio mu grijehe.

2. **Isus Sin Božji.** O prazniku Sjenica došao je Isus u Jerusalem i učio je u hramu. Tada su se Židovi u čudu pitali:

»Kako ovaj znade Pisma, kad se nije učio?« Isus im odgovori: »Moja nauka nije moja, nego onoga, koji me je poslao. Tko hoće da vrši njegovu volju, poznat će, da li je ova nauka od Boga, ili ja sam od sebe govorim. Tko govori sam od sebe, svoju slavu traži. Tko traži slavu onoga, koji ga je poslao, on je istinit i nema u njemu nepravde«.

Isus je kao Sin Božji bio sveznajući, i zato nije trebao kod ljudi učiti se mudrosti. Da je njegova nauka doista od Boga, može se uvjeriti svatko, tko živi po njoj, jer rađa samo dobrim plodovima.

Dok je Isus učio u Jerusalemu, mnogi su u narodu vjerovali u njega radi njegovih čudesa, te su govorili: »Kada dođe Krist, hoće li više čudesa činiti, nego ovaj što čini?« Kad su svećenički glavari i farizeji čuli, gdje narod tako govori o njemu, poslali su sluge, da ga uhvate. Ali Isus im reče: »Još sam s vama malo vremena, pa idem k onomu, koji me je poslao. Tražit ćete me, i ne ćete me naći, i gdje sam ja, vi ne možete doći«.

Tvrdovratim farizejima nije bilo po volji narodno zaključivanje, premda je ono bilo ispravno. Zato su farizeji htjeli silom ukloniti Isusa. Isus je to primijetio, ali je znao, da se to još ne će onaj čas dogoditi, nego kasnije, pa je zato navijestio vrijeme svog odlaska sa zemlje na nebo. Ali Židovi nisu tih riječi razumjeli, nego su mislili, da će otići među neznaboške narode, da njima propovijeda.

Na posljednji dan blagdana Sjenica stade Isus i povika: »Tko je žedan, neka dođe k meni i pije! Tko vjeruje u mene, kako kaže Pismo: rijeke će žive vode poteći iz njegove nutrine«. A ovo je rekao za Duha, kojega su imali primiti oni, koji vjeruju u njega, jer još nije bio došao Duh Sveti, i jer se još Isus nije bio proslavio.

Rijeke žive vode znače obilje milosti, što će ih primiti Kristovi vjernici, kad siđe na njih Duh Sveti. To se ispunilo, kad su apostoli primili Duha Svetoga, i neprestano se ispunjava u dušama katoličkih vjernika, koji živu u milosti posvetnoj združeni s Bogom i u njoj tvore dobra djela i blagotvorno djeluju na druge.

Među narodom govorili su neki o Isusu: »Ovo je zaista prorok«. Drugi su govorili: »Ovo je Krist«. A neki su govorili: »Zar će Krist doći iz Galileje? Ne govori li Pismo, da će Krist doći od roda Davidova i iz mjesta Betlehema, odakle je bio David?« Tako je nastala prepirka u narodu radi Isusa. Neki su od njih htjeli, da ga uhvate, ali nitko ne stavi ruku na njega. Kad su se sluge povratili k svećeničkim glavarima i farizejima, oni im rekoše: »Zašto ga niste doveli?« Sluge im odgovore: »Nikad čovjek nije tako govorio, kao ovaj čovjek«. A farizeji im odgovoriše: »Zar ste i vi zavedeni? Da li je povjerovao u njega tko od poglavara ili farizeja? nego ova svjetina, koja ne poznaje zakone, prokleta je«. A Nikodem, jedan od njih, onaj,

koji je došao k Isusu noću, reče im: »Da li naš zakon osuđuje čovjeka, ako ga prije ne sasluša i ne dozna, što čini?« A oni mu odvrate: »Zar si i ti Galilejac? Ispitaj Pisma i vidi, da prorok ne dolazi iz Galileje!« I otidoše svaki svojoj kući.

Iz ove prepirke vidi se, kako je površno bilo znanje ne samo naroda, nego i poglavara o Isusovu podrijetlu. Da su točnije ispitivali, mogli su doznati, da je Isus doista po rođenju potjecao iz Betlehema, dok su se njegovim čudesima mogli nebrojeno puta uvjeriti, da je pravi Mesija i Sin Božji. Osim toga njegova je nauka bila tako uzvišena, da se ne može s njom usporediti nijedna ljudska nauka. Pohvalno je za Nikodema, što nije mislio kao njegovi drugovi, nego je protiv njih ustao na pravednu obranu Isusa.

Drugom zgodom rekao je Isus: »Ja sam svijetlo svijeta. Tko ide za mnom, ne će hodati po tmini, nego će imati svijetlo života«.

Smisao je ovih riječi, da je Isus svijetlo svijeta svojom uzvišenom naukom, kojom rasvjetljuje tmine neznaboštva. Osim toga on je svijetlo svijeta primjerom svoje svetosti. Tko ide za tim svijetlom, ne treba lutati u tami svakojakih zabluda, koje dovode mnoge ljude na stranputicu i u propast.

Kad su se Židovi počeli s Isusom prepirati, upitao ih je Isus: »Zašto ne razumijete moga govora? Jer ne možete slušati moje nauke. Đavao je vaš otac, i hoćete da činite želje svog oca. On je bio ubojica ljudi od početka i ne stoji u istini, jer nema istine u njemu. Kad govori laž, od svoga govori, jer je otac laži. Meni ne vjerujete, jer ja istinu govorim. Tko će mi od vas dokazati kakav grijeh? Ako vam istinu govorim, zašto mi ne vjerujete? Tko je od Boga, riječi Božje sluša; zato vi ne slušate, jer niste od Boga!«

Isus kao *bezgrešan* mogao je bez straha upitati Židove: »Tko će mi od vas dokazati kakav grijeh?« — jer zaista oni na Isusu nisu mogli naći ni sjenke kakvoga grijeha.

Kad je Isus prekorio Židove, da ga ne slušaju, jer nisu od Boga, odgovorili su mu: »Ne govorimo li mi pravo, da si Samarjanin i da imaš đavla?« Na to im Isus odgovori: »Ja nemam đavla, nego poštujem Oca svojega, a vi mene sramotite. Ja ne tražim svoje slave; ima, koji traži i sudi. Zaista, zaista vam kažem, ako tko održi moju riječ, ne će okusiti smrti dovijeka«. Tada mu rekoše Židovi: »Sad znamo, da imaš đavla. Abraham je umro, i proroci, a ti govoriš: Ako tko održi moju riječ, ne će okusiti smrti dovijeka. Zar si ti veći od oca Abrahama, koji je umro? I proroci umriješe. Kim se ti gradiš?« Isus im odgovori: »Ako se ja sam slavim, slava je moja ništa. Otac je moj, koji me slavi, za koga vi govorite, da je vaš Bog. Ali vi ga ne poznajete, a ja ga znam, i kad bih rekao, da ga ne znam, bio bih lažac, kao i vi. Nego ga znam i njegovu riječ držim. Abraham, vaš otac kliktao je od želje, da vidi moj dan. I vidio je te se obradovao«. Tada mu rekoše Židovi: »Još ti nema pe-

deset godina, pa si Abrahama vidio?« Reče im Isus: »Zaista, zaista vam kažem: Prije nego je postao Abraham, ja jesam!« Tada uzeše kamenje, da bace na njega, a Isus se sakri i iziđe iz hrama.

Židovska podvala Isusu, da ima đavla, bila je prava hula na Isusovu svetost. Zato ih je Isus oštro prekorio, da su se iznevjerili vjeri svog praoca Abrahama, koji je željno očekivao dolazak Spasiteljev. Iz Isusovih riječi: »Prije nego je postao Abraham, ja jesam« — slijedi, da je Isus kao Sin Božji *vječan*. To su Židovi opet licemjerno shvatili kao hulu na Boga, i zato su htjeli Isusa kamenovati. Budući da još nije bilo vrijeme, da Isus trpi i umre, on im se sakrio.

Ovaj se odlomak evanđelja čita na nedjelju »Glušnicu«, te se na uspomenu, kako se Isus pred Židovima sakrio, uoči toga dana zastiru Propela.

3. **Isus iscijeli slijepca od rođenja.** Kad je Isus prolazio pokraj nekog slijepca od rođenja, upitali su učenici: »Učitelju, tko je sagriješio: ovaj ili njegovi roditelji, da se rodio slijep?« Isus odgovori: »Ni on nije sagriješio, ni njegovi roditelji, nego da se objave na njemu djela Božja. Meni valja raditi djela onoga, koji me je poslao, dok je dan. Doći će noć, kad nitko ne može raditi. Dok sam na svijetu, svijetlo sam svijeta«. Rekavši ovo pljunu na zemlju i načini kal od sline i pomaza njime slijepčeve oči, te ga pošalje u ribnjak Siloa, da se opere. On otide i opere se te progleda. A bilo je to u dan subotnji. Kad su ljudi vidjeli toga ozdravljenog slijepca, u čudu su ga pitali, kako je ozdravio, a on im je ispripovjedio, kako mu je to učinio Isus. Tada ga odvedoše k farizejima, pa kad su ga i oni pitali, kako je progledao, ispripovjedi i njima. Ali farizeji počeli su govoriti: »Nije ovaj čovjek od Boga, jer ne svetkuje subote«. A drugi su govorili: »Kako može čovjek grešnik učiniti takvo čudo?« Potom upitaju ozdravljenoga: »Što veliš ti za onoga, koji ti je otvorio oči?« On odgovori: »Prorok je!« Ali Židovi nisu vjerovali, nego su dali dozvati njegove roditelje te ih upitali: »Je li ovo vaš sin, za koga vi kažete, da se rodio slijep? Kako dakle sada vidi?« Roditelji odgovore: »Znamo, da je ovo naš sin i da se rodio slijep. A kako sada vidi, ne znamo. Njega pitajte, odrastao je, neka govori za sebe!« Nato opet dozovu ozdravljenoga i rekoše mu: »Podaj slavu Bogu! Mi znamo, da je onaj čovjek grešnik«. A on im odgovori: »Da li je grešnik, ne znam; samo znadem, da sada vidim, a bio sam slijep«. I upitali su ga iznova, što mu je učinio i kako mu je otvorio oči, a on im odgovori: »Već sam vam rekao, i niste vjerovali; što hoćete opet da čujete? Ne ćete li i vi da budete njegovi učenici?« Tada ga oni stanu grditi i rekoše mu: »Ti budi njegov učenik, a mi smo Mojsijevi učenici. Mi znamo, da je Mojsiju govorio Bog, a za ovoga ne znamo, odakle je«. Na to im od-

govori ozdravljeni: »To i jest čudnovato, što vi ne znate, odakle je, a otvorio mi je oči. Znamo, da Bog ne sluša grešnike, nego onoga, koji se boji i poštuje Boga i vrši njegovu volju. Otkako je svijeta, nije se čulo, da je tko otvorio oči rođenom slijepcu. Kad on ne bi bio od Boga, ne bi mogao ništa činiti«. Oni mu odgovore: »U grijesima si se rodio sav, pa ti da nas učiš?« I izbace ga napolje.

Isus je čuo, da su ga bacili napolje, i kad ga je našao, upita ga: »Vjeruješ li u Sina Božjega?« On odgovori: »Tko je, Gospodine, da vjerujem u njega?« Reče mu Isus: »I vidio si ga, i koji govori s tobom, onaj je«. A on reče: »Vjerujem, Gospodine«. I pade ničice pred njega. Tada mu reče Isus: »Ja sam došao na sud na ovaj svijet, da oni koji ne vide, vide, a koji vide, da postanu slijepi.« Kad su to čuli neki farizeji, rekli su mu: »Zar smo i mi slijepi?« Reče im Isus: »Kad biste bili slijepi, ne biste imali grijeha; ali kad govorite: Vidimo! vaš grijeh ostaje«.

Ovo Isusovo čudesno ozdravljenje slijepca od rođenja bilo je od samih farizeja točno ispitano i utvrđeno kao nepobitni događaj. Ipak farizeji nisu bili njime ganuti, da vjeruju u Isusa kao Sina Božjega, kao što je to povjerovao ozdravljeni. Njihov je grijeh bio to veći, što su hotimice i tvrdokorno ustrajali u nevjeri, premda su očito vidjeli nepobitno čudo, kojim je Isus potvrdio, da je pravi Sin Božji. To je grijeh proti Duhu Svetomu. Razumljivo je, da ovako zaslijepljeni u nevjeri nisu bili sposobni, da budu vjerski vođe i duhovni pastiri svome narodu. Oni su se iznevjerili dužnosti svoga zvanja.

4. **Isus dobri pastir.** Nadovezujući na sablažnjiv postupak farizeja protiv ozdravljenog slijepca od rođenja rekao je Isus:

ISUS DOBRI PASTIR

»Ja sam pastir dobri. Dobar pastir daje život svoj za ovce svoje; a najamnik i koji nije pastir, kome nisu ovce njegove, vidi vuka, gdje ide, i ostavlja ovce i bježi; a vuk ih grabi i razgoni. A najamnik bježi, jer je najamnik i ne mari za ovce. Ja sam dobri pastir, i poznajem svoje, i one poznaju mene... I život svoj polažem za ovce svoje. I druge ovce imam, koje nisu iz ovoga ovčinjaka, i njih mi valja dovesti, i čut će moj glas, i bit će jedno stado i jedan pastir«.

Ova divna prispodoba slika je odnosa između Isusa i njegovih vjernika u katoličkoj Crkvi. Isus Krist je doista dao svoj život za spas ljudskih duša, dok židovskim vjerskim glavarima nije bilo stalo do toga, da sebi povjerene vjernike upućuju na put spasenja. Dovođenje ovaca, koje još nijesu u Kristovu ovčinjaku, znači nastojanje oko obraćanja nevjernika i neznabožaca u krilo prave i jedine istinite Kristove Crkve.

ISUS PRIJATELJ DJECE I PRAVEDNIKA

1. **Isus prijatelj djece.** Jednom su majke donosile k Isusu malenu djecu, da stavi na njih ruke i pomoli se nad njima. Kad su učenici radi toga majke korili i branili im donositi djecu, nije to bilo po volji Isusu, pa im reče: »Pustite djecu, neka dolaze k meni, i ne branite im, jer je takovih kraljevstvo Božje! Zaista vam kažem, tko ne primi kraljevstva Božjega kao dijete, ne će ući u njega«. I zagrlivši ih stavi ruke na njih te ih blagoslovi.

Isus je pokazao osobitu pažnju i ljubav prema djeci radi njihove nevinosti i bezazlenosti. Tu je prigodu upotrijebio, da pouči starije, kako moraju postati slični djeci u nevinosti, poniznosti, pokornosti i bezazlenosti, ako hoće, da sebi osiguraju ulaz u nebesko kraljevstvo.

2. **Marta i Marija.** Kad je jednom Isus prolazio kroz selo Betaniju nedaleko Jerusalema, primi ga u svoju kuću Marta. Ona je imala sestru Mariju, koja je sjela do Isusovih nogu i slušala, što je on govorio, a Marta je nastojala, kako će ga što ljepše poslužiti. I ona pristupi k Isusu te mu reče: »Gospode, zar Ti ne mariš, što me sestra ostavila samu, da poslužujem? Reci joj dakle, da mi pomogne«. A Isus joj odgovori: »Marta, Marta, brineš se i uznemiruješ za mnogo, a samo je jedno potrebno. Marija je najbolji dio izabrala, koji se ne će oduzeti od nje«.

Sestre Marta i Marija primjer su dvije vrsti Kristovih pristaša: jedni se pretežno brinu za vremenite potrebe života, a drugi za duhovni život. Isus preporučuje kao mnogo važnije brigu za duhovni život, koji treba smatrati kao najbolji dio svrhe ljudskog života, dok se za vremenite stvari treba brinuti tek toliko, koliko je potrebno za uzdržavanje života. — Primjer Marije iz Betanije upućuje nas, kako

i mi treba da odaberemo »najbolji dio«, tj. da slušamo nauku Isusovu i činimo sve, što od nas traži Bog i njegova sveta Crkva.

3. **Zakej.** Jednom je Isus prolazio kroz Jerihon. Tu je bio čovjek, carinički starješina, po imenu Zakej, koji je bio vrlo bogat. On je želio vidjeti Isusa, ali jer je bio malena stasa, nije to mogao radi mnoštva naroda drukčije, nego se popeo na divlju smokvu kraj puta, kuda je Isus prolazio. Kad je Isus došao na ono mjesto, pogledavši gore, reče mu: »Zakeju, siđi brzo, jer mi danas valja ostati u tvojoj kući!« I Zakej siđe brzo i primi Isusa radosno u svoju kuću. A svi, koji su to vidjeli, mrmljali su govoreći: »Kod grešnoga se čovjeka svratio«. A Zakej reče Isusu: »Evo, Gospode, polovinu svog imanja dajem siromasima, a ako sam koga u čemu prevario, vraćam mu četverostruko«. Isus mu reče: »Danas je došlo spasenje ovoj kući, jer je i on sin Abrahamov; jer je Sin čovječji došao potražiti i spasiti, što je izgubljeno«.

Po mišljenju Židova carinici su bili najveći grešnici, a pogotovu je to vrijedilo za cariničkog starješinu. Ali njihov je sud bio površan i neistinit, jer nisu mogli zamijetiti, što se zbivalo u Zakejevoj duši. U Zakeja bila je iskrena želja upoznati Isusa i pridružiti mu se. Kad je to vidio Isus, pomogao je njegovoj želji svojom milošću, kojom ga je ganuo na pravednost. Zakej se smatrao veoma počašćenim Isusovom posjetom, i ganut tom milošću izjavio se pripravnim ne samo da svestrano popravi i nadoknadi svaku krivicu, nego da i obilato pomogne i nadari siromahe. Kad je Isus vidio ove stvarne znakove istinskog obraćenja, javno je pohvalio njegov čin i obećao za nagradu vječno spasenje njemu i njegovoj porodici. Isus je ovom zgodom pokazao, kako se Bog raduje iskrenom obraćenju grešnika.

ISUS PRIJATELJ GREŠNIKA

1. **Prispodoba o izgubljenoj ovci.** Kad su se k Isusu približili carinici i grešnici, da ga čuju, mrmljali su farizeji i književnici govoreći: »Ovaj prima grešnike i jede s njima«. Tada im reče Isus ovu prispodobu: Koji od vas, ako ima sto ovaca i izgubi jednu od njih, ne bi ostavio devedeset i devet u pustinji, i išao bi za izgubljenom, dok je ne nađe? A kad je nađe, radujući se digne je na svoja ramena. I kad dođe kući, sazove svoje prijatelje i susjede govoreći im: »Radujte se sa mnom, jer sam našao svoju izgubljenu ovcu«. Kažem vam, da će tako biti veća radost na nebu za jednoga grešnika, koji čini pokoru, nego za devedeset i devet pravednika, kojima ne treba pokore.

U ovoj prispodobi slika brižnoga pastira znači Isusa Krista, koji je ostavio na nebu mnoštvo anđela, da pođe na zemlju potražiti i spasiti izgubljenu ovcu, koja znači čovjeka grešnika. U toj je prispodobi izražena neizreciva ljubav i brižljivost Krista kao nebeskog pastira prema čovjeku grešniku, sličnu izgubljenoj ovci. Prispodoba je

uzeta iz narodnoga pastirskoga života, da Isusova nauka bude lakše razumljiva narodu i farizejima. Ako je prirodno razumljivo, da se pastir veseli, kad nađe izgubljenu ovcu, kako se farizeji mogu ljutiti na to, što se Spasitelj, sam Bog, u neizmjernoj ljubavi i brizi za spas grešnika, veseli njegovu obraćenju? Što se kaže, da je radost nad obraćenjem jednoga grešnika veća, nego nad 99 pravednika, to ne znači, da Bog manje ljubi pravednike, nego grešnika, već da izvanredna velika radost nastaje onaj čas, kad se grešnik obrati.

2. **Prispodoba o rasipnom sinu.** Još snažnije osvjetljuje nam Spasitelj, koliko se Bog raduje obraćenju grešnika, u prispodobi o rasipnom i izgubljenom sinu:

Neki je čovjek imao dva sina. I mlađi od njih reče ocu: »Oče, daj mi dio imanja, što pripada meni.« I podijeli sinovima imanje. Poslije nekoliko dana pokupi mlađi sin sve i otide u daleku zemlju, i ondje rasipa svoje imanje živeći raspušteno. A kad je sve potrošio, nastane velika glad u onoj zemlji, i on stade oskudijevati. I otide i najmi se kod nekog čovjeka one zemlje, koji ga pošalje u svoj zaselak, da mu pase svinje. On bi bio volio, da je mogao napuniti trbuh mahunama, što su ih svinje jele, ali mu ih nitko nije davao. I došavši k sebi reče: »Koliko najamnika oca moga imaju kruha i suviše, a ja ovdje umirem od gladi! Ustat ću i poći k svome ocu i reći ću mu: Oče, sagriješio sam protiv neba i protiv tebe. Više nisam vrijedan nazvati se tvojim sinom, nego me primi kao jednoga od svojih najamnika«. I ustade te otide k svome ocu. Kad je on bio još podaleko, ugleda ga njegov otac, i sažali mu se te mu potrči ususret, pade mu oko vrata i poljubi ga. Tada mu sin reče:

POVRATAK RASIPNOG SINA

»Oče, sagriješio sam protiv neba i protiv tebe. Više nisam vrijedan, da se zovem tvoj sin«. A otac reče svojim slugama: »Brzo iznesite najljepšu haljinu i obucite ga, i podajte mu prsten na ruku i obuću na noge, i dovedite ugojeno tele te ga zakoljite, da jedemo i veselimo se, jer ovaj moj sin bio je mrtav i oživio je, bio je izgubljen i našao se«. I stadoše se veseliti. A stariji njegov sin bio je u polju. Kad je došao kući te čuo glazbu i igru, dozove jednoga od slugu i zapita: »Što je to?« On mu reče: »Došao je tvoj brat, i tvoj je otac dao zaklati ugojeno tele, što mu se zdrav povratio«. Tada se stariji sin rasrdi i ne htjede ući. Na to iziđe otac i stade ga moliti, ali on mu reče: »Oče, toliko te godina evo služim, i nikad nisam prestupio tvoje zapovijedi, pa meni nisi nikada dao ni jareta, da se proveselim sa svojim prijateljima; a kad je došao ovaj tvoj sin, koji je razasuo svoje imanje s bludnicama, zaklao si mu ugojeno tele«. A on mu reče: »Sine. Ti si svagda sa mnom, i sve je moje tvoje. Ali se trebalo proveseliti i obradovati, jer onaj tvoj brat bio je mrtav i oživio je, bio je izgubljen i našao se«.

Ova prispodoba nam objašnjava, kako se Bog veoma raduje obraćenju raskajana grešnika. Brižni otac slika je predobrog Boga. Stariji sin slika je Bogu vjernih anđela, a mlađi rasipni sin slika je čovjeka, koji se grijehom odmetnuo od Boga, izgubio blago Božjih milosti zaglibljujući u časovite grešne naslade. Grešni čovjek doskora je morao osjetiti veliku žeđu i glad svoje duše za Bogom, kad je ostao razočaran i lišen duhovnog zadovoljstva, progonjen grižnjom savjesti. Utješno je, što mu je Bog dao milost, te je upoznao svoju nezahvalnost i grijeh, te se skrušeno počeo kajati radi svoje zloće, odlučio zamoliti za oproštenje, i da bude opet primljen barem za najneuglednijeg slugu. Ali Bog je kao predobri otac pun milosrđa, pa raskajanom sinu ne samo oprašta, nego mu vraća otmjeno odijelo milosti posvetne, prima ga opet za svog sina i povrh svega toga upriličuje mu gozbu, koje ni anđeli Božji ne mogu okusiti, a to je blagovanje presvetoga Kristova Tijela. U ovoj prispodobi slikovito su predstavljeni bitni dijelovi sakramenta pokore, ispitivanje savjesti, pokajanje, dobra odluka, priznanje i oproštenje grijeha, a oblačenje u novo odijelo i pripuštanje ka gozbi znači ponovno dobivanje milosti posvetne i pristupanje ka gozbi presvete Pričesti.

Slika starijeg sina u prispodobi može također značiti odabrani židovski narod, a slika mlađeg sina obraćenje neznabožačkih naroda iz njihovih grijeha. Kad su se na kršćanstvo počeli obraćati mnogi neznabošci, Židovima kao da to nije bilo po volji, pa su zazirali od druženja s onima, koji su iz neznaboštva prešli na kršćanstvo. Takvo vladanje Židova nije bilo u skladu s Božjim nakanama o spasavanju ljudi grešnika i neznabožaca, pa zato zaslužuje prijekor.

ISUS PRIJATELJ U SVAKOJ NEVOLJI

Za vrijeme Isusova javnog djelovanja imali su prigode mnogobrojni nevoljnici i raznovrsni bolesnici iskusiti dobro-

činstva Isusovih čudesnih ozdravljenja, a osobito je znatno čudo, što ga je Isus učinio na očigled židovskih književnika, svećenika i farizeja, kad je uskrisio Lazara, koji je bio već četvrti dan u grobu. Sva su ta čudesa bila ne samo dokazom Kristova božanskog poslanja, nego i znakom njegove velike ljubavi prema svima, koji su iskreno težili za spoznajom istine.

1. **Ozdravljenje zgrčene žene.** Neke subote učio je Isus u nekoj zbornici, i tamo se našla neka žena, koju je zao duh mučio osamnaest godina boleśću tako, da je već sva bila zgrčena. Kad je Isus vidje, dozva je k sebi i reče joj: »Ženo, izliječena si od svoje bolesti«. I stavi na nju svoje ruke, a ona se odmah uspravi i stane slaviti Boga. Ali budući da se to dogodilo u subotnji dan, predstojnik zbornice ljuteći se reče narodu: »Šest je dana, u koje treba raditi; u te dakle dane dolazite i liječite se, a ne u dan subotnji!« Gospod mu odvrati: »Licemjeri, ne odrješuje li svaki od vas u subotu svoga vola ili magarca od jasala i ne vodi li ga, da ga napoji? A ovu kćer Abrahamovu, koju sveza sotona evo osamnaest godina, nije li trebalo odriješiti od ove veze u dan subotnji?« I kad im je on ovo govorio, stidjeli su se svi njegovi protivnici, a sav se narod radovao svim njegovim slavnim djelima.

2. **Iscjeljenje čovjeka od vodene bolesti.** Neke subote bio je Isus pozvan u goste u kuću nekoga uglednog farizejskog poglavice, i tamo su ga svi promatrali. Pred Isusa stao je neki čovjek, koji je imao vodenu bolest. Tada upita Isus književnike i farizeje: »Da li je slobodno u subotu liječiti ili ne?« Oni su šutjeli. A Isus se dotakne bolesnoga, ozdravi ga i otpusti. Potom im reče: »Koji od vas ne bi svoga sina, ili vola, da mu padne u zdenac, odmah izvadio u dan subotnji?« I nisu mu mogli na to ništa odgovoriti.

Farizejsko prigovaranje, da Isus čudesnim iscjeljivanjem bolesnika krši subotnji počinak, nije bilo opravdano, jer je bilo nerazborito pretjerano tumačenje Mojsijeva zakona i u protivnosti s praksom svagdanjega života. Ako je dopušteno radi očuvanja od znatne imućstvene štete učiniti izuzetak od zakona suzdržavanja od tjelesnih poslova u subotu, onda je to još većma dopušteno radi ozdravljenja čovjeka.

3. **Čudesno ozdravljenje slijepaca.** Pored događaja o ozdravljenju slijepca od rođenja govore nam evanđelisti Marko i Luka, kako je Isus čudesno ozdravio jednog slijepca u Jerihonu, dok evanđelist Matej govori o ozdravljenju dvaju slijepaca u Jerihonu. Oni su čuli, da kraj njih prolazi Isus, praćen mnoštvom svijeta, i stali su vikati: »Gospode, Sine Davidov, smiluj nam se!« A narod ih ukori da šute, ali oni su još većma vikali: »Gospode, Sine Davidov, smiluj nam se!« I zaustavi se

Isus, dozva ih i upita: »Šta hoćete, da vam učinim?« Odgovoriše mu: »Gospode, da se otvore naše oči.« I smilovavši im se Isus dotače se njihovih očiju. I oni su odmah progledali i pošli za Isusom.

4. **Isus ozdravi deset gubavaca.** Na putu iz Galileje preko Samarije u Jerusalem susreo je Isus u nekom selu deset gubavaca. Budući da oni po propisu Mojsijeva zakona nisu smjeli doći blizu zdravim ljudima, stali su izdaleka i zavapiti: »Isuse, učitelju, smiluj nam se!« I vidjevši ih Isus reče im: »Idite, pokažite se svećenicima!« I kad su pošli, očistili su se. A jedan od njih, vidjevši da je izliječen, povrati se slaveći Boga u sav glas. I pade ničice pred noge Isusu i zahvali mu se. A to je bio Samarjanin. Tada reče Isus: »Nisu li se desetorica očistili, a devetorica gdje su? Zar se nijedan ne nađe, koji bi se vratio i dao slavu Bogu, nego ovaj tuđinac?« I reče mu: »Ustani, idi, tvoja ti je vjera pomogla.«

Sudbina je gubavaca bila veoma teška ne samo radi teške bolesti, nego i radi toga, što su bili odijeljeni od društva zdravih ljudi, te su morali izdaleka ljude upozoravati, da im se ne približuju radi opasnosti zaraze vičući: »Nečist sam, nečist sam!« Zato su bili upućeni na društvo sebi jednakih bolesnika. Isus je pokazao svoje veliko čovjekoljublje i prema skupini desetorice ovakvih nevoljnika, te im udijelio zdravlje. On ih je uputio k svećenicima, jer su svećenici prema uputama Mojsijeva zakona imali izviditi, da li su doista postali sasvim zdravi od gube, da im dopuste družiti se sa zdravim ljudima. Lijepa je crta ozdravljenog Samarjanina, koji je osjetio dužnost, da se Isusu zahvali za veliko dobročinstvo, dok se na to nisu sjetili devetorica, koji su pripadali pravovjernim Židovima. Njihovu nezahvalnost trebalo je prekoriti.

Isusovo čudesno ozdravljenje gubavaca ima i preneseno značenje, kako Isus ozdravljuje mnoge od gube grijeha, šaljući ih svećenicima katoličke Crkve, da se pred njima ispovjede i prime od njih u ime Kristovo odriješenje od grijeha.

5. **Isus uskrisi Lazara.** Među Isusovim čudesima, kojima je bilo svjedokom mnoštvo naroda, a i sami brojni židovski glavari i svećenici, jest uskrisenje Lazara od mrtvih.

Lazar, brat Marte i Marije u Betaniji, u kojih se kuću Isus navraćao, teško se razbolio. Njegove sestre poručiše Isusu: »Gospode, gle onaj, koga ti ljubiš, bolestan je.« Ovom su porukom sestre neizravno molile Isusa za pomoć. Kad je Isus čuo ovu poruku, reče: »Ova bolest nije na smrt, nego da se po njoj proslavi Sin Božji.« I ostade Isus još dva dana u mjestu, gdje se nalazio (po svoj prilici u Pereji na istočnoj strani Jordana), jer je znao, što će učiniti. Istom tada reče Isus učenicima: »Pođimo u Judeju. Lazar, naš prijatelj, spava; nego idem da ga probudim od sna.« Učenici mu rekoše: »Gospode, ako spava, ozdravit će.« A Isus je kazao za njegovu smrt, dok su učenici

ISUS USKRISI LAZARA

mislili, da govori o običnom snu. Tada im reče Isus otvoreno: »Lazar je umro; i radujem se poradi vas, što nisam bio ondje, da vjerujete. Nego pođimo k njemu!«

Kad je Isus došao u Betaniju, bio je Lazar već četiri dana u grobu. Mnogi su Židovi došli k Marti i Mariji, da ih tješe. Čim je Marta čula, da Isus dolazi, iziđe Mu ususret i reče: »Gospode, da si ti bio ovdje, ne bi moj brat umro. Ali i sada znam: štogod zamoliš od Boga, da će ti Bog dati.« Isus joj reče: »Uskrsnut će tvoj brat.« Marta mu odvrati: »Znam, da će uskrsnuti o uskrsnuću na sudnji dan.« Reče joj Isus: »Ja sam uskrsnuće i život; tko vjeruje u mene, ako i umre, živjet će; i nijedan, koji živi i vjeruje u mene, ne će umrijeti zauvijek. Vjeruješ li to?« Ona mu kaže: »Da, Gospode, ja vjerujem, da si ti Krist, Sin Božji, koji ima doći na ovaj svijet.«

Po tom Marta otide i javi tajno svojoj sestri Mariji: »Učitelj je ovdje i zove te.« Čim je ona to čula, brzo ustane i otide k njemu, padne mu pred noge i reče: »Gospode, da si ti bio ovdje, ne bi moj brat umro.« Kad je Isus vidio, da plače ona i s njom mnogi Židovi, ožalosti se i sam te upita: »Gdje ste ga sahranili?« I kad su mu pokazali grob, zaplakao je i sam Isus. Kako je grob bio zatvoren kamenom, reče Isus: »Odvalite kamen!« Na to reče Marta: »Gospode, već zaudara, jer su četiri dana, kako je umro.« Isus joj odvrati: »Nisam li ti rekao, ako vjeruješ, da ćeš vidjeti slavu Božju?« Kad su dakle odva-

lili kamen, Isus podiže oči i reče: »Oče, zahvaljujem ti, što si me uslišao. Istina, ja sam znao, da me ti vazda slušaš; ali sam rekao poradi naroda, koji stoji naokolo, da vjeruju, da si me ti poslao.« Tada povika Isus jakim glasom: »Lazare, izađi napolje!« I odmah izađe onaj, koji je bio mrtav, obavit platnom oko ruku i nogu, a lice mu je bilo povezano ručnikom. Reče im Isus: »Razvežite ga i pustite, neka ide!«.

Mnogi dakle Židovi, koji su došli k Mariji i Marti i vidjeli, što je Isus učinio, povjerovali su u njega. Ali kad su to doznali farizeji i svećenički glavari, sabrali su se na skupštinu i govorili su: »Što da činimo? Ovaj čovjek čini mnoga čudesa. Ako ga tako ostavimo, svi će vjerovati u njega i doći će Rimljani, pa će nam oteti zemlju i narod.« Na to reče Kajfa, koji je bio one godine veliki svećenik: »Vi ne znate ništa i ne mislite, da je bolje za nas, da jedan čovjek umre za narod, negoli da sav narod propadne.« Ovim je riječima Kajfa i nehotice prorekao, da Isusu valja umrijeti ne samo za narod, nego i zato, da razasutu djecu Božju sabere u jedno. Od toga dana odlučili su Židovi Isusa ubiti, ali im se On još za neko vrijeme uklonio u mjesto Efraim blizu pustinje, gdje je boravio sa svojim učenicima.

Isusovo čudesno uskrisenje Lazara znak je ponajprije velike Isusove ljubavi prema čitavoj pobožnoj obitelji Lazarovoj i njegovih sestara. Nadalje znak je Isusove božanske svemogućnosti, kojom je pokazao, da je gospodar nad životom i smrću. On je ovim čudom utvrdio vjeru Lazarovih sestara Marije i Marte, zatim vjeru svojih učenika i drugih Židova, koji su bili iskrene volje, da upoznaju istinu i vjeruju u Isusa. Ali premda je ovo čudo bilo tako očevidno i pred tolikim brojnim svjedocima, da ga ni sami farizeji i židovski glavari nikako nisu mogli poricati, ovi su ipak ostali tvrdovrati u nevjeri. Što više, bojeći se da će pred narodom izgubiti svoj ugled, židovski glavari na prijedlog samoga velikog svećenika, koji bi prvi morao prednjačiti primjerom vjere u Isusa, odlučuju, da ga svakako treba ubiti, a kao izliku za to navode bojazan, da ne padnu pod vlast Rimljana. Vjerskom pitanju podmetnuli su političko značenje, da pred narodom opravdaju svoj nepravedni postupak, kad su naumili smaknuti čovjeka, koji smeta njihovim osobnim probicima, premda je njegova nauka najuzvišenija i njegova svetost tolika, da nitko ne može na njemu naći ni najmanje ljage grijeha.

GRAĐANI KRALJEVSTVA BOŽJEGA

Nakon što je Isus ocrtao oprečan značaj nevaljalih židovskih graditelja Božjega Kraljevstva prema pravom novozavjetnom graditelju Kraljevstva Božjega i njegovim pomagačima, prikazao je u nekoliko prispodoba obilježje samih građana toga Božjega kraljevstva. Tu su osobito značajne ove:

1. **Prispodoba o radnicima u vinogradu.** Da Isus pokaže židovskom narodu, kako oni, koji su bili prvi, mogu postati posljednji, a posljednji prvi, kazao im je ovu prispodobu:

Kraljevstvo je nebesko, kao domaćin, koji izađe rano ujutro, da najmi radnike za svoj vinograd. I pogodivši se s radnicima za dinar na dan pošalje ih u svoj vinograd. I izišavši oko treće ure (po našem računanju: oko 9 sati ujutro), vidje druge, gdje stoje na trgu besposleni i reče im: »Idite i vi u moj vinograd, i što bude pravo, dat ću vam.« Oni otidoše. Izišavši opet oko šeste i devete ure (po našem oko 12 sati opodne i oko 3 sata popodne) učini tako Kad iziđe oko 11 sati (po našem oko 5 sati popodne), nađe druge gdje stoje i reče im: »Što stojite ovdje vazdan besposleni?« Rekoše mu: »Nitko nas ne najmi.« Reče im: »Idite i vi u moj vinograd.« A kad bi uveče, reče gospodar vinograda svome upravitelju: »Dozovi radnike i podaj im plaću počevši od posljednjih do prvih.« I oni, koji su došli oko 11. ure primili su po dinar. A kad su došli prvi, pomislili su, da će oni primiti više, ali su i oni primili po dinar. I počeli su mrmljati, što je domaćin izjednačio one, koji su radili po jednu uru, s onima, koji su radili podnoseći tegobu cijelog dana i žegu. Ali domaćin odgovori jednomu od njih: »Prijatelju, ne činim ti krivo. Nisi li se pogodio sa mnom po dinar? Uzmi svoje pa idi! A ja hoću i ovomu posljednjem da dam kao i tebi. Ili zar ja nisam vlastan činiti sa svojom imovinom, što hoću? Zar je oko tvoje zlo, što sam ja dobar? Tako će posljednji biti prvi, a prvi posljednji.«

Ova prispodoba znači, kako Bog u raznim vremenima poziva ljude i narode u duhovni vinograd svoga kraljevstva. Tako su među prvima bili pozvani u Crkvu Kristovu Židovi, a poslije njih u raznim razdobljima ljudske povijesti do sudnjega dana bit će pozivani potonji narodi. Bog nije doduše dužan nikoga zvati, a ako koga zove, vlastan mu je odrediti plaću, koja ne će biti uvijek prema prednosti vremena, kako dugo je tko živio, nego prema uspješnom sudjelovanju s Božjom milošću.

2. **Prispodoba o opakim vinogradarima.** Za opomenu odabranom narodu, koji se iznevjerio Božjem pozivu, rekao je Isus ovu prispodobu:

Neki domaćin zasadio je vinograd, načinio mu ogradu, iskopao u njemu tijesak i sagradio kulu za straženje, te dao vinograd u zakup vinogradarima i otišao na put. Kad je bilo vrijeme berbe, posla kralj svoje sluge, da prime rodove vinograda. Ali vinogradari uhvate sluge, te jednoga izbiju, drugoga ubiju, a trećega kamenuju. Kralj opet posla druge sluge, i s njima su učinili slično. Na posljetku posla k njima svoga Sina govoreći:. Pobojat će se moga sina. Ali kad su vinogradari vidjeli sina, rekli su: »Ovo je baštinik; hajde, da ga ubijemo, i

imat ćemo njegovu baštinu.« I uhvatili su ga, izbacili ga iz vinograda i ubili. Kad dođe, dakle, gospodar vinograda, što će učiniti onim vinogradarima? Rekoše mu: »Zločince će okrutnom smrću pogubiti, a svoj vinograd dat će u zakup drugim vinogradarima, koji će mu davati plodove u pravo vrijeme.«

Ovom je prispodobom Isus ocrtao odnos starozavjetne židovske vjerske zajednice prema Bogu, koju i proroci običavaju poređivati s Božjim vinogradom. Mojsijev zakon bio je ograda, koju je Bog dao tome narodu, da ga čuva od neznaboštva i pokvarenosti susjednih naroda. Kula i tijesak nasred vinograda znači hram jerusalemski sa žrtvenikom za prinošenje žrtava. Plodovi vinograda trebali su biti dobra djela odabranog naroda, što su ih tražili od njega Božji sluge proroci; ali taj narod, mjesto plodova dobrih djela vraćao je Bogu nevjerom, farizejstvom i ubijanjem proroka, dok najposlije nije ubio i samoga Sina Božjega, Isusa Krista. Radi toga oduzet će se tomu narodu zajednica Božjega kraljevsva i predat će se drugim narodima. I doista većina članova Crkve Kristove došlo je u nju od neznabožačkih naroda. Tu su prispodobu farizeji razumjeli, i zato su još većma zamrzili na Isusa.

3. **Prispodoba o kraljevoj svadbi.** Nadovezujući na prispodobu o opakim vinogradarima dodao je Isus još jednu pouku o potrebi milosti posvećujuće u prispodobi o kraljevoj svadbi.

Kraljevstvo je nebesko kao zemaljski kralj, koji načini svadbu sinu svomu. I posla sluge svoje, da zovu pozvane na svadbu; i ne htjedoše doći. Opet posla druge sluge govoreći: »Kažite pozvanima: Eto sam objed pripravio, junci moji i hranjenici poklani su i sve je gotovo; dođite na svadbu!« Ali oni ne mariše, nego otidoše, jedan u svoje polje, a drugi k svojoj trgovini. A ostali uhvatiše sluge njegove i izruživši ih ubiše. Zato se kralj razljuti, posla vojsku svoju i pogubi one ubojice i njihov grad spali. Tada reče slugama svojim: »Svadba je, istina, gotova, ali pozvani nisu bili dostojni. Idite dakle na raskršća, i kojegod nađete, dozovite ih na svadbu.« Izišavši sluge njegove na putove sabraše sve, koje nađoše, zle i dobre, i napuni se svadbena dvorana gostiju. Ali kad uđe kralj, da pregleda goste, ugleda ondje čovjeka neobučena u svadbeno ruho i reče mu: »Prijatelju, kako si došao ovamo nemajući svadbenoga ruha?« A on zanijemi. Tada reče kralj slugama: »Svežite mu ruke i noge, pa ga bacite napolje u tamu; ondje će biti jaukanje i škripanje zuba, jer su mnogi zvani, ali je malo izabranih.«

Ova prispodoba objašnjava, kako Bog zove ljude raznih naroda i staleža na gozbu vječnoga blaženstva, da proslavi svoga Sina Isusa Krista. Čudnovato je, da se mnogi ne samo ne odazivaju tom pozivu, nego i zlostavljaju one Božje sluge, koji ih pozivaju na to blaženstvo. Čovjek, koji se usudio doći na gozbu bez svadbenoga ruha, znači čovjeka bez milosti posvetne. Takvima nema mjesta u nebeskom blaženstvu, nego će biti bačeni u oganj vječnoga prokletstva.

KONAČNI SUKOB SA SINAGOGOM

1. **Na putu u Jerusalem.** Vrijeme Isusove muke bilo je sve bliže. Zato se On počeo približavati Jerusalemu, i na tom putu svratio se u Betaniju. Tu su Isusu priredili gozbu u kući Simona Gubavoga. Kod gozbe bio je prisutan i Lazar, koga je Isus uskrsnuo. Lazarova sestra Marta posluživala je Gospoda, dok je druga sestra Marija donijela u dragocjenoj alabastrenoj posudi jednu litru (= otprilike 1/3 kg.) najdragocjenije mirisave pomasti od narda, te je razbivši posudu izlila pomast na Isusovu glavu, zatim je njome pomazala Isusove noge i otrla ih svojom kosom. Čitava kuća napunila se mirisom ove pomasti. Time je Marija htjela pokazati vanjskim načinom svoju zahvalnost Isusu, koji joj je uskrisio brata. Neki su se učenici radi toga ljutili i govorili su u sebi: »Čemu ova šteta?« A Juda Iškariot rekao je: »Zašto se ova pomast nije prodala za više od tristo dinara, pa se to moglo dati siromasima?« A ovo nije rekao zato, što bi se brinuo za siromahe, nego što je bio kradljivac, te je imao kesu i tajno uzimao od onoga, što se u nju metalo. Ali Isus reče: »Što dodijavate ovoj ženi? Pustite je, da to čini za dan moga ukopa. Ona je učinila dobro djelo na meni, jer siromaha imate svagda kraj sebe, a mene nemate svagda! Zaista vam kažem, gdjegod će se navještati ovo evanđelje po čitavom svijetu, spominjat će se i ovo njoj na čast, što je učinila meni.«

Juda Iškariot sakrivao je pod izlikom brige za siromahe svoju gramzljivost i nepošteno prisvajanje tuđe imovine. Tako često čine ljudi, koji se pred svijetom nadmeću svojom dobrotvornošću, a uistinu su lakomci i kradljivci. Marija je naprotiv pokazala, kako u djelima, kojima iskazujemo Bogu poštovanje, ne valja škrtariti, nego biti veledušnim i darežljivim.

2. **Zaključak velikog vijeća.** Za Isusov boravak u Betaniji doznalo je mnogo svijeta i skupilo se ne samo poradi Isusa, nego i da vide Lazara, koga je Isus uskrisio od mrtvih. Ali svećenički glavari dogovorili su se, da će i Lazara ubiti, jer su mnogi od Židova dolazili poradi njega i vjerovali u Isusa.

Iz ovog se zaključka židovskih svećeničkih glavara vidi njihova velika zaslijepljenost i okorjelost u zlu. Oni nisu uviđali, da bi Isus Lazara, kad ga je već jednom oživio od mrtvih, mogao i ubijenoga ponovno oživjeti.

3. **Isusov svečani ulazak u Jerusalem.** Sutradan (poslije pomazanja u Betaniji, tj. na nedjelju, koja se prozvala Cvijetna) zaputio se Isus prema Jerusalemu. Kad je došao do sela Betfage na obronku Maslinske gore, rekao je dvojici svojih učenika: »Idite u selo, što je pred vama, i odmah ćete naći magaricu privezanu i magare s njom, na kom nije još nitko jahao. Odriješite ih i dovedite k meni, a ako vam tko što kaže, recite, da ih Gospod treba, i odmah će ih pustiti.« Učenici su

otišli i našli su sve, kako im je Isus rekao, te su doveli magaricu s magaretom k Isusu, metnuli na njih svoje haljine i Isus je sjeo na njih. Tada se ispunilo, što je kazao prorok: »Evo, kralj tvoj dolazi k tebi krotak, jašući na magarici i na magaretu, njenom mladetu.«

Kad bi kod istočnih naroda kralj ulazio u koji grad jašući na magarici, to je značilo, da dolazi u grad kao donosilac mira, a ne kao ratni osvajač. Isus je ovom zgodom htio podsjetiti jerusalemske građane i sav judejski narod, da ih pohađa kao kralj, koji im donosi duhovni mir, t. j. pomirenje s Bogom.

Kad su ljudi čuli, da Isus dolazi u Jerusalem, prostirali su po putu svoje haljine, te su rezali s drveća granje i razastirali ih, kuda je Isus prolazio, i pozdravljali su Isusa poklicima: »Hosana (pobjeda, slava) Sinu Davidovu, blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje, hosana na visini!« Među mnoštvom bilo je i ljudi, koji su bili svjedoci, kako je Isus uskrisio Lazara, pa su se i oni pridružili klicanju. Jedini su farizeji zavidjeli Isusu, što ga svijet slavi, te su mu govorili: »Učitelju, zabrani to svojim učenicima!« A Isus im odgovori: »Kažem vam, ako oni budu šutjeli, kamenje će govoriti.«

Radosni poklici i vanjski znaci slavlja cvijećem bili su izvanji dokazi narodne vjere u Isusa i poštovanja prema njemu. Uspomena na ovo slavlje slavi se na nedjelju prije Uskrsa, koja se zove Cvijetnica ili nedjelja paoma. Kamenje je progovorilo za svjedočanstvo, da je Isus pravi Sin Božji, kad se za Isusove smrti na križu potresla zemlja i raspucavale se pećine.

4. **Farizejske zasjede.** a) Porezni novac. Farizeji, gonjeni zavišću i sve većom mržnjom na Isusa, smišljali su i dogovarali se, kako bi mogli naći na njemu kakvu krivnju, da ga optuže pred predstavnicima državne vlasti, pa da ga mogu osuditi na smrt. Zato su smislili lukavu zamku, te poslali k Isusu svoje ljude s Herodovcima i upitali ga: »Učitelju, znamo, da si istinit i doista učiš putu Božjemu i ne mariš ni za koga, jer ne gledaš, tko je tko. Kaži nam, dakle, što misliš, da li je dopušteno dati porez caru ili nije?« Isus poznavši njihovu zlobu reče: »Što me iskušavate, licemjeri? Pokažite mi porezni novac!« Oni mu pruže dinar. I reče im: »Čija je ovo slika i natpis?« Rekoše mu: »Carev.« Tada im reče: »Podajte, dakle, caru carevo, a Bogu Božje!« Kad su to čuli, zadivili su se njegovu odgovoru, i nisu mu mogli ništa prigovoriti, nego su postiđeni zašutjeli i otišli.

Pitanje je bilo lukavo namješteno: ako Isus odgovori, da treba plaćati porez, omrazit će se pred farizejskim pristašama, jer je kod njih bilo uvriježeno mišljenje, da je plaćanje poreza tuđinskom caru grijeh narodnog izdajstva. Ako li pak rekne, da ne treba plaćati poreza, Herodovci kao pristalice tuđinske vlasti, prijavit će ga državnoj vlasti kao buntovnika.

b) Upit saduceja o uskrsnuću. Istoga dana pristupili su k Isusu saduceji (stranka oprečna farizejima), koji govore da nema uskrsnuća od mrtvih, i upitali su ga: »Učitelju, Mojsije je rekao: Ako tko umre nemajući sina, da njegov brat uzme njegovu ženu, da podigne potomstvo svome bratu; a bilo je u nas sedam braće: i prvi, oženivši se, umre; i nemajući potomstva ostavi svoju ženu svome bratu; slično i drugi i treći do sedmoga, a poslije svih umrije i žena. O uskrsnuću, dakle, čija će od sedmorice biti žena?« Isus im odgovori: »Varate se, ne znajući Pisma ni sile Božje, jer o uskrsnuću niti će se ženiti, niti udavati, nego će biti kao anđeli Božji na nebu. A za uskrsnuće od mrtvih niste li čitali, što vam je Bog rekao: »Ja sam Bog Abrahamov, Bog Isakov i Bog Jakovljev.« Bog svakako nije Bog mrtvih, nego živih.« Kad su to ljudi čuli, divili su se njegovoj nauci, i rekli su: »Učitelju, dobro si im odgovorio.« I nisu se više usudili pitati ga.

Saduceji su bili pristalice jedne stranke bogatih ljudi, koji nisu mnogo marili zato, da žive po Božjim zakonima, nego im je bilo glavno, da žive udobno i raskošno, ne brinući se za prekogrobni život, o kom su sumnjali, da li uopće postoji. Svojim upitom htjeli su Isusa dovesti u nepriliku i sa svoga životnoga gledišta pokazati nesmisao nauke o uskrsnuću od mrtvih, ali je Isus svojim odgovorom pokazao nesmisao njihove zablude.

5. **Konačna osuda farizeja.** Za cijelo vrijeme Isusova javnog naučavanja farizeji su Isusu činili mnogo smetnja, klevetali ga, mrzili ga i odvraćali narod od njega, ali Isus nije prestajao razotkrivati njihove zablude i grijehe. Napokon kratko vrijeme prije svoje muke Isus je farizeje javno pred narodom i svojim učenicima prekorio govoreći: »Na Mojsijevu stolicu sjeli su književnici i farizeji. Sve, što vam govore, vršite i činite, ali po djelima njihovim nemojte činiti, jer govore, a ne čine. Vežu teška i nesnosna bremena i tovare na ljudska pleća, a prstom svojim ne će da ih maknu.«

Zatim se Isus okrenuo izravno k farizejima i izrekao protiv njih osam teških prijekora koji glase:

»Jao (teško) vama, književnici i farizeji, licemjeri, što zatvarate kraljevstvo nebesko pred ljudima, jer ni vi ne ulazite, niti puštate one ulaziti, koji bi htjeli.

Jao vama, književnici i farizeji, licemjeri, što izjedate kuće udovičke moleći duge molitve, zato ćete primiti težu osudu.

Jao vama, književnici i farizeji, licemjeri, što putujete morem i kopnom, da biste jednoga predobili za svoj zakon, a kad ga predobijete, činite ga sinom paklenim, dvaput gorim od sebe.

Jao vama, vođe slijepi, koji govorite: Ako se tko kune hramom, nije ništa; ako se pak kune hramskim zlatom, dužan je ispuniti zakletvu. Budale i slijepci! Što je veće: zlato, ili hram, koji posvećuje zlato? I ako se tko kune oltarom nije ništa; ako se pak kune darom, što je na oltaru, dužan je ispuniti zakletvu! Slijepci, šta je veće: dar, ili oltar, koji posvećuje dar? Koji se dakle kune oltarom, kune se njime i svime, što je na njemu. I koji se kune hramom, kune se njime i onim, koji stanuje u njemu. I koji se kune nebom, kune se prijestoljem Božjim i onim, koji sjedi na njemu!

Jao vama, književnici i farizeji, licemjeri, što dajete desetinu od metvice, kopra i kumina, a ostavili ste, što je najznatnije u zakonu: pravdu, milosrđe i vjeru. Ovo je trebalo činiti, a ono ne ostaviti! Vođe slijepi, koji procjeđujete komarca, a gutate devu!

Jao vama, književnici i farizeji, licemjeri, što čistite izvana čašu i zdjelu, a iznutra ste puni grabeža i nečistoće. Farizeju slijepi! Očisti najprije iznutra čašu i zdjelu, da bude čisto ono, što je izvana!

Jao vama, književnici i farizeji, licemjeri, što ste kao pobijeljeni grobovi, koji se izvana ljudima pričinjaju lijepima, a unutra su puni mrtvačkih kostiju i nečistoće. Tako se i vi izvana pokazujete ljudima pravedni, a iznutra ste puni licemjerja i bezakonja.

Jao vama, književnici i farizeji, licemjeri, jer gradite grobove prorocima i ukrašujete spomenike pravednicima te govorite: Da smo mi živjeli u vrijeme svojih otaca, ne bismo s njima pristali u krv proročku (tj. ubijali proroke). Tako svjedočite sami za sebe, da ste sinovi onih, koji su ubili proroke. I vi dopunjate mjeru svojih otaca. Zmije, legla gujinja! Kako ćete pobjeći od osude paklene? Zato gle, ja šaljem k vama proroke, mudrace i književnike: od njih ćete jedne ubiti i raspeti, a jedne bičevati po svojim zbornicama i progoniti od grada do grada, da dođe na vas sva pravedna krv, što je prolivena na zemlji, od krvi pravednoga Abela do krvi Zaharije, sina Barahijina, koga ste ubili među hramom i oltarom. Zaista vam kažem, sve će ovo doći na rod ovaj!

Jerusaleme, Jerusaleme, koji ubijaš proroke i kamenuješ one, što su poslani k tebi! Koliko sam puta htio skupiti djecu tvoju, kao što kvočka skuplja piliće svoje pod krila, ali vi ne htjedoste. Eto, ostavit će vam se kuća vaša pusta; jer vam kažem: Odsada me više ne ćete vidjeti, dok ne rečete: Blagoslovljen, koji dolazi u ime Gospodnje!

Osam teških prijekora bili su javna osuda opaka života književnika i farizeja, i optužba zbog nebrojenih krvavih zločina, počinjenih protiv Božjih službenika. Na svršetku dirljiva poredba s kvočkom i pilićima izražava Isusovo žarko rodoljublje prema svom narodu i glavnom gradu, i ujedno duboku bol radi njegove tvrdovratosti u grijehu nevjere. Radi tih grijeha doći će na Jerusalem Božja kazna opustošenja, a to se ispunilo za strašnog razorenja grada Jerusalema sa strane rimskog vojskovođe Tita, g. 70. po Kr.

6. **Udovičin prilog.** Nakon javnih prijekora farizejima skrenuo je Isus pažnju svojih učenika na opreku između farizeja i istinski pobožnih — prigodom davanja prinosa za hram. Isus je sjeo pokraj kovčega za sabiranje milostinje i promatrao, kako svijet baca novac u milostinjar i mnogi su bogataši bacali mnogo. A kad je došla neka siromašna udovica, spustila je dva novčića. Tada dozva Isus svoje učenike i reče im: »Zaista vam kažem, ova je sirota udovica darovala više od svih, koji su bacali u milostinjar, jer svi su davali od svog suviška, a ona je dala od svoje sirotinje sav svoj životni imutak.«

Kod darivanja prinosa na Božju slavu vrijednost dara ne zavisi o veličini dara, nego o plemenitoj nakani i požrtvovnosti darovatelja. Za bogataše nije bila nikakva žrtva darivati mnogo od svog suviška, dok je za sirotu udovicu bila velika žrtva i najmanja svota, koja joj je bila potrebna za život, a ipak je ona rado sebi otkinula od usta, da žrtvuje za hram Božji.

PROROŠTVO O PROPASTI JERUSALEMA I O SUDNJEM DANU

1. **Proroštvo o propasti Jerusalema.** Kad je Isus izišao iz hrama, pristupili su njegovi učenici, da mu pokažu hramsku zgradu, sagrađenu od najboljeg kamenja i urešenu darovima. A Isus im reče: »Vidite li sve ove velike zgrade? Zaista vam kažem, doći će dani, kad ne će od toga ostati ni kamen na kamenu, koji se ne će porušiti.«

Kad je nakon toga Isus došao na Maslinsku goru i sjeo nasuprot hramu, upitali su ga učenici: »Kaži nam, kad će to biti, kakav je znak tvoga dolaska na svršetku svijeta?« Isus im odgovori: »Gledajte, da vas tko ne zavede, jer će mnogi doći u moje ime govoreći: Ja sam Krist, — i mnoge će zavesti. Čut ćete za ratove i glasove o ratovima. Gledajte, da se ne uplašite, jer to treba da bude, ali još nije svršetak. Tada će ustati narod protiv naroda i kraljevstvo protiv kraljevstva, i bit će kuga i glad i potresi po mjestima. Ali sve je to tek početak nevoljama. Tada će vas predavati na muke i ubijat će vas, i svi će narodi zamrziti na vas poradi moga imena. I tada će se

mnogi sablazniti i jedan će drugoga izdavati i jedan drugoga mrziti. I ustat će mnogi lažni proroci i zavest će mnoge. I jer će se bezakonje umnožiti, ohladnjet će ljubav u mnogima. Ali tko ustraje do kraja, taj će se spasiti. I propovijedat će se ovo evanđelje o kraljevstvu po svem svijetu za svjedočanstvo svim narodima, i tada će doći svršetak.«

»A kad vidite, da je vojska opkolila Jerusalem, znajte tada, da se približilo njegovo opustošenje.« »Kad ugledate mrsko opustošenje, o kom govori prorok Danijel, gdje stoji na svetom mjestu, koji čita, neka razumije! Tada, koji budu u Judeji, neka bježe u gore, i koji bude na krovu, neka ne silazi uzeti što iz svoje kuće, i koji bude u polju, neka se ne vrati natrag, da uzme svoju haljinu. Teško trudnicama i dojiljama u one dane! Jer će biti velika nevolja na zemlji i gnjev na ovom narodu. I past će od oštrice mača i odvest će se u ropstvo po svim narodima; i Jerusalem će gaziti neznabošci, dok se ne ispune vremena neznabožaca.«

Ovo se proroštvo ispunilo na Jerusalemu g. 70. posl. Kr. kad je rimska vojska pod vodstvom Titovim opkolila Jerusalem, i nakon pet mjesečne opsade prisilila ga na predaju. U gradu je bila zavladala tako strašna glad, da su majke jele meso svoje rođene djece. Osim toga zavladale su u gradu kužne bolesti. Oni stanovnici, koji su živi dopali u ropstvo Rimljanima, bili su raspršeni po čitavom svijetu. Od toga vremena Jerusalem se nalazi pretežno u vlasti krivobožaca, izuzevši za kratko vrijeme križarskih vojna, kad je bio pod kršćanskom vlašću. U proroštvu o propasti Jerusalema naviještene su ujedno i neke nevolje, koje će se zbivati kao predznaci sudnjega dana. Radi te sličnosti Isus odmah prelazi i na proroštvo o sudnjem danu tako, da je teško razlučiti, gdje prestaje proroštvo o propasti Jerusalema, i gdje počinje proroštvo o pojavama prije sudnjega dana.

2. **Predznaci sudnjega dana.** »Tada ako vam tko reče: evo ovdje je Krist, ili ondje, nemojte vjerovati, jer će ustati lažni kristi i lažni proroci, i pokazat će velike znake i čudesa, da bi zaveli, kad bi bilo moguće, i izabrane. Eto, kazao sam vam unaprijed. Ako vam dakle reknu: evo ga u pustinji, nemojte izlaziti: evo ga u sobama, nemojte vjerovati; jer kao što munja izlazi od istoka i pokazuje se do zapada, tako će biti i dolazak Sina čovječjega. Gdjegod bude strvine, onamo će se i orlovi skupljati.«

Doista posljednjih desetak godina prije razorenja Jerusalema ustajali su kod Židova mnogi lažni proroci, koji su zavodili narod na političke pobune, dok to nije Rimljanima dodijalo, te su odlučili sasvim ih pokoriti. Slično će se i prije svršetka svijeta i sudnjega dana pojavljivati lažni kristi, Antikrist (= protu-krist), koji će ljude zavoditi, ali im ne valja vjerovati, jer pravi dolazak Kristov očitovat će se veličanstvenim znakom na nebu.

»Odmah će po nevolji onih dana sunce pomrčati, i mjesec ne će davati svoje svjetlosti; i zvijezde će pasti s neba, i

nebeske će se sile pokrenuti. Na zemlji nastat će tjeskoba među narodima radi silovite buke morskih valova. I ljudi će pogibati od straha i očekivanja onoga, što će doći na ovu zemlju. Tada će se pokazati znak Sina Čovječjega na nebu i proplakat će sva pokoljenja na zemlji. I ugledat će Sina Čovječjega, gdje dolazi na nebeskim oblacima s velikom silom i slavom. On će poslati svoje anđele sa silnim glasom trublje, i sabrat će izabrane njegove od četiri vjetra, od kraja do kraja nebesa. Kad vidite, da se sve ovo zbiva, podignite svoje glave, jer se približava vaše spasenje. Gledajte smokvu i sva drveta; kad vidite, da pupaju, znate, da je blizu ljeto; tako i vi, kad vidite, da se sve ovo zbiva, znajte, da je blizu kraljevstvo Božje. Zaista vam kažem: ovaj naraštaj ne će proći, dok se sve ovo ne zbude. Nebo i zemlja proći će, ali moje riječi ne će proći.«

Predznaci sudnjega dana očitovat će se zbivanjem elementarnih prirodnih nepogoda, zbog kojih će se prilike na zemlji tako promijeniti, da ljudima ne će biti više uvjeta za život. No ipak time još nije sasvim točno naviješteno samo vrijeme sudnjega dana. Zato Isus nastavlja i opominje na budnost.

3. **Potreba budnosti.** A o onom danu (svršetku svijeta i sudnjem danu) i času nitko ne zna, pa ni sami nebeski anđeli, nego samo moj Otac. Čuvajte se, da vaša srca ne otupe od mamurluka i pijanstva i briga za ovaj život, i da vam ovaj dan ne dođe iznenada. Bdijte dakle, moleći se u svako doba, dok budete dostojni uteći od svega onoga. — Kao što je bilo u dane Noine, tako će biti, kad dođe Sin čovječji: jer kao što su u dane pred potopom jeli i pili, ženili se i udavali do onoga dana, kad Noa uđe u kovčeg, i ne opaziše, dok ne dođe potop i sve odnese, tako će biti, kad dođe Sin čovječji... Bdijte dakle, jer ne znate u koji će dan doći vaš Gospodin.

Tada će biti kraljevstvo nebesko kao deset djevica, koje uzevši svoje svjetiljke iziđoše nasusret zaručniku. Pet je od njih bilo ludih, a pet mudrih, jer lude uzeše svoje svjetiljke, ali ne uzeše sa sobom ulja; a mudre uzeše ulje u posudama sa svojim svjetiljkama. Budući da je zaručnik zakasnio, sve su zadrijemale i zaspale. A u ponoći nastade vika: Eto zaručnika, iziđite mu nasusret! Tada ustanu sve ove djevice i ukrase svoje svjetiljke, a lude reknu mudrima: »Dajte nam od svoga ulja, jer naše svjetiljke hoće da se ugase.« Mudre odgovore: »Da ne bi ponestalo ulja i nama i vama, idite radije k trgovcima i kupite sebi.« Dok su otišle da kupe, dođe zaručnik, i koje su bile spremne, ušle su s njim na svadbu, i zatvore se vrata. A poslije dođu i druge djevice govoreći: »Gospodine, gospodine, otvori

nam!« On im odgovori: »Zaista vam kažem, ne poznajem vas! Bdijte dakle, jer ne znate ni dana ni časa.«

Ovom je prispodobom Isus poučio svoje slušaoce, kako je potrebno, da uvijek budemo pripravni na smrtni čas. Mudre djevice znače vjernike, koji u svjetiljkama svojih duša nose sa sobom ulje milosti posvetne i zasluge dobrih djela. Lude djevice znače vjernike, koji se nisu na vrijeme pobrinuli za milost posvetnu i zasluge dobrih djela. Zaručnikov dolazak znači dolazak Kristov na smrtni čas, odnosno sudnji dan, kojim se za vjernike u posvetnoj milosti otvaraju vrata gozbe nebeskoga blaženstva, dok se pred onima, koji nisu dočekali taj čas u milosti posvetnoj, zatvaraju vrata nebeskoga blaženstva i oni ostaju u tmini vječnoga prokletstva. Vjerenica je sveta Crkva. Veoma je nerazborito odgađati pokajanje i obraćenje do smrtnoga časa, jer nas on može zadesiti, kad nismo ni najmanje pripravni, ili kad nema vremena za pokajanje, pa nam tako duša može zauvijek propasti.

KRISTOVO DJELO OTKUPLJENJA

DOGAĐAJI NEPOSREDNO PRIJE ISUSOVE MUKE I SMRTI

Kad se navršilo vrijeme Isusova javnog naučavanja, u kom je On ispunio svoju učiteljsku zadaću, došao je čas, da izvrši djelo svoje svećeničke zadaće u prinošenju samoga sebe nebeskome Ocu kao žrtve pomirnice za ljudske grijehe. Kao priprava zato bili su događaji, koji su se zbili u nekoliko dana neposredno prije Kristove muke i smrti na križu.

1. **Zaključak velikog vijeća i izdajnička ponuda Jude Iškariota.** Kad je Isus svršio sve svoje govore, rekao je svojim učenicima: »Znate, da će za dva dana biti Pasha, i Sina će Čovječjega predati, da se razapne.« Tada se sabraše svećenički glavari i narodni starješine u dvor velikoga svećenika, koji se zvao Kajfa, i zaključiše, da Isusa lukavo uhvate i ubiju; ali su govorili: »Ne o blagdanu, da se narod ne bi pobunio.«

Već je iz pređašnjih Isusovih proroštava o njegovoj smrti Juda Iškariot naslućivao, da se ne će ispuniti njegove nade o materijalnim probicima Isusovih učenika, što su ih očekivali u osnivanju zemaljskoga kraljevstva. Zato je Juda htio iskoristiti još posljednju prigodu, kako bi od drugovanja s Kristom još naposljetku izbio kakvu dobit. Ta mu se prigoda pružila, kad je saznao, da neprijateljima Kristovim zadaje još jedinu brigu, kako bi našli zgodno vrijeme, da Isusa uhvate i ubiju. Juda Iškariot odlučio je iskoristiti ovu mogućnost, da izdajničkim djelom dođe do novčanog dobitka.

U dušu Jude Iškariota ušao je sotona, i on dođe k svećeničkim glavarima te im reče: »Što ćete mi dati, da vam ga izdam?« Oni mu odmjere trideset srebrnika. To je bila običajna

cijena za jednoga roba. Jedan srebrnik bio je novac od 15 grama srebra. Od toga vremena Juda je tražio zgodu, da Isusa izda židovskim glavarima.

Judina je odluka znak njegova dubokog duševnog pada i strastvene zaslijepljenosti od gramzljivosti za novcem, koja se nije više stidjela prezreti Isusovo najuzvišenije dostojanstvo i svetost Sina Božjega i podcijeniti ga prezrenom robu.

2. **Posljednja večera i naređenje presvete Euharistije.** U prvi dan beskvasnih hljebova (tj. u četvrtak), kad se klalo vazmeno jagnje, upitali su Isusa njegovi učenici: »Gdje hoćeš, da ti pripravimo vazmeno jagnje, da jedeš?« I pošalje Isus dvojicu učenika, Petra i Ivana, u grad i reče im: »Idite u grad i susrest ćete čovjeka, koji nosi vrč vode. Pođite za njim u kuću, gdje on uđe i recite gospodaru one kuće, da Učitelj pita, gdje je blagovaonica, gdje će jesti pashu sa svojim učenicima. On će vam pokazati veliku dvoranu, prostrtu, i tamo nam pripravite.« I učenici su pošli i našli sve, kako im je Isus rekao, te su pripravili pashu.

Kad je došlo vrijeme, sjeo je Isus sa dvanaestoricom apostola za stol i rekao im je: »Živo sam želio, da ovu pashu jedem s vama, prije, nego podnesem muku, jer vam kažem, da je više ne ću jesti, dok se ne svrši u kraljevstvu Božjem.«

Blagovanje vazmenog jagnjeta imalo je dvostruko značenje: 1) povijesno, na uspomenu, kako su Izraelci krvlju vazmenog jagnjeta u noći pomora egipatskih prvijenaca bili izbavljeni od pomora i pušteni iz egipatskog ropstva; 2) proročko ili tipsko značenje, jer naznačuje žrtvu Isusa Krista na križu, čijom krvlju će rod ljudski biti otkupljen od ropstva đavoljega i od smrti vječnoga prokletstva. Kao što se vazmenom jagnjetu nije smjelo prebiti kosti kod klanja i priređivanja za jelo, tako nisu ni Isusu Kristu na križu prebili kostiju. Isusova vazmena večera bila je stvarno posljednja prava vazmena večera, jer već narednog dana ispunilo se na Kristu ono, što je ta večera proročki značila. Stoga je vazmena večera bila najbolja prigoda, da na njoj Isus ustanovi novozavjetnu euharističku žrtvu, u kojoj je pretvorio kruh u svoje tijelo i vino u svoju krv.

Apostoli su iz Isusovih riječi naslućivali samo to, kako će se skoro s njime naći u novom kraljevstvu, pa se opet zapodjeo među njima razgovor o tom, tko će od njih biti u tom kraljevstvu prvi. Zato im Isus reče: »Kraljevi naroda vladaju nad njima, i koji imaju vlast nad njima, nazivaju se dobrotvori. A vi nemojte tako: nego najveći među vama neka bude kao najmanji, i poglavar kao sluga. A ja sam među vama, kao onaj, koji služi.« Po tom ustane Isus od večere, skine gornju haljinu, pripaše se ručnikom. Zatim ulije vode u umivaonicu i stade prati noge učenicima i otirati ih ručnikom. Kad dođe do Simona Petra, ovaj mu reče: »Gospode, zar ti da meni pereš noge?« Isus mu odgovori: »Što ja činim, ti ne znaš sada, ali ćeš

poslije razumjeti.« Reče mu Petar: »Ne ćeš mi nikad prati noge!« Isus mu odgovori: »Ako te ne operem, ne ćeš imati dijela sa mnom.« Simon Petar odvrati: »Gospode, ne samo moje noge, nego i ruke i glavu!« Isus mu reče: »Tko je opran, njemu ne treba drugo nego samo noge oprati, pa je sav čist. I vi ste čisti, ali ne svi«, jer je znao, tko je njegov izdajnik. Opravši svima noge, uzeo je na sebe gornju haljinu, sjeo opet za sto i rekao je apostolima: »Znate li, što sam vama učinio? Vi zovete mene Učiteljem i Gospodom, i pravo velite, jer ja to jesam. Kad sam dakle ja, kao vaš Gospod i Učitelj, oprao vama noge, i vi ste dužni jedan drugome noge prati; jer sam vam dao primjer, kako sam ja učinio vama, da i vi tako činite. Zaista vam kažem, nije sluga veći od svoga gospodara, niti je apostol veći od onoga, koji ga je poslao. Kad to znate, blago vama, ako to činite!«

Činom pranja nogu pokazao je Isus apostolima primjer neizrecive poniznosti, kad je On kao Sin Božji izvršio onaj posao grešnim ljudima, koji inače vrše posljednji sluge. Tako treba da i apostoli u svojoj službi budu vjernicima uzorom poniznosti. Ujedno je pranje nogu bilo znakom čišćenja od grijeha prije blagovanja presvete Euharistije, koje je po tom slijedilo.

Poslije toga sjeo je Isus s apostolima opet za stol, da ugotovi onaj kruh, za koji je u Kafarnaumu rekao: »Koji jede od ovoga kruha, živjet će dovijeka, i kruh, koji ću ja dati, tijelo je moje.« Tada uzme Isus u ruke kruh, blagoslovi ga i dade svojim učenicima govoreći: »U z m i t e i j e d i t e, o v o j e

POSLJEDNJA VEČERA

Tijelo moje, koje će se za vas predati.« Potom uzme kalež s vinom i zahvalivši dade učenicima govoreći: »Pijte iz njega svi, jer je ovo krv moja Novoga Zavjeta, koja će se proliti za vas i za mnoge za oproštenje grijeha. Ovo činite na moju uspomenu!«

Ovim riječima, što ih je Isus izrekao nad kruhom i nad vinom, pretvorila se bit kruha u bit Kristova Tijela, i bit vina u bit Kristove Krvi. Tim riječima pretvorbe i naredbom, neka to isto apostoli čine na Njegovu uspomenu, naređena je presveta Euharistija ili Presveti Oltarski Sakramenat, a apostolima je predana ujedno vlast, da mogu to isto u ime Kristovo činiti kao Njegovi zamjenici. Od apostola prešla je dalje ta vlast na biskupe i svećenike po sakramentu sv. reda. Oni vrše tu vlast, kad služe sv. Misu, u kojoj izgovarajući Kristove riječi pretvorbe pretvaraju kruh u Isusovo Tijelo i vino u Isusovu Krv. Time ujedno prikazuju novozavjetnu žrtvu Isusa Krista nebeskom Ocu u znak klanjanja, oproštenja grijeha i zahvale. Ovom se žrtvom nekrvnim načinom svaki dan ponavlja Isusova krvna žrtva na križu.

3. **Prokazivanje izdajnika i proroštvo o Petrovu zatajenju.** Dok su apostoli blagovali s Isusom, najednom se Isus ražalosti u duhu i reče: »Zaista, zaista vam kažem, jedan između vas izdat će me!« Tada su učenici pogledavali jedan drugoga ne znajući o kome govori i pitali: »Jesam li ja, Gospode?« Isus im reče: »Jedan, koji sa mnom umače u zdjelu, izdat će me. Sin čovječji ide, istina, kako je pisano, u smrt, ali teško onome čovjeku, koji izda Sina čovječjega! Bolje bi mu bilo, da se nije rodio!« Tada upita onaj učenik, koga je Isus ljubio (Ivan): »Gospode, tko je taj?« Isus mu odgovori: »To je onaj, komu pružim umočeni kruh.« Tada umoči kruh i pruži ga Judi Iškariotu. Kad je ovaj primio zalogaj, uđe u njega sotona. Juda upita: »Jesam li ja, Učitelju?« Isus mu odgovori: »Ti si rekao. Što si nakanio učiniti, učini brzo!« A nitko od onih, koji su bili kod stola, (osim apostola Ivana), nije razumio, zašto je Isus to rekao. Neki su mislili, da ga je Isus poslao što kupiti, ili da dade što siromasima, jer je nosio kesu. Juda je izašao, a bila je noć.

Isus je do posljednjega časa obazrivo opominjao Judu, htijući ga odvratiti od grijeha izdaje, ne odavajući mu imena; ali uzalud. Njega nije mogla odvratiti od grešna djela ni opomena o sigurnoj vječnoj propasti njegove duše: bolje da se nije rodio. Sotona je potpuno zavladao njime, i kao što je bila vani noć, tako je nastala noć i u Judinoj duši.

Odlaskom Judinim kao da je Isusu odlanulo te se počeo opraštati sa svojim apostolima govoreći:

»Sad se proslavio Sin Čovječji, i Bog se proslavio u njemu. Ako se Bog proslavio u njemu, tada će i Bog njega proslaviti u sebi, i to odmah će ga proslaviti.«

Judina odluka bila je neposrednim uvodom u niz događaja Isusove muke i smrti, nakon koje je slijedila Isusova proslava u uskrsnuću od mrtvih.

Poslije toga počne se Isus opraštati od svojih apostola riječima: »Djeco, još sam malo s vama. Vi ćete me tražiti, i kako sam rekao Židovima: Kuda ja idem, vi ne možete doći — tako sada i vama govorim. Dajem vam novu zapovijed, da se međusobno ljubite, kao što sam ja vas ljubio. Po tom će svi poznati, da ste moji učenici.«

Zatim im reče Isus: »Svi ćete se vi noćas sablazniti o meni, jer je pisano: Udarit ću pastira i raspršit će se ovce.« A Petar reče: »Gospodine, ako se i svi sablazne o tebi, ja se ne ću sablazniti.« Isus mu odgovori: »Zaista, zaista ti kažem: noćas, prije nego pijetao dvaput zapjeva, triput ćeš me zatajiti.« Petar reče: »Ako treba i umrijeti s Tobom, ne ću te zatajiti!« Gospod mu reče: »Simone, Simone, evo sotona je zatražio, da vas prorešeta kao pšenicu; ali ja sam se pomolio za tebe, da ne oslabi tvoja vjera, nego ti, kad se jednom obratiš, utvrdi svoju braću!«

Isus je svima apostolima prorekao, kako će se slabo ponijeti prigodom njegove muke i ostaviti ga, a napose je prorekao Petru, da će ga izrijekom zatajiti, ali da će se poslije toga ipak obratiti i postati tako postojan u vjeri, da će i druge utvrđivati u vjeri. Ovim je riječima Isus zajamčio Petru i svakom njegovom zakonitom nasljedniku (papi) nepokolebljivost u vjeri kao neprevarljivom vrhovnom učitelju Crkve.

4. **Kristov oproštajni govor i velikosvećenička molitva.** U svom oproštajnom govoru iznio je Isus apostolima još posljednje pouke prije svoje smrti, da im budu u žalosnim časovima muke na utjehu.

Nebeski stanovi. »Neka se ne plaši srce vaše! Vjerujte u Boga i u mene vjerujte! U kući Oca moga mnogi su stanovi. Ja idem, da vam pripravim mjesto, pa ću vas uzeti k sebi. A kamo ja idem, znate, i put znate.«

Na to reče Toma: »Gospode, ne znamo kuda ideš, a kako možemo znati put?« Isus mu odgovori: »Ja sam put i istina i život. Nitko ne dolazi k Ocu, nego po meni. Kad biste mene poznavali, onda biste poznavali i moga Oca. Vjerujte mi, da sam ja u Ocu i Otac u meni!« »Mir vam ostavljam, mir svoj dajem vam; ne dajem vam ja, kao što svijet daje«.

U času rastanka Isus najprije upozorava apostole, da se ne plaše nevolja, koje će ih stići, jer trajna svrha njihova života nije boravak na zemlji, nego spasenje duša u postignuću nebeskih stanova u vječnom blaženstvu. Put do tih stanova pokazao je Isus svojim životom, svojom istinitom naukom i osiguranjem svrhunaravnog milosnog života. Život s Isusom donosi u dušu pravi mir, kakva ne može čovjek naći u svijetu.

Isus pravi trs (čokot). Isus je isporedio milosnu vezu između sebe i apostola s vezom između trsa i loze. »Ja

sam pravi trs, a vi loze; koji ostaje u meni, i ja u njemu, on rodi mnogi plod, jer bez mene ne možete ništa učiniti. Tko u meni ne ostane, izbacit će se napolje kao loza, i osušit će se, te će je baciti u oganj, gdje će gorjeti.«

Tko po smrtnom grijehu prekine milosnu vezu s Kristom, postaje sličan osušenoj lozi, koja se baca u oganj. Bez Božje milosti ne može čovjek činiti dobrih djela, kojima bi zavrijedio nebo.

Zapovijed ljubavi. Milosnu zajednicu s Kristom treba podržavati ljubavlju prema Bogu i bližnjemu: »Kao što Otac ljubi mene, tako sam i ja ljubio vas. Ostanite u mojoj ljubavi. Ako budete držali moje zapovijedi, ostat ćete u mojoj ljubavi. Ovo je moja zapovijed, da se ljubite među sobom, kao što sam ja ljubio vas. Od ove ljubavi nitko veće nema, da tko položi svoj život za svoje prijatelje.«

Doista, veće ljubavi prema ljudima nije pokazao nitko, nego Isus, koji je žrtvovao svoj život za njihovo spasenje.

Mržnja svijeta. »Ako svijet mrzi na vas, znajte, da je mrzio mene prije vas. Kad biste bili od svijeta, onda bi svijet svoje ljubio; a kako niste od svijeta, nego sam vas ja izabrao od svijeta, zato svijet mrzi na vas. Sjetite se riječi, koju sam vam rekao: Nije sluga veći od svoga gospodara. Ako su mene progonili, i vas će progoniti... Ovo sam vam rekao, da se ne sablaznite: Izopćit će vas iz zbornice; što više, dolazi vrijeme, kad će svaki, koji vas ubije, misliti da Bogu službu čini A ovo će činiti, jer ne poznaju ni Oca ni mene.«

Isusovo proroštvo o mržnji svijeta na Kristove poslanike ispunilo se ne samo na apostolima, nego se ispunjava kroz sva vremena u povijesti Kristove Crkve, i ispunjavat će se do sudnjega dana.

Obećanje Utješitelja Duha Svetoga. Kad su se apostoli počeli žalostiti radi Isusova odlaska, utješi ih Isus: »Dobro je za vas, da ja otiđem, jer ako ne otiđem, Utješitelj ne će doći k vama, ako li otiđem, poslat ću ga k vama. I kad On dođe, osvjedočit će svijet o grijehu, o pravdi i o sudu Još bih vam mnogo imao kazati, ali sada ne možete nositi. Ali kad dođe Duh istine, uputit će vas u svu istinu, jer ne će od sebe govoriti, nego što čuje, govorit će, i javit će vam buduće stvari.«

Duh Sveti, koji ima poslije Kristova uzlaska na nebo sići nad apostole i Kristovu Crkvu, bit će Utješitelj, čuvar istine u njoj i objavljivat će po apostolima i njihovim učenicima mnoga proroštva. On će apostole prosvijetliti, da bolje shvate svu nauku, koju su primili od Krista; on će ih hrabriti i krijepiti, kad bude potrebno da trpe progonstva radi istine.

Žalost učenika radi Isusova odlaska. Budući da je bio sve bliži čas Isusova rastanka od apostola, rekao je Isus apostolima: »Malo, i više me ne ćete vidjeti, i opet malo, pa ćete me vidjeti, jer idem k Ocu. Zaista, zaista vam

kažem, vi ćete plakati i jaukati, a svijet će se radovati; vi ćete se žalostiti, ali će se vaša žalost okrenuti u radost. Ja ću vas opet vidjeti, i radovat će se vaše srce, i vaše vam radosti ne će nitko oduzeti.«

Apostoli treba da se ufaju u Oca nebeskoga. Da još više utješi svoje učenike. Isus im je na rastanku naglasio: »Budući da ste vi mene ljubili i vjerovali, da sam od Boga izišao, sam Otac ljubi vas. Zaista vam kažem, ako što zamolite od Oca u moje ime, dat će vam. Do sada niste još ništa molili u moje ime. Molite, i primit ćete, da vaša radost bude potpuna. Ovo sam vam kazao, da u meni imate mir. U svijetu ćete imati tjeskobu, ali se uzdajte, ja sam nadvladao svijet.«

Premda apostoli prekidaju vidljivu zemaljsku vezu s Kristom, treba da ostane neprekinuta nevidljiva duhovna veza apostola s Kristom, i po toj vezi treba da budu sjedinjeni s nebeskim Ocem. Nevidljiva milosna veza apostola s Kristom jamstvo je uspjeha njihove molitve, koju treba da u Kristovo ime upravljaju Bogu Ocu.

Molitva Krista velikog svećenika. Svoj oproštajni govor završio je Isus predivnom velikosvećeničkom molitvom, u kojoj moli: a) za svoju proslavu; b) za svoje apostole; c) za svoju Crkvu.

Isus je podigao svoje oči k nebu i molio ovako: »Oče, došla je ura, proslavi Sina svoga, da Sin tvoj proslavi tebe. Kao što si mu dao vlast nad svakim tijelom, tako da i svima, koje si mu dao, dade vječni život. A ovo je vječni život: da upoznaju tebe, jedinoga Boga istinoga, i koga si poslao. Isusa Krista. Ja sam tebe proslavio na zemlji; izvršio sam djelo, koje si mi dao da činim; a sada ti, Oče, proslavi mene u sebe samoga slavom, koju sam imao u tebe prije nego je postao svijet.«

Kad Isus moli za svoju proslavu, time moli i za Očevu proslavu, koja se veličanstveno očituje u djelu Otkupljenja.

»Ja sam objavio tvoje ime ljudima, koje si mi dao od svijeta. Tvoji su bili, i dao si ih meni, i održali su tvoju riječ... i vjerovali su, da si me ti poslao. Ja molim za one, koje si mi ti dao, jer su tvoji, Oče sveti, sačuvaj u ime svoje one, koje si mi dao, da budu jedno kao i mi!

Posveti ih u istini! Tvoja je riječ istina. I ja se posvećujem za njih, da i oni budu posvećeni istinom.«

Isus je usrdno molio za jedinstvo apostola i njihovih nasljednika, crkvenih poglavara, u vjeri, jer je jedinstvo vjere crkvenih poglavara temelj vjerskog jedinstva ostalih vjernika. Temelj tog jedinstva neka bude najsvetija božanska istina, koja treba da sve posveti.

»Ali ne molim samo za njih, nego i za one, koji na njihovu riječ vjeruju u mene: da svi budu jedno, kao

što ti, Oče, u meni, i ja u tebi, da i oni u nama budu jedno, da ih veže savršeno jedinstvo.«

»Oče, hoću, da i oni, koje si mi dao, budu sa mnom, gdje sam ja, da gledaju slavu moju, koju si mi dao, jer si me ljubio prije nego li je stvoren svijet.«

Na završetku velikosvećeničke molitve moli Isus za *savršeno jedinstvo svih vjernika u vjeri,* jer je to najsigurniji put k spasenju vjernika, da se u vječnoj slavi sjedine s Kristom. Jedinstvo u vjeri treba da je među svim kršćanima na zemlji najidealnija težnja. Snažnu pobudu za ostvarenje ove težnje među slavenskim narodima daje ćirilo-metodska ideja.

5. **Krist na Maslinskoj gori.** Poslije oproštajnoga govora, otpjevavši zahvalne psalme, zaputio se Isus sa svojim apostolima iz Jerusalema prema istočnoj strani preko potoka Cedrona na Maslinsku goru. Na podnožju te gore bio je vrt Getsemani (= maslinov tijesak), gdje je Isus običavao često provoditi noć u molitvi. Tako je i ovaj puta pošao ovamo, da se prije svoje gorke muke pomoli nebeskom Ocu. Ušavši u vrt reče Isus apostolima: »Sjednite ovdje, dok ja otiđem onamo, i pomolim se.« I povede sa sobom trojicu apostola: Petra, Jakova i Ivana, počne se žalostiti i plašiti, te im reče: »Žalosna je moja duša do smrti. Ostanite ovdje i bdijte!« Tada se udalji od njih, koliko se može kamenom dobaciti, i kleknuvši na zemlju molio se: »Oče moj, ako je moguće, neka me mimoiđe ovaj kalež; ali ne, kako ja hoću, nego kako ti hoćeš.« I dođe

ISUS NA MASLINSKOJ GORI

k učenicima te ih nađe, gdje spavaju, i reče Petru: »Tako, zar niste mogli jedan sat probdjeti? Bdijte i molite, da ne padnete u napast! Duh je, istina, voljan, ali je tijelo slabo.« Tada otide Isus po drugi put i molio se govoreći: »Oče moj, ako me ne može mimoići ovaj kalež, da ga ne pijem, neka bude tvoja volja!« I vrativši se k učenicima nađe ih, gdje spavaju, jer su im oči bile otešćale. Ostavivši ih pomoli se jednako po treći put. I ukaže mu se anđeo s neba, koji ga je hrabrio; a jer je bio u smrtnoj tjeskobi i molio se usrdnije, postao je njegov znoj kao kaplje krvi, što su tekle na zemlju. Kad je ustao od molitve, rekao im je: »Spavajte samo i počivajte! Dosta je! Došlo je vrijeme: evo, Sin Čovječji predat će se u ruke grešnicima. Ustanite, idemo! Evo, približio se moj izdajnik!«

Kao što je kod svake znatnije zgode Isus tražio od nebeskog Oca u molitvi pomoć i utjehu, tako se i sada pred najtežim časovima svoje muke utekao nebeskom Ocu skrušenom molitvom za pomoć i utjehu. Isusova je molitva bila sasvim predana volji Božjoj. Premda se njegova čovječja narav plašila od strašne muke, koja ga je čekala, tako da ga je oblio krvav znoj, ipak se izjavljuje pripravnim primiti je, ako je to Božja volja. U smrtnoj tjeskobi poslao mu je Bog Otac anđela, da ga utješi i obodri, pa da ne klone duhom. Apostoli nisu ni slutili, u kakvoj se tjeskobi nalazio Isus, a oni, jer su bili umorni, predali su se bezbrižnom snu, ne mareći za Isusove ozbiljne opomene, da se mole, da ne podlegnu napasti, koja je bila već sasvim blizu.

6. **Juda izdaje Isusa.** Dok je još Isus govorio apostolima, približio se Juda Iškariot s velikom četom, oboružanom mačevima i toljagama, poslanom od svećeničkih glavara i narodnih starješina. Izdajnik im je davao znak, govoreći: »Koga ja poljubim, onaj je, držite ga i vodite ga oprezno!« I odmah pristupi k Isusu te mu reče: »Zdravo, učitelju!« — i poljubi ga. A Isus mu reče: »Judo, zar poljupcem izdaješ Sina Čovječjega?« Tada Isus, koji je sve znao, što će se s njime dogoditi, stupi pred rulju i upita: »Koga tražite?« Oni odgovore: »Isusa Nazarećanina!« Isus im odvrati: »Ja sam taj!« — a oni uzmaknu i popadaju na zemlju. Isus ih opet upita: »Koga tražite?« I rekoše: »Isusa Nazarećanina!« Isus im odgovori: »Kazao sam vam, da sam ja taj. Ako, dakle, mene tražite, pustite ove, neka idu! — da se ispuni riječ: Nisam nikoga izgubio od onih, koje si mi dao.«

Na to je rulja podigla na Isusa ruke i uhvatila ga. Kad su učenici vidjeli, što će se dogoditi, upitali su: »Gospode, hoćemo li udariti mačem?« A Petar, izvukavši mač, udari jednoga od svećeničkih slugu, koji se zvao Malho, i odsiječe mu desno uho. Tada mu reče Isus: »Vrati svoj mač na njegovo

mjesto, jer svaki, koji se laća mača, od mača i pogiba. Ili zar misliš, da ja ne bih mogao zamoliti svog Oca, da mi dade više od dvanaest četa anđela? Ali kako bi se onda ispunilo Pismo? Zar da ne pijem čašu, koju mi je dao Otac?« I dotaknuvši se slugina uha iscijeli ga.

Tada reče Isus četi: »Izišli ste protiv mene s mačevima i toljagama kao na razbojnika, da me uhvatite. Svaki sam dan bio kod vas u hramu i učio, i niste me uhvatili; ali ovo je vaš čas i vlast tame.« Na to ga učenici ostaviše i pobjegoše, a zapovjednik s četom i židovski sluge uhvatiše Isusa, svežu ga i odvedu ga k svećeničkim glavarima.

Judina izdaja bila je najpodlije licemjerje, jer je upotrijebio znak ljubavi i prijateljstva, da izda najljućim neprijateljima svoga najboljeg prijatelja i učitelja, samog Sina Božjega. Strast pohlepe za novcem tako je zaslijepila Judu, da nije više spoznavao rugobe odurnoga grijeha izdaje.

Pred razbojničkom ruljom pokazao je Isus svoju svemogućnost, kad su popadali na zemlju, i da je htio, mogao im je uteći. Jednako je čudom iscjeljivanja slugina uha pokazao svoju svrhunaravnu čudesnu moć i dobrotu djelotvorne ljubavi prema neprijateljima, ali sve to nije koristilo za obraćenje ove pokvarene družbe, u kojoj je bio ne malen broj svjedoka njegovih čudesa, nauke i propovijedanja u hramu. Zato ih Isus prekorava, što su kao razbojnici noću navalili na njega, da ga uhvate.

Kod apostola ispunilo se Isusovo proroštvo, da će se svi sablazniti o Isusu i ostaviti ga. Bili su dakle slabi i strašljivi; pa i sam Petar, koji je ispočetka pokazao nešto junaštva, trgnuvši mač na Isusovu obranu, poslije je s drugima pobjegao.

SUDBENA ISTRAGA PROTIV ISUSA I OSUDA

1. **Pred velikim vijećem.** Rulja je odvela svezana Isusa najprije pred A n u, koji doduše nije bio više veliki svećenik, ali je bio pored svoga nasljednika zeta K a j f e, aktivnoga velikog svećenika, član židovskog sudišta velikog vijeća ili sinedrija, sastavljenog od 71 osobe. Velikosvećenička čast bila je u to doba okaljana bezakonjem, jer su Rimljani samovoljno mijenjali velike svećenike, prodavajući tu čast za mito. Kajfa je bio onaj, što je jednoć stavio prijedlog u velikom vijeću: »Bolje je, da jedan čovjek umre za narod, nego da sav narod propadne.«

Ana je ispitivao Isusa o učenicima i njegovoj nauci. Isus mu je odgovorio: »Ja sam govorio javno svijetu; ja sam svagda učio u zbornici i u hramu, gdje se svi Židovi skupljaju, i ništa nisam govorio tajno. Što pitaš mene? Pitaj one, koji su slušali, što sam im govorio. Evo, ovi znadu, što sam ja govorio!« Kad je On ovo rekao, jedan od sluga, koji su stajali ondje, udari

Isusa po obrazu i reče: »Tako li odgovaraš velikome svećeniku?« Isus mu odgovori: »Ako sam rekao zlo, dokaži, da je zlo; ako li pravo, zašto me biješ?«

Isusov je odgovor smeo Anu, jer je njime bilo rečeno, da istraga nije započela pravim putem. Ono, što Ana pita Isusa, trebalo je pitati svjedoke, pa bi se lako moglo utvrditi, što je Isus naučavao. Upit i surov postupak sluge s Isusom bio je znak podlog udvaranja Ani. Po pravu nije se smjelo tuženika zlostavljati, pogotovu ne sramotnim ćuškanjem, prije nego mu se krivnja dokaže. Ali ovdje se očito išlo unaprijed zatim, da Isus bude svakako osuđen. Jedan i drugi Isusov odgovor bio je dostojanstven i obazriv.

Ana je poslao Isusa svezana velikom svećeniku Kajfi, kod koga se sabralo veliko vijeće, nazvano sinedrij, koje se sastojalo od 71 člana i presuđivalo kod Židova krivice protiv Mojsijeva zakona. Veliki svećenik i čitavo vijeće tražili su svjedočanstvo protiv Isusa, da ga osude na smrt, ali ga nisu našli, jer su mnogi svjedoci lažno svjedočili, a svjedočanstva se nisu slagala. Napokon su došli dvojica svjedoka. Jedan je od njih izjavio: »Ovaj je rekao: Mogu razvaliti hram Božji i za tri ga dana opet sagraditi.« Drugi je izjavio: »Mi smo čuli ovoga, gdje govori: Ja ću razoriti ovaj hram, koji je načinjen rukama, i sagradit ću za tri dana drugi, koji nije rukama učinjen.« Tako se ni ova dva svjedočanstva nisu slagala. Veliki svećenik upita Isusa: »Zar ništa ne odgovaraš na ono, što ovi protiv tebe svjedoče?« A Isus je šutio.

Oba svjedočanstva bila su iskrivljena, jer Isusove riječi glasile su ovako: »Razorite ovaj hram, i ja ću ga podignuti za tri dana!« — a on je to govorio za hram svoga tijela, kad će ga ubiti, i treći će dan uskrsnuti od mrtvih. Veliko vijeće htjelo je pomoću ovih svjedočanstava Isusa okriviti, da je pohulio na sveto mjesto hrama Božjega, i da ga radi toga mogu osuditi na smrt. Budući da su se svjedočanstva sama pobijala, nije na njih Isusu trebalo odgovarati.

Kad nije uspjelo na temelju saslušanih svjedočanstava utvrditi Isusovu krivnju. veliki se svećenik utekao posljednjoj mogućnosti, da od samoga optuženog dobije iskaz, radi kojeg će biti osuđen. On ustane i upita Isusa: »Zaklinjem te živim Bogom, da nam kažeš, jesi li ti Krist, Sin Boga blagoslovenoga?« Isus mu odgovori: »Ti si rekao (= Jest, ja to jesam)! I zaista vam kažem: doskora ćete vidjeti Sina Čovječjega, gdje sjedi s desne strane sile Božje i dolazi na oblacima nebeskim.«

Na svečani upit Kajfin, Isus nije mogao šutjeti, jer bi to značilo zatajiti istinu temeljne njegove nauke, da je Sin Božji; i premda je znao, da će radi te svoje izjave biti osuđen na smrt, što je tobože pohulio na Božje ime, ipak je Kajfi dao potvrdnu izjavu: »Ti si rekao« — što po našem načinu govora znači: »Ono, što ti pitaš, istina je, t.j. ja jesam Sin Božji.« Za potvrdu svojih riječi Isus nadovezuje, da će to dokazati njegovo slavno uzašašće na nebo i njegov dolazak na nebeskim oblacima na sudnji dan.

Tada razdere veliki svećenik pred vijećem svoje haljine govoreći: »Što nam trebaju više svjedoci? Evo, sad ste čuli hulu na Boga! Što vam se čini?« A oni svi odgovore: »Zaslužio je smrt.«

Deranjem haljina velikog svećenika bila je namjerice hinjeno uveličana sablazan. Po Mojsijevu zakonu veliki svećenik nije se smio nikada tako daleko zaboraviti u gnjevu, da deranjem haljine dade oduška svojoj srdžbi. Ali ovdje je Kajfa htio pokazati, da je to takav slučaj, kad i sam veliki svećenik smije dati oduška svome gnjevu radi javne sablazni. Za takvu krivnju bila je po Mojsijevu zakonu predviđena smrtna kazna. Kajfa je svojim upitom od prisutnih odmah dobio i željenu presudu. Ovo prvo preslušavanje Isusovo i osuda zbivalo se nekako poslije ponoći do 3 sata ujutro.

2. **Pogrđivanje i zlostavljanje Isusa.** Poslije osude počeli su prisutni Isusu pljuvali u lice i ćuškati ga. Pokrivši mu lice udarali su ga po glavi i rugali se: »Proreci nam, Kriste, tko te je udario?« I mnoge su pogrde govorili proti njemu. Isus je bio predan na čuvanje rulji surovih slugu i vojnika, da ga čuvaju do zore, kad se ponovila istraga i osuda. Za to su ga vrijeme sramotno pogrđivali i zlostavljali.

3. **Druga osuda velikog vijeća.** Premda je prva istraga i smrtna osuda protiv Isusa bila provedena već tijekom noći, ipak je veliko vijeće smatralo potrebnim, da se sudbena istraga ponovi i smrtna osuda izreče po danu, jer ona, što je bila izrečena noću, nije se po zakonu smatrala pravomoćnom. Osim toga nije se smjela istoga dana izreći smrtna osuda, kad je bila provedena sudbena istraga. Tako su mislili, da će biti i izvana zadovoljeno zakonu.

Čim je dakle svanula zora, sastalo se opet veliko vijeće. Ono dade dovesti Isusa preda se i upita ga: »Ako si ti Krist, kaži nam!« On im reče: »Ako vam kažem, ne ćete mi vjerovati; a ako vas zapitam, ne ćete mi odgovoriti niti me pustiti. Ali odsada će Sin čovječji sjedjeti s desne strane sile Božje.« Tada svi rekoše: »Ti si dakle Sin Božji?« On im odgovori: »Vi kažete, ja jesam!« A oni rekoše: »Što još trebamo svjedočanstava? Ta sami smo čuli iz njegovih usta?« Tada ustane sve mnoštvo, da odvedu Isusa svezana od Kajfe k rimskom namjesniku Ponciju Pilatu, koji je trebao potvrditi njihovu smrtnu osudu, jer se bez toga smrtna osuda nije mogla izvršiti.

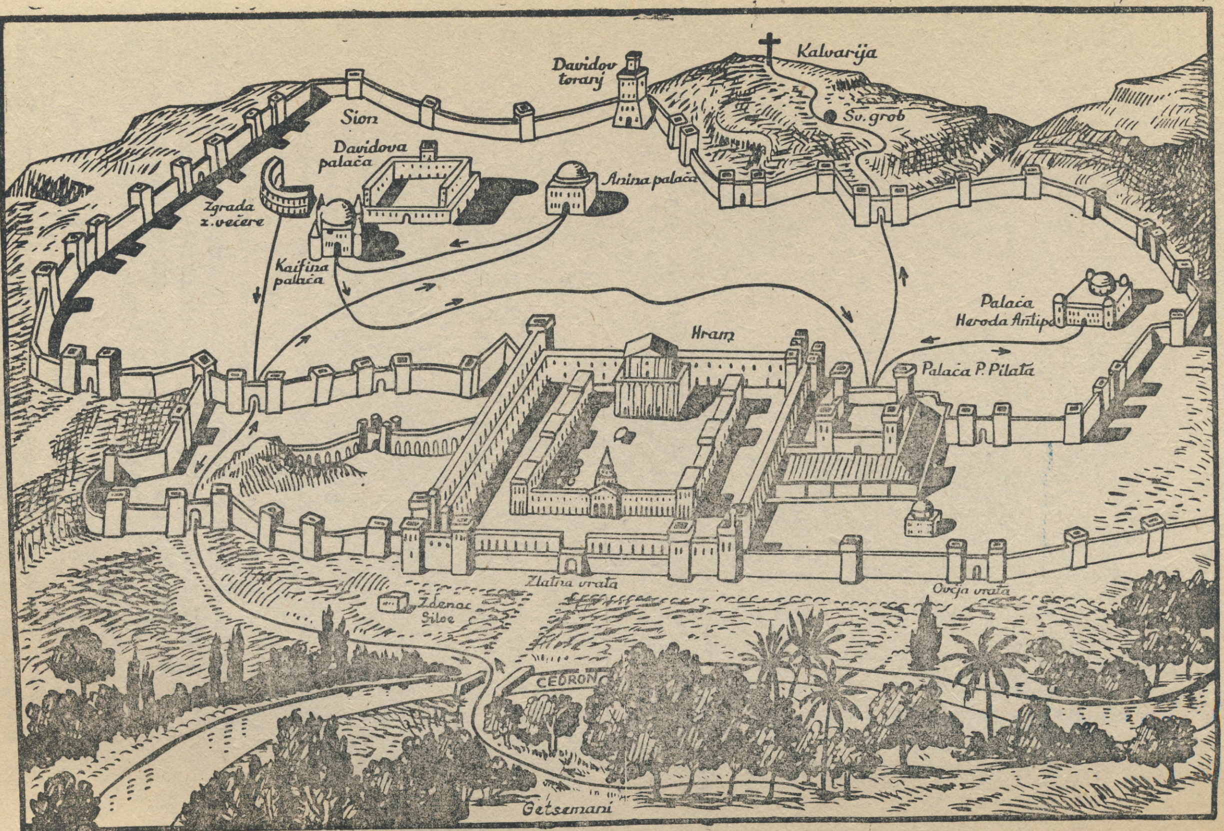
4. **Petrovo zatajivanje i Judino očajanje.** Dok su noću Isusa svezana vodili u kuću Ane i Kajfe, Petar i Ivan išli su izdaleka za četom, i došli su do Kajfine kuće, gdje su uveli Isusa. Budući da je Ivan bio poznat u onoj kući, pustili su ga da uđe u dvorište, a na njegov nagovor pusti vratarica i Petra, da uđe u dvorište. U dvorištu su sluge naložile vatru, pa je i

Petar pristupio k njima, da se grije i ujedno čuje, što će se dogoditi s Isusom. Tada pristupi k njemu služavka vratarica i reče mu: »Jesi li i ti bio s Isusom Nazarencem?« Ali on se odreče pred svima rekavši: »Ženo, ja ga ne poznajem.« I zapjeva pijetao prvi puta. A kad je Petar pošao k vratima, ugleda ga druga sluškinja i reče onima, koji su bili ondje: »I ovaj je bio s Isusom Nazarencem!« I opet se Petar odreče pod zakletvom, da ne pozna toga čovjeka. Malo zatim pristupili su k Petru oni, koji su tamo stajali i rekli su mu: »Doista, i ovaj je bio s njim, jer ga i govor izdaje, da je Galilejac.« Tada se Petar počne preklinjati i zaklinjati, da ne pozna toga čovjeka. I odmah ponovo zapjeva pijetao. U to je Isus, vođen stražarima, izlazio iz sudnice, i obazreo se na Petra. A Petar se sjetio, što mu je Isus bio rekao: »Prije nego pijetao dvaput zapjeva, triput ćeš me zatajiti.« I Petar izađe i počne gorko plakati.

Petrova radoznalost u ovim okolnostima, kad je inače bio pun plašljivosti, nije bila na mjestu; pogotovu kad je već primijetio, da je zapao u grešnu prigodu, trebalo je odmah ukloniti se, da ne podlegne svojoj plašljivosti. On, koji se junačio, da je pripravan poći i u smrt za Isusa, bojeći se, da radi veze s Isusom ne bude izvrgnut životnoj pogibiji, pred sluškinjama i slugama nema odvažnosti, da se prizna Isusovim učenikom. Petrovo trostruko zatajivanje Isusa bilo je težak i sramotan grijeh. Ipak Petar nije kraj toga sasvim izgubio vjere, te se na Isusov milosrdni pogled u duši skrušeno pokajao, i tom pokajanju dao također izvana oduška gorkim plačem, te mu je Isus oprostio taj teški grijeh.

Sasvim drukčije bilo je s izdajnikom Judom Iškariotom. Kad je on vidio, da su Isusa osudili, raskajao se i donio je natrag svećeničkim glavarima i starješinama trideset srebrnika te rekao: »Sagriješio sam, što sam izdao pravednu krv«. A oni rekoše: »Što se to nas tiče? Ti vidi (= o tom se ti brini)!« I Juda baci srebrnike nasred hrama, te izađe napolje i objesi se. A svećenički glavari pokupivši srebrnike rekoše: »Ne valja ih metnuti među hramsko blago, jer je krvarina.« Nego se dogovoriše i kupiše za njih lončarevu njivu za groblje strancima. Radi toga prozva se ona njiva Hakeldama (= krvna njiva). Tada se ispunilo Jeremijino i Zaharijino proroštvo: »I uzeše trideset srebrnika, cijenu procijenjenoga, koga procijeniše sinovi Izraelovi, i dadoše ih za njivu lončarevu, kako mi je naložio Gospod.«

Judino pokajanje nije bilo dovoljno, jer je bilo samo naravno, a budući da je on izgubio vjeru u Kristovo božanstvo, njegovo ga pokajanje dovelo do očaja, te je samoubojstvom sramotno svršio svoj zemaljski život i dušu svoju zauvijek upropastio. Zato za Judu izrijekom kaže Sv. Pismo, da je on *sin propasti*. Judin nesretni svršetak ozbiljna je opomena, kako ni samo najtjesnije drugovanje s Isusom kroz tri i po godine nije bilo dovoljno, da ga sačuva od duhovne propasti, do koje ga je dovelo popuštanje strasti neobuzdane pohlepe za novcem.

PREGLED PUTA ISUSOVE MUKE I SMRTI

5. **Židovi optužuju Isusa pred Pilatom.** Rano ujutro (na Veliki Petak), odmah nakon druge tj. jutarnje osude pred židovskim velikim vijećem, doveli su Isusa svezana do rimskog upravitelja Poncija Pilata, ali nisu ušli u sudnicu, da se tobože ne bi onečistili, te ne bi mogli jesti pashu, nego su dali Pilata pozvati napolje. Videći Pilat, da mu dovode svezana optuženika, upita: »Kakvu tužbu iznosite protiv ovoga čovjeka?« Oni odgovoriše: »Kad on ne bi bio zločinac, ne bismo ga predali tebi!« Pilat im reče: »Uzmite ga vi i sudite mu po svojem zakonu!« A Židovi mu odgovore: »Mi ne smijemo nikoga pogubiti.« I počeli su optuživati Isusa govoreći: »Ovoga smo našli, gdje buni naš narod i zabranjuje davati porez caru, te govori, da je on Krist, kralj.«

Postupak Židova u traženju smrtne osude od Pilata bio je pakosno proračunat. Radi hule na Boga trebalo bi krivac po Mojsijevu zakonu bili kažnjen smrću kamenovanjem; kao što su n. pr. kasnije kamenovali sv. Stjepana. Ali Židovima je bilo stalo, da Isusa kazne što groznijom i sramotnijom smrću, a to su htjeli postići optužbom kod rimske vlasti, da je Isus politički zločinac: jer buni narod, zabranjuje plaćanje poreza, govori o sebi, da je kralj. Te su krivnje povlačile za sobom kaznu smrti na križu. Kod velikog vijeća podvalili su Isusu krivnju hulenja na Boga, a kod Pilata političke krivice, za koje su držali, da je rimska vlast najosjetljivija, a u jednom i drugom slučaju optužbe su bile lažne i zlonamjerno iskrivljene.

Isus nije ništa odgovarao na židovske tužbe. Tada Pilat uđe u sudnicu i dade dovesti pred sebe Isusa, te ga upita: »Jesi li ti židovski kralj?« Isus mu odvrati: »Govoriš li ti to sam od sebe, ili su ti drugi kazali za mene?« Odgovori Pilat: »Zar sam ja Židov? Tvoj narod i svećenički glavari predali su te meni; što si učinio?«

Isusov upit Pilatu imao je svrhu, da se Pilat izjasni, u kakvom smislu shvaća optužbu, da je Isus kralj. Iz Pilatova odgovora vidi se, da njega ne zanimaju židovske raspre o vjerskim pitanjima, nego samo to, da li se optužba doista osniva na kakvoj političkoj krivnji državne veleizdaje.

Isus odgovori Pilatu: »Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta. Kad bi moje kraljevstvo bilo od ovoga svijeta, onda bi se moje sluge borile, da ne budem predan Židovima, ali kraljevstvo moje nije odavle.« Reče mu Pilat: »Dakle si ti kralj?« Isus mu odgovori: »Ja jesam kralj. Ja sam se zato rodio, da svjedočim istinu. Svaki, koji je od istine, sluša moj glas.« Pilat na to upita: »Što je istina?« — i ne čekajući odgovora, iziđe iz sudnice pred narod.

Isusov odgovor Pilatu objašnjava, da se ne radi o pojmu kralja u političkom značenju, nego o pojmu kralja u pogledu idealnih duhovnih dobara, a jedno osobito od takvih dobara jest istina. To kraljevstvo nadilazi međe svih svjetovnih kraljevstava, a podanik toga kraljevstva može postati svatko, tko ljubi istinu. Čim je Pilat čuo takav odgovor, razumio je, da to ne spada u djelokrug njegove političke

vlasti, ali budući da u pogledu idealnih životnih nazora nije imao sigurne spoznaje, da li je moguće spoznati pravu istinu, htio je pitanjem »Što je istina« izraziti sumnju, da se o tom uopće ne može ništa izvjesno spoznati, pa nije na to ni čekao daljeg odgovora.

6. **Isus pred Herodom.** Izišavši Pilat iz sudnice pred Židove, reče: »Ja ne nalazim nikakve krivnje na tom čovjeku.« Ali svećenički glavari i starješine navaljivali su sve više tužbama, da buni narod svojim naučavanjem po svoj Judeji, počevši od Galileje ovamo.

Na sve tužbe nije Isus ništa odgovarao, tako da se Pilat divio. Kad je Pilat čuo, da je Isus iz Galileje, koja je pripadala pod vlast kralja Heroda, poslao je Isusa k Herodu, koji se onih dana nalazio u Jerusalemu, neka mu on sudi. Tako se Pilat htio otresti ove neugodne parnice.

Kralj Herod, nazvan Antipa, bio je sin onog Heroda, koji je dao pogubiti betlehemsku djecu. Sin nije bio bolji od oca. Bio je čovjek odan častohleplju i razvratu, okrutan te pun himbe i lukavosti. On je dao pogubiti Ivana Krstitelja, a čuo je već štošta o Isusu i iz radoznalosti želio je da Ga vidi.

Kad je Herod ugledao Isusa, obradovao se nadajući se, da će vidjeti od njega kakvo čudo. On je počeo Isusa ispitivati i o Njegovoj nauci, ali Isus mu nije ništa odgovarao. A svećenički glavari i pismoznanci postojano su optuživali Isusa. Tada Herod sa svojim vojnicima prezre Isusa i naruga mu se tako, da Ga je kao luđaka dao obući u bijelu haljinu, i poslao Ga natrag Pilatu. I u taj su se dan sprijateljili Herod i Pilat, jer su prije bili neprijatelji jedan drugome.

Isusovo vladanje pred Herodom značilo je, da Herod nije bio dostojan kakve ozbiljne riječi Isusove, niti se dolikovalo, da Isus učini kakvo čudo, da zadovolji pukoj Herodovoj radoznalosti, dok u njega nije bilo nikakva smisla za ozbiljno shvaćanje Isusovih vjerskih istina i ćudorednih pouka. Herod se Isusovom šutnjom osjetio poniženim, pa je za uzvrat Isusa izvrgao ruglu.

7. **Isus opet pred Pilatom, uspoređen s Barabom, bičevan, trnjem okrunjen i osuđen na smrt.** Kad su se svećenički glavari i narodni starješine povratili s Isusom od Heroda k Pilatu, reče im ovaj: »Doveli ste mi ovoga čovjeka kao da buni narod, a eto, ja sam ga pred vama ispitao i nisam našao na njemu nijedne krivice, radi koje ga vi optužujete; a tako ni Herod, jer ga je poslao natrag k nama; prema tomu nije ništa zla učinio. Kaznit ću ga dakle i pustiti.«

Pilat se ovom zgodom pokazao nedosljedan u zaključivanju. Premda priznaje, da na Isusu nema nikakve krivice, ipak popušta Židovima time, što je odlučio Isusa kazniti, a onda Ga tek pustiti. Ako je Isus bio bez ikakve krivice, nije Ga Pilat smio podvrći nikakvoj kazni.

O Pashi bio je kod Židova običaj, da im rimski upravitelj pusti na slobodu jednoga sužnja, koga oni hoće. Taj ih je

običaj podsjećao na oslobođenje iz egipatskog ropstva u vrijeme Mojsijevo. Pilat se sjetio sužnja Barabe, koji je dopao u tamnicu radi ubojstva prigodom neke pobune. Pilat je pomislio, da je sada zgodna prilika, da Isusa spasi tako, da predloži narodu na izbor, bili im pustio na slobodu Isusa, ili Barabu. Nadao se, da će narod svakako prije izabrati Isusa, koji nije bio ništa kriv, negoli ubojicu Barabu, jer je znao, da su Isusa narodni starješine iz zavisti predali na sud. Zato Pilat upita narod: »Koga hoćete da vam pustim? Barabu, ili Isusa, koji se zove Krist?«

Dok je Pilat sjedeći na sudačkoj stolici čekao na odgovor naroda, poruči mu njegova žena: »Nemoj se ti ništa miješati u stvar ovoga pravednika, jer sam danas u snu mnogo pretrpjela radi njega.« Ali svećenički su glavari i starješine nagovorili narod, neka zatraži Barabu, a Isusa da pogube. Kad je upravitelj upitao: »Koga od njih dvojice hoćete da vam pustim? — svjetina je povikala: »Barabu!« Tada upita Pilat: »A što da učinim s Isusom, koji se zove Krist?« Svi odgovore: »Neka se razapne!« Upravitelj ih upita: »A kakvo je zlo učinio? Ja ne nalazim na njemu ništa, radi čega bi zaslužio smrt.« Ali svjetina je sve jače vikala: »Raspni ga!« Kad je Pilat vidio, da mu je uzaludno nastojanje, da izbavi Isusa, a graja biva sve veća, pusti im Barabu, a Isusa dade bičevati.

Pilatov je postupak, kad je Isusa usporedio s Barabom, bio ne samo nepravedan, nego i znak njegova beznačajnog popuštanja prema Židovima, dok je za Isusa to bilo strašno poniženje, kad je On, koji je bio najsvetiji i bez ljage grijeha, bio uspoređen s razbojnikom Barabom.

Tada su odveli vojnici Isusa u dvorište, privezali ga o kameni stup i tu ga izbičevali.

Bičevanje bila je sramotna i veoma bolna kazna, određena za robove. Osuđenoga bi udarali remenjem, privezanim na dršcima, a na remenju bile su pričvršćene olovne kuglice i šiljati komadići kostiju, da udarci jače zabole i da se zabodu u kožu i meso bičevanog. Kod prvih udaraca pojavila bi se na koži mreža modrica, a kod daljih udaraca koža bi postala ispresijecana, i stala bi se otkidati od mesa, dok se ne bi pojavile kosti, a krv bi u mlazevima oblila bičevanoga. Nerijetko bi takav nesretnik doskora podlegao kazni i umro od velikog gubitka krvi i strašnih boli. Ovim mukama Isus je zadovoljio poglavito za nebrojene ljudske grijehe nečistoće.

Okrutni vojnici zaogrnuli su Isusa poslije bičevanja crvenom haljinom, spleli mu trnov vijenac i stavili ga Isusu na glavu, a u ruke su mu dali štap od trstike, da mu se svim tim narugaju kao kralju. Na to su klicali pred njim i ismjehivali ga riječima: »Zdravo, kralju židovski!« Povrh toga su mu pljuvali u lice, tukli ga trstikom po glavi i ćuškali ga.

Tada izađe Pilat opet napolje vodeći Isusa i reče im: »Evo ga izvodim k vama napolje, da vidite, da na njemu ne nala-

»EVO ČOVJEKA!«

zim krivice.« Isus je izašao, noseći trnov vijenac i crvenu haljinu, a Pilat pokazavši ga narodu reče: »Evo čovjeka (Ecce homo)!« Pokazujući na strašno izranjenu Isusovu pojavu nadao se Pilat, da će barem sada uspjeti da pobudi u narodu sućut za Isusa; ali uzalud. Čim su ga glavari svećenički i njihove sluge opazili, stadoše vikati: »Raspni, raspni ga!« Pilat im reče: »Uzmite ga vi i raspnite ga, jer ja ne nalazim na njemu nikakve krivice!« Židovi mu odgovore: »Mi imamo zakon, i po našem zakonu treba da umre, jer se naziva Sinom Božjim.« Kad je Pilat čuo ovu riječ, poboja se još većma, te vrativši se u sudnicu upita Isusa: »Odakle si ti?« Isus mu ne dade odgovora. Tada mu Pilat kaže: »Zar meni ne odgovaraš? Ne znaš li, da imam vlast raspeti te ili pustiti te.« Isus odgovori: »Ne bi ti imao nada mnom nikakve vlasti, da ti nije dano odozgora. Zato ima veći grijeh onaj, koji me je predao tebi.«

Od tada je Pilat nastojao da Isusa pusti, ali Židovi su vikali: »Ako ovoga pustiš, nisi prijatelj cara; jer svaki, koji se čini kraljem, protivi se caru.« Kad je Pilat čuo ove riječi, izveo je Isusa napolje, sjeo na sudačku stolicu, nazvanu litostrotos (= kamenom popločena) ili hebrejski Gabata (= povišeno mjesto). A bilo je to pred podne na dan priprave Pashe (petak), i reče Židovima: »Evo vaš kralj!« Ali oni su vikali: »Uzmi, uzmi, raspni ga!« Pilat im reče: »Zar vašega kralja da raspnem?« Svećenički glavari odgovore: »Nemamo kralja, nego cara!« Kad vidje Pilat, da ništa ne pomaže, nego biva sve

veća buna, opra ruke pred narodom i reče: »Ja nisam kriv u krvi ovoga pravednika; vi ćete odgovarati!« I odgovori sav narod: »Krv njegova na nas i na našu djecu!« I Pilat preda Isusa, da ga razapnu.

Od strašne mržnje potpuno je otvrdnulo srce okrutnih Židova, da su bili upravo kao zaslijepljeni, te nisu uviđali svoga najkrvavijeg zločina. Njihova kletva: »Krv njegova na nas i na našu djecu!« obistinila se doskora na čitavom narodu, i to baš na djeci zločinaca, kad je Jerusalem s mnoštvom Židova g. 70. po Kr. pao u ruke Rimljanima. Pilat, premda nije bio toliko kriv, kao Židovi, ipak se pokazao slabićem i kukavicom, popuštajući nepravednim zahtjevima Židova iz straha, da radi njihova ocrnjivanja pred carem ne padne u nemilost i izgubi službu; ali ga je ipak ta kob zadesila.

ISUSOV KRIŽNI PUT, SMRT I POGREB

1. **Križni put.** Poslije Pilatove osude skinuli su vojnici s Isusa crvenu haljinu i obukli Ga u njegove haljine. Zatim su mu natovarili drvo križa, na kojem je trebao biti razapet, da ga sam ponese na mjesto razapinjanja. Tako je počeo Isusov križni put, koji počinje kod Pilatove sudnice, a svršava na Golgoti ili Kalvariji, odnosno polaganjem mrtva Isusova tijela u grob. S Isusom vodili su na mjesto raspinjanja još dvojicu razbojnika.

Golgota ili Kalvarija (= »lubanja« radi uzvisine slične lubanji) nalazila se u to vrijeme izvan zidina grada Jerusalema. Po židovskom zakonu (IV. Mojs. 15. 35) nije se smjela smrtna osuda izvršiti u gradu, nego izvan njega.

Kad su izašli izvan grada, budući da je Isus od bičevanja toliko oslabio, te je više puta pod teretom križa posrnuo i pao na zemlju, primorali su nekoga Simona iz Cirene (ime grada u sjevernoj Africi, gdje je bila židovska naseobina), da pomogne Isusu ponijeti križ na Kalvariju.

Za Isusom išlo je mnogo naroda i žena, koje su plakale i naricale za njim. A Isus, obazrevši se na njih, reče: »Kćeri jerusalemske! Ne plačite za mnom, nego za sobom i za svojom djecom, jer eto, idu dani, kad će se reći: Blago nerotkinjama i utrobama, koje ne rodiše, i prsima, koje ne dojiše! Tada će početi govoriti gorama: Padnite na nas! i brežuljcima: Pokrijte nas! jer kad ovako rade sa zelenim drvetom, što će biti sa suhim?«

Jedna od pobožnih žena (koju crkvena predaja poznaje pod imenom Veronika) pružila je Isusu na križnom putu rubac, kojim je on otro sebi lice nakvašeno krvlju i znojem, i vratio ga toj ženi s utisnutim likom svoga lica. To je za tu ženu postala dragocjena uspomena, koja se još danas čuva u Rimu (u crkvi sv. Petra). Na tom je putu Isus susreo i svoju majku Bl. Dj. Mariju, duboko ožalošćenu radi nevino osuđenog svog božanskog Sina.

Kad su Isusa doveli na Golgotu ili Kalvariju, dali su vojnici Isusu piti vina pomiješana sa žuči, da ga tako omame, pa da ne osjeća pri potpunoj svijesti boli razapinjanja. Isus je od toga samo okusio i nije htio piti, jer je htio kod potpune svijesti trpjeti sve boli prigodom razapinjanja na križ. Zatim su vojnici svukli s Isusa odijelo i razapeli Ga na križ.

Prema iskonskoj predaji oblik Kristova križa bio je takav, da se iznad poprečnog drveta produživao krak uspravnog drveta, na koji je Pilat dao pribiti trojezični (hebrejski, grčki i latinski) natpis sa značenjem: »Isus Nazarenac, Kralj Židovski« (Jesus Nazarenus Rex Judaeorum). Taj je natpis označivao krivnju, radi koje je osuđen na smrt. Ovaj natpis nije bio po volji židovskim glavarima, jer je njima bio na sramotu. Zato su zatražili od Pilata, neka promijeni taj natpis govoreći: »Ne piši: Kralj židovski, nego da je rekao: da je kralj židovski.« Ali Pilat ga ipak nije htio promijeniti, nego je rekao: »Što pisah, pisah.«

Uz Isusa razapeli su i dvojicu razbojnika, jednoga s desne, a drugoga s lijeve strane. Tako se ispunilo ono, što je o Isusu bilo prorečeno po proroku Isaiji: »I ubrojen bi među zločince.«

Isusove haljine razdijelili su među sobom vojnici, a za nešivenu haljinu bacili su kocku, pa su se i tom zgodom ispunile proročke riječi: »Razdijeliše sebi moje haljine, a za moju kabanicu baciše kocku (Ps 21, 19). Prema pobožnoj predaji ovaj je dio Kristove odjeće carica sv. Helena poklonila stolnoj crkvi u Trieru, gdje se i danas čuva kao dragocjena relikvija.

Strašne su morale biti Isusove boli na križu, osobito kad je križ bio uspravljen i donji njegov kraj zasađen u zemlju. Rane od čavala na rukama i nogama raširile se radi težine tijela. K tomu se pridružile neizrecive duševne boli radi pogrda i sramoćenja, što ih je dobacivala okrutna svjetina. Isus je visio na križu otprilike tri sata, i to nekako od podne pa do tri sata poslije podne. Viseći na križu izrekao je Isus svojih sedam posljednjih rečenica, a vjerojatno je, da je izmolio i čitav psalam 21. koji se odnosi na njegovu muku i smrt.

2. **Sedam posljednjih rečenica Isusovih na križu.** Dok su Isusa razapinjali na križ, te ga pogrđavali i rugali mu se, Isus se molio za svoje neprijatelje riječima: »O č e, o p r o s t i i m, j e r n e z n a d u š t o č i n e!« Tako je najdivnije svojim primjerom potvrdio svoju nauku, kako treba ljubiti i svoje neprijatelje.

Svjetina, koja je prolazila pokraj križa, i svećenički glavari rugali su se i podsmjehivali govoreći: »Ha, ti, koji razvaljuješ hram Božji i za tri dana opet sagrađuješ, pomozi sam sebi i siđi s križa! Drugima je pomagao, a sebi ne može pomoći!

Ako je Sin Božji, neka siđe s križa, pa ćemo mu vjerovati. On se uzda u Boga; neka ga sada izbavi, ako mu je po volji!« Pa i razbojnik, razapet s lijeve strane, rugao se Isusu govoreći: »Ako si Krist, pomozi sebi i nama!« Ali drugi razbojnik, razapet s desne strane, videći kako Isus strpljivo trpi, bude ganut u srcu i raskaja se, pa prekori svoga druga riječima: »Zar se ni ti ne bojiš Boga, kad i sam trpiš jednaku kaznu? I mi pravedno, jer primamo, što smo po svojim djelima zaslužili; ali ovaj nije nikakva zla učinio.« Tada se ovaj okrene k Isusu i reče mu: »Gospode, sjeti se mene, kada uđeš u svoje kraljevstvo!« Isus mu odgovori: »Zaista ti kažem: još danas ćeš biti sa mnom u raju!«

Okorjela židovska svjetina i njezini glavari imali su kroz tri godine Isusova javnog djelovanja nebrojeno puta prigode, da po Isusovim čudesima i njegovoj uzvišenoj nauci upoznaju, da je on Sin Božji, ali jer su grijesima proti Duhu Svetome ustrajali u svojoj tvrdovratosti, nisu se ni za vrijeme Isusove muke na križu promijenili. Naprotiv, razbojniku bilo je dosta da promatra Isusovo velikodušno trpljenje, pa da upozna njegovo božansko poslanje, i zato on prima milost obraćenja i savršenog pokajanja u času prije svoje smrti. Njegovo priznanje u tako teškim prilikama, gdje odasvud Isusa samo ruže i vrijeđaju, Isus obilato nagrađuje oproštenjem i obećanjem rajskog veselja. Putovi su Božjeg milosrđa i pravde nedokučivi.

S Isusom na križu sučuvstvovala je u gorkoj žalosti njegova presveta Majka Marija, koja je stajala pokraj križa zajedno s drugim pobožnim ženama, među kojima se nalazila i Marija Magdalena, a bio je tu prisutan i Isusov ljubljeni učenik Ivan. Videći svoju Majku reče Isus: »Ženo, evo ti sina!« — a Ivanu reče: »Evo ti matere!« Od toga časa uzeo je Ivan k sebi Isusovu Majku.

Izručenjem svoje Majke učeniku Ivanu pokazao je Isus u posljednjem času života predivan primjer vršenja četvrte Božje zapovijedi o štovanju roditelja i brizi za njih. Sv. Ivan apostol bio je odlikovan osobitim povjerenjem, da kao djevičanski učenik preuzme brigu za Isusovu djevičansku Majku. A kršćanska učiteljska predaja u tim značajnim riječima otkriva utješnu istinu: Isus je u sv. Ivanu predao brizi i ljubavi svoje Majke sve svoje učenike, sve kršćane, da nas ljubi, da se za nas brine kao prije za Isusa.

Od šeste ure (tj. oko podne) nastala je tama po svoj zemlji do devete (tj. do 3 sata popodne), i tada povika Isus jakim glasom: »Eli, Eli, lama šebaktani« (= »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?«).

Ovim riječima počinje 21. Psalam, koji se odnosi na Spasiteljevo trpljenje. Vjerojatno, da je Isus na križu molio čitav ovaj Psalam na aramejskom jeziku, koji je tada bio židovski narodni jezik. Tim je riječima Isus dao oduška svojim neizrecivim bolima, što ih je trpio na križu, zlostavljan, obružen i osramoćen od ljudi, a ukoliko je Bog Otac dopustio, da tako

strašno trpi, izgledalo je, kao da Ga je u ovim časovima i sam nebeski Otac ostavio bez ikakve utjehe. Ipak te riječi nisu značile očajanje, nego pouzdanje u Boga. Međutim neki od Židova, bit će po svoj prilici od starješina, ili su krivo razumjeli, ili su hotimice iskrivili te riječi, pa su se počeli rugati: »Gle, ovaj zove Iliju!« Proroka Iliju Židovi su smatrali velikim narodnim pomoćnikom, a osim toga bilo je rašireno vjerovanje, da će se Ilija pojaviti u vrijeme Mesijina dolaska. Oni doduše nisu Isusa priznavali Mesijom, ali su se sada rugali, kao da Isus tobože pod dojmom svoje zablude očekuje Iliju da mu pomogne.

Odmah potom, budući da je Isus na križu trpio poradi velikoga gubitka krvi i opće slabosti, osjetivši strašnu žeđu, zavapio je: »Žedan sam!«. Na to umoči neki vojnik spužvu u ocat, (koji su imali u pripravi, da njime napajaju osuđenike, da se ne onesvijeste od boli), natakne je na trstiku i pruži je k Isusovim ustima. Ali neki od Židova rekoše u taj čas: »Stani, da vidimo, hoće li doći Ilija, da ga skine!« I te su riječi imale podrugljivo značenje.

Isus je okusio od octa, pružena mu u nakvašenoj spužvi na trstici, pa se i u tom ispunilo proroštvo Psalma (68, 22), da će u žeđi biti napojen octom. Time je Isus zadovoljio za ljudske grijehe neumjerenosti u pilu.

Kad je Isus okusio ocat, reče: »Svršeno je!« Ove riječi znače, da je u onaj čas bilo dovršeno najznamenitije djelo u pogledu ljudskog spasenja. To je djelo otkupljenja čovječanstva od grešnog ropstva đavolu, djelo zadovoljštine nebeskom Ocu, radi neizmjerne uvrede, nanesene mu ljudskim grijesima, djelo pomirenja čovječanstva s Bogom i otvaranja rajskih vrata svim onima, koji će se htjeti okoristiti neiscrpljivim blagom Isusovih zasluga, stečenih po muci i smrti na križu. Tim je djelom Isus potpuno izvršio zadaću, koju mu je odredio nebeski Otac.

Kao što su prve riječi Isusove na križu bile upravljene nebeskom Ocu, tako i posljednje, što ih je izustio prije nego je na križu izdahnuo svoju dušu, kad je jakim glasom povikao: »Oče, u ruke Tvoje predajem duh svoj!« Potom je naklonio glavu i umro. Bilo je to oko 3 sata poslije podne, kad se obično vršilo klanje žrtve, koja se prinosila svakog večera prije zalaza sunca na žrtveniku za žrtve paljenice pred jerusalemskim hramom.

Ovim posljednjim riječima poučio je Isus ljude, kako treba da na času smrti izručuju svoju dušu Bogu, od koga su je primili, da joj bude milosrdan. To je najdragocjenije blago, što ga je čovjek pri-

mio od Boga, i to blago treba da spasi. Ako čovjek spasi dušu, postigao je svrhu svoga života; ako li je upropasti, sve je zauvijek izgubio i promašio je svrhu svog života. Što koristi čovjeku, ako sav svijet dobije, a dušu svoju upropasti?

3. **Čudesa prigodom Isusove smrti.** Dok je Isus visio na križu u najstrašnijim mukama i bio preziran i ponižen kao najodbačeniji stvor, bilo je pred ljudima sakriveno njegovo božansko dostojanstvo. Ali čim je bilo svršeno djelo otkupljenja, Bog Otac je čudesnim pojavama na nijemoj prirodi posvjedočio, da je Onaj, koji je taj čas umro, pravi Sin Božji.

Već oko šestoga sata (tj. od podneva), pa do devetoga (tj. do tri sata popodne), dok je Isus visio na križu, zavladala je tama po svoj zemlji radi čudesne pomrčine sunca. Isključeno je, da bi to bila naravna pomrčina, jer u vrijeme punog mjeseca uopće ne može nastati naravna pomrčina sunca, a inače može trajati najviše sedam minuta. Pomrčina je dakle bila pravo čudo. Sunce kao da je zastrlo svoje lice, da ne gleda strašan prizor poniženja i smrti Onoga, koji je stvorio svemir. Kad se Isus rodio, Bog je to objavio čudesnim svijetlom, koje je pretvorilo noć u dan, a kad je Isus umirao, pretvorio se dan u noć.

Onaj čas, kad je Isus umro, zaredala su još druga čudesa na nijemoj prirodi. Ponajprije pojavio se žestok potres. Prvi je učinak toga potresa bio taj, da se zavjesa u hramu, koja je dijelila svetinju od svetinje nad svetinjama, razderala na dvoje. Tim je čudesnim znakom Bog htio pokazati, da od časa Kristove smrti prestaje važiti Stari Zavjet sa svojim bogoslužjem. Ujedno je to bio znak, da se odsada otvaraju nebeska vrata za duše pravedničke.

Od potresa pucale su pećine u Jerusalemu, otvorili su se grobovi, a što je najčudnovatije, mnoga su tjelesa svetih ljudi uskrsnula, te su došli u grad i pokazali se mnogima.

Pobožna predaja upućuje na jednu pukotinu stijene na Kalvariji, nastalu između Kristova križa i križa lijevog razbojnika. Pukotina je dugačka 1,70 m, široka 25 cm, a u dubinu siže oko 6 metara. Ta je pukotina nastala čudesnim načinom, jer ne teče u smjeru kamenih žila u stijeni, nego poprijeko. Ovim se čudom ispunilo ono, što je Isus prorekao Židovima, kad su predbacivali Isusu, zašto dopušta, da mu djeca kliču »Hosana!« — a on im je odvratio: »Ako oni budu šutjeli, kamenje će vikati« (Luk. 19, 40). Doista, prigodom čudesnog potresa kamenje je na svoj način progovorilo i posvjedočilo, da je Krist Sin Božji.

Čudesne pojave, koje su se zbivale na nijemoj prirodi, djelovale su i na mnoge od prisutnih neznabožaca, da su se obratili. Tako stotnik s nekoliko vojnika, što su držali stražu, gledajući, što se zbiva, prepali su se, i rekli su: »Zaista, ovaj čovjek bio je Sin Božji!« I mnogi, koji su te

stvari gledali, počeli su se udarati u prsa u znak pokajanja i obratili su se.

4. **Srce Isusovo kopljem probodeno.** Budući da tjelesa razapetih nisu smjela preko noći ostati na križu, a pogotovo ne na subotu velikog blagdana Pashe, zamolili su Židovi Pilata, neka bi dao prebiti kosti razapetima, da se tako ubrza njihova smrt, pa da im onda lješine mogu skinuti. Rimski vojnici prebili su kosti obojici razbojnika, jer su još bili živi. Kad su došli k Isusu, vidjeli su, da je umro, pa zato njemu nisu prebili kosti. Ali za svaku sigurnost, da ne bi ostao na životu, jedan je vojnik uzeo koplje te je Isusu s desne strane probo bok tako, da je šiljak koplja probo također Isusovo srce, i odmah je potekla van krv i voda. Tomu je bio svjedokom i sv. Ivan Apostol i Evanđelista. Kod svega toga opet se na Kristu ispunilo proroštvo: »Nemojte mu prelomiti kosti!« (II. Mojs. 12, 46), a na drugom mjestu: »Vidjet će, koga su proboli« (Iv. 19, 37).

Probadanjem Isusova boka i srca nedvojbeno je utvrđena smrt Isusova na križu. Isusovi neprijatelji ne bi inače nikako dopustili, da se njegovo tijelo skine s križa.

Krv i voda, što potekoše iz probodena Isusova boka i srca, simbolički su znakovi svetih sakramenata katoličke Crkve, i to Presvetog Oltarskog Sakramenta i sv. krsta. Osim toga, kao što je Bog iz Adamova rebra stvorio prvu ženu Evu kao pramajku ljudi, tako je otvaranjem rebra drugoga Adama stvorena duhovno rođena sveta Crkva, Kristova novozavjetna zaručnica, u kojoj se po milosti preporađaju ljudi na spasonosni život. Presveto Srce Isusovo, koje je kao žarište neizrecive ljubavi toliko pretrpjelo za spas ljudi, s pravom je predmet

SRCE ISUSOVO KOPLJEM PROBODENO

osobitog štovanja, i zato je katolička Crkva naredila u čast Presvetom Srcu Isusovu posebni blagdan na prvi petak poslije tijelovske osmine.

5. **Pogreb Isusova tijela.** Da ne bude tijelo Isusovo obeščašćeno ukopom sa zločinačkim tjelesima, Bog je dao, da su se za ukop Isusova tijela pobrinuli dvojica uglednih ljudi, a to je bio Josip iz Arimateje, čovjek pravedan, koji je ujedno bio Isusov učenik, i Nikodem, onaj, što je noću dolazio k Isusu na pouku, i protivio se zaključku židovskog velikog vijeća, da Isusa osude na smrt. Josip iz Arimateje zamolio je od Pilata dopuštenje, da smije skinuti Isusovo tijelo s križa i ukopati ga. Pilat mu je to dopustio. Za grob Isusov ustupio je Josip novo uređenu obiteljsku grobnicu u svom vrtu, u koju još nitko nije bio ukopan. Budući da se već približavalo veče subotnjega blagdana Pashe, trebalo se s ukopom požuriti, da se svrši prije nego počne blagdan, koji se računao već od zalaza sunca. Kako nije bilo dovoljno vremena, da se obavi običajno pomazivanje mrtvog tijela mirisima, Nikodem je donio znatnu količinu mirisavih pomasti (oko 100 litara; 1 litra je grčka mjera za težinu od 326 grama; prema tomu 100 litara znači oko 32,6 kilograma) i izlio na Isusovo mrtvo tijelo, koje su omotali u najfinije bijelo platno. Tako je Isus imao častan ukop. S mrtvim tijelom Isusovim rastala se njegova presveta Majka Bl. Dj. Marija, primivši ga mrtva na svoje krilo. Ovaj prizor često predočuju kršćanski slikarski i kiparski umjetnici pod imenom »Pietá« ili »Majka boli«. Kod ukopa bile su prisutne i pobožne žene, koje su došle za Isusom iz Galileje, te su vidjele, gdje je Isus bio ukopan.

6. **Straža na grobu.** Isusov grob bio je usječena udubina u pećini. Otvor u grobnicu zatvorili su golemim kamenom. Sutradan, tj. u subotu, rano ujutro, došli su k Pilatu svećenički glavari i farizeji i rekli su mu: »Gospodaru, sjetili smo se, da je onaj zavodnik rekao još za života: Poslije tri dana uskrsnut ću. Zato zapovjedi, da se grob straži do trećeg dana, da ne dođu možda njegovi učenici i da ga ne ukradu i ne kažu narodu: Uskrsnuo je od mrtvih. I bit će posljednja prijevara gora od prve«. Pilat im reče: »Imate stražu, idite i stražite, kako znate!« A oni odoše i utvrdiše grob zapečativši kamen i postaviše stražu.

Ovim su se mjerama opreza sami svećenički glavari i nehotice pobrinuli za nove svjedoke Isusova uskrsnuća. Međutim je sasvim nerazložna bila njihova bojazan, da bi Isusovo tijelo mogli ukrasti Isusovi učenici, jer su oni bili prestrašeni i nisu se usudili doći ni blizu Isusova groba.

Na mjestu Isusova groba bila je za cara Konstantina (g. 335.) sagrađena crkva sv. groba, koja bi za perzijskoga kralja Kozroe II. razorena (g. 614.). Nakon toga bila je ova crkva u više navrata ob-

novljena i opet razorena, osobito u vrijeme križarskih ratova. G. 1555. obnovio ju je iz temelja franjevac Bonifacije Ragužanin (Dubrovčanin), ali g. 1808. postradala je od velikog požara. G. 1810. sagradio je troškom ruskog carskog dvora graditelj Kalfa Komnen nanovo ovu crkvu, ali od toga vremena postali su njezini suvlasnici pripadnici istočnoobrednih odijeljenih crkava, koji u sporazumu s katolicima imadu svaki određeno vrijeme za vršenje svog bogoslužja.

Blizu mjesta Isusova groba našla je sv. Helena, mati Konstantina Velikoga, g. 326. na 3. svibnja Isusov Križ, koji se isprva čuvao u crkvi Isusova groba. Kad je Jerusalem g. 614. bio osvojen od Perzijanaca, odnijeli su oni sa sobom i relikviju sv. Križa. Car Heraklije pobijedio je g. 628. Perzijance i povratio je relikviju sv. Križa u Jerusalem u crkvu sv. groba. Uspomena na ova dva događaja slavi se na blagdan Našašća sv. Križa (3. svibnja) i Uzvišenja sv. Križa (14. rujna).

P o b o ž n o s t »K r i ž n o g p u t a«. Na uspomenu, kako su apostoli s Bl. Dj. Marijom osobito poštivali mjesta, natopljena Isusovom krvlju, tj. put od Pilatove kuće do Golgote, kuda je Isus nosio svoj križ, te na njem bio razapet i umro, nastala je već od prvih kršćanskih vremena pobožnost »Križnoga puta«, koja je tijekom vremena poprimila stalan oblik od 14 stajališta: 1. Isusa osuđuju na smrt; 2. Isus prima na se križ; 3. Isus pada prvi put pod križem; 4. Isus susreta svoju svetu Majku; 5. Simon iz Cirene pomaže Isusu nositi križ; 6. Veronika pruža Isusu rubac; 7. Isus pada drugi put pod križem; 8. Isus tješi jerusalemske žene; 9. Isus pada treći put pod križem; 10. Isusa svlače; 11. Isusa pribijaju na križ; 12. Isus umire na križu; 13. Isusovo tijelo skidaju s križa; 14. Isusovo tijelo polažu u grob. Isprva se ova pobožnost vršila samo u Jerusalemu, kamo bi dolazili hodočasnici iz dalekih krajeva, da pokorničkim djelima zadobiju velika oproštenja. Od 15. stoljeća nastao je običaj, uveden od franjevaca, da se ova pobožnost vrši izvan Palestine na kršćanskom zapadu, i to uz pohod 14 postaja s križem, a uz križeve može biti predočeno 14 prizora iz Isusova križnog puta, bilo slikama ili reljefima ili kipovima, a gdjegdje i 14 odjelitih kapela t. zv. »Kalvarija«.

Papa Siksto V. odobrio je g. 1588. potpuno oproštenje za vršenje pobožnosti križnog puta u Jerusalemu, a papa Benedikt XIII. odobrio je 3. III. 1726. jednako oproštenje i za vršenje ove pobožnosti izvan Jerusalema.

KRISTOVA KRALJEVSKA PROSLAVA

ISUSOVO USKRSNUĆE I UKAZIVANJE

Židovski su glavari i farizeji mislili, da je smrću Isusovom na križu zauvijek pokopano Isusovo djelovanje i nauka, ali su se prevarili. Nakon Isusova poniženja i sramotne smrti došlo je vrijeme njegove čudesne i veličanstvene proslave u pobjedonosnom uskrsnuću od mrtvih i slavnom uzašašću na nebo. Isusovo uskrsnuće od mrtvih i uzašašće na nebo najveća su čudesa, kojima je On dokazao, da je pravi Sin Božji i Spasitelj. Isus je češće za svoga javnoga djelovanja, kad je navještao događaj svoje muke, prorekao ujedno i svoje čudesno uskrsnuće tri dana nakon svoje smrti. Osobito je to Isus istak-

nuo u prepirci sa Židovima, kad su od njega tražili čudo, pa im je rekao, da će za njih biti jedini znak onaj, koji je naviješten događajem Jonina trodnevnog boravka u utrobi ribe, a to je uskrsnuće od mrtvih nakon tri dana počivanja Isusova tijela u grobu. Sv. Pavao apostol ističe Isusovo uskrsnuće kao najznatnije čudo, koje je glavni temelj vjere u Kristovu nauku. Zato on kaže: »Ako Krist nije uskrsnuo, bez temelja je naše propovijedanje; uzaludna je vaša vjera« (I. Kor. 15, 14—17). Isusovo je uskrsnuće povijesni događaj od najveće važnosti za istinitost kršćanstva. Taj je događaj zajamčen svjedočanstvima mnogih svjedoka, u kojih istinitost nema nimalo razloga sumnjati.

1. **Isusovo uskrsnuće.** Rano u zoru prvoga dana po suboti (tj. u nedjelju poslije blagdana Pashe) zaputile su se k Isusovu grobu pobožne žene: Marija Magdalena i druga Marija, mati Jakovljeva, zatim Saloma, mati Jakova starijega i Ivana apostola, i još neke, koje su posljednje otišle od Isusova ukopa. One su kupile miomirisnih pomasti, da njima naknadno pomažu Isusovo tijelo u grobu. Putem su zabrinuto pitale, tko će im odvaliti veliki kamen, kojim je bio zatvoren ulaz u Isusov grob. Ali na veliko svoje začuđenje, kad su došle do Isusova groba, našle su kamen već odvaljen, jer je Isus već prije, nego je svanula zora, slavno uskrsnuo iz groba. Za Isusova uskrsnuća dogodilo se čudo, da se zemlja veoma potresla. Božji je anđeo sišao s neba, odvalio kamen od grobnih vrata i sjeo na njega. Anđelovo je lice bilo kao munja, a njegovo odijelo bijelo kao snijeg. Od straha pred njim, uzdrhtali su stražari i pali su kao mrtvi na zemlju.

2. **Obavijest anđela.** Pobožne žene, došavši k Isusovu otvorenom grobu i ušavši u njega, nisu tamo našle Isusova tijela. Marija Magdalena, čim je opazila, da u grobu nema Isusova tijela, požurila se, da to javi apostolima Petru i Ivanu govoreći: »Uzeli su Gospoda iz groba i ne znamo, kuda su ga metnuli.« A žene, koje su ostale kod groba, dok su se čudile, što se to moglo dogoditi, opazile su dvojicu anđela u sjajnom odijelu i veoma su se prestrašile. Tada im progovori jedan od anđela: »Ne bojte se! Vi tražite Isusa Nazarećanina, raspetoga! Što tražite živa među mrtvima. Uskrsnuo je, nema Ga više ovdje! Evo mjesto, gdje su ga metnuli. Nego idite i recite njegovim učenicima, da pred vama ide u Galileju. Tamo ćete Ga vidjeti, kako vam je unaprijed rekao.«

3. **Podmićivanje stražara od svećeničkih glavara.** Kad su žene otišle od groba, povratili su se neki od stražara u grad i javili su svećeničkim glavarima, što se dogodilo. Oni su nakon

viječanja s ostalim starješinama dali vojnicima mnogo novaca i rekli im: »Kažite: noću su došli njegovi učenici i ukrali su njegovo tijelo, dok smo mi spavali. A ako to čuje Pilat, mi ćemo ga umiriti i načinit ćemo, da vam ništa ne bude.« Vojnici su primili novac i učinili su po naputku starješina, te se razglasila među Židovima ova vijest.

Prijevara svećeničkih glavara bila je ne samo grešna, jer su hotimice zatvarali oči pred istinitim događajima, nego po sebi i vrlo plitka, jer kad bi stražari spavali, nikako ne bi mogli znati, tko je došao ukrasti Isusovo tijelo. Osim toga bili bi stražari od Pilata za svoj nemar strogo kažnjeni.

4. **Isusovo ukazivanje pobožnim ženama.** Žene, koje su se po uputi anđela vraćale od Isusova groba, radosno su se požurile, da jave Isusovim učenicima, što su vidjele i čule kod njegova groba. I gle, na putu ih je susreo Isus i oslovio ih: »Zdravo!« A one su pristupile obujmile njegove noge i poklonile mu se. Tada im Isus reče: »Ne bojte se! Idite, javite mojoj braći (t. j. apostolima), neka idu u Galileju, i ondje će me vidjeti.«

5. **Petar i Ivan kod Isusova groba.** Na vijest Marije Magdalene potrčali su Petar i Ivan do Isusova groba. Ivan je prispio prvi do groba, ali nije ušao, dok nije došao Petar, i ovaj je najprije ušao u grob, a za njim Ivan. Obojica su se nagnuli nad grob i vidjeli u njemu položeno platno i napose složen ručnik, kojim je bila povijena Isusova glava. Po tom se obojica vrate kući. Istoga dana javio se Isus samome apostolu Petru.

ISUS SE UKAZUJE MARIJI MAGDALENI

6. **Isus se javio Mariji Magdaleni.** Marija Magdalena povratila se k Isusovom grobu, nakon što je obavijestila apostole Petra i Ivana, stala je vani pred grobom i plakala je. Plačući sagnula se prema grobu i vidjela je dva anđela, jednoga povrh mjesta, gdje je bila ležala Isusova glava, a drugoga kraj mjesta, gdje su bile ležale Isusove noge. Na upit anđela, zašto plače, reče ona: »Uzeše moga Gospoda, i ne znam, kamo ga položiše.« Ovo rekavši, obazre se natrag i vidje Isusa, ali ga ne prepozna, a Isus je upita: »Ženo, što plačeš, koga tražiš?« Misleći da je vrtlar, ona mu kaže: »Gospodine, ako si ga ti uzeo, kaži mi, kamo si ga metnuo, da ga ja uzmem!« Isus joj se tada očitova poznatim glasom, pozvavši je: »Marijo!« Ona se na to okrene, i prepozna ga i reče: »Rabboni (= moj učitelju)!« Isus joj reče: »Nemoj me čvrsto držati, jer još nisam uzašao k Ocu svome, nego idi k mojoj braći i reci im: Uzlazim k Ocu svome i k Ocu vašemu, k Bogu svome i k Bogu vašemu.« I Marija Magdalena otide te javi učenicima, kako je vidjela Gospoda, i što joj je rekao, ali joj oni nisu vjerovali.

7. **Isus se ukazuje dvojici učenika na putu u Emaus.** Istoga dana, kad je Isus uskrsnuo, išli su dvojica Isusovih učenika iz Jerusalema u mjesto Emaus, udaljeno oko šezdeset stadija (1 stadij = oko 200 metara, dakle ukupno oko 12 km daljine). Putem su se razgovarali o svemu, što se dogodilo. Tada im se pridruži sam Isus, da ide s njima, ali ga oni nisu prepoznali. Isus ih upita: »O čemu to tako žalosni razgovarate putem?« I jedan od njih, po imenu Kleofa, odgovori mu: »Zar si ti jedini stranac u Jerusalemu, te ne znaš, što se u njemu dogodilo ovih dana?« I upita ih: »Što?« Tada mu oni ispripovjede o Isusu Nazarećaninu, kako je on bio prorok, silan u djelu i riječi pred Bogom i svim narodom. Njega su osudili svećenički glavari i narodni knezovi na smrt i raspeli ga. »A mi smo se nadali,« — kažu oni, »da će on otkupiti Izraela. Ali sada je već nakon svega toga treći dan, kako se to dogodilo. Pa i neke žene od naših, koje su bile rano ujutro kod groba, uplašile su nas, i budući da nisu našle njegova tijela, došle su govoreći, da su im se ukazali anđeli, koji vele, da on živi. I pošli su neki od naših ka grobu i našli su, kako su rekle žene, ali njega nisu vidjeli.« Tada im Isus reče: »O bezumni sporoga srca za vjerovanje svega, što su govorili proroci! Nije li trebalo, da sve to Krist pretrpi i tako uđe u svoju slavu?« I tada im počne tumačiti od Mojsija i svih proroka, što je o njemu pisano u Svetom Pismu. U tom razgovoru približili su se mjestu, u koje su išli, a on se pričini, kao da ide dalje. Ali oni su ga vruće molili govoreći: »Ostani s nama, jer je blizu večer, i dan je

već na izmaku.« I uđe i ostane s njima. A kad je sjedio s njima za stolom, uzeo je kruh, blagoslovio, prelomio i dao im ga. Tada im se otvore oči, te su ga prepoznali, a njega nestade ispred njihovih očiju. I rekoše jedan drugomu: »Nije li naše srce u nama gorjelo, kad nam je putem govorio i tumačio Pisma?« I odmah ustavši vrate se u Jerusalem i nađu na okupu jedanaestoricu apostola i one, koji su bili s njima. Oni su govorili, da je Gospod doista uskrsnuo i ukazao se Simonu (Petru), a ova dvojica ispripovjede im, što im se dogodilo na putu, i kako su ga prepoznali po lomljenju kruha.

Od dvojice učenika, koji su išli u Emaus, spominje se poimence Kleofa, a za drugoga drži predaja, da je bio sv. Luka, koji je u svom Evanđelju zapisao ovaj događaj. Njihov razgovor otkriva nam raspoloženje ostalih učenika nakon Isusove smrti i neku opću suzdržljivost, da nisu skloni vjerovati prvim vijestima o Isusovu uskrsnuću, dok ih točno ne provjere. U drugu ruku vidi se, da su još uvijek bili pod dojmom jednostranog shvaćanja Isusova mesijanskog kraljevstva, zamišljajući ga samo kao slavnog pobjednika, a ne i kao poniženog patnika za otkup ljudskih grijeha. Ali budući da su u duši bili željni znati pravu istinu, Gospod je našao načina, da ih pouči i razbistri njihove sumnje, te im se i sam ukazao i dao im se prepoznati po znaku presvete Euharistije.

8. **Isus se ukazuje apostolima; uskrsni darovi.** Dok su učenici, koji su se vratili iz Emausa, razgovarali s apostolima kasno uveče, a kućna su vrata bila zatvorena radi straha pred Židovima, najednom stane Isus među njih i pozdravi ih riječima: »Mir vama! Ja sam. Ne bojte se!« Apostoli uplašeni mislili su, da vide duha, a Isus im reče: »Šta se plašite? Pogledajte ruke moje i noge! Ja sam glavom. Opipajte me i uvjerite se, jer duh nema mesa ni kosti, kao što vidite, da ja imam!« I ovo rekavši pokaza im ruke i noge. Budući da oni još nisu vjerovali od radosti i čudili su se, reče im: »Imate li ovdje što za jelo?« A oni mu dadu komad pečene ribe i meda u saću. On uze i jede pred njima. I reče im: »Ovo su riječi, koje vam rekoh, dok sam još bio s vama, da se ima sve ispuniti, što je pisano za mene u zakonu Mojsijevu, u prorocima i u psalmima.« Tada im se otvori razum, da razumiju Pisma. I reče im: »Tako je pisano: Krist treba da trpi i uskrsne od mrtvih treći dan, i da se propovijeda u njegovo ime pokora za oproštenje grijeha među svim narodima počevši od Jerusalema.« I opet im reče: »Mir vama! Kao što je Otac poslao mene tako i ja šaljem vas.« Rekavši ovo dahne u njih i reče im: »Primite Duha Svetoga! Kojima oprostite grijehe, bit će im oprošteni, a kojima zadržite, bit će zadržani!«

Isus je na rastanku s apostolima rekao, da im *ostavlja i daje* svoj *mir*. Prvo, što im je poslije uskrsnuća zaželio i donio, bio je mir,

potreban njihovim zastrašenim dušama. Kad je apostole uvjerio o zbiljskoj stvarnosti svog uskrsnuća, utvrdio je i njihovu vjeru napomenuvši im, kako se na njemu ispunilo sve ono, što je u Sv. Pismu od davnina, unaprijed bilo o njemu prorečeno.

Budući da je Isusa poslao Otac nebeski na svijet, da donese mir ljudima, tj. da pomiri grešne ljude s Bogom, predaje Isus tu istu vlast svojim apostolima, da po primljenoj moći Duha Svetoga opraštaju u ime Božje ljudima grijehe. Predavanjem ove vlasti naredio je Isus Krist *sakramenat pokore*. Apostoli predali su dalje tu vlast svojim zakonitim nasljednicima, biskupima i svećenicima. Tako se po Isusu započeto djelo opraštanja grijeha i pomirenja ljudi s Bogom nastavlja po apostolima, biskupima i svećenicima u Crkvi Kristovoj kroz sva vremena.

9. **Isusovo ukazanje apostolima s Tomom.** Kad se Isus ukazao svojim apostolima na sam dan uskrsnuća, nije među njima bilo Tome, nazvanog Didim (= blizanac). Govorili su mu dakle drugi učenici, da su vidjeli Gospoda, a on im reče: »Dok ne vidim na rukama njegovim znaka od čavala i ne metnem prsta svoga u mjesto od čavala i ne metnem ruke svoje u rebro njegovo, ne ću vjerovati.« Poslije osam dana opet su bili njegovi učenici unutra, i Toma s njima. I dođe Isus, kad su bila vrata zatvorena, i stade na sredinu, i reče: »Mir vama!« Zatim kaže Tomi: »Metni prst svoj ovamo, i vidi ruke moje, i pruži ruku svoju i metni u rebro moje, te ne budi nevjeran, nego vjeran!« Toma odgovori i reče mu: »Gospod moj i Bog moj!« Kaže mu Isus: »Toma, pošto si me vidio, vjeruješ. Blaženi oni, koji ne vidješe, a vjeruju!«.

Premda Tomino nepovjerenje prema jednodušnom svjedočanstvu desetorice apostola nije bilo opravdano, ipak je ono znak, da apostoli nisu bili lakovjerni u provjeravanju vijesti o Isusovu uskrsnuću. Kad se dakle Toma vlastitim očima i stvarnim dodirom Isusovih rana imao prilike nedvojbeno uvjeriti o zbiljskoj istinitosti Isusova uskrsnuća, ispovjedio je skrušeno svoju vjeru u Isusovo čovječanstvo i božanstvo zajedno. Zato je njegova ispovijest vjere jače svjedočanstvo za Isusovo uskrsnuće od vjere svih drugih apostola. Ipak Tomin čin vjere, koji je uslijedio tek nakon viđenja vlastitim očima i dodira vlastitim rukama, nije toliko zaslužan, kao čin vjere onih, koji vjeruju u Isusovo uskrsnuće po propovijedanju i svjedočanstvu apostola i njihovih nasljednika, a to je daleko pretežnija većina svih kršćana. Malo bi bilo ljudi, koji bi se mogli spasiti, kad bi bili upućeni na vlastito viđenje i pipanje pojave uskrsnulog Isusa. Ali opstanak kraljevstva Isusove Crkve kroz stoljeća i tisućljeća neprestano je svjedočanstvo Isusova uskrsnuća od mrtvih.

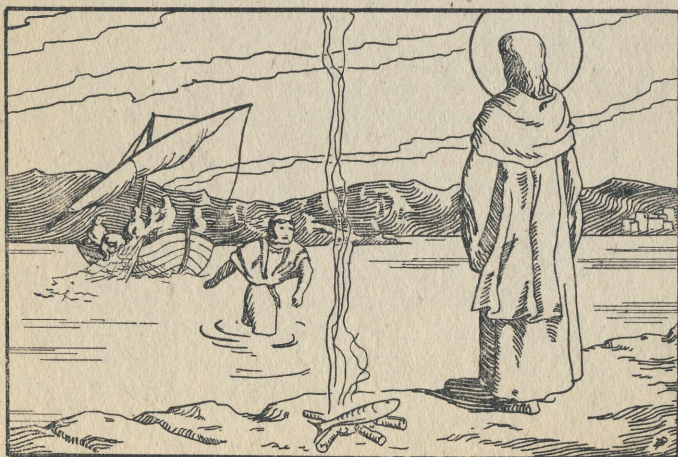
ISUSOVA POSLJEDNJA UKAZANJA I NAREDBE I NJEGOVO UZAŠAŠĆE NA NEBO

Poslije svoga uskrsnuća Isus se još kroz 40 dana u različitim prigodama javljao apostolima i učenicima sve do svoga uzašašća na nebo. Budući da je u to vrijeme htio svojim uče-

nicima dati još nekoliko važnih uputa i odredaba s obzirom na širenje i upravu svoga kraljevstva, a za te stvari nije bio apostolima podesan boravak u Jerusalemu, gdje su na njih stalno vrebale zasjede Židova, poručio im je Isus, neka idu u Galileju, da im se tamo javi.

Boravak u Galileji mnogo je apostole podsjećao na Isusa; a sada, kad njega nije bilo s njima, osjećali su se kao ovce bez svoga najboljeg pastira. Budući da nisu točno znali dana, kad će im se Isus javiti, zadržavali su se ponajviše kod Tiberijadskog jezera, gdje su se opet počeli baviti ribarstvom, dok ne prime od Isusa daljnje odredbe o svom djelovanju i o širenju Njegova kraljevstva na zemlji.

1. **Isus blagosliva ribolov svojih učenika.** Na obali Tiberijadskog jezera našli su se zajedno sedmorica učenika, i to Simon Petar, Toma blizanac, Natanael iz Kane u Galileji, Zebedejevi sinovi Jakov stariji i Ivan, i još dvojica, koji se ne spominju poimence. Petar je odlučio, da ide loviti ribe, a ostali mu rekoše, da i oni idu s njime. I izvezu se u ribarskom čamcu na jezero, ali cijele noći nisu ništa uhvatili. Kad je već bilo jutro, stao je Isus na obali, ali ga učenici nisu odmah prepoznali. Isus ih upita: »Djeco, imate li što za jelo?« Oni odgovore: »Nemamo«. Na to im reče: »Bacite mrežu s desne strane čamca i naći ćete!« Oni učine tako, i nisu mogli izvući mreže od mnoštva riba. Tada reče Ivan Petru: »To je Gospod!« Kad je to čuo Petar, pripaše svoj ogrtač (jer je bio obučen samo u košulji) i skoči u more. Ostali su se učenici primicali lađicom prema kopnu, od koga su bili udaljeni oko 200 lakata (oko 100 m.), vukući mrežu s ribama. Kad su izašli na kopno, opaze že-

ISUS SE UKAZUJE UČENICIMA NA OBALI GENEZARETSKOG JEZERA

ravicu i na njoj pristavljenu ribu i kruh. A Petar izvuče mrežu, i izvadi iz nje 153 velike ribe. Isus im reče: »Hajde, doručkujte!« I dade im kruha i ribe. To je bilo treće Isusovo ukazanje apostolima, otkako je pobijedio smrt i slavno uskrsnuo od mrtvih.

Čudom uspješnog ribolova Isus je ponovno poslije svog uskrsnuća potvrdio, da je pravi Sin Božji.

2. **Isus predaje Petru vrhovnu vlast.** Poslije doručka upita Isus Simona Petra: »Simone Ivanov, ljubiš li me većma, nego ovi?« Petar odgovori: »Da, Gospode, ti znaš, da te ljubim«. Reče mu Isus: »Pasi jaganjce moje!« I opet ga upita: »Simone Ivanov, ljubiš li me većma, nego ovi?« Petar odvrati: »Da, Gospode, ti znaš da te ljubim!« Isus mu kaže: »Pasi jaganjce moje!« I upita Isus po treći put: »Simone Ivanov, ljubiš li me?« I ožalosti se Petar, što ga po treći put upita: ljubiš li me? i odgovori mu: »Gospode, ti sve znaš; ti znaš, da te ljubim«. Isus mu reče: »Pasi ovce moje! Zaista, zaista ti kažem, kad si bio mlađi, opasivao si se i hodio si, kuda si htio; a kad ostariš, raširit ćeš svoje ruke i drugi će te opasivati i odvesti, kamo ti ne ćeš.« A ovo je Isus rekao naviještajući, kakvom će smrću (raspet na križ) proslaviti Boga.

Isusov trokratni upit Petru kao da podsjeća na Petrovo trokratno zatajenje, radi kojeg se Petar već skrušeno pokajao, pa kad je Isus vidio njegovu ljubav, povjerio mu je najodlučniju službu, da vodi opću brigu nad svim Kristovim duhovnim stadom, gdje se pod slikom jaganjaca razumijevaju obični vjernici, a pod ovcama glavari, t. j. ostali apostoli i učenici, kasnije biskupi i svećenici. Time je Isus u Petrovoj osobi konačno utvrdio onu vrhovnu upravnu, sudačku i učiteljsku vlast u Kristovoj Crkvi, koju mu je obećao prigodom predavanja ključarske vlasti, t. j. da će poslije Isusova odlaska sa zemlje na nebo Petar biti vrhovnim vidljivim glavarom novoosnovanog kraljevstva Kristove Crkve. Glavni uvjet za dobro vršenje te vlasti jest ljubav prema Kristu i njegovu duhovnom stadu. Završnim riječima Krist je Petru prorekao, da će ga i u načinu smrti nasljedovati, t. j. da će vjeran Kristu umrijeti za njega razapet na križ, što se ispunilo između g. 64. i g. 67., kad je za Neronova progona bio osuđen na smrt i strmoglavce razapet na križ na vatikanskom brežuljku u Rimu.

3. **Isus predaje apostolima vlast naučavati sve narode.** Među ukazanjima Isusovim poslije uskrsnuća osobito je bilo svečano ono pred apostolima na gori u Galileji i pred 500 učenika. Na to je ukazanje Isus upućivao apostole odmah nakon uskrsnuća u Jerusalemu. I kad su ga vidjeli, poklonili su mu se. A Isus pristupi k apostolima i reče im: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Idite, dakle, i naučavajte sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga; učeći ih, da drže sve što sam vam zapovjedio. I evo, ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta.«

Ovim je riječima Isus predao apostolskom zboru svoju trostruku vlast, i to: *učiteljsku,* da naučavaju sve narode; *svećeničku,* da dijele ljudima sakramenat krštenja, a prema već prije danom ovlašćenju i druge sakramente; *upravnu,* da u ime Kristovo naređuju, što treba da vjernici vrše za svoje spasenje. U vršenju ove trostruke vlasti Isus ostaje na nevidljiv način s apostolima i njihovim nasljednicima za sva vremena. Ujedno je Isus ovom prigodom svečano naredio sakramenat svetoga krštenja.

Dužnost primiti sakramenat svetoga krštenja kao uvjet spasenja, naglasio je Isus Krist osobito prigodom svoga posljednjeg ukazanja u Jerusalemu četrdeseti dan poslije uskrsnuća, kad je rekao: »Idite po svem svijetu i navještajte evanđelje svakom stvorenju! Tkogod uzvjeruje i pokrsti se, spasit će se, a tkogod ne uzvjeruje, bit će osuđen«.

Za potvrdu istinitosti vjere u Kristovu nauku Isus je upozorio na mnoga čudesa, koja će u njegovo ime moći činiti mnogi od onih, koji budu vjerovali u njega, rekavši: »A za onima, koji uzvjeruju, ići će ovi znaci: U moje će ime izgoniti đavle; novim će jezicima govoriti; uzimat će zmije, i ako što smrtno popiju, ne će im nauditi; na bolesnike će stavljati ruke i ozdravljivat će.«

Istinitost ovih riječi potvrđuju mnogobrojna čudesa, što su ih u ime Isusovo činili apostoli i njihovi učenici, kad su širili i propovijedali evanđelje među raznim narodima.

4. **Isusovo uzašašće na nebo.** Na rastanku u Jerusalemu rekao je Isus apostolima, neka se ne razilaze, nego neka čekaju

ISUSOVO UZAŠAŠĆE NA NEBO

u gradu, dok ne prime jakost Duha Svetoga, kojega im je On obećao poslati od Oca. Potom je poveo apostole na goru Maslinsku, blagoslovio ih i počeo se uzdizati na nebo. Dok su učenici gledali za njim, dođe sjajan oblak i zakloni ga. I pojave se dva anđela u ljudskom liku u bijelim haljinama, te rekoše onima, koji su gledali prema oblaku, za kojim je iščeznuo Isus: »Ljudi Galilejci! Što stojite, gledajući na nebo? Ovaj, koji se od vas uznio na nebo, tako će doći, kao što ste vidjeli gdje ide na nebo«. I oni poklonivši se ničice vrate se u Jerusalem hvaleći i blagoslivajući Boga.

Svojim uzašašćem na nebo Isus je opet učinio novo čudo svoje svemogućnosti, kojim je slavno završio svoj vremeniti boravak na zemlji. On, koji kao Sin Božji od vijeka kraljuje s Bogom Ocem, pridružio je sada toj slavi i proslavljeno svoje čovječje tijelo. U toj će se slavi na sudnji dan opet pojaviti silazeći na nebeskim oblacima na zemlju, da sudi svima ljudima. On je svima pokazao put, kako se dolazi do nebeske slave, jer je sam sebe ponizio, poništivši se do smrti na križu; zato ga je Bog uzvisio, da mu se pokloni sve, što je na nebu, na zemlji i pod zemljom; i nema ni u kojem drugom imenu ljudima spasenja, nego jedino u imenu Isusa Krista raspetoga i uskrsnuloga našeg Spasitelja. Spomen na Isusovo uzašašće na nebo slavimo na blagdan Spasovo, u četvrtak — četrdeseti dan poslije Uskrsa.

ŠIRENJE KRALJEVSTVA BOŽJEGA ZA DJELOVANJA APOSTOLA

DOLAZAK DUHA SVETOGA

1. **Izbor apostola Matije.** Poslije Isusova uzašašća na nebo vratili su se apostoli s Maslinske gore u Jerusalem. Tu su se stalno sastajali u blagovaonici na molitvu zajedno s Isusovom Majkom i pobožnim ženama i čekali su po Isusovu obećanju dolazak Duha Svetoga. Nakon otpada izdajnika Jude Iškariota, koji je u očaju počinio samoubistvo, trebalo je popuniti mjesto otpalog apostola. Zato je u te dane ustao apostol Petar u zboru od 120 ljudi i predložio, da se mjesto Jude izabere netko drugi za apostolsku službu, i to između onih ljudi, koji su bili svjedoci Isusova djelovanja od vremena njegova krštenja pa do uzašašća na nebo. Zbor predloži na izbor dvojicu: Josipa (nazvanog Barsaba) i Matiju, i pomoli se riječima: »Ti, Gospode, koji poznaješ srca svih, pokaži, koga si od ove dvojice izabrao, da primi mjesto ove apostolske službe, iz koje je ispao Juda«. I bace kocke na njih dvojicu, a koc-

ka pade na M a t i j u, te bi pribrojen kao apostol k ostaloj jedanaestorici.

Rukovodeći izbor novog apostola nastupio je Petar prvi puta u vršenju vrhovne apostolske vlasti, koju su Petru priznavali svi apostoli i Isusovi učenici na temelju Isusovih riječi: »Pasi jaganjce i ovce moje.«

2. **Silazak Duha Svetoga.** Kad se navršilo pedeset dana poslije Isusova uskrsnuća (odnosno deset dana poslije njegova uzašašća na nebo), bili su učenici svi zajedno na istom mjestu. Najedamput nastao je šum s neba, kao kad duva silan vjetar, i napunio je svu kuću, gdje su sjedjeli. I pokazali su se razdijeljeni jezici kao od vatre, i sjedne po jedan na svakoga od njih. I napunili su se svi Duha Svetoga te su stali govoriti tuđim jezicima, kako im je Duh Sveti davao govoriti. A budući da je bio židovski blagdan Pedesetnica, bilo je u to vrijeme u Jerusalemu stranaca iz raznih krajeva i narodnosti. Kad je mnoštvo čulo apostole, gdje govore njihovim jezicima, čudilo se govoreći: »Nisu li ovo, što govore, Galilejci, pa kako mi čujemo svaki svoj jezik, u kom smo se rodili?« Svi su se divili i zbunjeni pitali se: »Šta će ovo biti?« A drugi stali su se podrugivati govoreći: »Napili su se slatkoga vina.« Tada je ustao Petar s jedanaestoricom i rekao: »Ljudi Židovi, i vi svi, koji stanujete u Jerusalemu! Poslušajte pozorno moje riječi! Nisu ovi pijani, kao što vi mislite, jer je istom treća ura dana (tj. devet sati ujutro), nego se ovo ispunilo, što je rekao prorok Joel: I z l i t ć u D u h a s v o j e g a n a s v a k o t i j e l o.

SILAZAK DUHA SVETOGA

Ljudi. Izraelci, čujte ove riječi: Vi ste svojim zločinačkim rukama pribili na križ i ubili Isusa Nazarećanina, koga je Bog potvrdio među vama čudesima. Ali njega je Bog oživio od mrtvih, čemu smo mi svi svjedoci. Božjom desnicom uzdignut na nebesa primio je od Oca obećanog Duha Svetoga i izlio ga, kao što svi vi vidite i čujete. Bez ikakve sumnje neka dakle zna sav Izrael, da je Bog ovoga Isusa, koga ste vi razapeli, učinio Gospodom i Kristom!«

Kad su ljudi ovo čuli, vrlo su se ražalili u srcu i rekli su Petru i ostalim apostolima: »Što ćemo činiti, ljudi braćo?« A Petar im reče: »Pokoru činite i neka se krsti svaki od vas u ime Isusa Krista za oproštenje svojih grijeha, i primit ćete dar Duha Svetoga!... Spasite se od ovoga pokvarenog naraštaja!«

Na Petrove riječi pokrstilo se onog dana oko 3000 ljudi i pridružilo se vjerskoj zajednici nazvanoj k r š ć a n i. To je bio početak ili r o đ e n d a n K r i s t o v e C r k v e.

DJELOVANJE APOSTOLA I ZAPREKE SINAGOGE

1. **Čudesno ozdravljenje hroma od rođenja.** Nekoga dana išli su Petar i Ivan oko 9 ure (tj. u 3 sata popodne) u hram. Pred hramskim vratima prosio je milostinju neki čovjek, koji je bio hrom od rođenja, i svaki bi ga dan donosili onamo i odnosili odanle. Kad su kraj njega prolazili Petar i Ivan, pogleda hromi na njih moleći milostinju, a Petar mu reče: »Srebra i zlata nemam; nego što imam, to ti dajem. U ime Isusa Krista Nazarećanina ustani i hodaj!« I primi hroma za desnicu i podigne ga. I odmah su se utvrdila njegova stopala i gležnjevi; on je skočio, ustao i počeo hodati i pošao je s njima u hram zahvaljujući Bogu. Kad su ga ljudi vidjeli, da je ozdravljen i hvali Boga, veoma su se čudili i skupili su se oko apostola. Kad je to vidio Petar, progovori narodu: »Ljudi Izraelci! Što se čudite ovomu ili što gledate na nas, kao da smo mi svojom silom ili pobožnošću učinili, da ovaj hoda? Bog otaca naših proslavio je Sina svoga Isusa. Vi ste se odrekli Sveca i Pravednika i zatražili ste, da vam se pokloni ubojica. Ubili ste početnika života, koga je Bog oživio od mrtvih, čemu smo mi svjedoci. Poradi vjere u njegovo ime ovaj je pred svima vama zadobio potpuno zdravlje. Znam, braćo, da ste to učinili iz neznanja, kao što i vaši glavari. Pokajte se dakle i obratite se, da se unište vaši grijesi!« Na ove Petrove riječi obratilo se opet mnogo ljudi tako, te je broj kršćana narastao do 5000.

2. **Veliko vijeće sprečava djelovanje Petra i Ivana.** Dok su Petar i Ivan govorili narodu o Isusovu uskrsnuću, naišli su na njih svećenici, hramski zapovjednik i saduceji. Oni su bili ogorčeni, što apostoli propovijedaju narodu o Isusovu uskrsnuću od mrtvih, pa ih zato uhvate i bace u zatvor. Sutradan skupili su se svećenički glavari i književnici te pozvavši Petra i Ivana u svoju sredinu upitali su ih: »Kakvom ste silom i u čije ime učinili ovo?« Tada se Petar napuni Duha Svetoga i odgovori: »Narodni poglavice i starješine, čujte! Ako nas danas ispitujete za dobro djelo, što smo ga učinili čovjeku bolesnu, i po kojem je ovaj ozdravio, onda znajte: U ime Isusa Krista Nazarećanina, koga ste vi raspeli, ali koga je Bog oživio od mrtvih, stoji ovaj pred vama zdrav! Kamen, koji ste vi odbacili, postao je ugaonim kamenom, i nema ni u jednom drugom spasenja, jer nema drugoga imena pod nebom danoga ljudima, u kojem bismo se mi mogli spasiti.«

Odgovoru Petra i Ivana glavari su se veoma začudili, jer su znali, da su ljudi neuki i priprosti, a poznavali su ih kao Isusove pristaše. I gledajući gdje s njima stoji izliječen čovjek, nisu znali, što da odgovore, nego su apostolima zabranili govoriti i učiti u ime Isusovo. Ali Petar i Ivan odgovore im: »Sudite, je li pravo pred Bogom, da vas većma slušamo, negoli Boga? Jer ne možemo ne govoriti, što smo vidjeli i čuli.« A veliko vijeće ponovno im se zaprijeti i otpusti ih.

Poredba Isusa s ugaonim kamenom znači, da je Isus Krist onaj, koji najčvršće spaja zidove nove zgrade Kristove Crkve. Ime *Isus znači* Spasitelj. Ovo je ime najsvetije svakom pravom kršćaninu, zato ga Crkva slavi posebnom svetkovinom na nedjelju od 2. do 5. siječnja, ili ako u te dane nema nedjelje, slavi se Ime Isusovo na 2. siječnja. U čast Imenu Isusovu mole se posebne litanije.

3. **Postojanost apostola u propovijedanju.** Apostoli su usprkos zabrani velikog vijeća nastavili s propovijedanjem Kristove vjere, a za dokaz, da je istinita nauka, koju propovijedaju, činili su u ime Isusovo mnoga čudesa. Ljudi su donosili k apostolima bolesnike i opsjednute i nastojali, da barem sjena apostola prođe preko bolesnika, i oni bi čudesno ozdravljali. Zato se svaki dan umnažao broj ljudi, koji su prigrlili Kristovu vjeru. Tada veliki svećenik i ostali članovi židovskog velikog vijeća, puni zavisti, dadu uhvatiti apostole i baciti ih u javni zatvor. Ali noću otvori Božji anđeo vrata zatvora i izvede apostole napolje te im reče: »Idite u hram i govorite ljudima o svim stvarima ovog života!« Oni su rano ujutro ušli u hram i stali poučavati narod.

Ujutro sazvao je veliki svećenik vijeće i naredio, da izvedu apostole iz zatvora, ali mu sluge jave, da su apostoli us-

prkos straža i zaključanih vrata nestali iz zatvora. Veliko se vijeće tomu veoma začudi. U to im neki čovjek javi, da su apostoli već u hramu i tamo poučavaju narod. Tada otiđe zapovjednik hrama sa slugama po apostole i dovede ih pred veliko vijeće. Veliki svećenik ih s prijekorom upita: »Nismo li vam strogo zabranili u ovo ime učiti, a vi ste napunili svojom naukom sav Jerusalem, i hoćete da izazovete na nas osvetu radi krvi ovoga čovjeka.« A Petar i apostoli odgovore: »Većma se treba pokoravati Bogu, nego ljudima! Bog naših otaca učinio je, da uskrsne Isus, koga ste vi ubili, objesivši ga na drvo. Ovoga je Bog uzvisio svojom desnicom za vladaoca i Spasitelja, da bude Izraelu na pokajanje i oproštenje grijeha.« Kad su to čuli glavari, veoma se rasrde i htjeli su apostole ubiti. Ali iz vijeća ustao je na obranu apostola ugledni učitelj zakona Gamaliel i rekao: »Ljudi Izraelci, ostavite ove ljude u miru, jer ako je ljudsko ovo djelo, propast će; ako li je od Boga, ne ćete ga moći uništiti. Što više, mogli biste se naći kao Božji protivnici.« Oni ga poslušaju, te odustanu od nakane, da ubiju apostole, ali su ih dali išibati, zabranili im govoriti u ime Isusovo i otpustili ih. Ali apostoli otišli su ispred velikog vijeća radosni, što su bili dostojni pretrpjeti osramoćenje radi Isusova imena. Oni nisu prestali, da svaki dan uče i propovijedaju Kristovo evanđelje u hramu i po kućama.

U životu apostola počelo se ispunjavati, što im je Krist prorekao, da će ih radi njegova imena proganjati, zatvarati i zlostavljati; ali svega toga nisu se apostoli bojali, jer su bili okrijepljeni od Duha Svetoga milošću stalnosti u Kristovoj vjeri.

ŽIVOT PRVIH KRŠĆANA

1. **Revnost prvih kršćana.** Broj onih, koji su se krštavali na propovijedanje apostola i primili Kristovu vjeru, svaki se dan povećavao. Oni su bili postojani u nauci, koju su im propovijedali apostoli, te su osnovali novu vjersku zajednicu, nazvanu kršćani. Svaki su se dan sastajali na zajedničku molitvu i lomljenje kruha (= prisustvovanje sv. Misi i primanje sv. Pričesti). Većina od njih davali bi svoju imovinu na raspolaganje apostolima, da je dijele među one, kojima je bilo od potrebe; i tako među njima nije bilo siromašnih. Među prvim kršćanima bilo je jedno srce i jedna duša; svi su se međusobno ljubili.

2. **Ananija i Safira.** Ipak se među prvim kršćanima pojavio kukolj među pšenicom. Neki čovjek Ananija sa svojom ženom Safirom proda svoju njivu, i u dogovoru sa svojom ženom zadrži jedan dio novaca za sebe, a drugi dio do-

nese da preda apostolima, kao da daje sav novac, što ga je dobio za njivu, na pomoć siromasima. Tada reče Petar: »Ananijo, zašto je sotona iskušao tvoje srce, da slažeš Duhu Svetomu? Kao što je njiva prije prodaje bila tvoja, tako je i ono, za koliko je bila prodana, bilo u tvojoj vlasti. Nisi slagao ljudima, nego Bogu!« Na te riječi sruši se Ananija na tle i izdahne. Kad je prošlo oko tri sata, uđe k Petru Ananijina žena Safira, ne znajući, što se dogodilo s njezinim mužem. Petar je upita: »Jeste li doista za toliko prodali svoju njivu?« Ona odgovori: »Da, za toliko!« Petar joj odvrati: »Zašto ste se dogovorili, da iskušavate Duha Gospodnjega? Gle, oni, koji su pokopali tvoga muža, pred vratima su, da iznesu i tebe.« I ona se sruši pred njim i izdahne. Tada dođu mladići, koji su ukopali njezina muža, uzmu je i ukopaju kraj njega. Kad se ovo pročulo među zajednicom kršćana, obuzeo je sve veliki strah.

Ananija i Safira sagriješili su time, što su se lažno pretvarali svojom darežljivošću. Oni su smjeli zadržati dio novca od prodane njive za sebe, a drugi dio pokloniti kršćanskoj zajednici, ali nije bilo pošteno, da pred apostolima iskazuju, da im predaju *sav* utržak, ne bi li ih smatrali plemenitima i velikodušnima. Za ovo lažno pretvaranje Bog je oboje kaznio smrću, — na opomenu prvih kršćana, kako je pred Bogom mrska laž i svaki grijeh.

3. **Mučeništvo đakona Stjepana.** Kad se umnožio broj kršćana, apostoli pokraj svoje glavne službe propovijedanja evanđelja i dijeljenja svetih tajna nisu dospijevali da se brinu za hranu siromaha. Zato sazvaše zbor učenika i rekoše: »Nije pravo, da mi ostavimo riječ Božju i da poslužujemo kod stolova. Nađite dakle, braćo, između sebe sedam poštenih ljudi, punih Duha Svetoga i mudrosti, koje ćemo postaviti nad ovim poslom, a mi ćemo se brinuti za molitvu i propovjedničku službu.« Tada izabraše sedmoricu ljudi, na koje su apostoli položili ruke i predali im vlast, da budu na pomoć apostolima vršeći niže službe. Ovi su se prozvali đakonima.

Polaganjem ruku apostoli su podijelili svojim pomagačima stepen *sakramenta sv. reda.* Apostoli primili su od samoga Isusa Krista puninu učiteljske, svećeničke i upravne vlasti, koju su prenosili polaganjem ruku na svoje nasljednike biskupe. Apostolima je već Isus Krist dao na pomoć 72 učenika, koji su imali manju vlast, nego apostoli, te su apostolima bili na pomoć u propovijedanju i dijeljenju sakramenata. Njih je naslijedio zbor svećenika, koji pomažu biskupe u službi, a svećenike pomažu danas đakoni, podđakoni i službenici nižih redova.

Među sedam prvih đakona osobito se odlikovao Stjepan, koji je bio pun milosti i u ime Božje činio velika čudesa. Protiv njega ustali su iz židovske zbornice učeni ljudi, da se s njim prepiru, ali nisu mogli odoljeti njegovoj mudrosti, jer je Duh Sveti govorio iz njega. Zato su pobunili protiv Stjepana

narod i starješine, te ga uhvatili i doveli pred veliko vijeće. I doveli su lažne svjedoke, koji su govorili, da Stjepan neprestano huli na sveto mjesto, i da govori protiv Mojsijeva zakona. Tada veliki svećenik upita Stjepana: »Je li tako?« Na to je Stjepan u poduljem govoru prikazao, kako je Bog iskazivao izraelskom narodu nebrojena dobročinstva i milosti, a on se postojano opirao Bogu. Svoj je govor završio Stjepan riječima: »Tvrdovrati i neobrezanih srdaca i ušiju! Kao što vaši oci, tako se i vi stalno protivite Duhu Svetomu. Ta kojega od proroka nisu vaši progonili? Ubili su i one, koji su unaprijed javljali dolazak Pravednika, kome ste vi sada postali izdajnici i ubojice.« Kad su to čuli oni u velikom vijeću, silno su se razgnjevili u svojim srcima i počeli su škripati zubima na njega. Stjepan, pun Duha Svetoga, pogleda na nebo i reče: »Eto, vidim nebesa otvorena i Sina čovječjega, gdje stoji s desne strane Bogu (Ocu).« Ali oni vičući iza glasa zatisnuli su svoja uha i navalili su jednodušno na njega. I izvukli su ga iz grada te ga stali kamenovati, a svjedoci su odložili svoje haljine do nogu mladića Savla, koji je također privolio na to, da ubiju Stjepana. Dok su Stjepana kamenovali, on je vapio: »Gospode, Isuse, primi moj duh!« Onda klekne na koljena i povika jakim glasom: »Gospode, ne primi im ovo za grijeh!« I kad je ovo rekao, preminuo je. Po tom su pobožni ljudi sahranili Stjepanovo tijelo mnogo plačući za njim.

Đakon Stjepan jest prvi mučenik za Kristovu vjeru. On je podao divan primjer nepokolebljive postojanosti u vjeri, i volio je umrijeti, nego se Kristu iznevjeriti. U najtežem času života Stjepan je savršeno ispunjavao Kristov nauk o ljubavi prema neprijateljima, te je jednako, kao što i Krist na križu, na času smrti molio za svoje neprijatelje i ubojice, da im Bog to ne primi za grijeh. Blagdan sv. Stjepana prvog mučenika slavi se odmah poslije Božića, na 26. prosinca.

ŠIRENJE KRŠĆANSTVA IZVAN JERUSALEMA

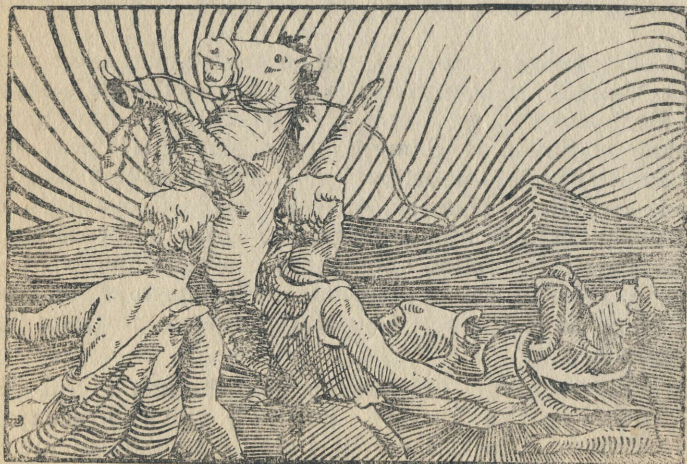
1. **Krštenje Samarjana.** Od onoga dana, kad je đakon Stjepan poginuo mučeničkom smrću, počeo je žestoko progoniti kršćane Savao iz Tarsa, koji je išao po kućama, da hvata kršćane, i predavao ih u tamnicu. Zato su se kršćani raspršili po judejskim i samarijskim krajevima, šireći svuda riječ Božju i potvrđujući je čudesima. Đakon Filip pokrstio je mnoge u Samariji, a po tom su došli apostoli Petar i Ivan i položili su na pokrštene ruke, da prime Duha Svetoga (dijeljenje svete Potvrde).

2. **Krštenje dvoranina etiopske kraljice.** Poslije pokrštavanja Samarjana otide đakon Filip po naputku anđela Gos-

podnjega u grad Gazu. Na tom putu vozio se čovjek dvoranin etiopske kraljice, vraćajući se iz Jerusalema, i čitao je proroka Isaiju. Filip, rasvijetljen Duhom Svetim, pristupi k dvoraninu i upita ga, da li razumije, što čita. On mu odgovori, da ne može razumjeti, ako ga tko ne uputi; i zamoli Filipa, neka sjedne k njemu na kola. A mjesto iz Sv. Pisma, koje je čitao, bilo je ovo: »Odveden bi kao jagnje na klanje, i ne otvori svojih usta, kao ovca, što je nijema pred strigačima«. Filip mu objasni, da se to odnosi na Isusa, kad je bio vođen na smrt, i nastavi s propovijedanjem evanđelja. Tako putujući naišli su na neku vodu, i dvoranin reče Filipu: »Evo vode! Zar mi što priječi, da se krstim?« Filip mu reče: »Ako vjeruješ od svega srca, možeš.« On odgovori: »Vjerujem, da je Isus Krist Sin Božji.« Tada dvoranin zaustavi kola i siđe s Filipom u vodu, gdje Filip pokrsti dvoranina. Kad su izišli iz vode, Duh Božji odnese Filipa, da ga dvoranin nije više vidio, i radosno je nastavio svoj put.

Obraćanje etiopskog dvoranina jest primjer, kako se Bog brine, da pomogne onim dušama, koje iskreno žele naći istiniti put k spasenju.

3. **Savlovo obraćenje.** Mladić Savao, rodom iz Tarsa u Ciliciji bio je vatreni pristalica farizejske stranke. On je silno mrzio kršćane i želio ih ubijati. Zato se ponudi židovskom velikom svećeniku, neka mu on dade pismeno ovlašćenje za zbornice u Damasku, ako tamo nađe pristalice Isusove nauke, da ih svezane dopremi u Jerusalem.

SAVLOVO OBRAĆENJE

Kad je Savao bio na putu već blizu Damaska, najedamput obasja ga svjetlost s neba. On padne na zemlju i začuje glas, gdje mu govori: »Savle, Savle, zašto me progoniš?« On reče: »Tko si ti, Gospode?« Glas s neba nastavi: »Ja sam Isus, koga ti progoniš. Teško ti je protiv bodila praćati se.« Savao dršćući i čudeći se upita: »Gospode, što hoćeš, da činim?« Gospod mu odgovori: »Ustani, uđi u grad, i tamo će ti se kazati, što ti treba činiti.« Ljudi, koji su putovali sa Savlom, zanijemili su od čuda, jer su čuli glas, a nisu nikoga vidjeli. A Savao je ustao sa zemlje i otvorenim očima nije ništa vidio. Tada ga pratnja primi za ruke i odvede ga u Damask. Tamo je bio tri dana slijep, te nije ništa jeo ni pio, nego se samo molio.

U Damasku bio je neki Isusov učenik Ananija. Ovomu se javi u viđenju Gospod i reče mu: »Ananijo, ustani i idi u ulicu, koja se zove ravna, i potraži u kući Judinoj Taršanina Savla. On će biti moja izabrana posuda, i iznijet će moje ime pred neznabošce i kraljeve i Izraelove sinove, jer ja ću mu pokazati, koliko mu valja trpjeti za moje ime.« Ananija odmah otide i nađe Savla, te metnuvši na njega ruke reče: »Savle, brate! Gospod Isus, koji ti se ukazao na putu, poslao me k Tebi, da progledaš i da se napuniš Duha Svetoga.« I odmah su spale s očiju njegovih kao ljuske, i on progleda, ustane i dade se krstiti, a potom se okrijepi jelom.

Savao je radi jednostranog odgoja od mladosti imao krivo uvjerenje o Kristu i njegovoj nauci, i zato je progonio kršćane, ali ga je Isus čudom obratio na put spasenja. Nakon obraćenja zvao se iz poniznosti svojim drugim imenom Pavao (prema latinskom Paulus = malen).

Poslije svoga obraćenja nakon nekoliko dana zalazio je Savao u zbornice u Damasku i počeo propovijedati o Isusu, da je Sin Božji. Kad su ga Židovi u Damasku htjeli radi toga ubiti, utekao je Savao iz Damaska te otišao u Arabiju, gdje je proboravio tri godine upoznavajući Kristovu nauku. Kad se povratio iz Arabije u Damask, opet je dospio u opasnost, da ga Židovi ubiju. Zato je utekao iz grada i došao u Jerusalem, gdje se javio Petru i ostalim apostolima i ispripovjedio im svoje obraćenje. Tako bi Savao primljen među apostole pod imenom Pavao, te se od sada dao na službu, da revno navješta Kristovo evanđelje.

4. **Petar obilazi kršćane po pokrajinama i čini čudesa.** a) O z d r a v l j e n j e E n e j e. Poslije Savlova obraćenja imali su kršćani u Judeji, Samariji i Galileji neko vrijeme mir. U to je vrijeme Petar pohađao kršćanske općine u pokrajinskim mjestima. Kad je došao u grad Lidu, nađe tamo čovjeka, ime-

nom Eneju, koji je osam godina bolovao od uzetosti. Petar mu reče: »Eneja! Gospod Isus Krist te ozdravljuje; ustani i uredi svoj ležaj?« I on odmah ustane na začuđenje mnogih, koji su stanovali u Lidi i okolini te se obratili na kršćanstvo.

b) Uskrisenje Tabite. U gradu Jopi bila je neka učenica Tabita, koja je činila mnogo dobra i davala milostinju siromasima. Ona se razboli i umrije. Kad su učenici u Jopi čuli, da Petar boravi u obližnjem gradu Lidi, poslali su po njega, neka bi brzo došao u Jopu. Kad je Petar došao, nađe mnogo siromašnih žena, koje su plakale za Tabitom pokazujući svoje haljine, što su ih dobile od Tabite. Tada se Petar pomoli nad odrom pokojnice i reče: »Tabito, ustani!« Ona otvori oči i ugledavši Petra sjedne. On joj pruži ruku i podiže je. Tada dozove vjerne i pokaza im Tabitu opet živu. Kad se to razglasilo u Jopi, mnogi su se obratili i vjerovali u Gospoda.

5. **Petrovo viđenje i obraćenje stotnika Kornelija.** U gradu Cezareji bio je stotnik italske čete, po imenu Kornelije. On je bio veoma pobožan, davao je mnogo milostinje narodu i postojano se molio Bogu. Jednoga dana oko devete ure (t. j. tri sata popodne) ukaže mu se u viđenju anđeo, koji mu reče: »Kornelije! Tvoje molitve i milostinje doprle su pred Boga. Pošalji sada u Jopu ljude, da ti odanle dovedu nekoga Simona, nazvanog Petra.«

Kornelije pošalje sutradan trojicu svojih ljudi u Jopu, da potraže Petra. Bilo je oko podneva, kad su se oni približavali gradu, a Petar je uzašao na krov kuće, gdje je stanovao, da se pomoli Bogu. Najednom ukaže mu se viđenje, kako se pred njim spušta plahta, u kojoj je bilo svakovrsnih životinja: četvoronožnih, gmazova i ptica, i začuje, kako mu neki glas govori: »Ustani, Petre; pokolji i jedi!« Petar odgovori: »Nipošto, Gospode, jer nikad nisam jeo što nečisto.« A glas mu odvrati: »Što je Bog očistio, nemoj govoriti da je nečisto!« To se ponovilo do tri puta, i viđenja je nestalo. Dok je Petar razmišljao, što bi to moglo značiti, dođu tri čovjeka, što ih je poslao iz Cezareje stotnik Kornelije, pred kuću, gdje je stanovao Petar, i upitaju: »Stanuje li ovdje Simon, nazvan Petar?« A Duh Božji reče Petru: »Evo, traže te tri čovjeka. Siđi i idi s njima ništa ne sumnjajući, jer sam ih ja poslao.« Petar siđe k njima i reče: »Ja sam onaj, koga tražite.« Oni mu kažu poruku svoga gospodara Kornelija, a Petar ih ugosti. Narednog dana zaputi se Petar s ovom trojicom i s nekoliko učenika u Cezareju.

Kornelije je međutim sabrao u svoju kuću svoje rođake i prijatelje, da s njima dočeka Petra. Kad je Petar ulazio u Kornelijevu kuću, iziđe mu ovaj ususret i padne pred noge Pe-

tru, da mu se pokloni. A Petar ga podigne i reče mu: »Ustani, i ja sam čovjek!« Na to mu Kornelije ispripovjedi, što mu se dogodilo. Tada je Petar razumio značenje svoga viđenja, da ne valja braniti neznabošcima ulazak u Kristovu Crkvu, i reče Korneliju: »Doista razumijem, da Bog ne gleda, tko je tko, nego je njemu mio od svakog naroda onaj, koji se njega boji i čini pravdu.« Potom je Petar poučio Kornelija i sve, koji su bili s njim u kući, o Spasitelju Isusu Kristu i nauci, koju je on naložio apostolima propovijedati. I dok je još Petar govorio, sišao je Duh Sveti nad sve, koji su ga slušali, i začudili su se oni, koji su došli s Petrom, kad su to vidjeli. A Petar reče: »Može li tko zabraniti vodu, da se ne krste ovi, koji su primili Duha Svetoga kao i mi?« I zapovjedi, da se svi pokrste u ime Gospoda Isusa Krista. Svi, koji su o tom čuli, slavili su Boga i govorili su: »Dakle i neznabošcima je Bog dao pokajanje za život.«

6. **Kršćani u Antiohiji.** Radi progona, što su zaredali protiv kršćana nakon mučeničke smrti sv. Stjepana, prebjegli su neki u Feneciju na sjeveru Palestine, osobito u grad Antiohiju, koji je tada brojao oko 700.000 stanovnika, a neki i na otok Cipar. Tu su propovijedali Kristovo evanđelje ne samo Židovima, nego i Grcima, koji su u znatnom broju primili Kristovu vjeru. To se doČulo u Jerusalemu, i zato apostoli pošalju u Antiohiju Barnabu, čovjeka puna Duha Svetoga i vjere. Njegovim djelovanjem povećao se broj vjernih u Antiohiji. On je doveo u Antiohiju i obraćenog Savla, nazvanog Pavla, iz njegova rodnog mjesta Tarsa, da mu bude na pomoć u propovijedanju u Antiohiji. Antiohijski obraćenici na vjeru Isusovu prvi su se prozvali kršćani, prema grčkoj riječi »hristianoi«, dok su se inače do toga vremena nazivali »braća«, »učenici Gospodnji« ili »sveti.«

7. **Petrovo čudesno izbavljenje iz tamnice.** G. 41. po Kr. postao je kraljem u Palestini Herod Agripa (unuk okrutnog Heroda, koji je dao pogubiti betlehemsku djecu). Htijući ugoditi Židovima počeo je Herod progoniti kršćane. Najprije dade pogubiti apostola Jakova starijega, brata Ivanova, a o blagdanu Pashe dade zatvoriti u tamnicu i apostolskog prvaka Petra s nakanom, da ga poslije Pashe dade pogubiti. Petar je bio u tamnici okovan dvostrukim verigama i pod četverostrukom stražom, svakom od četiri vojnika. Dok je Petar bio u tamnici, vjernici u Jerusalemu bez prestanka su se molili Bogu za njega. Noću uoči dana, kad je Petar trebao biti izveden pred sud, anđeo Gospodnji obasjavši nebeskim svijetlom tamnicu probudi

Petra riječima: »Ustani brzo!« I padnu mu verige s ruku. Anđeo mu reče: »Obuci se i obuj se te pođi za mnom!« I prošli su kroz straže, a kad su došli do željeznih vrata, ona im se sama otvorila. Izašavši napolje prešli su jednu ulicu, i tada odstupi anđeo od Petra. Petar sve do sada nije znao, da li je sve, što se s njim zbiva, samo viđenje ili zbiljska istina, a sada je došao k sebi i rekao: »Sad zaista znadem, da je Gospod poslao svoga anđela, da me izbavi iz ruku Herodovih.«

Potom dođe Petar do kuće učenika Marka, gdje su bili mnogi kršćani sabrani i molili se. Kad je pokucao na vrata, dođe djevojka Ruža, da čuje, tko je, i prepoznavši Petrov glas, od radosti ne otvori, nego dotrči unutra i javi, da Petar stoji pred vratima. A oni joj rekoše: »Ti si luda.« Ali ona je potvrđivala, da je tako. Tada stadoše govoriti: »To je njegov anđeo.« Kad je Petar jednako kucao, otvore mu, i prepoznavši ga čudili su se. A on im mahne rukom, da šute i ispripovjedi im, kako ga je Gospod izveo iz tamnice, te im reče, neka to jave apostolu Jakovu (mlađemu). Po tom je Petar otišao iz Jerusalema u drugo mjesto. Iz predaje je poznato, da je neko vrijeme boravio u Antiohiji i odanle ravnao kršćanskim općinama, a zatim je otišao u Rim.

PAVAO — APOSTOL NARODA

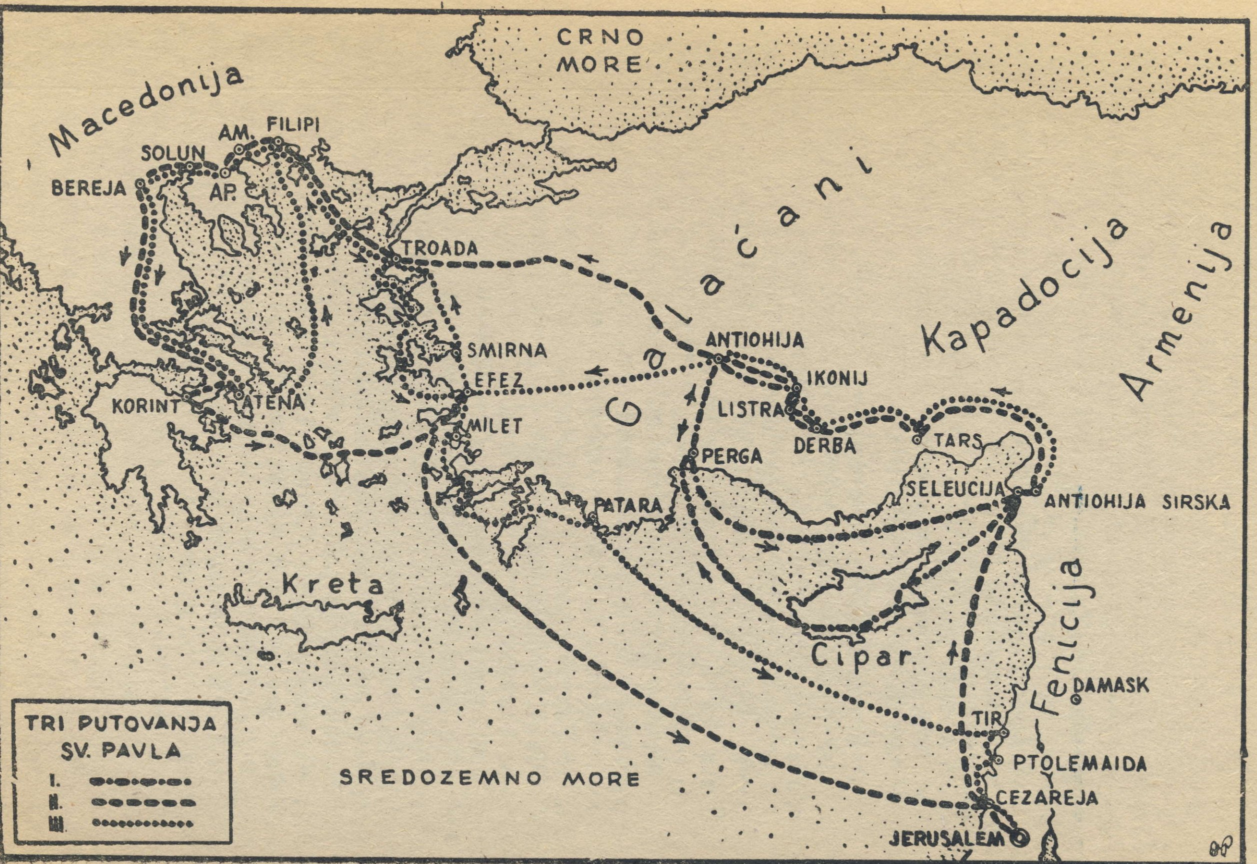
Nakon poduljeg boravka i uspješnog djelovanja Pavla i Barnabe u Antiohiji reče Duh Sveti tamošnjim starješinama: »Odvojite mi Barnabu i Savla (nazvanog također Pavla) za djelo, na koje sam ih pozvao.« Tada nakon posta i molitve polože na njih ruke i otpuste ih, da propovijedaju.

1. **Prvo Pavlovo putovanje** (g. 45 — 46). Iz Antiohije zaputi se Pavao u pratnji Barnabe i Marka do Seleucije, a odanle otplove na otok Cipar. Tu ih je lijepo primio namjesnik Pavao Sergije, čovjek razuman i željan čuti riječ Božju. Ali neki židovski vrač Elimah odvraćao je namjesnika od vjere, koju su propovijedali Pavao i Barnaba. Tada Pavao, pun Duha Svetoga, ukori vrača: »O sine đavolji i neprijatelju svake pravde! Eto ruke Gospodnje na tebe, i oslijepit ćeš, da ne vidiš sunca za neko vrijeme.« I vrač odmah oslijepi i stane oko sebe tražiti, da mu tkogod pruži ruku. Kad je to vidio namjesnik Pavao Sergije, vjerovao je diveći se Gospodnjoj nauci.

Iz otoka Cipra otplove Pavao i Barnaba u Pergu, a odanle u Antiohiju u Maloj Aziji. Tu su najprije propovijedali Židovima, a zatim neznabošcima, koji su radosno primali riječ

Božju. Ali Židovi su bili zavidni Pavlu i Barnabi na uspjehu te su ih istjerali iz grada. Slično su prošli i u gradu Ikoniju. Na daljnjem putovanju došli su Pavao i Barnaba u grad Listru. Tu je Pavao prigodom propovijedanja čudesno ozdravio nekog obraćenika hroma od rođenja riječima: »Ustani na svoje noge!« On je skočio i počeo hodati, a kad je to, vidio svijet, počeo je govoriti: »Bogovi su sišli k nama u čovječjem liku.« Za Barnabu su mislili, da je Zeus, a za Pavla, da je Hermes. I Zeusov svećenik dovede junce i donese vijence, te htjede da im prinese žrtvu. Na to Pavao i Barnaba, razdrijevši od uzbuđenosti haljine, skoče među svjetinu vičući: »Ljudi, šta to činite? I mi smo, kao i vi, smrtni ljudi, koji vam propovijedamo, da se od ovih ništavnih likova obratite Bogu živome, koji je stvorio nebo i zemlju i more i sve, što je u njima.« I jedva su odvratili ljude, da im ne žrtvuju. Ali potom su došli iz Antiohije neki Židovi i nagovorili su narod, da kamenuje Pavla; i izvuku ga iz grada misleći da je mrtav. Kad se Pavao osvijestio, otide s Barnabom dalje u grad Derbu. Obrativši ondje mnoge vraćali su se obojica preko Listre, Ikonija i Antiohije utvrđujući svagdje obraćenike u vjeri i postavljajući im svećenike. Napokon su se preko Perge povratili u sirsku Antiohiju, gdje su izvijestili kršćansku općinu, kako je Bog bio s njima i otvarao neznabošcima vrata vjere.

2. **Apostolski sabor u Jerusalemu** (g. 51). Među kršćanske obraćenike u Antiohiji došli su neki pokršteni, koji su prije bili Židovi, te su počeli učiti one, koji su iz neznaboštva prešli na kršćanstvo, ako se ne obrežu i ne drže Mojsijeva zakona, da se ne će moći spasiti. Pavao i Barnaba usprotivili su se toj nauci, i zato ih pošalju u Jerusalem, da se tamo riješi ovaj spor. U Jerusalemu sabrali su se apostoli i starješine na raspravu o toj stvari. Tada ustane Petar i reče: »Braćo! Vi znate, da je Bog od prvih dana izabrao između vas mene, da neznabošci iz mojih usta čuju evanđeosku riječ i da vjeruju. Bog nije postavio nikakve razlike među nama i njima, kad im je dao Duha Svetoga, kao i nama, i očistio vjerom njihova srca. Zašto, dakle, sada iskušavati Boga, da metnete na vrat učenicima jaram, koga nismo mogli nositi ni naši oci ni mi? Nego vjerujem, da ćemo se spasiti milošću Gospoda Isusa Krista, kao i oni.« Na to je zašutjelo prisutno mnoštvo i saslušalo Pavla i Barnabu, kako je Bog mnogim čudesima potvrdio njihovu nauku među neznabošcima. Na to ustane apostol Jakov (mlađi) i reče: »Braćo, s onim, što je kazao Simon, slažu se riječi proročke. Zato mislim, da nije potrebno uznemirivati one, koji se obraćaju k Bogu iz neznaboštva; jedino neka se ne kaljaju mesom, koje

CRNO MORE
Macedonija
BEREJA
SOLUN
AP.
AM.
FILIPI
TROADA
SMIRNA
EFEZ
MILET
KORINT
ATENA
Galačani
ANTIOHIJA
IKONIJ
LISTRA
DERBA
PERGA
PATARA
TARS
SELEUCIJA
ANTIOHIJA SIRSKA
Kapadocija
Armenija
Kreta
Cipar
Fenicija
DAMASK
TIR
PTOLEMAIDA
CEZAREJA
JERUSALEM
SREDOZEMNO MORE
TRI PUTOVANJA SV. PAVLA
I.
II.
III.

je žrtvovano idolima.« Po tom izaberu poslanike Judu i Silu, i po njima pošalju kršćanima u Antiohiju poslanicu, koja je sadržavala zaključak apostolskog sabora u Jerusalemu ovim riječima: »Našao je za dobro Duh Sveti i mi, da ne stavljamo više nikakva bremena na vas osim ovoga potrebnoga: da se čuvate od idolskih žrtava, od krvi udavljenoga i od bludnosti. Ako se budete toga čuvali, bit će vam dobro. Zdravo!« Kad je u Antiohiji bila pročitana ova poslanica, svi su se obradovali i utješili.

Apostolski sabor u Jerusalemu bio je prvi opći crkveni sabor, koji je rješavao jedno sporno vjersko pitanje pod predsjedanjem i ravnanjem apostolskog prvaka sv. Petra apostola. U kasnijim vremenima održano je diljem povijesti katoličke Crkve 20 općih crkvenih sabora, koji su se održavali pod vrhovnim ugledom i odobrenjem Petrovih nasljednika, rimskih biskupa ili papa.

3. **Drugo Pavlovo putovanje** (g. 51 — 54). Ne dugo poslije apostolskog sabora u Jerusalemu odlučio je Pavao, da pođe na drugo apostolsko putovanje. Iz Antiohije zaputio se s drugom Silom preko svoga rodnog mjesta Tarsa u Derbu, Listru, Ikonij i Antiohiju u Maloj Aziji, utvrđujući svagdje u vjeri obraćenike od prvog putovanja. Iz Listre poveo je Pavao sa sobom učenika Timoteja, kojega je kasnije zaredio za biskupa u maloazijskom gradu Efezu. Proputovavši Malu Aziju dođu u grad Troadu. Tu se pridružio Pavlu i učenik Luka, po zvanju liječnik, od sada vjeran pratilac Pavlov i pisac Evanđelja i Djela Apoštolskih. U Troadi vidio je Pavao u snu viđenje, kako mu se javio čovjek Macedonac i molio ga, da prijeđe u Macedoniju i pomogne im. Pavao se otputi s drugovima u Macedoniju i dođe u grad Filipe, gdje se među ostalima pokrstila neka bogobojazna žena skrletarica, imenom Lidija. Ona ih je primila u kuću. U tom gradu bila je neka djevojka, opsjednuta vračarskim duhom, te je svojim vračanjem donosila svojim gospodarima velik dobitak. Ona je pošla za Pavlom i njegovim drugovima i stala za njima vikati: »Ovo su ljudi, sluge Boga svevišnjega, koji nam javljaju put spasenja.« Nju je Pavao oslobodio od zloga duha riječima: »Zapovijedam ti u ime Isusa Krista, iziđi iz nje!« I ostavi je zao duh, a njezinim gospodarima bilo je to žao, jer im je propala nada na dobitak. Zato optuže Pavla i drugove pred poglavarima, da bune grad propovijedajući novu vjeru. Poglavari ih dadu išibati, baciti ih u klade i zatvoriti u tamnicu. O ponoći stali su Pavao i Sila pjesmom i molitvom slaviti Boga. Najednom se potrese zemlja tako, da su se uzdrmali tamnički temelji, i odmah su se otvorila tamnička vrata, i svima su spali okovi. Kad je to vidio tamničar, htio se ubiti

bojeći se, da mu ne uteku sužnji, ali mu Pavao reče: »Ne čini sebi nikakva zla, jer smo svi ovdje.« Tamničar padne pred Pavla i Silu i upita: »Gospodo, što mi treba činiti, da se spasim?« Oni mu rekoše: »Vjeruj u Gospoda Isusa Krista ti i tvoj dom!« I propovijedali su riječ Gospodnju njemu i svima u njegovoj kući, te su se još iste noći pokrstili. Kad su ujutro glavari poručili, neka Pavla i Silu puste iz tamnice, reče Pavao: »Pošto su nas, premda smo rimski građani, bez istrage javno šibali i bacili u tamnicu, sada hoće da nas tajno puste. Ne tako, nego neka sami dođu i neka nas izvedu!« Tada dođu poglavari i zamole ih za oproštenje, te ih ispratiše moleći, da iziđu iz grada.

Iz Filipa otputili su se Pavao i njegovi drugovi u Amfipolj i Apoloniju, a odande u veliki trgovački grad Solun, gdje je bilo mnogo Židova. Uz znatan broj Židova obratilo se ovdje na kršćanstvo i mnogo neznabožaca. Ali zavidni Židovi pobunili su narod protiv Pavla i njegovih drugova optužujući ih, da rade protiv carskih zapovijedi, jer govore o nekom drugom kralju Isusu. Poglavari ih ipak puste slobodne, te otputuju u Bereju, gdje su Pavlovi drugovi ostali propovijedati, dok se Pavao otputio u Atenu.

Već prvih dana, otkako je Pavao boravio u Ateni, ožalostio se, kad je vidio, da je grad pun likova lažnih bogova. Doskora se on upustio u raspravljanje sa Židovima u zbornici i na trgu s mudracima. Jedni su od njih pitali: »Što hoće ovaj brbljavac da kaže?« — a drugi: »Čini se, da propovijeda tuđe bogove«, jer im je govorio o Isusu i njegovu uskrsnuću. Napokon ga odvedu na trg Areopag, gdje se sabralo mnogo ljudi, da ga čuju. Tada im Pavao progovori: »Ljudi Atenjani! Po svemu vidim, da ste vi veoma bogobojazni, jer kad sam prolazio vašim gradom i promatrao vaše svetinje, našao sam žrtvenik, na kojem je napisano: Bogu nepoznatom. Što dakle ne znajući štujete, to vam ja propovijedam. Bog, stvoritelj svijeta i svega, što je na njemu, kao gospodar neba i zemlje ne stanuje u rukotvorenim hramovima; on ne prima službe od ljudskih ruku, kao da bi on što trebao, nego on sam daje svima život i disanje i sve. On je učinio, da od jednoga sav rod ljudski stanuje po svoj zemlji i postavio je određena vremena i međe njihovu stanovanju, da traže Boga, ne bi li ga kako napipali i našli, premda nije daleko ni od jednoga od nas, jer u njemu živimo, mičemo se i jesmo, kao što i neki od vaših pjesnika rekoše: njegov smo i rod. Kad smo dakle rod Božji, ne smijemo misliti, da je božanstvo kao zlato ili srebro ili kamen, kao tvorevina ljudske umjetnosti i mišljenja. Ali Bog je pregledao vremena tog

SV. PAVAO PROPOVIJEDA U ATENI NA AREOPAGU

neznanja, i sada naviješta ljudima, da svi svagdje čine pokoru, jer je odredio dan, kada će suditi svijetu po pravdi, i to po čovjeku, koga je odredio i pokazao svima, da su dužni vjerovati, jer ga je oživio od mrtvih.« Kad su čuli za uskrsnuće od mrtvih, jedni su se počeli rugati, a drugi su rekli: »Čut ćemo te o tom drugi put.« Tako Pavao otide između njih, ali su ipak neki pristali uz njega i vjerovali. Među njima bio je Dionizije Areopagita, koji je kasnije postao atenskim biskupom i umro mučeničkom smrću, i njegova žena Damara i drugi s njima.

Iz Atene otputova Pavao u Korint, gdje se obratio velik broj Grka i ponešto Židova, među njima i starješina zbornice Kripsa. Iz Korinta vratio se Pavao preko Efesa i Mileta u Jerusalem, a odanle u sirsku Antiohiju.

4. **Pavlovo treće putovanje** (g. 55 — 60). Poslije nekog vremena boravka u Antiohiji pošao je Pavao na treće putovanje. Posjetivši maloazijske kršćanske općine došao je u grad Efes. Tamo je našao neke učenike i upitao ih: »Jeste li primili Duha Svetoga?« Oni mu odgovore, da nisu ni čuli o Duhu Svetome, nego su se krstili Ivanovim krštenjem. Pavao im reče: »Ivan je krstio krštenjem pokore i govorio je narodu, da vjeruje u onoga, koji će doći za njim,« tj. u Isusa. Kad su oni to čuli, primili su pravo krštenje. Tada Pavao položi na njih ruke, i siđe na njih Duh Sveti te stadoše govoriti raznim jezicima i proricati.

U Efesu zadržao se Pavao više od dvije godine propovijedajući i čineći velika čudesa. Ljudi su stavljali Pavlove rupce i pojase na bolesnike, i ozdravljali su. Iz opsjednutih izganjao je u ime Isusovo đavle. Mnogi vjernici dolazili su k Pavlu i ispovijedali svoje grijehe. Mnogi, koji su se bavili čarolijama, sabrali su svoje knjige i javno ih spalili na trgu, premda su po njihovu računu vrijedile do pedeset tisuća dinara. Kad je Pavao odvratio ljude od štovanja idola, nisu htjeli više kupovati u trgovinama njihovih kipova. Zato je srebrnar Demetrije, koji je trgovao srebrnim hramićima božice Diane, pobunio ljude te su stali vikati: »Velika je Diana efeška!« Pavao je bio u pogibelji da nastrada, da nije gradski tajnik umirio narod, neka se okani bune.

Iz Efesa otputovao je Pavao u Macedoniju i odanle je dopro sve do Ilirika (južna Dalmacija). Na povratku iz Macedonije i Grčke zaustavio se Pavao u Troadi, gdje se zadržao sedam dana propovijedajući i okupljajući ljude na lomljenje kruha (tj. na svetu Misu i Pričest). Kako je Pavao dugo govorio do kasne noći, neki mladić, koji je sjedio na prozoru u trećem katu kuće, zaspao je i srušio se te pao na zemlju i ostao mrtav. Tada siđe Pavao k mrtvomu, zagrli ga i reče: »Ne bojte se, jer je duša njegova u njemu.« I mladić oživi na veliku radost i utjehu svima.

Iz Troade otputova Pavao u Milet. Odanle poruči svećenicima u Efes, da dođu u Milet, pa da se s njima oprosti prije odlaska u Jerusalem. Na odlasku im reče: »Evo, ja idem u Jerusalem. Ne znam, što će mi se tamo dogoditi, osim to, što mi Duh Sveti po svim gradovima svjedoči, da me tamo čekaju okovi i nevolje. Pazite na sebe i na sve stado, nad kojim vas je Duh Sveti postavio biskupima, da upravljate Crkvom Božjom, koju je otkupio svojom krvlju.« Na posljetku se klečeći pomoli s njima, i oni se plačući na rastanku izgrle s Pavlom i otprate ga na lađu, kojom je otputovao prema Jerusalemu. Putem se zaustavio u Tiru, Ptolemaidi i Cezareji, gdje su ga kršćani odvraćali od puta u Jerusalem. Što više, prorok Agab izrijekom je Pavlu navijestio, da će ga u Jerusalemu Židovi svezana predati u ruke neznabošcima, ali Pavao bio je potpuno spreman i na smrt za Isusa i predan u Božju volju.

PAVAO ZASUŽNJEN I ODVEDEN U RIM

1. **Pavao u Jerusalemu zasužnjen.** Pavao je isprva bio u Jerusalemu ljubazno primljen. Ali kad su došli neki Židovi iz

Male Azije i opazili Pavla u hramu, počeli su buniti narod govoreći protiv Pavla, da on uči nauku protiv Mojsijeva zakona, i da je neznabošce uveo u hram i tako oskvrnuo sveto mjesto. Na to je navalio narod na Pavla i stao ga tući, te bi ga bili ubili, da ga nije s vojskom izbavio iz ruku razjarenih Židova rimski tribun Lizija. Ovaj je htio Pavla dati izbičevati, da dozna, zašto se Židovi toliko protiv Pavla bune, ali se Pavao usprotivi, pozivajući se na svoje pravo rimskog građanina, da ga ne smiju bičevati, dok nije osuđen. Od sada je Lizija postupao prema Pavlu obazrivo, i kad je saznao, da se četrdeset Židova zavjerilo, da će ubiti Pavla, poslao ga je pod jakom stražom iz Jerusalema u Cezareju k upravitelju Feliksu. Prije toga javi se u noći Gospod Pavlu i reče mu: »Budi hrabar, jer kao što si svjedočio za mene u Jerusalemu, tako treba da svjedočiš i u Rimu.«

2. **Pavao kao sužanj u Cezareji.** Na židovske tužbe dao je Feliks prilike Pavlu, da se javno opravda pred Židovima, ali nije htio, da se sudbena rasprava odmah dovrši, nego je Pavla držao u laganom zatvoru, i odgađao sud na neizvjesno vrijeme. Za to vrijeme dozivao je Feliks sa svojom ženom Druzilom Pavla k sebi na razgovor o vjeri u Krista, ali kad mu je Pavao počeo govoriti o pravdi, čistoći i budućem sudu, uplaši se Feliks i reče: »Idi za sad! Kad budem imao vremena, opet ću te zvati.« Feliks se nadao, da će od Pavla dobiti novaca, da ga pusti na slobodu. Tako je Pavao ostao zasužnjen dvije godine, dok nije na mjesto Feliksa postao upraviteljem Festo. Ovaj da ugodi Židovima, koji su tražili, da Pavao bude osuđen, pozove Pavla preda se i upita ga: »Hoćeš li da ideš u Jerusalem, da ti se tamo sudi?« Pavao odgovori: »Ja potpadam pod carski sud. Ti najbolje znaš, da nisam Židovima ništa skrivio. Prizivam na cara.« Festo mu odgovori: »Na cara si prizvao, k caru ćeš poći.«

3. **Pavao putuje kao sužanj u Rim.** Nakon nekog vremena pružila se Pavlu prigoda za putovanje u Rim. Iz Cezareje zaputila se lađa, koja je imala ploviti uz maloazijsku obalu do otoka Krete. Na tu lađu ukrcao se i Pavao s nekim drugim sužnjima uz pratnju satnika Julija i odreda vojske, koja je čuvala sužnje. Na otoku Kreti prekrcali su se na jednu aleksandrijsku lađu, koja je plovila u Italiju. Pošto je plovidba bila već kasno u jesen, kad je more veoma nemirno, svjetovao je Pavao, neka se ne putuje dalje, nego neka bi prezimili na otoku Kreti, jer inače će biti u velikoj opasnosti i lađa i putnici. Ali satnik je više vjerovao krmilaru lađe, nego Pavlu, i

tako su nastavili plovidbu. Doskora zapali su u strašnu buru, koja ih je četrnaest dana bacala, a da nisu znali pravog smjera puta. Od straha da se ne potope pobacali su iz lađe tovare i nisu okusili jela sve dok nisu primijetili, da se približavaju kopnu. Ali kad se prema jutru lađa približila kopnu, nasukala se na neki greben kraj otoka Malte, a jedan njezin dio razbio se. Sad su se putnici spasavali, kako je tko mogao: jedni plivanjem, a drugi su se hvatali za daske razbijene lađe, tako da od 276 putnika nitko nije nastradao životom. Stanovnici otoka Malte primili su brodolomce veoma čovječno. Najprije su naložili vatru, da se ogriju prozebli od kiše i zime. Pavao je bacio svežanj granja na vatru, i najednom skoči iz granja zmija otrovnica i ugrize Pavla u ruku. Ljudi su počeli misliti, da je on po svoj prilici ubojica, jer makar je umakao moru, ipak ne će izmaći pravednoj kazni, te su očekivali, da će se doskora od ujeda srušiti mrtav na tle. Ali Pavao otrese zmiju u vatru i nije ga stiglo nikakvo zlo. Sad su ljudi promijenili svoje mišljenje i počeli su govoriti, da je Pavao Bog. Poslije toga Pavao je čudom ozdravio oca otočkog upravitelja Publija i mnoge druge bolesnike na otoku, i time je predobio za sebe povjerenje otočkih stanovnika, da su ugostili brodolomce kroz tri zimska mjeseca, i u proljeće na odlasku im dali sve, što je potrebno za dalje putovanje, koje su proslijedili na nekoj aleksandrijskoj lađi. Na putu zaustavili su se u Sirakuzi i Regiju, i napokon se iskrcali u lučkom gradu Puteoli u Italiji (nedaleko današnjeg Napulja). Tu su Pavla dočekali mnogi kršćani, i zadržali ga sedam dana, a odanle se otputio u Rim, odakle su mu došli ususret tamošnji kršćani. Pavlu je bilo dopušteno, da stanuje u svom stanu pod stražom jednoga vojnika i da može propovijedati Kristovu nauku. U Rimu ostao je Pavao pune dvije godine, a po tom bio pušten na slobodu.

4. **Pavlova posljednja putovanja i mučenička smrt.** Kad je Pavao bio u Rimu nakon dvogodišnjeg sužanjstva pušten na slobodu, poduzeo je prema pobožnoj predaji putovanje u Španiju, zatim se vratio u Malu Aziju, a odanle na otok Kretu i u Macedoniju, i napokon je za vladara cara Nerona došao u Rim, gdje je za Neronova progona protiv kršćana poginuo mučeničkom smrću tako, da mu je izvan zidina grada Rima g. 64.—67. mačem odrubljena glava na mjestu, koje se danas zove Tre fontane (Tri izvora). Sv. Pavao napisao je 14 poslanica, koje se ubrajaju u poučne knjige Sv. Pisma Novoga Zavjeta.

DJELOVANJE OSTALIH APOSTOLA

O djelovanju i smrti ostalih apostola sačuvala nam je uspomenu usmena kršćanska predaja. Petar apostol djelovao je neko vrijeme poslije razlaska iz Jerusalema u Judeji, zatim je boravio u Antiohiji sirskoj, a napokon je otišao u Rim i odanle posljednjih 25 godina svoga života upravljao kao vrhovni poglavar cijelom Crkvom. Tu je umro za Neronova vladanja mučeničkom smrću između godine 64. i g. 67., i to strmoglavce razapet na križ. Njegovo tijelo ukopano je u Vatikanu. Iznad groba sv. Petra apostola stoji danas veličanstvena bazilika sv. Petra. Arheološka iskapanja prije nekoliko godina potvrdila su, da se grob sv. Petra nalazi ispod glavnog žrtvenika bazilike sv. Petra u Rimu. Prava sv. Petra apostola kao vrhovnog glavara Crkve prelaze na njegove zakonite nasljednike, rimske biskupe. Rimski biskup dobio je tijekom vremena počasni naslov Vrhovni svećenik ili Papa, što znači Otac svih kršćana, a jer je njegova čast takova, da je vidljivi namjesnik Isusa Krista, naziva se Sveti Otac Papa. Sv. Petar napisao je dvije poslanice.

Ivan apostol ostao je u Jerusalemu do smrti Bl. Dj. Marije, a po tom je otišao u Malu Aziju, gdje je bio biskupom u gradu Efesu. Za cara Domicijana (81 — 96) bio je odveden u Rim i tamo mučen tako, da je bio bačen u kotao vrelog ulja; ali kad mu to nije naškodilo, bio je prognat na otok Patmos kraj zapadne obale Male Azije. Tu je rasvijetljen Božjim viđenjem napisao novozavjetnu proročku knjigu »Otkrivenje«. Osim toga napisao je tri poslanice i evanđelje.

Jakov stariji, brat Ivana apostola, poginuo je prvi od apostola mučeničkom smrću, pogubljen mačem na zapovijed Heroda Agripe I. (g. 42).

Jakov mlađi apostol bio je kao biskup u Jerusalemu uzor svetosti tamošnjim kršćanima. Njega dade židovsko veliko vijeće strmoglaviti s hramskog tornja, a kad se na zemlji još molio za neprijatelje, ubije ga neki čovjek udarivši ga valjkom po glavi. Ovaj apostol napisao je jednu poslanicu.

Andrija apostol, brat Petrov, propovijedao je evanđelje po Maloj Aziji, a odanle zašao među Skite u južnoj Rusiji. Umro je mučeničkom smrću u gradu Ahaji, razapet na križ. Njega poštuju kršćani u Rusiji kao svoga apostola.

Matej apostol propovijedao je evanđelje najprije u Palestini, a kasnije kako govori predaja, u Etiopiji. On je napisao svoje evanđelje aramejskim jezikom.

Juda Tadej apostol propovijedao je evanđelje u Siriji i Mesopotamiji. Napisao je jednu poslanicu.

Toma apostol širio je evanđelje među Partima i dopro sve do Indije, gdje je umro mučeničkom smrću. Indijskim kršćanima sačuvala je predaja naziv »Tomini kršćani.«

Bartolomej apostol djelovao je u Arabiji, Mesopotamiji, među Partima i u Armeniji, gdje je umro mučeničkom smrću, tako da su živome ogulili kožu.

Šimun apostol djelovao je u Perziji i Babiloniji. Prema jednoj predaji umro je mučeničkom smrću raspet na križ, a prema drugoj prepiljen pilom.

Matija apostol širio je evanđelje po jednoj predaji na Balkanu, a po drugoj u Etiopiji. I on je umro mučeničkom smrću, po jednoj predaji kamenovan, po drugoj na križ raspet, a po trećoj: da mu je sjekirom odrubljena glava.

Još dakle za života apostola raširila se Kristova vjera po svim tada poznatim krajevima svijeta, bilo na području rimskoga carstva, bilo u susjednim mu zemljama. Kao neznatno gorušičino zrno narasla je do velikog stabla, koje je raširilo svoje grane preko svih naroda. Svi kršćani, koji su primili Kristovu vjeru, sačinjavali su jedinstvenu novu vjersku zajednicu, koja se nazvala Kristovom Crkvom. Budući da je ona otvorena svima narodima i svima staležima prozvana je — opća ili katolička Kristova Crkva. Ona je neprevarljiva čuvarica i učiteljica od Boga jedine prave objavljene vjere. Po riječima svog osnivača Isusa Krista ona je sagrađena na neporušivoj pećini sv. Petra, i vrata paklena ne će je nadvladati dovijeka.

ZAVRŠETAK BOŽJE OBJAVE

Kao što nam je Bog na početku Sv. Pisma objavio postanak svijeta i ljudskoga roda, tako nam u posljednjoj knjizi Sv. Pisma Novoga Zavjeta, nazvanoj Apokalipsa ili Otkrivenje sv. Ivana apostola, proročki objavljuje budućnost borbe kraljevstva Božjega, tj. Crkve Kristove, s njezinim neprijateljima, dok ne dođe svršetak svijeta.

Ovu je knjigu napisao sv. Ivan apostol za vrijeme svog zatočenja na otoku Patmosu (oko g. 95). Upravljajući ovu knjigu na sedam maloazijskih crkvenih općina apostol Ivan ima zapravo nakanu, da je upravi zajednici cijele katoličke Crkve, počevši od svoga vremena, pa za sva buduća vremena njezina opstanka. U njoj potiče kršćane na vjernost Isusu Kristu do smrti. U veličanstvenim i tajanstvenim slikama proročkih viđenja naviješta Ivan različita razdoblja sudbonosne i teške borbe, što će se kroz tisućljeća voditi između Crkve Kristove

kao Božjeg kraljevstva i njezinih neprijatelja, pristaša protu-Kristova (Antikristova) kraljevstva.

Kao što je Bog u starozavjetnoj povijesti kraljevstva Božjega često puta kažnjavao nevjeru i otpade svog odabranog naroda različitim teškim nevoljama, a i neprijatelje Božjega kraljevstva nakon njihove oholosti ponizivao, tako će se to zbivati u povijesti novozavjetnoga Božjega kraljevstva, samo u još mnogo veličajnijim i strašnijim pojavama. Naročito su značajna slikovita viđenja četiriju jahača na bijelom, crvenom, crnom i blijedom konju, koji znače silu, rat, glad i smrt, što će se u povijesti čovječanstva izmjenjivati, kao pokaranja za grijehe. Nadalje su značajna slikovita viđenja strašnih zvijeri, u kojima je predočena zloća i bijes neprijatelja Božjega kraljevstva, zatim strašne pojave potresa na zemlji i poremećenja u svemiru, nakon kojih slijedi propast grešnog Babilona, tj. sjedišta ljudske opakosti, i napokon uskrsnuće od mrtvih i posljednji sud. Poslije toga bit će neraskajani grešnici zauvijek bačeni u pakao, a pravednici odvedeni u nebeski Jerusalem vječnoga blaženstva.

U završnim riječima ove knjige upozorava Ivan apostol, neka se čitaoci točno drže nauka u ovoj knjizi, jer o tom zavisi sudbina njihova vječnoga života. Kako će pak vrijeme sudnjega dana doći neočekivano, govori Krist: »Dolazim brzo!« — a sv. Ivan izražavajući svoju čežnju svih pravednika za sjedinjenjem s Kristom završuje ovu knjigu riječima:

»DOĐI, GOSPODE ISUSE!«

NEBESKI JERUSALEM

SADRŽAJ

Strana

I. DIO

STAROZAVJETNA OBJAVA

Doba praobjave

Doba patrijarške objave

Strana

Doba Mojsijeve objave

II. DIO

NOVI ZAVJET

Kraljevstvo Božje u Izraelu

Strana

Strana

Strana

Strana

Slike izradila s. Lambertina Grgec.
Geografske karte i dio slika izradio D. P.